
3 1761 07143407 0

R. Vórholm 1(

KONG
FREDERIK DEN ANDENS
UNGDOMSKJÆRLIGHED.

ET HISTORISK FORSØG

AF

C. F. BRICKA.

KJØBENHAVN.

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI.

1873.

Forord.

Det er til Historikerne i Danmark og Norge, at jeg overgiver disse Blade, hvis Mangler ingen bedre end jeg kjender, men hvis Hensigt, at arbejde hen mod vort store Maal, ingen forhaabentlig vil miskjende.

En Undskyldning for Skriftets Ufuldkommenheder turde dog ligge i Arbejdets Natur. Er det i og for sig vanskeligt efter Aarhundreders Forløb at opfriske Fortidens Spor, at bringe Bedrifterne, som engang fyldte alles Sind, til at gjentage sig for vort Blik og faa de henfarnes Læber til paany at tale, — hvor langt større blive da ikke Vanskelighederne, naar det, vort spejdende Øje og vort lyttende Øre skal opfange fra de fjærne Tider, er en Kinds Rødmen og et Hjærtes Banken? Hvor den ene ser ét, øjner den anden et andet; lettroende lader den ene sin Fantasi af det forefundne Stof bygge Billeder, som han anser for Gjenskin af Virkeligheden, medens den anden vantroende kun støder paa Tilfældigheder eller uforstaaelig Tale, et Grundlag, hvorpaa han intet

tør opføre; kun faa er den lykkelige Devinationsevne given, der lader dem med Instinktets eller Inspirationens Sikkerhed træffe deres Valg, og selv de kunne gribe ved Siden af. Under disse Omstændigheder faar Subjektiviteten sin store Betydning. Jeg kan da ikke skjule for mig selv Muligheden af, at andre ville finde, at jeg ikke har gjort Kritikkens Fordringer Fyldest; de ville maaske benægte min Ret til at forbinde de givne Enkeltheder paa den af mig fulgte Maade. Denne Fare er jeg udsat for, det kan nu engang ikke være anderledes; men jeg haaber dog, at selv de, som saaledes mulig maatte stille sig tvivlende til Undersøgelsen, i den maa finde noget, hvis objektive Sandhed ikke lader sig bestride.

Skulde en gunstigere Skæbne ramme min lille Bog, skulde den istedenfor Tvivlere træffe dem, som i den fandt en Opfordring til at gaa videre i den angivne Retning, er Hensigten med dens Udgivelse opnaaet. Det er vel mer end sandsynligt, at endnu en hel Del Oplysninger lade sig fremdrage af vore Arkiver; én mægter ikke at faa alt med. Men «Videnskabsmændenes Slægt er jo en udødelig Æt; hvor den ene slipper, der tager den anden fat igjen, og hvad Fædrene begyndte, det skulle Børnebørnene engang i Tidens Fylde fuldende» (Vedel Simonsen, Elvedgaards Hist. 3. H. Forerindr. S. 4).

Med Hensyn til det ikke ganske ubetydelige Tillæg af hidtil utrykte Dokumenter, som er vedføjet dette Skrift, maa jeg bemærke, at jeg, ledet af mit Ønske om at give alle, som sysle med vor Historie i det 16de Aarhundrede, nyt Materiale, som kan taale enhver kritisk Sigtning, har givet det et saa stort Omfang, endskjønt jeg ellers maa give dem Ret, som anke over den Methode at optrykke Aktstykker, som ere benyttede i en Afhandling, bag denne in extenso. Derfor har jeg ogsaa indskrænket Tillæget til paa faa Undtagelser nær ene at indbefatte private Breve, om hvilke det jo gjælder, at den Fortidens Duft, der hviler over dem, ikke kan bevares, naar vi give dem i Udtog, hvorimod kongelige Befalinger og retslige Dokumenter ganske anderledes lade sig behandle, netop fordi de i Reglen mangle Personlighedens Mærke. De meddelte Aktstykker ere bogstavrette Aftryk; dog er Brugen af store Bogstaver indskrænket, ligesom ogsaa Interpunktionen er forandret. —

Hermed anbefaler jeg da mit Forsøg til Historikernes strænge Prøvelse, men milde Bedømmelse.

Kjøbenhavn, den 25de Juni 1873.

C. F. Bricka.

Du var min Tanke i Aar og Dag,
men nu vil du bryde dit Fængsel,
nu vil du bo under fremmed Tag:
dig driver en underlig Længsel.

Saa flyv, og gid, at det Velkomstsmil,
du haabed hos Venner at møde,
maa vindes, og ej for Kritikkens Pil
dit unge Liv maa forbløde!

I.

Frederik II stod, da han i Aaret 1559 besteg Danmarks Throne, i sin fejreste Vaar. Og med den Friskhed og det lette Sind, som Ungdommen gav ham, forbandt han rige aandelige Evner; snart skulde han ogsaa flette Sejrens Lavrbær, vundne ved hans unge Heltesværd, om sine Tindinger. Trods dette gik det ene Aar hen efter det andet, 13 lange Aar, før han for Alteret blev knyttet til den Fyrstedatter, han endelig havde udkaaret til sin Brud. Grunden hertil kan nu næppe have været den, at hans Haand er bleven forsmaaet af den ene efter den anden; thi vistnok har der til alle Tider været dem, paa hvem Kronens Glans ikke har udøvet sin lokkende Magt, men de have været Undtagelserne; vi have for mange Exempler paa det modsatte, hvor dens Skjær har fordunklet alt andet og bragt alle øvrige Hensyn til at forstumme, til at vi kunne tro, at den unge Konge, selv om han havde manglet hine personlige Fortrin, forgjæves i 13 Aar skulde have tilbudt sin Haand, uden at nogen havde villet modtage den. Snarere maa vi søge Grunden hos ham selv og antage,

at det var ham, som vragede og vragede, indtil det nær var blevet for sent.

For nylig er der ved et besynderligt Træf af Skæbnen fra forskjellige Sider fremkommet en Række Oplysninger om de Forhandlinger, som ere blevne førte for at indlede et Ægteskab mellem Frederik II og en eller anden fremmed Prinsesse, og det tarvelige Kjendskab, vi tidligere havde dertil, er derved paa en højst interessant Maade blevet udvidet. Her hjemme har Arkivassistent Krarup under en Anmældelses Form meddelt Oplysninger derom efter Materialet i Gehejmearkivet[1], og i Norge har Bibliothekar Daae, støttet paa samme Materiale, skrevet en lille Afhandling derom[2]. Omtrent samtidig fremkom Arkivfuldmægtig Grundtvig med en mindre Oplysning fra Rentekammerarkivet[3], som uventet supplerede det af de to andre Videnskabsmænd meddelte. Men gjennem

---

[1]) Historisk Tidsskrift 4 R. II. 900—36. Ogsaa særskilt aftrykt under Titlen: Oplysninger om Kong Frederik den Andens Ægteskabs-Forhandlinger. Et Leilighedsskrift af F. Krarup. Kbh. 1872.

[2]) L. Daae, Om Frederik II's paatænkte lothringske Giftermaal og om Danmarks Forhold til de Grumbachske Uroligheder (i Historisk Tidsskrift, udg. af den norske hist. Forening, II. 46—110).

[3]) Meddelelser fra Rentekammerarchivet, udg. af J. Grundtvig, 1871, S. 100—113.

alle disse diplomatiske Underhandlinger og det dermed i Forbindelse staaende Væv af Rygter og Intriger synes dog saa meget at skinne frem, at Drivhjulet i det hele ikke er Kongen; det er velvillige Aander, der henlede hans Opmærksomhed snart paa denne og snart paa hin Prinsesse; det er dem, som drevne af de forskjelligste Hensyn søge at bringe de efter deres Mening fint beregnede Planer til Udførelse, medens han, om hvis Haand og Hjærte der handles, næsten staar som den, Sagen ikke angaar. Denne hans paafaldende Ligegyldighed kræver en Forklaring, og idet vi spejde efter dens Aarsag, er det, at vi støde paa det gamle Sagn om hans Kjærlighed til en af hans Undersaatter. Det er klart, at, tør vi stole paa det, da er Gaaden løst, og Kong Frederiks trettenaarige Eneliv mer end et tilfældigt Spil af Omstændighederne eller en Følge af kejtede Tjeneres ukloge Adfærd; da kastes der et alvorsfuldt og mere værdigt Lys over ham, og vor Følelse tilhvisker ham sit stille Bifald.

Samtiden maatte vide bedst Besked, og naar vi da altsaa henvende vort Spørgsmaal til den, er det, at vi modtage det bekjendte Svar fra Anders Vedels Mund, udtalt i hans Ligtale over Kongen: «Udi midler Tid havde Hans Naade ogsaa haft udi et gudeligt Betænkend, at det var nu fast paa høj Tid, at H. N. tog

sig til Ægte en gudfrygtig Person af god Stamme og Herkomst, at Gud almægtigste maatte velsigne H. N., at han kunde lade efter sig Livsarvinger og endogsaa den, som kunde staa Land og Riger fore efter hannem i sin Tid. Hvad for Anslag her paa er gjort, vide de bedst, som her udi have været brugt og ere nu meste Parten hos Herren. Dette maa vel være alle Mand vitterligt til Guds hellige Navns Ære og andre til et nyttigt Gudeligheds Eftersyn, at dersom H. kgl. Maj. havde ikke haft Gud almægtigste nærmere udi Raad med sig end Mennesken, og Gud havde ved nogle faa af H. N. fornemme tro Raad ladet hannem alvorligen paamindes, da menes vist, at det skulde gaaet noget anderledes, end som det siden, Gud ske Lov, er gangen. Et Exempel, at hvo som alvorligen forlader sig paa den almægtigste Gud i Himlen, bliver aldrig beskæmmet, men underligen, som Gud plejer at handle med sine Helgene, udføres paa de rette Veje for alle sine Fjenders Øjne. Thi det haver sig jo med Ægteskab, som den vise Salomon siger, at det sig her udi Sandhed er befunden, at Hus og Gods kan man arve efter Forældrene, men en fornuftig Kvinde kommer af Herren.»[1])

---

[1]) And. Sør. Vedel, Ligprædiken over Frederik II, Kbh. 1588, Bl. Cvo.

Vedels Ord vise os, at han har vidst noget, han ikke ligefrem vilde udtale; og at det er mere end tom Folkesnak, der er hans Kilde, derfor borger os baade hans hele Personlighed og det Sted, hvor han talte. Han havde som Slotsprædikant i Kjobenhavn (1568—81) staaet i et ganske anderledes nært Forhold til Hoffet end de fleste Mænd i hans Stilling, og han havde, hvad der har endnu mere at sige, været en hyppig og velset Gjæst hos Mænd som Johan Friis, Peder Oxe og Niels Kaas[1]; ved deres

---

[1]) C. F. Wegener, Hist. Efterr. om And. Sørensen Vedel (2. Udg.) S. 54 ff. Navnene paa nogle af Vedels Patroner og Omgangsfæller ses paa den saakaldte Tabula Liliomontana, en i hans Bogsamling anbragt Indskrift (trykt i anf. Skr. S. 166). Den indeholder 9 Navne: først komme tre Adelsmænd (Gesandten Charles Dançay, Niels Kaas og Tyge Brahe), derpaa tre Gejstlige (Hans Svaning, Hans Lavgesen og Lavrits Pedersen) og endelig tre borgerlige Mænd i verdslige Stillinger (Peder Hegelund, Peder Hansen og Niels Paaske). Naar nemlig den første af disse sidste tre nærmere betegnes ved et C. R., forklarer jeg det som Consul (ikke Canonicus) Ripensis, ligesom jeg forstaar det S. Q., der staar efter Peder Hansens Navn, som Scriba qvæstorius, Renteskriver, en Tydning, som skyldes Vedels lærde Biograf (anf. Skr. S. 58), og som forekommer mig langt sandsynligere end den af Kall-Rasmussen foreslaaede (S. 57 f.), at S. Q. er en Fejl for S. G., hvilket da skal betyde Superintendens Gotlandiæ. Det er i og for sig misligt at ty til en saadan Forandring, naar den ikke er bevislig nødvendig — ikke enhver Knude maa

Bord, hvor Samtalerne saa ofte drejede sig om historiske Gjenstande, bragtes ogsaa Samtidens Forhold paa Bane, og mangt et Vink og mangen

---

overhugges som den gordiske —, og dertil kommer, at den Orden, hvorefter Navnene umiskjendelig synes at være anbragte paa Tabula Liliomontana, derved forsvinder. En væsentlig Invending turde endelig hentes fra selve den gullandske Superintendents Person, thi M. Peder Hansen bliver vistnok altfor ung til at komme ind paa Listen, eftersom han først 1586 blev Superintendent. (Se om ham foruden anf. Skr. de hos H. F. Rørdam, Klavs Lyskanders Levned, S. 296 citerede Steder, hvor dog Henvisningen til Ny kirkehist. Samlinger III. 664 bør udgaa, da den Peder Hansen, som 1583 studerede i Basel, næppe kan være identisk med Superintendenten, som 1577 var bleven Sognepræst i Tikjob, men maa være den Petrus Joannis Danus, der 1582 studerede i Leipzig og 1584 i Padua (Ny kirkehist. Saml. II. 519; Suhms Samlinger t. d. danske Hist. II. 3. 7), og om hvem der findes Efterretninger i 1ste Udgave af Wegeners Skrift om Vedel S. 60.) — Om Renteskriveren Peder Hansen, der døde 1583, kan jeg henvise til Wegeners nys nævnte Skrift, 1. Udg., S. 173 f. Hans Navn forekommer ifølge hans Stilling ofte i Dokumenter af finansielt Indhold, især fra Krigens Tid, se f. Ex. Aktstykker udg. af Fyens Stifts lit. Selsk. I. 81 f., 161; Samlinger t. Fyens Hist. og Topogr. III. 274, 276; J. R. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus I. 189, 191; E. C. Werlauff, De hellige tre Kongers Kapel i Roskilde-Domkirke S. 16; P. V. Jacobsen, Fremstil. af det danske Skattevæsen und. Christian III og Frederik II S. 171, 213. Norske Rigsregistranter I. 582, 702. Jvfr. Tillæg Nr. 51 og 52. 1571 var han blandt Skotten John Clarks Dommere. P. H. Resen, Frederichs den Andens Krønicke S. 261.

Forklaring modtog den unge Theolog af de erfarne Statsmænd.

Vedel synes næsten at være den eneste af Samtiden, som har efterladt sig noget paa Tryk om den her berørte Sag[1]). Den danske Nation, som altid har været noget ængstelig og forsigtig af sig, var det dengang i høj Grad; man vilde hellere sige for lidt end for meget[2]). Have de dalevende altsaa ikke villet tale rent ud, er det ikke underligt, at Eftertiden har haft saa ondt ved at forstaa det dunkle Vink, da saa at sige alle Midler til dets Forklaring fattedes. Slange f. Ex., som gjennem sin fra Rigsdagen 1660 saa bekjendte Fader naaede langt tilbage i Tiden og ad den mundtlige Overleverings Vej kjendte meget, véd intet; i alt Fald skriver han,

---

[1]) Skulde der i Erasmus Lætus's Ord:
«Postquam materno iustas a funere curas
rex reuocat, primis iterum sese ignibus infert,
coniugioque animum aduertit,»
(Rerum Danicarum libri XI, Frcft. 1573, p. 321) ikke ligge en Antydning af, at Kongen, før han ægtede Dronning Sofia, havde elsket en anden?

[2]) Et karakteristisk Exempel afgiver Hvitfeld, naar han i sin 1599 udkomne Christiern I's Historie bruger følgende Yttring (S. 4) om Forhandlingerne 1448 for at faa en Konge: «Paa de Tider vaar en aff vore Danske Riddere, som haffde giort sig stor Forhaabning der paa, hues Naffn skal bliffue her wformeldt». Knud Gyldenstjernes Navn er imidlertid dog naaet til os.

at «de længe forbigangne Tider have skjult for dennem, som nu efterleve,» Aarsagen til Frederik II's sildige Giftermaal[1]). Nu maa man imidlertid ikke tage den gode Slange saa lige paa Ordene, især da den forsigtige Gram havde saa stor Indflydelse paa hans Fremstilling, saa det er ikke umuligt, at han har vidst lidt mer, end han giver sig Skin af[2]). Man levede da i en Tid, der paalagde Historikeren mange Baand, idet utallige ydre Hensyn hindrede ham i at følge hans Videnskabs Grundlov, der til sit første Bud: ne qvid falsi dicere audeat, føjer det ligesaa bestemte: ne qvid veri non audeat. Det 16de Aarhundredes Tilbageholdenhed var bleven afløst af en beregnende Varsomhed, der let kunde udarte til Upaalidelighed. Det er derfor vel muligt, at Frygt for at støde Hoffet, der som bekjendt nærede stor Ulyst til at lade det Slør løftes, som skjulte dets Fortid, om ogsaa denne laa et Par Aarhundreder tilbage i Tiden, kan have bevæget Forfatterne, selv om de havde hørt en Fortælling, der oplyste Kong Frederiks gaadefulde Tøven med at vælge sig en Brud, til ikke at bringe denne frem for

---

[1]) N. Slange, Christian IV's Hist. S. 3 f.

[2]) Man læse de interessante Breve fra Gram til Slange, som C. E. Secher har meddelt i Nyt hist. Tidsskrift VI. 246 ff.

Almenhedens Øjne, uanset dens Sandsynlighed eller Usandsynlighed [1]).

Da er det pludselig i Aaret 1776, at en ny Efterretning dukker frem i Litteraturen. I P. F. Suhms lille Lærebog, «Udtog af Danmarks, Norges og Holstens Historie», læses, at Frederik II var forelsket i en smuk adelig Jomfru, Rigshofmesteren Hardenbergs Datter, og at han gjerne vilde have ægtet hende, dersom hendes Fader ikke havde afværget det. Fra den Tid af træffe vi oftere denne Fortælling. Vedel Simonsen véd saaledes at berette, at hun boede paa den fynske Herregaard Skovsbo, og har hørt sige, at et Pergamentsbrev, som man tillige med en Rytter af Guld fandt ved denne Herregaards Istandsættelse i Aaret 1752, angik Forbindelsen mellem hende og Kongen, af hvilken sidste han saa med sin sædvanlige dristige Fantasi antager at Rytteren har været et Billede [2]).

---

[1]) J. H. Schlegel (Geschichte der Könige von Dänemark aus d. Oldenburg. Stamme I. (2. Aufl. 1771) S. 266) synes næsten at have hørt noget, thi efter at have omtalt, at Hovedgrunden til Udsættelsen af Kongens Bryllup sagtens har været hans Ønske om først at opnaa Ro i Staten, tilføjer han: «Von andern Bedenklichkeiten, die, wie es scheint, im Wege gewesen, lässt sich nichts gewisses sagen».

[2]) Vedel Simonsen, Udsigt over Natjonalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder I. 1. (1813) S. 92 f. Figuren

I sin Danmarkshistorie har G. L. Baden flere Gange omtalt den «skjønne Hardenberg» [1]), men hvad han meddeler, er saa øjensynlig et Produkt af hans galdesyge Bitterhed, at det ikke i fjærneste Maade fortjener at gjøres til Gjenstand for nærmere Drøftelse. Fornavnet paa den i Sagnets Taage indhyllede Kvinde kom nu ogsaa for en Dag, ifald vi tør tro, at Digteren, hvis skabende Aand har hævet hende op i Poesiens Verden, ikke ogsaa har ladet Navnet blive til ifølge hans digteriske Magtfuldkommenhed: Carl Bagger kalder hende Sofia Hardenberg [2]), og under denne Overskrift, med et Motto af Goethe [3]), har han skrevet de dejlige Strofer [4]):

---

kom senere i Vedel Simonsens Eje og viste sig at være af Kobber (maaske engang forgyldt); men han fastholdt endnu 1842, da han gjorde denne Meddelelse, at det er Kongen, som her fremstilles i en hilsende Stilling (se hans Samlinger t. Hagenskov Slots Hist. S. 52).

[1]) G. L. Baden, Danmarks Riges Historie III. (1830) S. 264, 385 f.

[2]) Endnu 1855, da alle ellers kaldte Kongens elskede med et andet Navn, taler N. M. Petersen (Bidrag til den danske Literaturs Hist. III. 12) om Sofia Hardenberg.

[3]) «Was sie gethan, was sie geübt,
das weiss kein Mensch; dass sie geliebt,
das wissen wir. Genug gesagt,
wenn man nach Wamick und Asra fragt.»

[4]) Til Underretning for Læseren bemærker han i en Note, at Sofia Hardenberg var en Datter af Ejler Harden-

Kong Frederik spored højen Hingst:
«Hvorfor vil saa længe du nøle?
I Skovsbo var du vist alt forlængst,
hvis blot du som jeg kunde føle.
Brunrødlig glimter den taarnede Borg, —
ak, al min Glæde, min Angst, min Sorg
om hint lille Vindve sig drejer, —
flyv Ganger, om Styrke du ejer!»

Og der nu Kongen for Porten red
alt under de grønne Linde,
da stirred vemodig fra Svalen ned
den bly, den dejlige Kvinde:
hans Legesøster Sofia det var,
med Hjærtet saa rent og Panden klar;
for Kongen, med Taarer i Øjet,
den unge Pige sig bøjed:

«Du kommer til Skovsbo, min Konge from,
med Sjælen søndret og blodig?
Din Fader har Herren kaldt for sin Dom,
med Skjel staar Sønnen vemodig.

---

berg, der havde været Frederik II's Hofmester paa Malmø, og at Situationen er tænkt saaledes, at den unge Konge paa Efterretningen om sin Faders Død iler gjennem Fyn og undervejs gjæster Skovsbo, hvor hans Sofia bor. Hardenbergernes Vaaben, der nævnes i Digtet, var et Ulvehoved. Han citerer Vedel Simonsen.

Men naar nu Spiret og Kronens Guld
dig hæver højt over Mænd af Muld,
da glem ej som Drot i dit Rige
din stakkels sørgende Pige!

Jeg gav dig min Haand, jeg gav din min Mund,
jeg gav dig et fuldtro Hjærte;
nu, Fredrik, ringer vor Afskedsstund,
min Fader igaar mig det lærte:
Graaulven i Ridderens simple Skjold
tør aldrig lege med Løven bold,
ret aldrig bli'r Ridderpige
til Dronning i Danmarks Rige!» —

Op Konningen slog med hviden Haand,
blank Draaben stod under Brynet:
«Os knytter jo et usynligt Baand,
tab Kongen og Løven af Synet!
Og husker du ej, hvad i Malmø du
mig lovte med barnlig Stemme og Hu?
Kongens Brud kun vilde du blive
i Død som i levende Live!» —

«Jeg husker det Ord, jeg elsker den Tid,
som Moderen elsker sit Foster,
jeg knytted dertil min Barndoms Id,
men alt maa nu glemmes i Kloster!
Du ser mig, Fredrik, for sidste Gang,
du hører min Røst i sin døende Klang:

jeg Taarer og Perler skal tælle
og bede for dig i min Celle.

Kun saaledes kan i Opfyldelse gaa,
at Kongebrud skulde jeg blive:
den største Konge, som Jorden saa,
korsfæstede man i Live.
Hans lyse Brynje er Himlen blaa,
forziret med alle de Sølvprikker smaa;
hans Krone funkler i Solen,
Alverden er Kongestolen.» —

Hel mod stod Kongen med krænket Sjæl
og stirred hen for sig stille:
«Sangfuglen sidder i Reden ved Kvæld
og slaar for Hunnen sin Trille;
men mægter ej Kongen for Danmarks Land
at eje, hvad Smaafuglen eje kan,
da tag kun hans Scepter og Krone:
i Skoven staar stoltere Throne!» —

«Glem Fuglen, du saa paa den lave Tjørn,
lær tidlig at længes, at savne!
Husk, Konge, du est en flagrende Ørn,
kan Ørnebrud ikkun favne!
Fæst Blikket fast paa dit herlige Land,
læs Runen paa Dankongens Skjolderand:
den lærer, hvad Drotter de vare,
som Skjoldet for Landet bare.

Lad Æren vorde din unge Brud,
og Troskab din Søster kjære!
Armod, der vandrer i Kuld og Slud,
som Barn paa Armen du bære!
Visk Taaren af dine Øjne blaa, —
tror ej du, at jeg monne sorgfuld gaa?
Smaafuglens Toner henklinge,
men Ørnen maa ryste sin Vinge!» —

Kong Frederik saa i de klare Blik,
han kyssede Pigemunden:
«Jeg drikker Livets og Dødens Drik,
sært blandet i Afskedsstunden.
Det véd i Himlen den rige Christ,
hvor gjerne jeg bytted paa Stand forvist
mit Scepter i Højenlofte
for Ridderens Sværd ved Hofte!» —

Kong Frederik spored højen Hingst:
«Hvorfor vil saa længe du nøle?
Fra Skovsbo var du vidst alt forlængst,
hvis blot du som jeg kunde føle.
Guldkringlen tapper dit ædle Blod?
Kun rask, min Ganger, far til med Mod,
om end Blodstrømme der runde, —
Dankongen har dybere Vunde!»[1])

---

[1]) C. Baggers saml. Værker II. (1867) S. 270 ff. Digtet findes i Nyt Aftenblad f. 1826, 9. Decbr., og i Kjøbenhavns flyvende Post f. 1828, 25. April.

Hidtil havde Sagnet levet uantastet, men det kunde ikke blive saaledes ved. Kritikken maatte prøve, om denne med Indskriften «man siger» fra Mand til Mand gaaende Mønt nu ogsaa var af ægte Metal; var den ikke det, maatte den snarest sættes ud af Kursen. Det faldt i Werlauffs Lod at udføre denne Prøve. Da han 1841 skrev sit Universitetsprogram om Dronning Sofia[1]), var der paa det nærmeste gaaet en Menneskealder hen, siden han ved at udgive Suhms lille Skolebog[2]) var kommen i nøjere Berøring med Sagnet, som han vel desuden kjendte fra sine Drengeaars Læsning. Var han da i den lange Mellemtid under sin omfattende Gransken og Søgen stødt paa noget, som kunde klare det, kunde man være vis paa, at det ikke var undgaaet ham; desto større maatte Skuffelsen blive, da han maatte bekjende, at han intet havde truffet: «For dette formentlige Faktum, eller rettere Sagn, har ingen egentlig Avtoritet kunnet opdages, ligesom ogsaa flere Omstændigheder tale for Usandsynligheden deraf, i det ringeste saaledes, som det af nyere Forfattere er fremstillet»[3]). Hr. Ejler Hardenberg, som fra Aaret 1562 var falden i kjendelig Unaade

---

[1]) Optrykt i Hist. Tidsskrift. 3. Bd.
[2]) Udgaven af 1813.
[3]) Hist. Tidsskrift III. 32.

og 1565 modtog sin Afsked som Rigshofmester og Rigsraad, havde, saa vidt vides, to Døtre, Mette, som døde omtrent 1549, og Kirstine, der ligger begraven i Klovborg Kirke i Jylland og antages at være død henved Aar 1570 i en ung Alder. «Skulde nu Kongen have haft et Giftermaal med sidstnævnte i Sinde, da maatte det rimeligst have været før 1562, da hans Unaade for Faderen begyndte, hvilken man endog kunde tænke sig foranlediget ved dennes Nægtelse af sit Samtykke; men dengang var Krigen med Sverrig endnu ikke begyndt, end mindre kunde dens Langvarighed forudses, saa der fra den Side ej havde været nogen Nødvendighed for Kongen at udsætte sit Giftermaal endnu i 10 Aar.» Men Werlauff vil derfor ikke helt opgive Sagnet. «Sagen maa da», saaledes ender han, «i det ringeste efter de hidtil bekjendte Kilder, anses for aldeles uoplyselig, skjønt det heller ikke vel lader sig tænke, at hint Sagn skulde være blottet for al historisk Grund» [1]).

Det blev nu hver enkelts Sag at gjøre med Sagnet, hvad han vilde; men, som man forud kunde vide, blev det ved at blomstre. Det var altfor skjont at tænke sig den unge Konge, greben af Smerte over sin haabløse Kjærlighed, vise alle andre Forbindelser fra sig, til at man

[1]) Hist. Tidsskrift III. 32 ff.

skulde ofre dette for den kolde Kritik, som, naar alt kom til alt, intet kunde give isteden, men maatte nøjes med at indrømme sin Uvidenhed, ja end ikke formaaede at kuldkaste Sagnet; det var jo tydeligt, at Werlauffs Indvendinger imod det vare svage. Adelshistorikeren T. A. Becker var en af de første, som paa ny tog sig af det, paastaaende, med Urette, at Werlauff havde villet fraskrive det «al Tròværdighed». Under hans Hænder voxer det i en mærkelig, man fristes til at sige: foruroligende, Grad. Prinsen, fortæller han, fattede den heftigste Kjærlighed til Jomfru Kirstine Hardenberg — thi dette Navn optager han, dragende Nytte af den forudgaaende Undersøgelse, skjønt han giver det Udseendet af, at det er Sagnet, som har bevaret Navnet —, og hun gjengjældte hans Følelse, men hendes Fader var ubøjelig. «Efter at den unge Prins havde besteget Thronen, tænkte han kun paa at sætte sin elskede ved sin Side og pryde hendes Pande med en Guldkrone; men den gamle Rigshofmester var stærk nok til at forhindre en for ham og hans Slægt saa smigrende, men for Fædrelandet saa aldeles uheldvarslende Forbindelse — thi saare sjælden gaar det godt, naar en Fyrste saaledes hæver en Undersaat op paa Thronen —, og han fulgte sin Samvittigheds Bud, uagtet han derved faldt i

sin Konges Unaade og efter al Sandsynlighed knuste sin Datters Hjærte» [1]). Den romantiske Historie er her nær ved at blive historisk Roman, Sagnet og Fortællerens Fantasibillede ere smeltede i ét. Om ogsaa andre vidste at holde slige Digtninger borte, vedbleve dog i den følgende Tid Forfatterne at tale om Kirstine Hardenberg som den, Sagnet nævnte som Kongens «Ungdoms-Inklination» [2]).

---

[1]) Orion, hist. Qvartalskr., II. S. 23 f. (Er skrevet 1844.) Paa samme Tid omtrent optraadte Becker (Prospecter af danske Herregaarde III. Skovsbo) imod Sagnets Henførelse til Skovsbo, eftersom denne Gaard rimeligvis først efter 1561 kom i Hardenbergernes Eje, da den kjøbtes af Hr. Ejlers Søn Erik. «Da Kirstine Hardenberg vistnok aldrig boede paa Skovsbo, og ingen har læst Pergamentet, synes der ikke at være nogen Forbindelse mellem hende og Rytterfiguren, hvad enten den har forestillet Kongen eller ikke.»

[2]) C. J. Brandt og L. Helweg, Den danske Psalmedigtning I. Biografierne S. 7. J. P. Trap, Stat.-topogr. Beskriv. af Kongeriget Danmark I. 619 (2. Udg. II. 93). Illustreret Tidende X. 94. F. Barfod, Fortællinger af Fædrelandets Historie, 3. Udg., II. 70. Aarsberetninger fra det kgl. Geheimearchiv IV. Tillæg S. 57. — E. M. Oettinger har i sin omfangsrige Bog Geschichte des dänischen Hofes (I. 192 ff.) givet en udforlig og levende Skildring af Kongens og «Dagmar» Hardenbergs Kjærlighedshistorie; kun Skade, at Daae, og det med Føje, karakteriserer den som «elendige Opdigtelser» (Norsk hist. Tidsskr. II. 47). Ogsaa andensteds har Daae fremhævet Oettingers Upaalidelighed (Det gamle Christiania S. 325,

I den aller seneste Tid er der imidlertid rejst mere Tvivl om Sagnets Ægthed. Forfatteren til den anonyme «Danmarks, Norges og Sverigs Historie» erklærer saaledes, at det mangler al positiv Hjemmel[1]). De tre Historikere, der, som ovenfor[2]) anført, have fremstillet eller ydet Bidrag til Kongens udenlandske Frieriers Historie, have hver stillet sig paa sit Standpunkt til Sagnet, alt eftersom deres Kjendskab til disse Frieriers Udstrækning har været større eller mindre: jo mere de have kjendt til dem, desto varligere tage de paa Sagnets egentlige Kjærne. Grundtvig finder, at dets Urimelighed klart er paavist af Werlauff, og mener, at det, Vedel i sin Ligtale sigter til, umiskjendelig maa være Planen om, at Kongen skulde ægte en baiersk Prinsesse, som, hvis den var bleven udført, vilde have bragt Protestantismen i Fare[3]). Daae siger om Sagnet, at «om man end ikke

---

329), hvorimod en Landsmand af ham har kaldet ham «der letzte deutsche Polyhistor» (Illustrirte Zeitung LIX. 64; 27. Juli 1872). Paa Dansk vilde man vist bruge et mindre evfemistisk, men mere betegnende Udtryk. Den Opdagelse af en ny Videnskab, som en vis Person gjorde ved at høre Forelæsningerne i Kiel, kunde han nok ogsaa have gjort andre Steder i Tydskland.

[1]) Anf. Skr. III. (1871) S. 437.

[2]) Se S. 10.

[3]) Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1871, S. 101.

ligefrem kan afvise det som fuldstændig opdigtet, kan der paa den anden Side heller ikke tillægges det synderlig Vægt. Og aller mindst bør dette Forhold, om det har existeret, antages at have været nogen Hovedgrund til Kongens lange Ungkarlsliv» [1]. Den tredje endelig, Krarup, har i sin Afhandling leveret et positivt, uomstødeligt Bevis for, at der ligger noget sandt til Grund for Sagnet, om han end kun er lidet tilbøjelig til at tiltro dette den Betydning, man har lagt deri; han fremhæver, at Kongens mange forskjellige Giftermaalsprojekter gjøre «Indsigelse mod den gængse Anskuelse, der indhyller Historien om Kong Frederik II's Hjærteanliggender i en romantisk Straaleglans, som et utvivlsomt meget ungt fynsk Lokalsagn endog forsyner med en Baggrund af luftig Sentimentalitet». Han finder, at det Billede, man efter Sagnets Anvisning har dannet sig af Kongen, kun lidet passer til hans «sunde, naturlige Personlighed med sit Hang til potenseret Livsnydelse» [2].

Hvad der saa utvivlsomt godtgjør, at der er noget sandt i Sagnet, er, at der i Breve fra Aarene 1570—71 nævnes et Rygte om, at

---

[1]) Norsk hist. Tidsskr. II. 48.
[2]) Hist. Tidsskr. 4 R. II. 900.

Kongen er indtaget i en Adelsmands Datter, et Rygte, hvis Sanddruhed end ikke Kongens Sekretær tør benægte, men som han slaar hen med de Ord, at den Ting nu er forbi[1]. —

Samtidens Litteratur gav os, som vi saa, en Gaade at løse. Efter lange Tiders Forløb kom Sagnet til og tilbød sin Hjælp; man vidste ikke ret, om man turde modtage den. Der er nu omtrent gaaet 100 Aar hen, siden det fik Indgang i vor Historie; i al den Tid har det staaet ligesom paa Grænsen af Digt og Virkelighed, hver har kunnet opfatte det efter sin Individualitet. Nu har endelig Undersøgelsen, hjulpen frem af den tredje Art Kilder, fortrolige skrevne Meddelelser, gjort et Skridt fremad, men det ogsaa et Kæmpeskridt: Sagnet har forladt sin tvivlsomme Stilling og er blevet Led af Historien; thi ingen tør mere betvivle, at Frederik II har elsket en dansk Adelsdame. Vi maa imidlertid endnu kaste et Blik paa de Indvendinger, som ere rejste imod det, før det var blevet stadfæstet.

Sagnets sildige Fremkomst er i og for sig ikke nok til at fælde det; Traditionen kan leve længe i Stilhed, vel ikke godt uden at forvanskes i

[1]) Hist. Tidsskr. 4 R. II. 933 f.

sine Enkeltheder, men den behøver derfor ikke at fejle i sine Hovedtræk. Suhms Navn maa dog sikkerlig ogsaa betragtes som en Slags Borgen for det, idet man vistnok har Lov til at mene, at han i det ringeste har faaet det fra en Kilde, som han maatte anse for paalidelig; et løst Rygte anbringer man desuden ikke gjerne i en Skolebog. Den eneste, som udforligere har argumenteret mod Sagnet, er Werlauff, men Svagheden af hans Bevisførelse[1]) vil være enhver indlysende, thi fordi Rigshofmesteren nægtede Kongen sin Datters Haand, var der intet, som hindrede den uheldige Bejler i at haabe paa Forandring i Forholdene til sin Fordel, og han kunde, hvis dette var hans Tanke, godt lade Aar gaa hen, ventende paa bedre Tider; en Forandring indtraf for saa vidt ogsaa, da Ejler Hardenberg døde (omtrent 1565). Ikke heller var det umuligt at tænke, at Kongen, hensunken i Sorg over sit Tab, længe har vægret sig ved at gaa ind paa noget Ægteskabsforslag, indtil Tiden endelig fik læget hans Saar og lod ham fatte andre Planer; thi at en dyb sjælelig Sorg kan bøje selv den kraftigste Personlighed og, naar Slagets umiddelbare Virkninger ere forbi, efter-

---

[1]) Se ovfr. S. 24.

lade sig en nagende Følelse, som først Aarene kunne mildne, turde dog være en psykologisk Sandhed. Vedel Simonsen, hvis Kritik ellers ikke er hans stærke Side, indtager her en fastere Stilling end hans Ven; mod denne, der siger, at Sagnet mangler Beviser, bemærker han, at det synes ham, «at Vedel i sin Ligprædiken over Kong Frederik II stadfæster det med saa tydelige Ord, som det er muligt, med mindre han skulde have sagt det ligesaa tydeligt som den foregivne Anledning til hans Død»[1]. Werlauff forkaster imidlertid ikke Sagnet, han fremhæver udtrykkelig, at det ikke let er tænkeligt, at det skulde mangle al historisk Grund, og det er derfor forunderligt, at man har kunnet sige, at han klart har paavist dets Urimelighed.

Naar Vedels Ytring er bleven forklaret af Grundtvig paa en allerede af Werlauff antydet Maade, at han skulde sigte til den Fare, der havde truet Kirken i Danmark, hvis en katholsk Prinsesse var bleven Dronning, kan denne Forklaring ved første Øjekast synes at have en Del for sig, og naar man kun kjender den Del af Vedels Ord, som Werlauff har optrykt i sin Afhandling[2], kan man i dem ikke finde noget,

---

[1]) Vedel Simonsen, Hagenskov S. 51.

[2]) Hist. Tidsskr. III. 31.

som just taler lige imod den. Men Werlauff har udeladt det sidste Punktum[1]), som næppe paa nogen Maade tillader at antage, at den Fare, der omtales i det foregaaende, nærmest skulde have truet Kirken.

Efter at det har vist sig, at den Tydning, som man efter Sagnets Anvisning har givet Vedels mærkelige Udtalelse, gaar i den rigtige Retning, ligger det nær at føre Undersøgelsen videre for at prøve, om man ikke med de faste Udgangspunkter, man har, kan gjøre nye Erobringer for Historien. Lad os vove Forsøget og dristig begive os ind i Kjendsgjerningernes Labyrinth, haabende, at Sagnet som en Ariadnetraad kan lede vor Fod ad de rette Stier til Maalet!

---

[1]) Trykt ovfr. S. 12.

II.

I Aaret 1554, da han var 20 Aar gammel, fik Hertug Frederik, som Konge kaldet Frederik II, af sin Fader anvist Malmøhus til Opholdssted. Hans Hofmester Ejler Hardenberg skulde have Tilsynet, og en halv Snes Adelsmænd danne hans Hofstat[1]). Han skulde i det smaa danne

[1]) Vedel, Ligpræd. ov. Frederik II Bl. Bij. Andr. Laurentii, Oratio de vita et morte Friderici IIdi, Hafn. 1588, fol. B2vo. H. Rørdam, Historiske Kildeskrifter I. 643. Hvitfeld, Christian III's Hist. Bl. Vvijvo. N. Cragii et J. Stephanii Annales Christiani IIItii p. 365—66. Blandt unge Adelsmænd, som vare ansatte ved hans Hof, kunne nævnes Erik Rosenkrands (A. Laurentii, Oratio de Frid. II l. c.), Erik Ejlersen Hardenberg (Pouel Anderson Medelby, Ligprædiken ov. Erick Hardenberg til Skosbo, Kbh. 1604, Bl. Biiijvo), Brødrene Hak og Jens Ulfstand (Peder Jensøn Winstrup, Ligprædiken ov. Hack Holgerssøn Vlstand, Kbh. 1595, Bl. Bvo) og Oluf Movritsen Krognos (om hvem s. ndfr.). Naar Anders Lavritsen (anf. St.) ogsaa nævner Ejler Rønnov, er det vist mindre rigtigt, thi han havde været Prinsens Hofmester i hans «unge Aar» (C. P. Rothe, Brave danske Mænds og Qvinders berøm. Eftermæle I. 710).

sig til den Kongegjerning, som forestod ham. Ejler Hardenberg, som dengang var en Mand paa en halvhundrede Aar, var vistnok særdeles vel skikket til den vanskelige Post, som var ham overdragen[1]. Allerede hans vindende Ydre

---

[1]) Over Ejler Hardenbergs tidligere Skæbne kan efter trykte Skrifter gives følgende korte Udsigt, idet jeg i Almindelighed henviser til de biografiske Notitser om ham, som haves i Hist. Tidsskr. III. 33 (af Werlauff), Kvartalskr. Orion II. 20—26 (af T. A. Becker), C. E. Secher, Prospecter af danske Herregaarde, XIV. (under Mattrup) og H. F. Rørdam, Klavs Lyskanders Levned S. 223 f. Han var født omtr. 1505 og forlenedes 1530 af Sjællands Biskop med Dragsholm (H. Knudsen, Joachim Ronnow S. 159), som han med megen Ære forsvarede mod de greveliges Angreb 1535 (Hvitfeld, Christ. III Bl. Oij_v^o—Oiij; Cragii Annales p. 87). I de nærmest følgende Aar synes han ikke at have haft nogen større Forlening, men mest at have opholdt sig i Jylland (Danske Magazin 3 R. IV. 262; V. 277; VI. 377), hvilket dog ikke udelukker, at han af og til træffes andre Steder, i Kjobenhavn og Odense. Efter Broderen Jakob var han 1542—43 Lensmand paa Næsbyhoved i Fyn (Pontoppidan, Den Danske Atlas III. 450; Vedel Simonsen, Borgruinerne I. 48; Hist. Tidsskr. II. 10; Dsk. Mag. 3 R. VI. 347; Samlinger t. Fyens Hist. og Topogr. V. 22). 1543—44 var han paa Malmohus (Dsk. Mag. 3 R. I. 54, 62; 4 R. I. 13) og er rimeligvis paa denne Tid bleven Rigsraad, thi i Recessen af 1547, det forste Sted, hvor jeg har fundet ham omtalt som Medlem af Rigsraadet (Kolderup-Rosenvinge, Saml. af gamle danske Love IV. 214), er hans Plads mellem Erik Krabbe og Antonius Bryske, af hvilke den første var i Raadet 1541 (Krag og Stephanius, Christian III's

gav ham en vis Indflydelse, og hans klare, i Statstjenestens praktiske Skole udviklede Dommekraft lod ham vedligeholde og forøge denne. Han var en sand Adelsmand, begavet med dyb religiøs Følelse, hvorom et Par af ham digtede Psalmer noksom bære Vidnesbyrd. Det var sikkert ogsaa nødvendigt, at en ældre, myndig

---

Historie II. 576), og den sidste blev Rigskansler 1544 (Hist. Tidsskr. I. 281). 1544—51 havde han Gulland i Forlening (Hist. Tidsskr. IV. 184). Foruden i A. 1547 maa han ogsaa 1550 have besogt Danmark, da en Kvittering af ham, udstedt paa Mattrup Thomas Ap. Dag (21. Decbr.) d. A., findes i Kgl. Bibl.s Saml. t. d. danske Adels Hist. Fasc. 31. 1551 var han atter i Danmark (Kolderup-Rosenvinge, Udvalg af gamle danske Domme I. 143, 158), og i dette Aar blev han Lensmand paa Dragsholm (Krag og Stephanius, Christian III's Hist. Supl. S. 113; jvfr. Vedel Simonsen, Familie-Efterretninger om de danske Ruder II. 89), ligesom han ogsaa nu eller i det følgende Aar blev Prinsens Hofmester (Hist. Tidsskr. V. 414). — Han var gift med Karen Rosenkrands og havde med hende to Sønner, Erik og Stygge, og to Døtre, Mette og Kirstine. Hans Frue og den først nævnte Datter døde paa Gulland 1549 (R. Nyerup, Langebekiana S. 252). Om Kirstine, som man har villet sætte i Forbindelse med Frederik II (s. ovfr. S. 24 f.), vides intet, og naar hendes Dødsaar er sat til hen imod 1570, er dette gjort ganske vilkaarlig; kun saa meget er vel sikkert, at hun er død efter 1550, da hun ellers vilde være bleven begravet paa Gulland. Stygge døde som ung; han studerede 1553 sammen med Broderen, som overlevede Faderen, i Wittenberg (Ny kirkehist. Saml. I. 471).

Mand stod ved Prinsens Side for at kunne lægge Baand paa ham, hvis han enten af egen Drift eller forledet af sine ungdommelige Omgivelser skulde faa Lyst til at prøve, om han nu kunde gjøre alt, hvad der faldt ham ind, uden at aflægge nogen Regnskab for sine Handlinger. Dronning Dorothea var for erfaren til, at hun skulde ville udsætte sin Søn for den Fristelse. Prinsen blev imidlertid ikke holdt strængt, han førte tværtimod et muntert Liv[1], der var rigt paa Afvexlinger. Da saaledes i Februar 1556 hans Faster Enkehertuginde Elisabeth af Meklenborg i Kjøbenhavn hojtideligholdt sit andet Bryllup[2], har han naturligvis deltaget i Festlighederne[3]. Hvem skulde den-

---

[1]) Lave Ulfstand skriver 15. Okt. 1554 fra Torupgaard til Mogens Gyldenstjerne: «Oc maa y vide, ieg hagde vtj tisse dage hoss mig vtj ij natther retthelig glade giester, som war hertug Fredrick og hans naadis hoffgesindt, oc wy drack ther alle gode wenners skaall.» Kgl. Bibl. Saml. t. d. danske Adels Hist. Fasc. 58. Da denne Samling ofte vil blive citeret i det følgende, kalder jeg den for Kortheds Skyld «Adelsbrevene».

[2]) Se Hist. Tidsskr. III. 27. Rordam, Hist. Kildeskrifter I. 566, 644. Ny kirkehist. Saml. III. 489. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VI. 314.

[3]) 1556 blev han optagen som Broder i det danske Kompagni i Kjøbenhavn (N. P. Nielsen, Hellig Trefoldigheds Gilde udi det danske Compagnie S. 28). Er det sket ved denne Lejlighed? — Allerede i A. 1554 havde

gang have anet, at da Kjøbenhavn 16 Aar senere saa ham fejre sit eget Bryllup, var hans Brud en Datter af det Fyrstepar, hvis højtidelige Forening han som voxen havde overværet! Ud paa Høsten i samme Aar kunde han selv agere Vært og blandt sine Gjæster endogsaa tælle Kongen[1]). Det følgende Aar blev ikke roligere. Hans Svoger Kurfyrst Avgust drog, ledsaget af sin Hustru, Kurfyrstinde Anna, til Danmark, og blandt dem, der modtoge de fremmede ved deres Landstigning paa Falster, synes

---

han paa nogen Tid forladt sin Provins, thi i et Brev fra Mogens Gyldenstjerne til Fru Sidsel (Ulfstand), Knud Gyldenstjernes Efterleverske, til Lyngbygaard eller hendes Foged i hendes Fraværelse, dat. Elfsborg 22. Juni 1554, forekommer følgende: «Ther er ett stoer tall krigsfolck forszamblett wedt Ellern, och ther for haffuer ieg fongett befaling offuer Schone, Hallandt, Bleginge och Lyster wdj myn wnge herres hertug Frederiks frauerelsze.» Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 27.

[1]) Rørdam, Hist. Kildeskr. I. 705 f. Jvfr. Dsk. Mag. 3 R. III. 112. Der var stor Stads i Malmø i Anledning af et Bryllup, men hvilket? Prinsen havde ønsket, at hans Brødre maatte komme over og se paa Herligheden, men Dronningen afslog det i et temmelig skarpt Svar. «Wir haben auch wol zuerachten, das das Ritterspiel Irenthalben nicht Angefangen, Sondernn zweiffeln nicht, d. L. werde die zur stedtt Alle finden vnd haben, von deren wegen es geschichtt», skriver hun bl. a. Aarsber. fra Geh. Arch. I. 73.

ogsaa Prinsen at have været[1]). Han var med i Kjøbenhavn, hvor han indlagde sig Ære i Ridderlegene ved sin Færdighed og Dygtighed, og ogsaa Højskolen saa ham dengang indenfor sine Mure. Med sin Fader og Svoger foretog han en Udflugt til Helsingør, hvor den første iøvrigt gav sin Søn et kun lidet priseligt Exempel paa Uafholdenhed[2]). Da de fornemme Gjæster i Oktober forlode Landet, toge de ham og hans Broder Magnus med, for at de skulde se sig lidt om i Udlandet, og først i April 1558 vendte han hjem efter at have besøgt flere Dele af Tydskland[3]). Næppe var han imidlertid

---

[1]) En Herredagsdom af 24. Avg. 1557 er afsagt paa Nykjøbing Slot i Prinsens Overværelse. Defekt Koncept i Geh. Ark. Topogr. Saml.

[2]) Om Avgusts og Annas Ophold i Danmark se Rørdam, Hist. Kildeskr. I. 706 f.; Hvitfeld, Chr. III's Hist. Bl. Xxiiij[vo]; Cragii et Stephanii Annales p. 384; A. N. Ryge, Peder Oxes Liv og Levnets Beskriv. S. 99; Vedel Simonsen, Ruderne II. 41; Ny kirkehist. Saml. IV. 319; H. F. Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 I. 266. K. v. Weber, Anna Churfürstin zu Sachsen S. 462.

[3]) Rørdam, Hist. Kildeskr. I. 707 f. Vedels Ligpræd. ov. Frederik II Bl. Bij[vo]. A. Laurentii, Oratio de Frid. II fol. B3—B4. J. I. Pontanus, Vita Christiani III, ed. J. Hubner, Hanov. 1729, p. 94. Cragii et Stephanii Annales p. 384 sqq.; den danske Overs. I. 391 f. Resens Krønike, Fortalen Bl. d. H. Hamelmann, Oldenburg. Chronicon S. 403. Geh. Arch. Aarsber. I. 74 ff. Hist. Tidsskr. 4 R.

kommen tilbage, før han i Malmø fik Besøg af sin Mormoder, Hertuginde Katharina af Sachsen, som kom fra Sverrig, hvor hun havde en anden Dattersøn at se til[1]. Aldrig saa snart var hun borte, før Prinsen atter maatte afsted. Denne Gang gjaldt hans Besøg Jylland, som han gjennemreiste fra Nord til Syd; i Oktober var han paa Koldinghus hos Forældrene og saa der for sidste Gang sin Fader[2]. Resten af Aaret tilbragte han i Skaane.

II. 907 ff. Norsk hist. Tidsskr. II. 61. Rørdam, Universit. Hist. 1537—1621 I. 293. Weber, Churfürstin Anna S. 91, 124. P. J. Winstrup, Ligpræd. ov. Hak Ulfstand Bl. Bij. P. A. Medelby, Ligpræd. ov. Erik Hardenberg Bl. Biiij^{vo}.

[1]) Erich Jörensson (Tegel), Her Gustaffs Sweriges Konungs Historia II. 362. T. A. Becker, Herluf Trolle og Birgitte Goie S. 14, 32. Fru Birgitte Gjoe skriver 18. Septbr. 1558 fra Roskildegaard til Fru Grethe (Bryske), Peder Ruds: «Er nu Herloff icke hieme, hand er y Skaane att vndfanghe hertugindenn aff Saxen». I Marginen har Gram skrevet: «Ducissa Saxoniæ invisebat residentem in Scania fratrem suum Fridericum». Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22. Denne Grams Fejltagelse har aabenbart forledet Becker til at begaa den samme.

[2]) 3. Sept. var han i Aalborg. Rørdam, Univers. Hist. 1537—1621, Aktst. S. 97. 16. Okt. svarer Hertug Hans (den ældre) ham paa en Opfordring til en personlig Sammenkomst, at han den næste Dag vil møde ham mellem Kolding og Haderslev i Torning. Geh. Ark. Hansburg. Registrant VII B.

Christian III, som i længere Tid havde skrantet, blev i Slutningen af Aaret alvorlig syg. Kampen mellem Liv og Død endte med den sidstes Sejr; Nytaarsdag 1559 indslumrede han. Da han havde den Overbevisning, at hans Død var nær forestaaende, lod han sende Bud efter sin ældste Søn[1]), til hvem han baade som Konge og Fader kunde have meget at sige, inden det store Afskedsøjeblik kom; men da Prinsen naaede Koldinghus, traf han kun — et Lig[2]). Hvor forunderligt! Han, som hele Tiden havde været som besjælet af en urolig Lyst til at flagre om, sad nu, da enhver maatte vente at se ham ved Faderens Dødsleje, rolig i sit Land, som var han fasttryllet til Stedet. Og dog havde hans Moder næsten to Maaneder for Dødsdagen skrevet ham til, at Faderen Dag for Dag blev slettere, og at Lægerne kun gave ringe Trøst[3]);

---

[1]) E. Lætus, Rerum Dan. libri XI p. 252.

[2]) Schlegel, Gesch. d. Könige v. Dänemark I. (2. Aufl.) S. 234, sætter hans Ankomst til Kolding til d. 7. Januar. Jeg mindes ikke andensteds at have set nogen Dagsangivelse, men det er meget sandsynligt, at Schlegel har Ret, thi endnu d. 5. Jan. var Prinsen ikke kommen videre end til Korsør, hvorfra han paa denne Dag (Torsdag efter Nytaarsdag) mældte Mogens Gyldenstjerne Kongens Død. Geh. Ark. Danske Kongers Hist.

[3]) Geh. Arch. Aarsber. I. 82 (Brev af 8. Novbr.). I Brevet lægger hun ham desuden paa Sinde, at alle skulle

og senere, i den sidste Halvdel af December, havde hun sendt ham Brev paa Brev med indtrængende Opfordringer til at haste over til Kolding[1]). Naar derfor en gammel Forfatter vil give Modvind Skylden for, at Prinsen kom for silde[2]), kan dette ikke være den egentlige Grund, om det end er meget muligt, at et sligt Uheld er indtruffet, da han endelig vilde sætte sig i Bevægelse; det var desuden en Hindring, som nok lod sig overvinde. Grunden til hans Sendrægtighed, som næsten faar Skin af Ligegyldighed, maa ligge skjult andensteds, men hvor? Det er min Overbevisning, at Svaret herpaa og paa en Del mere er at finde i Moderens Brev, tilskrevet ham den 27de December. Det lyder i sin Helhed saaledes: «Min hjærtekjære Søn, jeg kan ikke skjule for dig, at jeg vel har hørt, at det, hvad du skriver mig til om Anna, har været paa Tale, dog er det ikke fuldt vist. Jeg lader hendes Slægt raade derfor; at jeg skulde forhindre ens Lykke, kan jeg ikke

---

dø: «Min kjære Søn, jeg beder dig, frygt Gud. Her er der kun forundt os en kort Tid; vi maa dø, det er ikke anderledes. Du tør ikke stole paa, at du er ung; de unge dø jo fuldt saa vel som de gamle.»

1) Geh. Arch. Aarsber. I. 83 f.

2) A. Laurentii, Oratio de vita et morte Friderici IIdi fol. B4vo.

forsvare for Gud; jeg véd jo, at her er kun en kort Tid, men hisset er det evigt. Jeg véd, at du har et saa ærligt, oprigtigt Sind, at du ej vil hindre hendes Lykke. Jeg kan af Bedrøvelse ikke skrive mere; Hans skal berette dig alt. Jeg beder dig, kom hurtig; det er dig mere magtpaaliggende, end du kan tænke»[1]).

Tager man dette Brev for sig, synes det, dunkelt som det er, at paatvinge Læseren en Fornemmelse af, at den Sag, det omtaler, griber ind i Kongesønnens Hjærteanliggende. Som en Drage, der ruger over sin Skat, vil Brevet skjule sin Hemmelighed; men Sagnet har røbet den, og med dristig Haand drage vi frem, hvad der skinner frem imellem Skrifttrækkene. Mig[2])

---

[1]) Geh. Arch. Aarsber. I. 84: «Meyn herz leyb son, wes du mych schreybst van annen, dar auff kan ych dych nycht barchgen, das ych dar wol van gehort hab, das dar van gesecht ys, doch ys yt nycht fullen zachgen, ych lasse yr fruntschoft dar vor raden. das ych scholde cynem syn geluck vor sumen, das kan ych vor got nycht vorantworden. so weys ych das hyr eyn gerynge zeyt ys, dar yn genner welt ys yt ewych. ych weys du hast so eyn erlych auff rychtych gemotte, das du yr geluck nycht werst hynderen. ych kan auz bedrobedem hertzen nycht mer schreyben» o. s. v.

[2]) Jeg maa lægge meget Eftertryk paa dette Ord og i Sandhedens Interesse gjøre opmærksom paa det, for mig ganske vist forunderlige, Faktum, at Werlauff i sin udførlige Omtale af de i 1ste Bind af Geh. Arch. Aarsber.

synes det umuligt at faa andet ud, end at han, som nys frejdig havde følt sig i sin Ungdoms lyse Vaar, hvor alt er Solskin, og greben af Kjærlighedens Beruselse glemt alt øvrigt[1]), nu staar foran en gabende Afgrund af Sorg: hans Anna har hendes Slægt bestemt til Brud for en anden! Der var kun gaaet faa Dage hen, siden hans Moder ængstelig havde givet ham den Advarsel, at han ikke maatte aabne sit Hjærte for alle, thi Verden var ikke, som han mente[2]). Nej, det er den ikke, det maatte han nu sande; den er fuld af bitre Skuffelser. Han stod med et sønderbrudt Haab, da Budskabet om hans Faders Død naaede hans Øren.

Dronningens Stilling er lidt mindre klar, men det synes, som om hun ikke med Vrede eller Misfornøjelse har set paa Knudens Løsning, om hun end maatte føle Medlidenhed med Sønnens Smerte. Hun, Fyrstedatteren og Fyrstemoderen, kunde sikkert ikke tænke sig det muligt, at hendes Søn, den udvalgte Konge, skulde række sin Haand til en Adelsmands

---

trykte Breve fra Dronning Dorothea (Nyt hist. Tidsskr. VI. 586 ff.) slet ikke berører dette mærkelige Brev, som for ham maatte have mer end almindelig Betydning.

[1]) Jvfr. Moderens advarende Ord ovfr. S. 41 Anm. 3.

[2]) Geh. Arch. Aarsber. I. 83 (Brev af 18. Decbr.).

Datter[1]), og naar han da kun skjænkede denne sit Hjærte, opstod et Forhold, som aldrig kunde andet end støde baade Moderen og Kvinden. Det er vistnok Frygten for, hvad Følgerne af en slig Kjærlighed vilde blive, der har rørt sig i hendes Indre, da hun skrev: «Jeg véd, at du har et saa ærligt, oprigtigt Sind, at du ej vil hindre hendes Lykke». Følte den unge Pige ikke varme Følelser for den, hvem hendes Slægt, maaske bevæget af samme Frygt som Dronningen, havde bestemt til hendes Brudgom — og hvorvidt hun nærede slige Følelser, vidste

---

[1]) Karl IX af Sverrig, hvis Fader og Moder begge vare fødte af adelige Forældre, ytrede sin Misfornøjelse, da hans Broder Kong Johan III 1584 besluttede at ægte Gunnila Bjelke; Hertugen havde ønsket sin Broder et «högre och förnämligare giftermål». A. G. Ahlqvist, Om aristokratiens förhållande till konungamakten under Johan III:s regering I. 65 (Upsala Universitets Årsskrift, 1864). Jvfr. Geijer, Svenska Folkets Historia II. 267. — Samme Fordring danner det stedse tilbagevendende Omkvæd i Forhandlingerne mellem Fyrstehusene i det 16de Aarhundrede. Saaledes skriver Kurfyrstinde Anna 1571 (2. Oktbr.) til Frederik II, at hun haaber, at han vil gifte sig ind i et Fyrstehus, «das derselbenn (ɔ: hans) ankunfft, standt vnnd geburth ebenmessig». Se nedfr. Vil man gaa uden for Norden, er det en bekjendt Sag (se f. Ex. H. Martin, Histoire de France, 4. Éd., VIII. 178 sq.), at Henrik II's Giftermaal ind i Mediceernes Familie kun var et Offer, paalagt af Frands I's kunstig beregnende Politik.

Dronningen næppe —, kunne Ordene om hendes forestaaende «Lykke» kun forstaas saaledes, at den paatænkte Forbindelse hindrede en Ulykke.

Medens Brevet har vist os Prinsens Kjærlighed, maa vi paa den anden Side tilstaa, at Svaret paa Spørgsmaalet, om den er bleven gjengjældt, ikke er givet i det. Det kan ikke nytte at ville presse mer ind i Ordene, end der findes i dem.

Anna er hendes Navn. Sofia og Kirstine Hardenberg[1]) svinde bort som Fantasibilleder,

---

[1]) Om Kirstine se ovfr. S. 35 Anm. Hun har, hvor lidet vi end kjende til hende, dog existeret, men det har ikke engang hendes foregivne Søster. En Sofia Hardenberg har ikke været til, undtagen ifølge Baggers Digt, og — Pontoppidans Origines Hafnienses S. 338. Paa sidst nævnte Sted er hun kaldet «Frue» og opfort paa en Liste over adelige, som i Christian III's og Begyndelsen af Frederik II's Tid ejede Gaarde i Kjøbenhavn. Vil man vide, fra hvilket Aar denne Liste er, maa man strax opgive at komme til noget Resultat ad kritisk Vej, thi paa den Maade vilde man faa ud, at den maatte være skreven efter Foraaret 1552, siden den nævner Else Peder Svaves (jfr. Rordam, Univers. Hist. 1537—1621 I. 415), men paa den anden Side kunde den ikke være senere end 1551, Axel Brahes Dødsaar (Rørdam, Hist. Kildeskr. I. 381). Fejlen er imidlertid ikke Pontoppidans, ikke heller har han, hvad man ellers kunde være tilbøjelig til at tro, sammenstykket sin Liste af Aktstykker fra flere Aar, nej, han har simpelt hen optrykt den i Kancelliets Protokol (Tegn. ov. alle Lande V. 409 f.) ved Aaret 1558 (Septbr.) forefundne Liste (jvfr. Vedel Simonsen, Ruderne II. 97).

drømte mellem Bogreolerne. Anna staar der skrevet, og hvem er det? Ja, skulde hele Landets Adel gjennemgaas, vilde man vist faa en lang Række af Anna'er, en rig Mark for Gisninger[1]); men vi have dog noget at støtte os

---

Men er Forfatteren til eller Afskriveren af Listen saa unøjagtig, at han undlader at tilføje ved de døde Mænd (og ikke faa af de opførte vare døde 1558, f. Ex. Anders og Bent Bilde, Gert Bryske), at det er deres Arvinger, som eje deres Gaarde, kan det heller ikke undre os at træffe en Fru Sofia Hardenberg, hvilket er en (utilladelig) Forkortning af Navnet Fru Sofia (Lykke), Jakob Hardenbergs.

[1]) Det bør ikke overses, at Kall-Rasmussen («og den Mands Formodninger vare sjælden urigtige», udbryder Rørdam i Ny kirkehist. Saml. IV. 469) i Registret til 1ste Bind af Geh. Arch. Aarsber. (S. 45) har antaget denne Anna for at være Anna Venstermand. Naturligvis fattes der enhver Begrundelse, da den ringe Plads, der maa indrømmes et Register, ikke tillader en saadan, men det er dog muligt at finde, hvad der har ledet Kall-Rasmussen. 10. April 1564 underretter nemlig Enkedronningen sin Søn Kongen om, at hun har i Sinde den kommende Søndag (16. April) at holde sin «gamle tro Tjener» Godske Brokkenhuses Bryllup med hendes Jomfru Anna Venstermand; hun beder derfor om, at Ordren til, at Brudgommen strax skal møde paa Flaaden, maa tilbagekaldes, da der ikke er Tid til at afsige den indbudte Adel (Geh. Arch. Aarsber. I. 167). Det er aabenbart dette Brev, som har bevæget K. R. til at antage, at den 5—6 Aar tidligere nævnte Anna, er identisk med Anna Venstermand; men at dette ikke er Tilfældet, skal

til, naar vi ville vide, hvem denne Anna er, nemlig Sagnet. I den ældste Form, hvori vi kjende det, siges der blot, at Kongens elskede

---

det følgende, som jeg haaber, tilstrækkelig godtgjøre. Det er desuden nok værdt at lægge Mærke til Kongens Svar, som han allerede udfærdigede d. 14. April (i Kbh.): Han trænger til Folk og har derfor indkaldt Godske Brokkenhus, men han har ikke tænkt paa at forhindre det forestaaende Bryllup, hvorom han intet har vidst («wiewol vns dannoch die gelegenheit seines jtzigen furstehenden ehelichen beilagers, das wir zuuerhindern nit gemeint, kein wissent gehabt»); han stoler paa, at Brokkenhus, naar Brylluppet er overstaaet, møder paa Flaaden. Inländ. Regist. LIII. 280. Saa liden Interesse følte Kongen dog næppe nu for den Kvinde, som faa Aar i Forvejen havde været Gjenstand for hans mest levende Deltagelse, at han ikke skjænkede hendes Skæbne den ringeste Opmærksomhed. — Om Anna Venstermands Bryllup kan anføres følgende. Fra Stadager, en Herregaard paa Falster, som tilhørte Familien Venstermand, skriver Karen Venstermand Torsdag efter Kyndelmesse (3. Febr.) 1564 til Broderen Johan Venstermand: «Giffuer iegh degh ganske guduillien till kende, att myn moder har fatt drongningens breff, saa att myn moder skal rette segh der effter att kome tiill Kolingh viij dage for poske, saa vell myn froues nade gøre myn søsters prølop den neste søndagh effter poske; gudtt giffuett, att dett sker y endtt lycksallígh stund.» 3 Dage senere fik Johan Venstermand samme Underretning fra Moderen Alhed Urne. 20. Febr. skriver Broderen Lave til ham (fra Stadager): «Saa forstaar iegh, att thu mener for wiist, att iegh kommer tiill skiiffs y iaar, huilckedt iegh er weltilfreds, efftherdj thet icke anderledis kandt worde, menn iegh faar ther

var en Hardenberg, en Datter af Hr. Ejler. Hvad om vi nu føjede det ledige Fornavn til det ledige Efternavn? Det var jo dog muligt, at de hørte sammen og kun ved Tidernes Ugunst vare blevne skilte fra hinanden. Sagen er i hvert Fald et Forsøg værd, og det lønner sig strax at anstille det, thi se! der levede dengang en Anna Hardenberg.

Erik Hardenberg til Hvedholm ægtede i Slutningen af det 15de Aarhundrede Anna Korfitsdatter Rønnov, med hvem han i sit korte Ægteskab[1]) havde 5 Børn, nemlig 3 Sønner og

---

for att thowe hiemme fraa mynn søsther Annes brøllup, om ko: mayz breff kom och iegh wor icke tilstede.» Endelig i et Brev, dat. Stadager 16. April, fra samme til samme hedder det: «Maa thu wiide, att iegh y gaar fiick schriiffuelsze fraa mynn moder och ther hossz dronningens brøllups breffue, saa iegh formercker, att mynn søsther Annes brøllup staar y dagh paa Koldingh; gudt giiffue, thet motte skee y end goedt thiidt.» (Alle fire Breve i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 33.) — Godske Brokkenhus blev senere forlenet med Thisted Bispegaard. Hist. Tidsskr. V. 44. Nyt hist. Tidsskr. III. 545. Mag. t. Ad. Hist. I. 108, 116.

[1]) Til Grund for, hvad der meddeles om den Hardenbergske Familie, ligger, hvor intet andet citeres, Wielands Nye Tidender om lærde og curieuse Sager f. 1726, Klevenfeldts Stamtavler og Samlinger (i Geh. Ark.), J. J. Webers Stamtavle (Uldallske Saml. Fol. 180) og J. Wolf, Geschichte des Geschlechts v. Hardenberg I. (Gött. 1823) S. 129—52. — Er Aarstallet for hans Bryllup, 1499, rigtigt, maa det være en Fejl, naar Becker, Dsk. Herre-

2 Døtre. Af Sønnerne er Ejler Slægtens berømteste Mand. En, vistnok ældre, Broder til ham var Korfits, som skrev sig til Skjoldemose i Fyn, hvilken Gaard han opførte 1528[1]). Da han synes at have ført et meget tilbagetrukket Liv og ikke at have staaet i Tjenesteforhold til Kongen, er det kun lidet, vi vide om ham; sagtens har han henlevet sin meste Tid paa sin Gaard. Som hans Liv kun har efterladt sig faa Spor, synes heller ikke hans Død at være bleven stort ænset, ellers havde vi vel vidst, naar den indtraf, hvorimod vi nu kun kunne sige, at han er død i Tidsrummet 1541—48[2]). Han var gift med Fru Mette Skram,

---

gaarde VI. (Hvedholm), lader Erik Hardenberg falde allerede 1500. Hvitfeld, som dog har en vis Lyst til at slaa Folk ihjel i Ditmarsken (se Allen, De tre nord. Rigers Hist. I. 168), nævner ham ikke blandt de faldne. Desuden skal Sønnen Ejler være født omtr. 1505. 1511 var han imidlertid død (Dsk. Mag. 4 R. II. 299). Mulig er Aarstallet 1499 ogsaa urigtigt. Anna Rønnov levede endnu 1523 (Nye Dsk. Mag. VI. 278), men hendes Dødsaar angives forskjellig: Wieland (a. Skr. S. 777) har 1533, Weber 1543.

¹) Dsk. Atlas VI. 817.

²) Hans Navn forekommer hyppigst i Listerne over, hvad Mandskab Adelen var pligtig at stille, saaledes 1525 (N. Dsk. Mag. V. 54), c. 1535 (Vedel Simonsen, Fyens Vilkaar i Grevens Feide S. 115) og 1539 (Dsk. Mag. 3 R. VI. 229). 1528 tilsagdes han at møde i Holsten

en Datter af Christen Skram til Urup. Deres Ægteskab blev velsignet med en ret talrig Børneflok: 4 Sønner, Erik, Christen, Knud og Jakob, og 2 Døtre, Margrethe og Anna, overlevede Forældrene[1]). Skjoldemose, som Børnene arvede efter Faderen, beholdt de ikke længe i Fællesskab; allerede 1559 skjødede de to af dem, Jakob og Christen, deres Anpart i Gaarden til Broderen Knud. 15 Aar senere kjøbte Knuds

(Hvitfeld, Friderich I's HistorI S. 172). Han omtales 1536 (Kold.-Rosenvinge, Gamle Love IV. 159; Dsk. Mag. 3 R. VI. 56) og indbødes til Kroningen 1537 (Dsk. Mag. 3 R. VI. 129). Sidste Gang, jeg har truffet ham, er c. 1541 som Medudsteder af et Vidnesbyrd i en Retssag (Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme II. 133). 1548 var han død (Dsk. Mag. 4 R. II. 171). Han har skjænket en Tavle til Stenstrup Kirke i Sunds Herred (H. de Hofman, Samlinger af Stiftelser, Fundationer og Gavebreve VI. 45; Dsk. Atlas VI. 715). At han skulde have ejet Høgestad Gaard i Skaane, er, efter hvad G. Ljunggren, Skånska Herregårdar VI., meddeler, ganske usandsynligt.

[1]) Fortalen til Valdemars Jysk Low-Bog, udsat p. Tysk af Erick Krabbe, udg. af P. H. Resen (1684), Bl. fiiij^{vo} lader dem kun have to Sønner, Erik og Knud, og en Datter, Margrethe. Derimod vil J. C. Berg forøge Børnenes Antal med endnu én Datter, Birgitte (Samlinger t. d. norske Folks Sprog og Hist. III. 543), hvilket næppe lader sig gjøre. Kan man stole paa Efterretningen i Dsk. Mag. 3 R. III. 82, have Forældrene allerede været gifte 1518, og i saa Fald er det ovfr. anførte Aarstal 1499 urigtigt.

Datter Mette Fasteren Annas Søsterlod[1]). Om ingen af Brødrene haves blot de tarveligste Oplysninger samlede, men deres nære Slægtskab med den, som i det følgende saa stærkt vil lægge Beslag paa vor Opmærksomhed, gjør det nødvendigt her at meddele det lidet, som det er lykkedes mig at faa reddet ud af Skibbruddet.

Den 14de Februar 1559, da hint Skjøde udstedtes, vare alle fire Brødre samlede i Odense, men det varede ikke lang Tid, før de splittedes ad, ja Døden begyndte allerede sin Høst iblandt dem. Tidligst gik Christen bort, og han fik snart Følgéskab af Jakob. Denne var draget op til Norge og havde ægtet Helvig Vincensdatter Lunge, hvem han dog hurtig mistede, da Barselfeber bortrev hende paa Gyldenløvernes Gaard Hvale eller Kvale. Selv kom han af Dage ved en ulykkelig Hændelse, idet han den 4de November 1561 druknede med syv andre i en af det vestlige Norges Fjorde. Først tre Uger senere fandtes Liget, som førtes til Bergen, hvor det stedtes til Hvile ved Siden af Hustruens[2]).

---

[1]) T. A. Beckers Samlinger i Ny kgl. Saml. 4°. Nr. 657 b, 10. Bd. (Skjoldemose).

[2]) N. Nicolaysen, Norske Magasin I. 193, 197, 228. Om Hvale se Saml. t. norsk Hist. III. 561. 17. Juni 1562 optraadte Erik Hardenberg paa egne og Broderen Knuds

Knud, som skrev sig til Skjoldemose, kom til et andet Hjørne af Riget, til Bleking, hvor han den 5te Juli 1561 forlenedes med Lykaa Slot som Pant for 1000 Dlr., hvormed han havde forstrakt Kronen[1]). Men heller ikke hans Liv blev langt; i Avgust 1564 blev han angreben af de Svenskes Krigsmagt, og da han afslog Opfordringen om Slottets Overgivelse, toges det med Magt, og han selv førtes i Fangenskab til Upsala, hvor han døde af Pesten[2]). Et Par Aar i Forvejen havde han giftet sig med Mette Urne. Denne hans Hustru synes at have været

---

Vegne som Arving efter det afdøde Par (Diplomatarium Norveg. V. 850; jvfr. Nsk. Mag. I. 469). Heraf ses, at Christen var død tidligere. — Vedel Simonsens Formodning (Hagenskov S. 32), at den Jakob Hardenberg, som 1523 havde Trætte med Eske Bilde, skulde være Korfits's Søn og ikke hans Broder, kan af Hensyn til Tiden aldeles ikke holde Stik.

[1]) Reg. ov. alle Lande VII. 460. 3. Avg. 1562 fik han nyt Brev paa samme Len med nogle forandrede Betingelser. Sstds. VIII. 389.

[2]) Resen, Friderich II's Krøn. S. 116. E. J. Tegel, Kon. Erics XIV:s Historia, utg. af A. A. v. Stiernmann (Stockh. 1751) S. 132 f. Brev fra Knud Hardenberg til en tydsk Oberst, hvori han afslaar at overgive sig, dat. Lykaa Slot 15. Avg. 1564; samtidig Afskrift i Geh. Ark. Dsk. Kongers Hist. Sammesteds flere Breve fra ham fra Krigens Tid, ligeledes et (i Afskrift) i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31.

hos ham, da hin Katastrofe indtraf[1]), men er derpaa sikkert dragen til Skjoldemose, hvor hun tilbragte sin lange Enkestand. Hun døde 1587 og begravedes i Aarhus Domkirke[2]). De havde et Barn, Datteren Mette, som blev gift med Christian IV's Kansler Christian Friis til Borreby[3]).

Den fjerde Broder, Erik Hardenberg til Torslundegaard (i Mesinge Sogn), var ifølge Stamtavlerne gift med Regitse Ulfeld, der døde

---

[1]) Et Brev fra Lensmanden paa Sølvitsborg, Verner Parsberg, til Knud Hardenberg, skrevet Mandag næst før St. Lavrits's Dag (7. Avg.) 1564, ender nemlig saaledes: »Gørre well oc hiilszer eders kerre hustru med monge goude netther paa mine wegenne, oc lader Anne hiilsze eder bode med monge gode netther.« Geh. Ark. Dsk. Kongers Hist.

[2]) Biskop Jakob Madsen noterer 1589: »Skioldemose, boer nu en Bunde vdj; der bode Frue Met; hagde en Herdenberger« (M. Jakob Madsens Visitatsbog, udg. af A. Crone, S. 223). 1574 havde Fru Mette Urne Retstrætte med Svogeren Erik Hardenberg (Webers Stamtavle). En Ligsten over hende i Aarhus Domkirke, se Pontoppidan, Marmora Danica II. 94; C. V. Hertel, Beskriv. ov. Aarhuus Dom- og Cathedral-Kirke II. 44 f.

[3]) Hun døde 15. Juni 1617 i en Alder af 54 Aar (P. J. Resenius, Inscriptiones Haffnienses p. 16 sq.; Marmora Dan. I. 50). Hun er altsaa født c. 1563. En mærkelig Oplysning om hendes Forhold til Christian IV i Dsk. Mag. 4 R. II. 367.

1571[1]); men han maa, hvad de ikke anføre, paa ny have indladt sig i Ægteskab, denne Gang med Birgitte Daa, som døde 1591[2]). Han synes næsten at være bleven forfulgt af en uheldig Skæbne: indviklet i Processer med Slægt og Frænder, synes han ikke at have faaet stort andet Udbytte af dem end Tab[3]). Han ejede Gaarden Ferritslevgaard i Rolfsted Sogn, men den maatte han pantsætte, og han var ikke i Stand til at indløse den; derfor kaldtes han ogsaa den «fattige Hardenberg», et Adjektiv, som ellers ikke hørte hjemme i denne Slægt[4]).

---

[1]) Jvfr. Hofman, Fundationer V. 278. Dsk. Atlas VI. 574.

[2]) Magazin til d. Danske Adels Hist. 1. 108, 116.

[3]) 1572 havde han Trætte med Fru Margrethe Powisk, Erik Urnes Efterleverske (Geh. Ark. Rigens Dombog 1570—76 Bl. 42), 1577 med Absalon Gjoe (Geh. Ark. Herredags-Dombog 1576—82 Bl. 7) og gjennem en Række af Aar med Frands Urne (sstds. Bl. 40, 115, 130 o. s. v.). — Et Mageskifte s. Hofman, Fundat. V. 182.

[4]) Ferritslev var indtil 1555 et Sogn for sig (Krag og Stephanius, Christ. III's Hist. Supl. S. 233 f.). Ferritslevgaard ejedes 1573 af Erik Hardenberg, der i dette Aar gav Rolfsted Kirke en Klokke (J. C. Bendz, Efterr. om Ronninge og Rolfsted Sogne S. 147), og han skal endnu 1588 have ejet Gaarden (Dsk. Atlas VI. 555), hvilket sidste Aarstal dog turde være noget usikkert. Biskop Jakob Madsen skriver 1590 (Visitatsbog S. 50 f.): «Ferresleffgord horde fattige Erik Herdenberg til; hand pantsatte

Heller ikke i andre Henseender indlagde han sig noget fortjent Navn. Under Krigen fik han en drøj Irettesættelse med Trusel om at miste sit Adelsnavn og sin Frihed, hvis han ikke snarlig mældte sig til Tjeneste hos Admiralen; skjønt flere Gange opfordret, havde han ikke givet Møde[1]). Han maa vistnok være død i Slutningen af Aartiet 1580—89 og efterlod sig fire Børn, Sønnen Korfits og tre Døtre[2]).

---

den til Nils Bild for en Summa Pendinge, 1000 Daler, oc Pendinge iche vdkom til den bestempte Tid, der fore forholdis Gaarden.»

[1]) Hist. Tidsskr. V. 438 (10. Juli 1567). 1 Oktbr. 1564 fortæller Absalon Pedersen, at Erik Hardenberg kom fra Lejren til Helsingør, klagende over, at en Hest havde slaaet hans venstre Ben itu (Nsk. Mag. I. 274). Skulde det være vor Erik, og dette Uheld have givet ham Afsmag paa Krigslivet? Han havde imidlertid en Fætter af samme Navn.

[2]) Jakob Madsens Ord 1589 (Visitatsbog S. 161): «Torslundgord, F. Anne Herdenberg paa hendis Broders Vegne besider» tyde paa, at Faderen da var død. Denne Datter Anna var da allerede Enke. Hun fødtes 28. Decbr. 1558 (Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VI. 315) og ægtede først Anders Bjelke og efter hans Drab (1588) Sivert Sehested. Hun døde 1612 (Marm. Dan. I. 246) og er bekjendt af et Legat, hun skjænkede Latinskolen i Kjerteminde (Hofman, Fundat. V. 283; et andet Aarstal for Gaven i A. Thura, Gynæceum Daniæ litteratum, 1732, præf. p. 9). Hendes Broder Korfits fik 12. Apr. 1597 Forleningsbrev paa Verne Kloster og

Det af Korfits Hardenbergs og Mette Skrams Børn, som overlevede alle sine Søskende, var Margrethe. Hun saa ogsaa begge sine Mænd, Palle Grubbe og Daniel Bild, gaa bort og levede oppe i Norge som en gammel Dame endnu ved Aarhundredets Slutning[1]). Tilbage staar endnu at tale om Anna Hardenberg. Hvad jeg véd om hende, skal jeg meddele, baade hendes ydre og indre Liv skal fremstilles, for saa vidt jeg formaar det; hvad hun er kommen i Berøring med, kan heller ikke forbigaas: den Bog, som kalder sig «Frederik II's Ungdomskjærlighed», handler om hende[2]).

Ingedals Skibsrede (Norske Rigsregistranter III. 478). Han var død i Maj 1601 (sstds. S. 634). Deres to Søstre, Margrethe og Regitse, sattes i Maribo Kloster.

[1]) Palle Grubbe (jvfr. Rothe, Brave danske Mænd og Qvinder I. 635, 689) døde omtr. 1561, thi 15. Juni i dette Aar fik hans Enke Følgebrev til Dragsmark Kloster, som han sidst i Værge havde (Nsk. Rigsreg. I. 316). Dette Pantelen beholdt hun til 1574, da det indløstes (sstds. II. 74, 80). Daniel Bild, der først havde været gift med Blanzeflor Lunge (Saml. t. nsk. Hist. II. 562), levede endnu 1580 (Norske Samlinger II. 26). 1594 kaldes hun «en gammel Frue» (Nsk. Mag. II. 151), men endnu 3 Aar senere var hun ikke død (Saml. t. nsk. Hist. II. 562).

[2]) Da denne Anna (Korfitsdatter) Hardenberg ikke var den eneste i Familien, som bar Navnet Anna, men der i hendes Levetid var flere af dette Navn, skal jeg i Korthed gjøre Rede for disse os uvedkommende Anna'er, for at

En uigjennemtrængelig Taage skjuler Anna Hardenbergs Barndomsliv for os fra først til sidst; lige saa lidt som vi vide, naar hun er kommen til Verden, lige saa lidt kjende vi til hendes Opdragelse. Første Gang, vi møde hendes Navn, er i Aaret 1557, og det er paa et underligt Sted — i en Kræmmerregning[1]).

---

de ikke skulle afstedkomme Fejltagelser. 1) Anna Eriksdatter, en Søster til Korfits, var gift med Knud Ulfeld († 1540) og døde 1566. T. de Hofman, Hist. Efterr. om velfortiente Danske Adelsmænd II. 217 Tab. Dsk. Atlas III. 560; VI. 717. Becker, Danske Herregaarde I. (Holkenhavn). G. Anrep, Svenska Adelns Ättar-Taflor IV. 470. 2) Anna Jakobsdatter, en Broderdatter af Korfits, gift med Erik Rud, døde 1575. Vedel Simonsen, Ruderne II. 85. 3) Anna Eriksdatter, Korfits's nys nævnte (S. 55 Anm. 2) Sønnedatter, f. 1558 † 1612. 4) Anna Eriksdatter, En Sønnedatter af Ejler, Korfits's Broder, havde 1587 Bryllup med Johan Rud og døde 1625 (Vedel Simonsen, Ruderne II. 198, 206). Jfr. om hende Vedel Simonsen, Hagenskov S. 53 ff. Kvartalskr. Orion II. 31. H. C. Vogelsang, Fortegn. ov. Haandskrifterne i Karen Brahes Bibliothek, Od. 1857 (Skoleprogr.), S. 47. — For Fuldstændigheds Skyld tilføjer jeg, at der 1520 og endnu 1535 var en Abbedisse i Maribo Kloster af Navnet Anna Hardenberg. A. Kall Rasmussen, Hist.-topogr. Efterr. om Musse Herred I. 119, 122, 125, 128 f., 132. Dsk. Mag. 3 R. V. 72.

[1]) H. C. P. Sejdelin, Diplomatarium Flensborgense II. 1041. Da Slutningen af Værket endnu ikke er udkommen, skylder jeg Cand. mag. J. Fridericia, at jeg er bleven bekjendt med denne Notits.

Den giver os dog en vigtig Oplysning, idet den viser, at hun dengang var ansat ved Hoffet, om Dronning Dorotheas Person, og dette godtgjøres ogsaa ved nogle dunkle Ord, som, sikkert berørende Prinsens Hjærtesag, tale om «Hofmesterinden og hendes Jomfruer» [1]). Naar Prinsen har lært hende at kjende, derom forlyder intet, ikke heller ere vi i Stand til at sige, naar hans Følelse voxede til Lidenskab; men ét fortæller Sagnet: Malmøhus var Vidne til deres Møder; dets tavse Mure saa hans Kjærlighedshaab udfolde sig og — visne. Tør vi tro, at Sagnet har Ret? Jeg mener: jo. Men da det kunde synes underligt i samme Øjeblik, som det har vist sig at være urigtig underrettet ved at lade Ejler Hardenbergs Datter være den, som fængslede Kongesønnen, at ville støtte sig til det og derved ligesom antyde, at der er Grund til at tro, at det er nøjagtigere med Hensyn til Stedet end lige over for Personen, maa dets Natur tages lidt under Overvejelse.

Som den vildt voxende Plante, der trives bedst, naar den faar Lov til at skjøtte sig selv, lider Sagnet i Reglen Skade, naar det tages op af sin hjemlige Jordbund og plantes over i

---

[1]) Jvfr. nedfr. S. 62.

Drivhuse; der udfordres en ikke ringe Dygtighed til at foretage dette. Falder det i Hænderne paa dem, hvis historiske Viden overgaar deres Sans for Sagnenes Integritet, er det, ikke mindre end om det var blevet opfanget af dem, hvis levende Fantasi ikke tillader dem at gjenfortælle noget uden Spor af Forandring, i højeste Grad udsat for at blive en Vantrevning: de ville næppe undlade at «forbedre» det ved at indpode det noget af Studerekamrets Bogstøv. Experimentet lykkes kun altfor ofte. Vi møde daglig disse oppudsede Sagn, barbenede Bønderdrenge med Parfume i Haaret, hverken det ene eller det andet; de gives ud for at være Naturbørn, og dog strutte de med Kulturens Laser. Kan man komme til det, gjør man vel i at bortkaste alt dette Laanegods, men det er en vanskelig Sag, hvor man maa gaa frem med den yderste Forsigtighed og ikke i sin reformatoriske Iver overse, som saa tidt sker, at den umiddelbare Følelse ikke er det samme som den grundige Kritik.

Fordi Sagnet om Frederik II's Ungdomskjærlighed i Hovedsagen formentlig har vist sig at være overensstemmende med den historiske Sandhed, følger deraf ikke, at den samme Dom fældes over dets Enkeltheder; tværtimod, én af disse har jo allerede vist sig at være fejlagtig. Men Grunden til Fejlen ligger næppe i

Sagnet selv, den er vistnok indkommen paa den angivne Maade, ved at en eller anden belæst Mand (Suhm?) har lagt sin Kundskab ind i det. Det ligger nær at antage, at Traditionen har bevaret baade Navn og Sted rigtigt; vel udviskedes Fornavnet i Tidernes Løb, men Slægtsnavnet blev tilbage, og uvilkaarlig maatte den, som vidste, hvem der boede paa Malmøhus, gjøre den unge Pige til Ejler Hardenbergs Datter. Giver man mig Ret i denne Formodning, indser man let, at Sagnets Utroværdighed med Hensyn til dets Stedsangivelse ingenlunde er en Følge af hin Fejl. Imidlertid maa man dog ikke glemme, at man kan rejse en Indvending herimod, man kan paastaa, at ene Navnet Hardenberg var tilstrækkeligt til at bevæge Historikeren til i god Tro til sin Ret at indsmugle alt det øvrige. Det er muligt, andet kunne vi ikke svare; men hvor kan man ikke gjøre Indvendinger? Indtil Sagnet er modbevist eller gjort usandsynligt, holde vi paa det.

Om Prinsens daglige Liv ovre paa Slottet hinsides Sundet i Almindelighed og navnlig i de sidste Maaneder af Aaret 1558 fattes vi enhver Oplysning. Ligesom han selv tidligere urolig var fløjet fra Sted til Sted, havde heller ikke hans Hofmester ført en rolig Tilværelse, men hans Pligter som Rigsraad havde ofte

ladet ham foretage Rejser[1]). Saaledes var han ogsaa paa denne Tid, i November 1558, fraværende, ovre hos Kongen i Kolding[2]); men denne Gang gjorde han sit Ophold ved Hoffet saa kort som muligt, han ilede hjem uden at deltage med sine Kollegaer i de vigtige Forhandlinger, som gik forud for Vedtagelsen af den Koldingske Reces[3]). Hvorfor en saadan Hast? Havde han modtaget foruroligende Efterretninger fra Hjemmet, som gjorde hans Nærværelse der absolut nødvendig? Nogen Tid efter hans Hjemkomst træffe vi Prinsen igjen paa Vandring; hvor, kunne vi ikke sige, men det har været paa hans eget Territorium[4]).

---

[1]) Om Ejler Hardenbergs Ophold udenfor Malmø i Aarene 1554—57 kan oplyses følgende. 1554 i Septbr. var han i Odense (Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme I. 236; Rørdam, Klavs Lyskander S. 122; Aktst. udg. af Fyens lit. Selsk. I. 21). 1555 var han i Kjøbenhavn baade i Maj (Krag og Stephanius, Christ. III's Hist. II. 234) og i Decbr. (Ny kirkehist. Saml. V. 820). 1557 var han i Maj og Juni i Kjøbenhavn (J. R. Hübertz, Aktstykker t. Bornholms Hist. S. 268; K. Rosenvinge, Gl. Domme I. 252; Diplom. Norv. I. 821; Nye Dsk. Mag. VI. 165), i Avgust med Prinsen i Nykjøbing paa Falster (s. ovfr. S. 38 Anm. 1).

[2]) Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme II. 267.

[3]) Hans Navn fattes i Recessen, se Kold.-Rosenvinge, Gamle Love IV. 253.

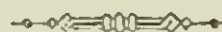
[4]) Dronning Dorotheas Brev af 18. Decbr. (Geh. Arch. Aarsber. I. 83) viser det; hun beder: «du wylt so weyt

Det ser næsten ud, som om Annas Slægt har benyttet sig af dette Tidspunkt til at knytte Underhandlinger om hendes Giftermaal med en jævnbyrdig, thi kort efter er det, at Prinsen ramtes af det Tordenslag, at hun var bestemt for en anden. En Straf for den Aabenhjærtethed, hvormed han havde omtalt sit Forhold, og som hans Moder havde advaret ham mod, fik han samtidig fra en anden Kant: hans Farbroder Hertug Hans paa Haderslevhus lod ham vide, at to Adelsmænd netop da sad og drak ham «Hofmesterinden og hendes Jomfruers» Sundhed til i Hamborger Øl og opfordrede ham til at gjøre dem lige Besked[1]. Det var da ogsaa ligesom en Straf, naar hans Fader lukkede sine Øjne, før han fik sagt ham sit sidste Farvel.

---

nycht wech syn vnd wylt was neyger bey seylant syn».

[1]) Geh. Arch. Aarsber. IV. Till. S. 40. Brevet er dateret «denn digestach vorm Kreist dage», men mangler Aarstal. Da «Kreist dag» er Juledag (s. H. Grotefend, Handbuch d. histor. Chronologie, Hannover 1872, S. 90), maa Aaret sikkert være 1558 (og Datoen altsaa 20. Decbr.). Udskriften lyder: «an meynem lebnn wettern vndt herczlebn brodern czo egenen handen vnd sunst nemandes czo erbrechen».

III.

Christian III's Død gjorde Frederik til Konge. Han fik en større Virkekreds, og nye Forhold og Forretninger stillede Krav til ham. Fra nu af maatte han vie sine bedste Evner og Kræfter til sin store Kongegjerning. Snart begyndte ogsaa Krigen i Ditmarsken; før første Gang i sit Liv kunde han, der var født, medens Kampbuldret lød over hele Danmark, styre sin krigerske Lyst.

Det er om hans Deltagelse i Ditmarskens Undertvingelse, at vor sidste egentlige historiske Folkevise er digtet[1]). Ogsaa i denne Henseende er Frederik II's Tid for et langt Tidsrum den sidste Periode i vort Fædrelands Historie, hvorover der gyder sig et poetisk Skjær.

Kong Frederik rider i Ditmarsken ind
med højen Hat og med Rosenkind.

---

[1]) Se S. Grundtvig, Danmarks gamle Folkeviser III. 674.

Og Folkevisen véd at fortælle, hvorledes den unge Konge forklædt vovede sig ind blandt Fjenderne, men blev røbet og kun ved en fattig Piges Hjælp slap lykkelig og vel ud af Faren. At han, da han var i Sikkerhed, ikke glemte, hvem han skyldte sin Redning, kunne vi vide, og derpaa indeholder Visen ogsaa en Bekræftelse; men vel er det værdt at lægge Mærke til, at medens de ældre Opskrifter indskrænke sig til at berette dette[1], lægger Visen, som den er bleven sungen i vore Dage, til, at Kongen udbrød, at havde hun haft ædlere Blod i sine Aarer, da skulde hun have delt Thronen med ham[2]. Den gamle Optegnelse maa her afgjort staa mest til troende, ikke at vi kritisk ville prøve Grundlaget for den hele, meget mystiske Fortælling, men vi bryde os for Øjeblikket kun om det Billede, vi faa af Kongen. I saa fuldkommen Overensstemmelse med Virkeligheden det nu er, at de ældre Former af Visen skildre ham som den, der holder muntert Drikkelag med sine Riddere og Svende — hvorom de nyere Varianter intet have —, lige saa urigtigt er det, naar disse i Modstrid med hine lade ham love sin Haand til Tyendet, hvis hun blot havde været af Adelsæt. Saaledes skjænkede

---

[1]) Grundtvig, Folkeviser III. 677, 680.

[2]) Anf. Skr. III. 678 f., 932 f.

han ikke sig selv bort, derom har Historien da hidtil forholdt sig tavs. Men véd Sagnet maaske noget mere? Jo, det træder til og peger med Fingeren paa Herregaarden Basnæs[1]). Men naar man saa vil have lidt nærmere Besked, opstaar der Forvirring og Modsigelse; jeg kan derfor kun anse dette Sagn som blottet for al Troværdighed[2]). Fuldt saa vel, som vi ere be-

[1]) Se Vedel Simonsen, Ruderne II. 258 f. og de der anførte Steder. Da Kongen vendte tilbage fra Ditmarskerkrigen, ledsaget af sine Krigsfolk, skal han være taget ind paa Gaarden Basnæs og have opholdt sig der i 14 Dage. Der lægges til, at det var en af Husets Damer, som var Skyld i dette lange Besøg. Man kan endogsaa navngive tre; «alle tre vare de unge, og øjensynligen har Kongen moret sig godt», føjer Becker (Dsk. Herregaarde VI. Basnæs) til, idet han ved egen Suffisance søger at erstatte Kildernes Magerhed.

[2]) Hvad først Kongen angaar, brød han d. 16. Juni op fra Lejren og drog til Itzeho (H. Hosius, Warhafftige vnd gründl. beschreibunge des Kriegs wider die Ditmarsen, Wittenb. 1560, Bl. Fvij; Joh. Adolfi's, gen. Neocorus, Chronik d. Landes Dithmarschen, hrsg. v. F. C. Dahlmann, II. 225; Archiv f. Staats- u. Kirchengesch. der Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenb. III. 367; C. Molbech, Historie om Ditmarskerkrigen S. 225). Det er derfor en Fejl, naar hans Ankomst til Itzeho i nogle for nylig udgivne annalistiske Optegnelser (Danske Samlinger 2 R. II. 186) sættes en Maaned senere. Allerede d. 28. Juni kom han til Kjøbenhavn (Resens Kronike S. 26; jvfr. Vedel Simonsen, Ruderne II. 43). Der bliver altsaa ikke Tid til at lade ham paa Rejsen tilbringe hele 14 Dage paa

rettigede til ikke at fæste Lid til alle de Dagens Rygter, som Sladderen og Misforstaaelsen lader

---

Basnæs. Efter sin Ankomst til Hovedstaden har han næppe fjærnet sig meget fra denne, hvor hans forestaaende Kroning (d. 20. Avgust) og Herredagen ogsaa gave ham nok at tage Vare forinden, om vi ogsaa kunne paavise, at han har foretaget sig Smaaudflugter. 8. Juli var han f. Ex. paa Hørsholm (Brev til Ejler Grubbe, skrevet 8/7 paa vort Jagthus Hørningsholm; Koncept i Geh. Ark. Dsk. Kongers Hist.). At han mulig paa Rejsen fra Hertugdømmerne, der denne Gang, som saa at sige altid, gik for sig over Bælterne (Rørdam, Hist. Kildeskrifter I. 712), kan have tilbragt en enkelt Nat paa Gaarden, tør ikke benægtes; men er noget ganske andet end det, Sagnet skal sigte til. — Om hvilken Dame den kongelige Gjæst har skjænket sin Gunst, ere Relationerne uenige. Først have vi Fru Karen Krafse (hun var ikke, som Becker siger, ugift). Hun var født 1529 og ægtede 1551 Jørgen Rud; hendes Død indtraf 1560 (Suhms Samlinger II. 1. 207 f.). Den anden Dame, Fru Hilleborg Bilde, hvem Sagnet af let forklarlige Grunde gjør til Enke, var ikke heller saa ganske ung; hun var nemlig født samme Aar, 1529 (P. v. Möller, Halländska Herregårdar S. 21, hvor Datoen maa rettes efter Vedel Simonsen, Ruderne I. 166), og havde, da Kongen besøgte hende, været gift i 10 (eller snarere 12) Aar med Ejler Krafse, som døde 1599, og hvem hun overlevede i 3 Aar (Suhms Saml. II. 1. 208; O. F. C. Rasmussen, Optegnelser om Gisselfeld S. 375 f.). Becker har endnu en tredje, Fru Kirstine Bølle, der vistnok var paa Alder med de to andre; hun var 1548 bleven gift med Jesper Krafse (Suhms Saml. II. 1. 208). Det maa nu overlades til Læseren at udfinde Kongens Smag, hvis det blot ikke bliver ham lige saa umuligt at træffe et Valg som — Kongen.

summe om Ørene paa os, ere vi i vor Ret, naar vi ikke skjænke ethvert Sagn vor Tiltro. Fordi et Rygte, efter i Aarhundreder at have været begravet i en eller anden Krog af Landet, pludselig en Dag bringes frem paa Litteraturens Marked, har det ikke tabt sin oprindelige Karaktér; «Alderdom gjør mangen hvidere, men ej bedre». Nærværende Sagn har imidlertid næppe engang et langt Liv at grunde sin Anseelse paa; det synes at være af forholdsvis ung Oprindelse, fremkommen som Forklaring af et Stedsnavn[1]). En Konge staar — lad os vel erindre det — paa et for ophøjet Trin, og alles Øjne hvile for meget paa ham, til at hans Færd kan blive ubemærket, aller mindst naar den gaar i en Retning, hvor den i højeste Grad vækker hans Omgivelsers Nysgjerrighed — intet pirrer saa meget som Skandalen —, og det er derfor vel mer end et rent Tilfælde, naar vi, som kunne nævne en lang Række af Kvinder, der

---

[1]) I Nærheden af Basnæs ligger Ditmarsker-Højen (el. Søen), hvor de Kongen ledsagende Krigsfolk kamperede, medens han var paa Gaarden. Det er sikkert dette Navn, som har affødt Sagnet. Det vides andenstedsfra (Hosius, Warhafft. beschr. Bl. Fviijvo), at Kongen lod nogle udvalgte Tropper marschere fra Krigsskuepladsen til Kjøbenhavn, for at de kunde være tilstede ved Kroningen; men de kunne ikke have fulgt med ham, dertil rejste han for hurtig.

have givet sig hen for vore Konger, ikke formaa at paavise en eneste, i hvis Arme Frederik II har hvilet[1]).

Da Kronen var sat paa Frederik II's Hoved, fordobledes naturligvis Forsøgene paa at skaffe ham en fyrstelig Brud; vi vide, at de i mange Aar bleve frugtesløse. Det er tidligere berørt[2]), at Skylden for dette Uheld i de diplomatiske Forhandlinger vistnok for største Delen falder tilbage paa ham selv, thi det var ikke nok, at han modstræbende havde lovet at ville indlade sig i Ægteskab[3]), han maatte, om Sagen skulde

---

[1]) For, om muligt, intet at forbigaa bør det vel nævnes, at en Snes Aar efter Kongens Død optraadte et bornholmsk Fruentimmer, Kirstine Andersdatter, under Navnet Kirstine Frederiksdatter, udgivende sig for en uægte Datter af den afdøde Konge. Hun tilstod imidlertid, at hun havde faret med Løgn og blev straffet. Hübertz, Aktst. t. Bornholms Hist. S. 558. — At man har tillagt Frederik II en vis Tilbøjelighed til at gaa frem med stor Strænghed mod dem, der havde syndet in puncto amoris (C. Olufsen, Collectanea t. et antiqv.-topograph. Lexicon ov. Danmark S. 76; Maanedsskr. Orion III. 346), kan ogsaa bemærkes her uden derfor at bruges som Bevis i den ene eller anden Retning.

[2]) Se ovfr. S. 11.

[3]) Baade Moderen og Søsteren Anna bearbejdede ham stærkt. Den første, som ogsaa havde den Sorg, at hendes elskede Søn Magnus forblev ugift, saa længe hun levede (K. H. v. Busse, Herzog Magnus, hrsg. v. J. v. Bohlen, Lpz. 1871, S. 76), skriver 24. Apr. 1561 i et Brev angaaende denne

lykkes, tage den i sin egen Haand. Det viste sig ogsaa, at da han endelig gjorde det, vandt han Sejr over alle Vanskeligheder.

Hidtil havde hans Forhold til Ejler Hardenberg vistnok i det hele været godt, og der skete i den første Tid ingen Forandring heri. Det synes jo rigtignok, som om Begivenhederne i Slutningen af Aaret 1558 maatte fjærne dem stærkt, men kort efter kom Nytaarsdagen med dens totale Omvæltning: Gjenstanden for Prin-

til Kongen: «Nun haben wir Eur. l. gemuht vnd neigung, so sie zu dem Gottgefelligen ehlichen freyen Stande tragen, zu Mutterlicher freude vnd angenemen gefallenn vornohmmen» (Geh. Arch. Aarsber. I. 102). Glæden var dog vist lidt for tidlig. Kurfyrstinde Anna, som med sin bekjendte Mani for at stifte Forbindelser mente, at et Ægteskab vilde være et virksomt Middel til at faa Broderen kureret for hans ulyksalige Lidenskab for Vin, formaner ham saaledes: «Bittenn vnnd vermahnenn wir e. ko. w. ausz schwesterlichenn threuem hertzen auffs freundlichste vnnd vleissigste, weill sie vnns mit dieser betrubtenn potschafft [Efterretningen om Moderens Død] zum hochstenn bekommertt gemacht, sie wolle vnns doch balde mit einer frölichenn botschafft, das e. ko. w. sich ein mahl aus irem screcklichen vnordentlichenn wesen in einen gotgefelligenn christlichenn standt begebenn vnnd sich zu einem ehelichenn furstlichen hause, das derselbenn ankunfft, standt vnnd geburth ebenmessig vnnd irenn konigreichenn vnd landen rumblich vnd nutzlich, befreundet vnnd verheyratet habe, wiedervmb erfreuenn.» Brev dat. Augustusburg 2. Okt. 1571 (Geh. Ark. Sachsen). Jvfr. Hist. Tidsskr. 4 R. II. 924.

sens Elskov kunde man skjænke en anden; overfor Kongen stillede det sig anderledes. Ejler Hardenberg steg rask i Vejret; den kongelige Naades Sol lod sine stærkeste Straaler falde paa ham. Han udnævntes til Rigshofmester[1]), den fornemste Stilling i Landet, og hædredes med Ridderslaget paa Kongens Kroningsdag[2]).

[1]) Dette blev han for Kroningen, men naar, kan jeg ikke sige. 7. Juli nævnes han som saadan i en Herredagsdom (Geh. Ark. Topogr. Saml.).

[2]) R. H. Reranius, Her Frederichs den Andens oc Frue Sophiæ Kronings oc Brollups Historie (Kbh. 1576) Bl. Hvj. Rordam, Hist. Kildeskr. 1. 646. Resens Kron. S. 29. Han bar Kronen ved Kroningen. Reravius Bl. Cv[vo]. Rørdam I. 569 (jvfr. dog S. 712). Resen S. 28. Mærkeligt er det, at han i en Herredagsdom af 15. Avgust (Tirsdag næst efter S. Laurentii Dag) kaldes Hr. (Geh. Ark. Topogr. Saml.). — En Bog, hvor man ogsaa kan hente Oplysninger om Kroningen, er Hier. Hosius's ovfr. (S. 65) anførte Skrift, af hvilket et Exemplar ligger foran mig med den Paaskrift: «Denne baag hører her Eyler Hardemberg tiill danmarss Riges homester 1560», hvilket saa meget mere har en vis Interesse, som vi andenstedsfra kjende hans Sans for Fædrelandets Historie og videnskabelige Sysler. Se Er. Læti in Reditum Christiani tertij et Senatus regni conuentum in vrbem Haffniensem A. 1551 Gratulatorium Carmen, Hafn. 1551, fol. D. (Kgl. Bibl.s Exemplar har tilhørt Prins Frederik, s. E. C. Werlauff, Efterr. om det st. kgl. Bibliothek, 2. Udg., S. 9 f.) Jvfr. Suhms Saml. I. 2. 139; H. F. Rørdam, Historieskrivningen og Historieskriverne i Danmark og Norge siden Reform. I. 127, 130. Jon Turesen dedicerede ham 1561 en Bog. Petersen, Bidr. t. d. dsk. Literaturs Hist. II. 269.

Har Kongen mødt Hindringer mod sine Planer fra sin Hofmesters Side, maa han altsaa have besluttet at overvinde dem med det gode; men saa snild denne Politik kunde være, førte den dog ikke til det attraaede Resultat. Anna Hardenberg havde imidlertid nærmere Slægtninge end Farbroderen, hun havde sine Brødre. Om deres Optræden i denne Sag savnes enhver Efterretning, men den tilbagetrukne Stilling, de med Undtagelse af den ene, Knud, indtoge, kunde maaske tyde paa, at de ikke have begunstiget Kongens Plan, ihvorvel hint Faktum ingenlunde fordrer en saadan Forklaring som nødvendig. Vist er det, at Ejler Hardenberg, der baade som nær Frænde og som Slægtens anseligste og ældste Medlem maatte have en vigtig Stemme med Hensyn til Bortgivelsen af Pigens Haand, snart mistede sin Konges Yndest. Grunden under ham blev svagere og svagere, Tilliden til ham var borte, og der var knap gaaet 6 Aar hen efter hans Ophøjelse, før han sank ned fra sin Højde: hans Len bleve ham fratagne, han afsattes fra sit Embede[1]. Kort efter døde han.

---

[1]) Det vilde blive altfor vidtløftigt her at give blot et flygtigt Omrids af Ejler Hardenbergs Skæbne fra Frederik II's Thronbestigelse til Aaret 1565, og det vilde desuden kræve Studier af vore utrykte Kilder for disse Aar

Hvilke Skridt Kongen iøvrigt gjorde for at faa sit Hjærtes Ønske opfyldt, derom tier Historien, men at han har gjort noget og har

---

efter en videre Maalestok, end jeg har kunnet anstille; jeg maa derfor indskrænke mig til af det trykte Materiale at fremhæve et Par Punkter. Allerede den Maade, hvorpaa han udførte sit Hverv som Formand for et dansk Gesandtskab til Rusland i A. 1562 (s. Resens Kron. S. 70 f.; L. Engelstoft og J. Møller, Histor. Calender I. 115), skal have vakt Kongens Fortrydelse, en Stemning, som man har troet at kunne spore alt i Slutningen af samme Aar, da han fik en skarp Irettesættelse, fordi han paa egen Haand havde afsat en Borgmester i Trælleborg. (Hist. Tidsskr. V. 90, 414; jvfr. Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme I. 218; A. Cronholm, Skånes polit. Historia I. 481). P. V. Jacobsen har (i Hist. Tidsskr. V. 414 ff.) meddelt Oplysninger om, hvorledes Kongens Unaade efterhaanden antog større og større Dimensioner. Naar Kongen saaledes i et Brev af 4. Avg. 1563 bruger disse Udtryk: «Vi forse os til, at hvad vi befale eder, ville I ikke saa slet slaa fra Haanden og skrive os igjen at bestille det hos andre, tagende i Betragtning eders Befaling og hvad eder med Rette dertil bør at gjøre. Vi agte vel, at dersom det kunde give eder nogen synderlig Fordel, faandtes der maaske vel nogen Raad,» — da føler man, hvilken dyb Kloft der er imellem dem. 1565 blev Bruddet fuldstændigt efter en heftig Scene i Borringe Kloster. Hr. Ejler tilkjendegav Kongen, at hans Alder og Svagelighed forbød ham at forestaa sit Embede, og for at fritages for dette tilbød han at opgive Dragsholms Len, hvormed han ellers var forlenet paa Livstid. I Maj fik Malmø og Børringe Kloster en ny Lensmand i Bjørn Kaas (Reg. ov. alle Lande VIII. 470; jvfr. IX. 295; Ljunggren,

mødt Modstand, det vides dog af Vedels Ord, at dersom Gud ikke havde «ved nogle faa af hans Naades fornemste tro Raad ladet hannem alvorligen paamindes», da var det vist gaaet anderledes med hans Ægteskab end det gik. Nærmere komme vi ikke Sagen. Saa ofte, ja altfor ofte, har det foregaaende bragt

---

Skånska Herregårdar II. (Børringe Kloster), lader ham allerede 1562 miste sidst nævnte Len). Men da han endnu tøvede med at afstaa Dragsholm, tog Kongen ikke i Betænkning at minde ham om hans Tilbud. Han maatte selvfølgelig staa ved sit Ord, skjønt han næppe saa bogstavelig har ment, hvad der slap ham ud af Munden i hans Hidsighed. 3. Juli afskedigedes han som Rigshofmester; det var ikke engang en Afsked «i Naade». — At han allerede Aaret i Forvejen havde været truet i sin Stilling, kunde synes efter det Rygte, som i Begyndelsen af Foraaret naaede over til Jylland. Hans Broderdatter Anna skriver nemlig d. 30. Marts 1564 fra Kolding, at hun samme Dag har hørt af en Karl, at hendes Farbroder er af med Malmø, og hun sporger, om det er sket med hans Vilje, og om han beholder Lenet i Sjælland (Tillæg Nr. 11). Men dengang havde Rygtet forhastet sig. I Resens Krønike hedder det ved dette Aar (S. 108): «Siden bleff ocsaa den Sag oc Misztancke, som Kongen hafde til Albret Skieel oc Rigens Hoffmester Her Eiler Hardenberg paa Kongens Vegne ved Rætten forfuldte, dog omsider sonet oc affstillet.» Herredags-Dombogen bekræfter Kronikens Udsagn (jvfr. V. S. Skeel, Optegnelser om Familien Skeel S. 74 f.), og viser, at Hr. Ejler optraadte imod Alb. Skeel d. 18. Marts, altsaa samtidig med hint Rygte (jvfr. Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme III. 14).

et «maaske» eller «rimeligvis»; men vilde jeg ikke optræde med en uberettiget Sikkerhed, hvor alt er saa uvist, kunde det ikke blive anderledes. Jeg maatte desuden tage Hensyn til, at disse Blade mulig kunde komme udenfor den Kreds, for hvilken de ere bestemte, og jeg vilde nødig være Skyld i, at den kritikløse Jagen efter nyt, som er saa karakteristisk for vor Tid, og som vi tydeligst mærke i Kompendiernes umodne Eftersnakken, skulde fremstille det tvivlsomme eller dog ikkun sandsynlige som hvilende paa sikre Kjendsgjerninger. Men ikke engang med et «maaske» tør jeg svare, naar der gjøres det Spørgsmaal, hvem de Raader vare, som stillede sig hindrende mellem Kongen og hans Kjærlighed; kun gættende kan jeg nævne som dem, jeg er mest tilbøjelig til at tænke paa, foruden Ejler Hardenberg Kongens Kansler Johan Friis[1]), Brødrene Holger og

---

[1]) Blandt de efter Johan Friis's mundtlige Ytringer af Vedel optegnede Notitser forekommer under Overskriften «Causæ odii Reginæ in Cancellarium J. Friis» som den første Grund «impeditæ nuptiæ illicitæ» (Suhms Nye Samlinger III. 270; Rørdam, Historieskrivn. i Danm. og Norge I. 145). P. V. Jacobsen har vistnok med Rette hævdet (Hist. Tidsskr. V. 423), at der herved maa være sigtet til en Ægteskabsforbindelse, som efter Loven har været forbuden paa Grund af nært Slægtskab eller Svogerskab. Jeg tror ikke, at Ordene nuptiæ illicitæ kunne

Jørgen Rosenkrands og, for en noget sildigere Tid, Peder Oxe, Ejler Hardenbergs Efterfølger som Rigshofmester. Saa meget synes mig dog sikkert, at den stærke Misfornøjelse mellem Kongen paa den ene og Adelen og dens Repræsentant Rigsraadet paa den anden Side, som gav sig Luft ved flere Lejligheder[1]), fra Adelens Side, naar den synes at have pønset paa at skaffe sig en anden Konge[2]), eller da

---

forstaas paa anden Maade, hvilket saa meget mere maa fremhæves, som man maaske kunde falde paa at forklare dem som brugte om en Mesalliance, saa at Dronningen altsaa skulde have sogt at fremme Sønnens Ægteskab med Jomfru Anna. Er det ikke lykkedes Jacobsen at komme efter «Hofhemmeligheden», har Rørdam derimod vistnok truffet det rette, naar han (Univers. Hist. 1537—1621 I. 401) forklarer Gaaden som et paatænkt Giftermaal mellem Enkedronningen og hendes Svoger Hertug Hans den ældre. Jvfr. Nyt hist. Tidsskr. VI. 595.

[1]) Jvfr. T. H. Aschehoug, Statsforfatningen i Norge og Danmark indtil 1814 S. 376 f.

[2]) Se Norsk hist. Tidsskr. II. 106. Hist. Tidsskr. 4 R. II. 928. Jvfr. Vidensk. Selsk. Skrifter, 5 R., hist. og phil. Afdel. IV. 404 f. Meddeleren af det i sidst anførte Skrift trykte Aktstykke, Dr. Rørdam, har fremdraget det som et Bevis paa, hvilken Betydning et Dokuments Gjemmested har for dets Forstaaelse; han mener, at det Sted, hvor Brevet er opbevaret, tyder paa, at det har været i Regeringens Hænder, rimeligvis taget, før det blev sendt afsted, ved Brevskriverens Anholdelse (jvfr. S. 410). At hin første almindelige Sætning er en ubestridelig Sandhed, kunde det mindst af alle falde mig

senere de trodsige Ord fra en Adelsmands Læber slyngedes hen over den friske Kongegrav[1]), fra hans Side, naar han i et af sine Breve fremhæver, at Krigen har været ham til stor Gavn, da den har lært ham at kjende baade Hedninger og Kristne[2]), eller naar han som en lydelig Protest mod sine Omgivelsers

---

ind at drage i Tvivl; men mod det sidste, mod Exemplets Anvendelse, maa jeg rejse Indsigelse, hvor dristigt dette end kan være overfor en Forfatter, hvis Kjendskab til Datidens mangfoldige utrykte Kilder overgaar alle andre nulevendes. Brevet gjemmes i det st. kgl. Bibl. i den Samling, som efter sit væsentligste Indhold kaldes «Samlinger til den danske Adels Historie», men denne Samling er ikke en tilfældig sammenhobet Masse af Papirer, tagne ud af andre Samlinger for at oplyse Adelens Personalhistorie; det er i Hovedsagen en Samling af Herregaardsarkiver, af private Mænds og Slægters modtagne Breve. Vistnok vil man spore Indflydelsen af, at den i lang Tid har været i Gehejmearkivet, idet enkelte Aktstykker, der ifølge deres Natur ere den fremmede, ere lagte over i den, men dens Karaktér har dog bevaret sig aldeles tydelig; man vil saaledes kun finde meget faa Breve stilede til Kongen, de maa søges andensteds, og det maa de af Regeringen opsnappede Papirer sikkert ogsaa (jvfr. f. Ex. Nsk. hist. Tidsskr. II. 148). Da man ifølge en gammel Regel ikke tør bygge paa Undtagelserne, tør man heller ikke, fordi Brevet til Peder Oxe findes i Saml. t. dsk. Adels Hist., deraf udlede, at det fra Brevskriveren er gaaet over i Kongens Hænder.

[1]) Slange, Christ. IV's Hist. S. 10 (Jakob Ulfeld).

[2]) Hist. Tidsskr. V. 425.

Adfærd optog Valgsproget: Treu' ist Wildpret[1]), — det synes sikkert, siger jeg, at denne Misstemning er bleven næret ogsaa ved Kongens

---

[1]) Det er nu over 100 Aar siden, at J. H. Schlegel i sin Bearbejdelse af Slanges Værk (I. 76 f.) paaviste Betydningen af dette Frederik II's Valgsprog; men da man endnu jævnlig træffer den urigtige Mening, at Wildpret skulde være Navnet paa Kongens Hund — en Mening, som allerede kommer frem i det 17de Aarhundrede —, skal den rette Sammenhæng her paa ny fremsættes. Det Sted, hvor jeg først har truffet en egentlig Forklaring, er hos Olig. Jacobæus, Museum Regium (1696) p. 73; han har den rette Udtydning, men har tillige bragt den urigtige ind. Efter at have omtalt en Anskuelse, som næredes af kloge Folk (sagaciores), at Valgsproget skulde være en Omskrivning af det tydske: «Fürsten und Herren sind Wildpret im Himmel» — et Ordsprog, som giver de Vrigny Anledning til at minde om de Ord, hvormed Buchanan døde: «I am a going to a place, where kingsflesh is as scarce as venison here» (Relation d'un voyage fait en Danemarc, Rotterdam 1706, p. 444; Citatet skyldes Hr. Arkivassistent F. Krarup) —, fremhæver han, at Grunden til Optagelsen af Valgsproget snarere er at søge i den Mangel paa Troskab hos Hæren, som Kongen flere Gange fik saa haardt at føle. Ved Siden heraf gjør han opmærksom paa, at Kongen havde en Hund, som han kaldte Wildbrat, og som er afbildet paa Frederiksborgs Tapeter med Bogstaverne T. I. W. B. paa Halsbaandet. Den første Forklaring, som allerede de to nævnte Forfattere, Jacobæus og de Vrigny, kun tillægge liden Sandsynlighed, har, hvad der er indlysende, ikke stort, der taler for den. Den sidste derimod har vundet megen Tilslutning; den er saaledes bleven optagen af

Kjærlighed og den Modstand, den mødte. Vistnok kunde det ved første Øjekast forekomme lidt underligt, at Aristokratiet skulde modsætte

---

de Vrigny, af Andr. Hojer (Kurtzgefasste Dännemärckische Geschichte S. 302), af Holberg (Dannemarks Riges Historie, 2. Ed., II. 511) af Mallet (Histoire de Dannemarc, 3. Éd., VII. 149), i den store »Beskrivelse over Danske Mynter og Medailler« (S. 225) og i utallige andre Skrifter lige til den nyeste Tid. Men foruden at denne Forklaring er temmelig søgt, hviler den paa et aldeles løst Grundlag. At Kongens Hund virkelig bar Navnet Wildbrat (el. Wildpret), ere vi ganske uden Kundskab om; vi have i saa Henseende kun de 4 Bogstaver paa dens Halsbaand at holde os til. Men netop de samme Bogstaver (eller de 4 Ord) træffe vi mangfoldige Steder, uden at de staa i Forbindelse med nogen Hund; vi se dem paa Mønter (den nys nævnte Beskriv., Frederik II's Mønter, Tavl. 5 ff.), paa Elefantordenstegnet (E. C. Werlauff, Om Stiftelsen af en Ridder-Orden for Norge 1747 S. 29; C. Andersen, Rosenborg S. 20), i Bøger (Resens Krøn., Fortalen Bl. c; Minerva 1789, III. 62; De la Gardiska Archivet V. 139) og paa Bygninger (Trap, Danmark, 2. Udg., I. 23; St. Friis, Roskilde Domkirke S. 155; Marm. Dan. II. 215). Ulige vigtigere er imidlertid, hvad allerede Jacobæus har fremdraget, at første Gang, Kongens Valgsprog findes, paa en Guldmedalje fra A. 1564 (afbildet i Museum Reg. Tab. 19), er det oversat paa italiensk ved: fedelta è cosa rara, dannende Omskriften om Lykkens Gudinde, der staar paa en paa Havet rullende Kugle. Jac. Typotius, i hvis Bog Symbola diuina et humana pontificum, imperatorum, regum (Frcft. 1652, fol.) Hovedtrækkene af samme Medalje ere gjengivne (ikke uden væsentlige Fejl), siger derfor (I. 129) med Rette som Forklaring: »Fides rara

sig noget, der maatte hæve det ved at bringe en af dets Midte op paa Thronen, men ligesom der herimod med Føje lader sig gjøre gjældende,

---

est, inquit, et fortunam vel occasionem in pila volubili statuens sentit hominum plerosque leves, ventosos et inconstantes, qui, ut illa velum cum vento, cum fortuna animos mutant.» At Ordene ere anbragte paa Hunden, er saa meget naturligere, som dette Dyr altid har været betragtet som et Udtryk for Troskaben, og en hvid Hund har særlig været dens Symbol (A. Ricciardus, Commentaria Symbolica, Venetiis 1591, fol., I. 134; A. Alciati Emblemata, Patav. 1661, 4°, p. 813 sq.). I Tydskland bruges endnu Ordsproget: «Treue ist ein selten Wildpret» (W. Körte, Die Sprichwörter u. sprichwörtlichen Redensarten der Deutschen, Lpz. 1837, S. 437), og at denne Opfattelse ogsaa var hin Tids, ses af den latinske Oversættelse: fides ferina caro (J. Lauterbachius, De rebus gestis Friderici secundi epigrammata, Frcft. 1592, p. 7; jvfr. P. Lindebergius, Ὑποτύπωσις arcium, palatiorum (etc.) ab H. Ranzovio conditorum, Frcf. 1592, p. 106). — Jeg tror, at Kongen snarere har sigtet til sine adelige Undersaatter end til Hæren. En Bestyrkelse heraf turde vel findes i følgende lidet kjendte Bog, paa hvilken min Kollega, Bibliotheksassistent C. Weeke, har gjort mig opmærksom: Ein newe Comoedia von Dionysii Syracusani vnd Damonis vnd Pythiæ Brüderschafft, durch M. Franciscum Omichium, Schulmeistern zu Güstrow. Rostock 1578. 8°. Paa Tittelbladet findes et Vers, som begynder saaledes:

«Hertzliche Trew ohn arge list
Itzund ein seltzam wildbret ist.»

I Dedikationen til Frederik II, som er dat. Güstrow 1. Okt. 1577, siger Forf.: «Ich habe aber hierinn, nach

at Udmærkelsen vilde løfte en enkelt Familie op over de andre, saaledes lader det sig ogsaa tænke, uden at man derfor behøver at søge langt bort, at de Mænd, som stred imod Kongens Ønske, ledede af et videre gaaende Syn end det, som i Nedbrydelsen af Skrankerne mellem Kongemagten og deres egen Stand maatte se Maalet for deres politiske Stræben. Thi selv om det villig maa indrømmes, at de udmærkede Mænd, som i det 16de Aarhundrede kastede en Glans over vort Fædreland, som det længe før havde savnet og længe senere skulde savne, først og fremmest vare Adelsmænd, maa det derfor ikke glemmes, at de vare mer end det, at de vare Patrioter, eller rettere, at de netop ved deres Adelsskab paa det kraftigste vare opfordrede til at værne om Landets Anseelse, en Opfordring, som de heller ikke svigtede. Den historiske Aand, som, takket være for en stor Del selve det aristokratiske Princip, da hvilede

---

gelegenheit dieser historien, den heimlichen hasz vnd vntrewe, so sich biszweilen in grosser Potentaten vnd Regenten höuen, zwischen den Rähten vnd andern des Regiments verwandten mit falscher schmecheley vnd vntrewe, der boszhafftigen wider die getrewen vnd frommen, zutragen vnd begeben (doch niemand zur verkleinerung oder schmehung) mit eingefüret» (Bl. Aiiij). Af en Ytring (Bl. Aiij[vo]) skulde man tro, at Valgsproget skrev sig fra Aristoteles, men hvor har denne brugt det?

over dem, der raadede for Statens Ve og Vel, og hvis Mangel hos følgende Kongers Raadgivere blev saa fordærvelig, gjorde dem fortrolige med de svundne Tider. Og naar de da lode Blikket glide tilbage og mærkede, at de maatte op i Oldtidens graa Taager, før de paa Danmarks Dronningethrone saa en Kvinde, som ikke var født og baaren af Fyrster, da maatte en saadan Kjendsgjerning vel gjøre dem ængstelige for, hvad en Afvigelse fra Reglen maatte føre med sig. Hvor højt de end satte deres egen Stand, den fyrstelige var dog et Trin højere, og det var dette Trin, de ikke turde gjøre lavere[1]).

Det svenske Kongehus saa i det 16de Aarhundrede sit kronede Hoved gjentagne Gange hjemføre som Brud en Undersaat. Da Gustav I 1536 satte Margaretha Lejonhufvud paa Thronen, skete det først, efter at han med sit kongelige Magtord havde løst det Baand, der bandt hende til en anden, og 16 Aar senere maatte Katharina Stenbocks Fæstemand vige for den samme fornemme Bejler[2]). Naar det gik den danske

[1]) Ogsaa udenfor Adelstanden fandtes denne Opfattelse. Er. Lætus (Rer. Dan. libri XI p. 322) synes saaledes at antyde, at en Dronning maa være af Fyrsteslægt. Jvfr. ogsaa Vedels Ord (ovfr. S. 12).

[2]) Geijer, Svenska Folkets Hist. II. 105 f., 147.

Konge anderledes, ligger en Grund hertil vistnok i de to Landes forskjellige statsretlige Udvikling saavel som i de handlende Kongers Personligheder; men man har tillige, som det følgende skal vise, Ret til at mene, at Anna Hardenberg har haft stor Del i sin ophøjede Elskers Given efter.

Det er kun et svagt Glimt, vi hidtil have opfanget af Anna Hardenberg. Fra hendes Stilling ved Hoffet har Sagnet ført hende til Malmø, maaske som Gjæst for en kort Tid; men gaadefuld som hendes Tilsynekomst der er, forsvinder hun øjeblikkelig for os, og da hun igjen viser sig, sidder hun atter hos Enkedronningen paa Koldinghus[1]). Vi have et

---

[1]) Hun var der i Januar 1562 (Tillæg Nr. 6), ligeledes i Oktbr. 1563 ifølge Paaskriften paa en Bog, som nu gjemmes i Herlufsholms Skolebibliothek, nemlig G. Maior, Auslegung der Epistel S. Pauli an die Galater, Wittenb. 1558. Anna Hardenberg maa have faaet den af Dronningen, hvis Vaaben og Navnecifre den bærer; dens følgende Ejerinde erfares af Paaskriften: »Denne bog hørrer fru birrette herløff troles tiill och er hiinne giffuen aff hiinnes besynnerliig gode wen anne hardenbierg paa kolig den løffuer dag nest effter santte mykels dag AD 1563.« C. Listov, Fortegn. ov. Herlufsholms lærde Skoles Bogsamling I. (Skoleprogr. 1871) S. 13 (meddelt mig af Arkivassistent F. Krarup). — Det bør maaske bemærkes, at naar Christoffer Gjøe Tirsdag næst efter S. Sørens Dag

Par Breve fra hende, skrevne i Aarene 1564 og 1565[1]), og de ere os saa meget mere kjærkomne, som de lade os stifte lidt Bekjendtskab med hende, hvad vi hidtil ikke have haft Lejlighed til. Det er dog kun et af dem, skrevet i Paasken 1564 til Fru Birgitte Gjøe[2]), som i denne Henseende giver noget rigere Udbytte. Vi se da ved Siden af en vis Ængstelse for den Skæbne, som efter Rygtet havde ramt hendes forhen saa mægtige Farbroder, at hun, som saa mange af hendes samtidige, var greben af en inderlig Religiøsitet, og at Verden med dens forvirrede Larm og Uro fyldte hendes Sjæl med Bekymring; «den bedrøvede Verden» kalder hun den. Af Fru Birgitte havde hun faaet Løfte om en Afskrift af de Morgenbønner, denne selv brugte, og om dette Løfte mindede hun hende. Men ved Siden heraf ere hendes Breve ogsaa fulde af andre Ting; hun maatte anvende sin

(ɔ: 24. Okt.) 1564 skriver til sin Hustru Birgitte Bolle fra Rynkeby: «Och hauffwer ieg bedet Eryck Hardenbyerre, adt hann wyll lade Anne drage tyll theg, nu hunn drager hyem, sa kant thuu fly hynne wongne ther fraa och tyll Korssoer» (Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22), er der her ikke Tale om vor Anna og hendes Broder Erik, men om Erik Ejlersen Hardenberg og hans Hustru Anna Ronnov.

[1]) Tillæg Nr. 11, 13, 16.

[2]) Tillæg Nr. 11.

Pen i sin høje Frues Tjeneste, hun maatte for hende udspørge om Nyheder fra Krigsskuepladsen og særlig om, hvorledes det gik «hans Naade».

Thi Danmark var dengang paa ny indviklet i blodig Fejde. Dets Konge var som en Jæger, hvem Jagtens Lidenskab gjør blind; han stormede afsted, til Hesten var nær ved at styrte under ham; han var maaske endnu nærmere ved selv at flyve af Sadlen. Intet Under da, at under saadanne Omstændigheder Hjærtets Stemme ikke ret kunde komme til Orde hos ham; han maatte vente, til Fredens Time slog, da kunde han maaske til Sejrens blodige Lavrbær føje en Krans, flettet af de Blomster, som smykke Kjærlighedens Sejr.

Da Syvaarskrigen var endt, stod Sagen derfor endnu omtrent paa samme Punkt, men da gjorde Kongen sikkert et sidste Forsøg paa at rydde alle Hindringer af Vejen. Det mislykkedes. Disse hans Bestræbelser bleve ikke ubekjendte; Rygtet greb dem og førte dem vidt om paa sine mægtige Vinger, og selv til Udlandet naaede de. Den Bemærkning, som derved fremkaldtes fra en pommersk Embedsmand, at han stolede paa Rygtets Usandhed, besvaredes i Begyndelsen af Aaret 1571 af Kongens tydske Sekretær paa en undvigende Maade med, at

den Sag nu var ført til Ende[1]. Men nu havde Kongen ogsaa opgivet sin Taalmodighed, som allerede før Krigens Slutning havde vist sig mindre fast, da han aabenbart mere villig laante Øre til Forslagene om et politisk Giftermaal. Aarene havde intet bragt ham uden Skuffelse; det kunde da ikke nytte at vente længer, han maatte lade den Tanke flyve, han saa længe havde plejet. Jo, ét havde Aarene medført: Manden paa de 40 Aar tænker anderledes, end Ynglingen drømmer; Idealerne gjør man Afkald paa at naa, naar man gjennem Aaringer har haft Erfaringen til Læremester. Han indsaa, at han som Konge ikke turde lade Tilfældet raade og udsætte Lande og Riger for Partikampenes Ødelæggelser, naar hans Øjne lukkedes, og ogsaa af Hensyn til sine egne Interesser maatte han anse det for rigtigst, at han ved at indtræde i Ægteskab stiftede en Familie.

Der gik da heller ikke lang Tid hen, inden han fæstede sig en Brud: hans unge Slægtning fra Meklenborg skulde være hans Dronning, det blev aftalt, da han i Efteraaret 1571 fik Besøg af hende og hendes Forældre[2]. Efter

---

[1]) Hist. Tidsskr. 4 R. II. 933 f. «Das von Euch angezogene geschrei von des eddelmans tochter . . . (hat) numehr seine masse gewonnen.»

[2]) Hist. Tidsskr. III. 34 f. 29. Nov. 1571 skriver Kur-

at de høje Frænder, hvem et nyt Baand snart skulde forene endnu nøjere, havde dvælet noget paa Frederiksborg, brøde de op; de fremmede droge hjem for at træffe Forberedelserne til Brylluppet, der alt skulde staa den kommende Sommer. Hjemrejsen foregik midt om Vinteren gjennem Sjælland og Fyn, og Kongen ledsagede sine Gjæster lige til Kolding[1]). Han stod paa det samme Sted, hvor hans Anna saa længe havde færdedes. Havde han nu glemt hende, slettet hendes Billede ud af sit Hjærte? Nej, det havde han ikke, det hvilede tungt paa hans Sind.

Anna Hardenberg var ikke paa Koldinghus, da de høje trolovede ankom. Den Frue, i hvis Tjeneste hun havde været i en halv Menneskealder, Dronning Dorothea, var gaaet til Hvile i Oktober 1571 paa Sønderborg Slot, uden at hun, der saa varmt havde ønsket at se sine Børn gifte, havde oplevet at erfare sin førstefødte Søns Valg. At Forholdet mellem

---

fyrst Avgust til ham, at han har hørt, at han er i Nykjøbing og har sendt Bud efter Hertug Ulrik og hans Gemalinde «vnnd andern schönen leutten», som man formoder, for at forhandle om et Ægteskab; er dette saa, ønsker Kurfyrsten ham til Lykke og udtaler sin Glæde derover. Kurfyrstinde Annas Brev af samme Dato udtaler sig paa en lignende Maade. Geh. Ark. Sachsen.

[1]) Hist. Tidsskr. III. 35 f.

Fyrstinden og hendes Hofdame havde været anderledes end slet og ret Byden og Lyden, derpaa tyder den Omstændighed, at da Dronningen laa paa sit yderste, var der kun én af hendes Omgivelser, paa hvis Fremtid hun i Erindring om Fortiden tænkte, og denne ene var Anna Hardenberg, hvem hun skjænkede 2000 Daler[1]); men om man derfor tør antage, at Forholdet har været af en inderligere, kjær-

[1]) Tillæg Nr. 31. Anna Hardenberg var næppe rig; hun og hendes Søskende, af hvilke, som bemærket S. 54, Erik endog var fattig, kunde vist ikke maale sig med Farbroderen Ejler; men han var ogsaa meget rig. Han ejede Herregaardene Vedtofte, Skovsbo og Mattrup og desuden meget Strøgods, selv paa Bornholm (Hübertz, Aktst. t. Bornholms Hist. S. 275); i Kjøbenhavn, Odense og Horsens besad han Gaarde (Pontoppidan, Orig. Hafn. S. 339; Kvartalskr. Orion II. 26). Som rig Mand drev han betydelige Forretninger med Udlaan, hvorom man f. Ex. vil finde Oplysninger i hans Kvitteringer for modtagne Renter. (Saadanne findes, udstedte til Hr. Anders Bilde (1550), Fru Grethe Bryske, Peder Ruds, (1560, 1564) og Erik Podebusk (1562) i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31 og i Geh. Ark. Dsk. Selsk. Papirer. Jvfr. Kvartalskr. Orion II. 24. Vedel Simonsen, Ruderne II. 135 ff. Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme III. 140. Secher, Danske Herregaarde XII. Barritskov.) Han laante ogsaa Penge til vor Frue Kirke i Kjøbenhavn (Rørdam, Univers. Hist. 1537—1621, Aktst. S. 148; O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I. 508; jvfr. Ny kirkehist. Saml. I. 18). Dette som et lille Supplement til, hvad jeg ovenfor har meddelt om Rigshofmesteren.

ligere Natur, turde vel være tvivlsomt, naar vi se den Hast, den overlevende havde med at komme bort, endnu inden Liget var stedet til Jorden; man plejer dog ellers at lade sin Kjærlighed udstrække sig til det afsjælede Legeme. Kun ydre Hensyn forhindrede Jomfru Anna i strax at rejse[1]); thi dels sagde alle paa Slottet, at hun maatte vente, til Kongens befuldmægtigede, der skulde træffe de fornødne Foranstaltninger, kom, dels sagde hun sig selv, at om Liget skulde nedsættes i Slotskapellet, kunde hun ikke fjærne sig forinden, da der allerede var faa nok til at deltage i og overvære denne Ceremoni. Endnu to Bevæggrunde holdt hende tilbage: hun frygtede, at man skulde fatte Mistanke til hende om, at hun hemmelig vilde bortføre noget fra Dødsboet; og to smaa Prinsesser, som havde opholdt sig hos den afdøde, manglede de nødvendige Linklæder, og Hofdamerne vilde ikke, at de skulde rejse hjem uden dem og derved bringe Skam over Dronningen. Imidlertid længtes hun stærkt efter at forlade Sønderborg Slot for at kunne besøge sin moderlige Veninde Birgitte Gjøe, af hvem hun udbad sig Raad om, hvorvidt hun burde bie eller tage afsted. Fra Johan Due

---

[1]) Tillæg Nr. 31.

havde hun faaet Brev, at det var Kongens Vilje, at hun foreløbig skulde tage sig af et Par Børn, et Paalæg, som ikke kan andet end vække vor Forbavselse[1]). — Det maa dog ikke overses, at der vistnok var en Grund for hende til at ønske sig ud af Hoffets Kreds. Her tænkes ikke saa meget paa, at en vis naturlig Følelse maatte lade hende længes efter at benytte den Frihed, Døden havde skaffet hende ved at bryde et Baand, som saa længe havde holdt hende i en tjenende Stilling; men det synes at fremgaa af hendes Ytringer, at hun ikke følte sig tiltalt, men snarere frastødt af Dronningens nærmeste, Hertug Hans (den yngre) og hans Gemalinde, som nu naturligvis vare de toneangivende og befalende ved det lille Hof. Skjønt hun ikke siger det ligefrem, har hun dem dog mistænkte for, at de vare fortrydelige over, at den afdøde havde skjænket hende hin Pengesum.

Dronning Dorothea var ikke den eneste Fyrstinde, der tog sig af Jomfru Anna. Hendes

---

[1]) »Hans Naade begjæred, at jeg skulde tage Hans Dreers Børn til mig til paa videre Besked.» Om disse Børn og Grunden til, at de overgaves til Jomfru Annas Omsorg, kan jeg ikke give den ringeste Oplysning. Et Kongebrev til Mogens Gyldenstjerne, dat. Odense 16. Febr. 1559, befaler, at Hans Drejer skal have Ophold paa Kjøbenhavns Slot og Arbejde i Drejerkammeret (Geh. Ark. Dsk. Kongers Hist.). Er det Børnenes Fader?

Datter, den sachsiske Kurfyrstinde Anna, stod, i alt Fald senere, i et Forhold til den danske Adelsdame, der næsten kunde kaldes Venskab[1]. Kun faa Uger før Moderens Død henvendte Kurfyrstinden, som da var i Besøg hos Broderen paa Frederiksborg, sig til Birgitte Gjøe, hvis kjærlige Omsorg for Anna Hardenberg hun kjendte af dennes egen Beretning, og bad hende om som hidtil at anvende al sin Flid paa, at «den bevidste Sag» kunde fremmes og bringes til det forønskede Maal[2]. Hvilken Sag, hvilket Maal? Ja, Tiden var, som sagt, forsigtig, mere forsigtig, end man nutildags ofte er tilbøjelig til at tiltro den «naive» Tid, og mere tilbageholden, end Historikerne sætte Pris paa; men gives der Agt paa det følgende, vil Svaret vel falde af sig selv.

Som berørt, var Anna Hardenberg ikke i Kolding, da Kongen med sine Svigerforældre og tilkommende Hustru ankom til denne By i Begyndelsen af Aaret 1572[3]. Hun var fra Sønderborg taget til Aakjær Slot, som Birgitte Gjøe havde i Forlening, og her har hun sikkert

---

[1]) K. v. Weber, Anna Churfürstin zu Sachsen S. 409, 488.

[2]) Tillæg Nr. 30.

[3]) Kongens Ankomst sættes til 22. Januar af Peder Hegelund i hans hndskr. Almanakoptegnelser.

faaet Efterretningen om Kongens Trolovelse[1]). Da han og hans Gjæster vare komne over paa jydsk Grund, fik hun Brev fra hans Svigermoder, Hertuginde Elisabeth af Meklenborg, om, at denne ønskede at tale med hende paa Hønborg Slot[2]), og paa dette Sted foregik en Forhandling, af hvilken vi have et Referat fra den ene af Parterne, den danske Jomfru. Hun skriver nogle Dage senere fra Hvedholm[3]): «Der jeg kom der, da sagde hendes Naade mig, at der «Borgmeders Søn» drog fra Odense, da var han ret bedrøvet og klagede haardt, hvorledes hans Samvittighed trykkede ham, og sagde, at han ikke kunde give sig tilfreds, før

---

[1]) Jvfr. Tillæg Nr. 32, et Brev til hende fra Fru Ida Ulfstand, Enke efter Birgitte Gjøes Broder Falk. I dette Brev forekommer den Ytring, at Jomfru Anna ikke maa sørge og græmme sig saa stærkt, at hun dermed fortørner Gud. Det gaar dog næppe an at sætte denne Sorg i Forbindelse med Enkedronningens Død.

[2]) Laa i Nærheden af Snoghøj.

[3]) Hvedholm ejedes af Edel Hardenberg, en Datter af Annas Farbroder Jakob og Enke efter Frands Bilde, der faldt 1563 (Resens Kron. S. 96). Hun døde 1581 (Mag. t. Adels Hist. I. 111). Jvfr. om hende Marmora Danica I. 254. Aktst. udg. af Fyens lit. Selsk. I. 131. Nyt hist. Tidsskr. III. 545. Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme III. 21; IV. 201. Vedel Simonsen, Ruderne II. 78, 169. Vedel Simonsen, Bidrag til Odense Byes ældre Hist. II. 2. 161. Norske Rigsregistr. I. 719; II. 744.

han kom mig til Ords, at han kunde høre mine egne Ord, om jeg havde og vilde give den Sag over med en god Vilje. Da havde Hertuginden sagt, at det vilde ikke skikke sig, at han talte med mig selv, men hendes Naade vilde forskrive og forhøre min Mening og spurgte mig ad, hvad hun skulde sige. Da sagde jeg, at jeg var vel tilfreds, og jeg havde skrevet ham min Mening til derom; der vilde jeg lade det blive ved. Da sagde H. N. mig og, at H. N. havde talt med ham om min Broder og mig, at H. N. saa gjerne, at denne gamle Handel gik for sig igjen, baade fordi H. N. vilde mig vel, og for at han ikke skulde faa en ond Samvittighed i Fremtiden, fordi han saa havde forvendt min Lykke, med flere Ord. Da havde han sagt, at han vilde give der 1000 Daler til, at det var sket, men han befrygtede sig, at min Broder ikke skulde ville gjøre det, thi han havde gjerne undt ham to andre og formærkede, at han ikke vilde gifte sig, thi han havde en Frue kjær, saa han mente, at han for den Skyld ikke vilde gjøre det. Han sagde og, at han vidste, at jeg var saa gudfrygtig, at jeg ikke samtykte noget, før han var gift. Og sagde H. N. mig, hvor meget godt han talte om mig, og hvor haardt jeg havde raadet ham fra i den Handel, og at det havde for længe siden været sket, havde jeg ikke været der saa meget imod, med mange

Ord og meget godt, som H. N. sagde mig, som jeg og kjendte mine egne Ord. Jeg bad hende, at hun skulde tale med Holger og Jørgen Rosenkrands om min Broder, saa jeg lod H. N. formærke mit Hjærte i den Sag; men H. N. loved mig haardt, at det skulde blive uformærkt i alle Maader» [1]).

Saaledes lyder den mærkelige Beretning, lige mærkelig ved, hvad den aabenbarer, og ved, hvad den skjuler. Uventet kaster den et Lys over meget, som hidtil var uklart; men det lader sig paa den anden Side ikke nægte, at Belysningen paa sine Steder er tvivlsom, saa at den, der vil rette sig efter den, er udsat for at ledes vild af Fortolkningens Lygtemænd.

Først og fremmest stiller «Borgmedersønnens» tilhyllede Skikkelse sig frem for os og kræver Forklaring. Saa vidt jeg kan se, er der kun to Mænd, der kunne være skjulte under dette besynderlige Udtryk. Den ene have vi hidtil ikke nævnet, det er Borggreven af Dohna. Af den Dohnaske Families forskjellige Linier havde den ene nedsat sig i Preussen, hvor den havde faaet Byen og Slottet

---

[1]) Hele Brevet er trykt i Tillæget som Nr. 34. Jeg har i det anførte Stykke foretaget et Par ubetydelige Ændringer for at gjøre den gammeldags Stil lidt tydeligere.

Morungen i Nærheden af Kønigsberg til Arvelen. Her boede Peter v. Dohna (f. 1483), som i sit andet Ægteskab med en polsk Vojvods Datter blev Fader til et talrigt Afkom[1]. Sønnerne spredtes, to af dem døde i Danmark. Frederik af Dohna deltog i Ditmarskerkrigen[2], og ved Frederik II's Kroning var han en af dem, som førte den danske Adel i Processionen[3]. Om han i den følgende Tid er forbleven her i Landet, er uvist, men i hvert Fald maa han være kommen tilbage 1562, thi da var han Kongens Hofmarskal og forlenedes med det Peder Oxe fratagne Gisselfeld[4]. Syvaarskrigen saa ham som saa mange andre Udlændinge

---

[1]) G. J. Vossius, Commentarius de rebus pace belloqve gestis Dom. Fabiani Senioris Burggravii a Dhona (Lugd. Bat. 1628, 4°) p. 11, 31. J. B. Carpzovius, Neueröffneter Ehren-Tempel merckwürd. Antiquitæten des Marggraffthums Ober-Lausitz II. (Lpz. u. Budissin 1719, fol.) S. 41. J. Hübners Genealog. Tabellen III. (Lpz. 1728) Tab. 797. Grosses vollständ. Universal Lexicon VII. (Halle u. Lpz. 1734) col. 1165.

[2]) Christianus Cilicius, Belli Dithmarsici uera descriptio (Bas. 1570) p. 220.

[3]) Reranius, Frederichs II's Kronings oc Brøllups Hist. Bl. Cv. Resens Kron. S. 28.

[4]) Resens Kron. S. 164. Ryge, Peder Oxe S. 176 f. Rasmussen, Gisselfeld S. 64 f., 465—72. Jvfr. Geh. Arch. Aarsber. I. 129, 133.

kæmpe i de Danskes Rækker[1]), men allerede i dens andet Aar, 1564, omkom han, endnu i sin blomstrende Ungdom, ved et Ulykkestilfælde: han druknede ikke langt fra Malmø[2]). Broderen Christoffer var født 1540 og vandt allerede i det Aar, da hin for første Gang fægtede her i Norden, et Navn i den lærde Republik, idet han 1559 blev Rektor ved Universitetet i Wittenberg[3]). 3 Aar senere var han vistnok i Danmark[4]), og i den svenske Fejde tog han en virksom og hæderlig Del, tilsidst, efter Daniel Rantzaus Fald, endog som øverste Feltherre[5]). Der er nogen Mulighed (skjønt

---

[1]) Resens Krøn. S. 91, 106. Tegel, Erik XIV's Hist. S. 110. Tillæg Nr. 12.

[2]) Resens Krøn. S. 107. J. I. Pontanus, Vita Friderici IIdi, ed. G. Krysingius (Flensb. 1735) p. 42. G. Sommelius, Disp. de templo cathedrali Lundensi (Lond. Goth. 1755) p. 105.

[3]) A. Sennertus, Athenæ itemqve inscriptiones Wittebergenses (Wittebergæ 1655, 4°) p. 64. I det ovfr. S. 94 Anm. 1 citerede Skrift af Vossius siges ogsaa om ham: «literis pariter ac prudentia et armis summus erat» (p. 28).

[4]) Geh. Arch. Aarsber. I. 133.

[5]) Resens Krøn. S. 91, 106, 134, 173, 175 f., 179 f., 184, 186 f., 193 ff., 198 f., 229, 232. Danske Saml. 2 R. II. 193. Tillæg Nr. 15. 29. Jan. 1571 aftakkedes han som Feltøverste ifølge en Pengeopgjørelse i Geh. Ark. Dsk Kongers Hist.

efter min Mening ingen Rimelighed) for, at han er Brevets «Borgmedersøn», ikke alene fordi der er en vis fjærn Lighed mellem denne Benævnelse og hans Tittel, men især fordi han engang tidligere forekommer i Forbindelse med Anna Hardenberg. Fru Birgitte Gjøe havde spurgt sin Søstersøn Oluf Movritsen Krognos om nyt angaaende Borggreven, og herpaa svarede han (30. Juni 1571): «I er begjærendes at vide, om mig noget er bevidst om den Herre von Dohna, da véd jeg vel, at han bekommer noget af min Herre[1]) udi Jylland, men hvad det bliver eller hvor meget, véd jeg endnu ikke, men det giver Tiden vel tilkjende. Men med den Handel med Anna Hardenberg[2]) er mig slet intet om bevidst, eller jeg det før har hørt, men jeg tror det ikke»[3]). Det er alt, hvad der vides herom, og det er jo ogsaa nok til at henlede Opmærksomheden paa Borggreven. Naar jeg dog alligevel ikke kan andet end vægre mig ved at anerkjende ham som «Borgmedersønnen», er det ikke, fordi jeg ej kan forsone mig med denne Tanke — thi Følelsen maa ikke være Dommer —, men fordi jeg paa ingen Maade kan tillægge Ordene i Brevet fra

---

[1]) ɔ: Kongen.
[2]) I Brevet staar blot Bogstaverne A. H.
[3]) Tillæg Nr. 29.

1571 en saadan Betydning, at de kunne gjøre Identiteten mellem de to Personer sandsynlig, uagtet andre Grunde tale imod den. Man tage Anna Hardenbergs Brev og prøve paa at indføre den tydske Friherre, og jeg tror, at Forsøget vil mislykkes. Har en saadan fremmed Æventyrer det i sin Magt at «forvende» den danske Adelsdames Lykke paa den Maade, Brevet antyder? Er han hævet saa højt, at hun ikke kan blive hans Hustru? Er det nødvendigt, fordi han paa sit friherrelige Vaaben har en kronet Jomfru[1]), at hans Brud skal være født med samme Smykke? Nej. Idet jeg henviser til, hvad der strax skal anføres som i høj Grad talende til Fordel for en andens Krav paa at være den mystiske Person, skal jeg endnu blot gjøre opmærksom paa, at Oluf Movritsen Krognos, hvis Skæbne og Forhold til Anna Hardenberg senere vil blive Gjenstand for udførlig Omtale, siger, at han ikke har hørt noget om den omtalte «Handel»; men det er kun lidet rimeligt, at en Mand som han, der ikke alene kjendte hende, men vistnok ogsaa nærede en mer end almindelig Deltagelse for hende, ikke skulde have hørt tale om et Forhold, som,

---

[1]) Se det danske Adelslexikon.

hvis Christoffer von Dohna er «Borgmedersønnen», maa have varet gjennem Aar[1]).

Lade vi Borggreven fare, bliver der kun én tilbage, som kan fremkomme med Fordring paa Ret til at bære det hemmelighedsfulde Navn, og denne ene er — Kongen. At det virkelig er ham, som menes, er ikke alene min fulde og faste Tro, men synes ogsaa at støttes af

---

[1]) Derimod synes det tilstrækkelig sikkert, at der i Forsommeren 1571 har været Tale om en Forbindelse mellem Anna og Borggreven, hvad enten den nu har beroet paa løst Rygte eller paa noget mere. — Om Chrff. v. Dohnas senere Skæbne kan endnu anføres følgende. Af et Kongebrev af 19. Juli 1573 erfares, at han nylig var kommen tilbage til Danmark fra en Rejse; han skulde da strax afsted igjen for at repræsentere Kongen ved Hertugen af Preussens Bryllup (Ryge, Peder Oxe S. 277). I Oktbr. næste Aar træffe vi ham som Gjæst paa Herregaarden Trudsholm (Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme III. 158). Om han 1571 fik Gods i Jylland, er tvivlsomt, men som et Bevis paa Kongens Yndest fik han 1572 Lensbrev paa Helne Kirkes Len i Skaane, hvilket Len endog skulde gaa over paa hans eventuelle Børn (Cronholm, Skånes polit. Hist. I. 458, 468), og 1576 forlenedes han desuden med Öfvedskloster (Ljunggren, Skånska Herregårdar II.). 1581 optoges han i Rigsraadet (Resens Krøn. S. 331; jvfr. L. Ewensen, Samlinger af jurid. og hist. Materier II. 2. 50). 1582 sendtes han som kgl Kommissær tillige med Niels Kaas og Hak Ulfstand til Norge (Nsk. Rigsreg. II. 437). Han døde ugift d. 4. Juli 1584 i Nyborg, 44 Aar gammel (Hist. Tidsskr. 4 R. III. 563; H. P. Mumme, St. Knuds Kirke i Odense S. 130).

Beviser[1]). Antagende, at det rigtige Spor er fundet, skulle vi gjøre Rede for, hvad Brevet lærer os.

Skjønt Anna havde skrevet ham til, vel sagtens som en Følge af Efterretningen om det nye Forhold, hvori han var indtraadt, og frasagt sig ethvert Krav — hvor meget vilde vi ikke give for Besiddelsen af dette Brev! —, forekom ham Sagen endnu ikke afgjort. Plaget af sin Samvittigheds Bebrejdelser drog han afsted ved sin unge Bruds Side; hver Gang hans Øjne mødte hendes, hørte han en Anklage i sit Bryst: den Kvinde, han i 13 Aar havde forsikret om sin Kjærlighed, og hvem han havde omgivet med et Hegn, ingen Undersaat turde overskride, stod nu ene og forladt. Han havde givet efter for Trykket og sveget sin kongelige Ord. I

[1]) Man lægge Mærke til, at Brevet umiddelbart efter det S. 91-93 anførte fortsættes saaledes: «Anders Bing er kommen igjen, saa Bryluppet bliver nu besluttet i Kolding, naar det skal være. De drage derfra idag.» Anders Bing maatte i Anledning af Kongens Trolovelse gjøre 5 Rejser i ét Aar til Tydskland (Hist. Tidsskr. III. 36), saa det er da klart nok, hvilket Bryllup der tales om. Men hvis det foregaaende ikke havde handlet om Kongen, vilde en saadan Overgang, uden at «hans Naade» blev nævnet, være meget besynderlig. Senere i Brevet synes Anna Hardenberg igjen at komme tilbage til ham; jvfr. det nedenfor S. 102 f. bemærkede om hendes Forespørgsel gjennem Hans Skovgaard om hendes Smykker.

denne Stemning naaede han Odense, hvor der maa være foregaaet noget, hvorom vi nu ganske fattes Underretning[1]), og da Rejsen derpaa fortsattes, følte han sig mer og mer utilpas; han kunde ikke blive Herre over sine Følelser, han maatte tale med Anna og af hendes egen Mund høre sin Tilgivelse. Men Svigermoderen, hvem et saadant Møde ikke kunde være kjært, gjorde med Rette gjældende, at han ikke burde have denne Sammenkomst; hun paatog sig, som vi saa, at udrette hans Ærinde, — for saa vidt det lod sig udføre af en anden.

I Annas Brev er der foruden «Borgmedersønnen» en anden, som strax tiltrækker sig vor Opmærksomhed, nemlig hendes «Broder». Det kan umulig være for dristigt at mene, at ligesom hun formummer Kongens Person, saaledes er ogsaa Brodernavnet kun en Maske, der skal skjule Virkeligheden for alle uvedkommende. Sæt, at det er hendes kjødelige Broder, hvorom der er Tale[2]), og det hele bliver en Gaade, et Virvar af Uforstaaelighed; men sæt, at det er en forblommet Talemaade? Ja, saa bliver der

---

[1]) «Sendte jeg Serabeel et Brev, som jeg skrev eder (ɔ: Birgitte Gjøe), hvorledes Lejligheden begav sig i Odense, der Herrene vare der», hedder det i Annas Brev (Nr. 34). Hvem er Serabeel? Mon Zerobabel Milich, Tolder i Nyborg (s. Tegn. ov. alle Lande XI. 273 o. fl. St.)?

[2]) Kun Erik var da i Live.

god Sammenhæng, om end ikke Klarhed paa alle Punkter, og derfor ere vi vel berettigede til at bruge denne Forklaring og i Overensstemmelse hermed prøve paa at rive Masken af Ansigtet paa den ubekjendte.

Da vi første Gang hørte Frederik II nævne Annas Navn, hørte vi tillige, at det hed sig, at hendes Slægt havde taget Bestemmelse med hendes Haand, skjønt Sagen ikke var helt afgjort. Det kort efter indtraadte Thronskifte maatte forandre Forholdet: kunde Kongen end ikke bortrydde alle Hindringer mellem sig og hende, han kunde dog lægge sin Magt mellem hende og enhver Bejler. Mange Aar senere taler Kurfyrstinde Anna til Birgitte Gjøe om, at denne maa gjøre sit til, at «den bevidste Sag» kan bringes til det forønskede Maal, og nu endelig erklærer Hertuginde Elisabeth, at hun helst saa, at «den gamle Handel» mellem Jomfru Anna og hendes «Broder» igjen maatte gaa for sig. Med andre Ord: den Mand, som man for 13 Aar siden havde villet bortfæste den unge Pige til, ham vilde hendes Venner nu for bestandig forene med hende. Derved mente man vel at kunne gjøre den skete Uret god igjen. Haardnakket havde han hidtil vægret sig ved at indlade sig i noget Ægteskab — Kongen havde gjerne undt ham to Koner, blot ikke Anna —,

men nu var der gaaet saa mange Aar hen og sket saa meget, at det vel var muligt, at han ikke vilde optage sin Ungdomstanke, men fortsætte sit Eneliv, hvormed han havde haft Tid nok til at blive fortrolig. Kongen mente, eller gav sig i hvert Fald Skin af at mene, at det var haabløst at tænke paa en Forbindelse mellem de to. Annas Blik var skarpere og mere uhildet, hun saa ingen Hindring for den gamle Plans Udførelse, men ledet af en rigtig Takt tog hun det Løfte af Hertuginden, at denne ikke vilde røbe, hvad hun havde betroet hende; hun vilde ikke paanøde nogen sin Haand.

Baandet er altsaa løst mellem Kongen og hans Anna, det er ikke brudt. Derfor høre vi ogsaa, at hans sidste Ord om hende vare Venskabets: han talte «saa meget godt» om hende, og han aflagde den Bekjendelse, som vel maatte lyde mindre behagelig for Svigermoderen, at havde Annas Vilje ikke været stærkere end hans, da var det gaaet anderledes. Denne hans milde, venlige Stemning lægger sig ogsaa for Dagen, da han paa hendes Forespørgsel om, hvad hun skal gjøre med de Perler og Smykker, som hun vel sagtens tidligere har faaet som Gaver, og hvortil hendes Ret nu forekom hende at ophøre, lader hende svare, at dem skal hun beholde; er det meget, under

han hende det gjerne[1]). Han nærede ogsaa den Tro til hende, at hun ikke vilde række nogen sin Haand, før hans Bryllup havde staaet, og derved ligesom den sidste Mulighed for deres Forbindelse var afskaaren[2]). Men naar saaledes ethvert ydre Baand mellem dem var løst, da ligger det nær at stille Spørgsmaalet til Hjærterne og prøve, om dér var Fred og Ro[3]).

---

[1]) Tillæg Nr. 34. Hvorledes hun er kommen til disse Smykker, siges ikke, og det er maaske muligt, at de ikke vare hendes, men den afdøde Enkedronnings, og først efter Svaret kom i hendes Eje. Ogsaa her undgaar hun med den største Varsomhed at nævne, hvem Svaret er kommet fra; vi faa kun at vide, at hun har henvendt sig om Besked til Hans Skovgaard, Kongens danske Sekretær.

[2]) Om jeg har tydet Ordene: »han vidste, at jeg var saa gudfrygtig, at jeg ikke samtykte noget, før han var gift«, rigtig paa den i Texten angivne Maade, afhænger af, hvem den sidste »han« er. Skulde det være »Broderen«, hvad der ej er utænkeligt, bliver Meningen en hel anden: Kongen véd, at Anna endnu føler sig bunden overfor den Mand, hvem hun i sin Tid blev bestemt til, og hun vil derfor ikke indlade sig i nogen Forbindelse, før han ved et Giftermaal har løst hende fra enhver Forpligtelse.

[3]) I Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 24 findes et Brev fra Sofia Glob (Enke efter den 1557 afdøde Iver Friis til Haraldskjær, s. Hofman, Dsk. Adelsmænd I. Tab. II ad p. 21) til Birgitte Bølle, skrevet første Søndag i Fasten (24. Febr.) 1572. Det er holdt i saa svævende og ubestemte Udtryk, at det ikke lader sig bruge, men det synes at angaa Anna Hardenberg.

Om hans Sindstilstand efter hine bevægede Timer, hvor Minderne vakte Gjenklang i hans Inderste, fattes vi Vidnesbyrd; men vistnok er det mest stemmende med hans Karaktér at antage, at han, da han nu engang havde opgivet Sagen, ogsaa har ladet den ligge. Huslig Lykke synes snart at have udbredt sig over den Kreds, han kaldte sin, og dette i Forbindelse med hans stærke Hang til Nydelsen af Bordets og Jagtens Glæder, der kun altfor let kvæle de ædlere Følelser, har vel ladet ham, om ikke glemme, saa dog med Ro se tilbage paa de Storme, som i hans Ungdom havde grebet ham saa voldsomt. Ligesom vi nys hørte, hvorledes han søgte at narre sig selv og andre ved at fremhæve den ringe Sandsynlighed, der var for, at Annas saa længe tilsidesatte Bejler vilde tilbyde hende sin Haand, saaledes havde han dog ogsaa i den nærmest paafølgende Tid ondt ved at opgive Tanken om, at hun var hans. Herpaa skulle vi senere se et mærkeligt Bevis; men det, som da bragte hans Lidenskab til at blusse op, var ogsaa Efterretningen om, at hans Anna var bleven — gift!

Men nu hun? I samme Aandedræt, som hun har sagt sin kronede Tilbeder sit sidste Farvel gjennem en fremmed, betror hun denne, at hun gjerne vil ægte den, der som Yngling saa sin Brud reven fra sig! Det skurrer lidt i

Ørene: Kjærlighed og Forsigtighed, Lidenskab og Beregning kunne ikke godt enes. Maaske dog, at Dissonansen lader sig opløse, thi ét maa vi aabent tilstaa: vi kjende ikke hendes Hjærtes lønligste Sprog og vide ikke, hvilke hendes Bevæggrunde vare; og lige saa aabent maa vi indrømme, at hver Tidsalder har sine Særegenheder, ikke blot med Hensyn til det udvortes, men selv overfor det, man kunde være mest tilbøjelig til at tænke sig som ens for alle Tider, Følelserne og deres Udtryk, og at det derfor vilde være en stor Uretfærdighed at forestille sig Pigen fra det 16de Aarhundrede med dets Tilbageholdenhed og Selvbeherskelse, der ofte tage sig ud som Kulde, besjælet af de samme Stemninger og, hvad mere er, ladende disse have samme Raadighed over Handlingerne, som vi se i vore Tider, hvor den paa næsten ethvert Omraade sig ytrende Frihedsbevægelse ogsaa i denne Henseende synes at have bevirket en mindre Hensyntagen, end Fortiden fandt rigtig. Det er muligt, at Pligtfølelse eller Godhed have dikteret hende det nye Skridt, hun var beredt til at foretage sig; det er muligt, men vi vide det ikke. Den anden Mulighed, at hendes Hjærte ikke har besvaret Kongens Elskov, men at hun i de mange Aar har gaaet og ventet paa, at Uvejret skulde lægge sig, den er der maaske ogsaa; men ligesom der her-

imod lader sig rejse den Indvending, at i saa Fald havde næppe Kongens Raadgivere efter Vedels Vidnesbyrd behøvet at optræde mod hans efter deres Anskuelse faretruende Plan, saaledes synes ogsaa en Indsigelse at ligge i den Stemning, der aander gjennem hendes hele Brev. Og naar hun ender det med de Ord: «Gud véd, jeg er saa glad og rolig i mit Hjærte, som jeg ikke har været i mange Aar», da er det et Udbrud af en ængstet Sjæl, som endelig føler en tung Byrde væltet bort. Vil man da mene, at denne Byrde har bestaaet deri, at hun har været elsket af en Mand, hvis Følelser hun ikke gjengjældte? Det er en renere Glæde, som afspejler sig i hine Ord, Glæden over at have saa at sige vundet Sejr over sig selv og bragt et Offer, som Nødvendigheden krævede.

IV.

Med stor Pragt og Herlighed fejredes Frederik II's Bryllup den 20de Juli 1572. Et halvt Aar efter stod Anna Hardenberg Brud; Brudgommen var Adelsmanden Oluf Movritsen Krognos.

Han var eneste Søn af Hr. Movrits Olufsen Krognos til Bollerup og Fru Elline Gjøe og fødtes paa sin Fædrenegaard den 13de Marts 1535. Han blev først opdragen hjemme og havde til Lærer en fra Rostock forskreven Magister Peter Gilbert. Senere blev han anbragt hos Kansleren Johan Friis, af hvem han 1555 erklæredes værhaftig, modtagende «Hest, Skjænk og Gaver for hans tro Tjeneste, Fromhed og Flittighed udi alle Maader» [1]). Efter at han

[1]) En Predicken om Christi velgierninger oc Troen, som vaar vdi Erlige, velbyrdige oc salige Oluff Moritssøns begraffuelse vdi Ringstede paa den 21. dag Septembris Aar 1573 predicket aff Niels Hemmingsøn. Kbh. 1573. 8°. Bl. Aij—Avvo. Et Exemplar af denne Bog findes i

havde dvælet lidt hjemme[1]), drog han til Sachsen, hvor han gik i Kurfyrstens Tjeneste, og hvorfra han gjorde Udflugter til forskjellige tydske Lande og Stæder. Hjemkommen fra Udenlandsrejsen ansattes han ved Hertug Frederiks Hof paa Malmøhus[2]); knap et Aar yngre end sin Herre, stod han ligesom denne i sin friskeste Ungdom, modtagelig for de Indtryk, som det unge Hjærte er aabent for. Har nu, som

---

Roskilde adelige Jomfruklosters Bibliothek — maaske det eneste, som existerer, se Rørdam, Univers. Hist. 1537—1621 II. 453 — og har derfra velvillig været mig overladt til Benyttelse.

[1]) Mandag næst efter Juledag 1556 (ɔ: 30. Decbr. 1555) faar Oluf Movritsen, som kaldes Stigsen, Kongebrev paa en Jord i Kjøbenhavn, som har tilhørt Hr. Predbjorn Podebusks og Fru Anna Movritsdatters Arvinger, men som er tilfalden Kronen, da de trods Paamindelser have ladet den ligge øde (Afskrift efter Orig. i Geh. Ark. Klevenfeldts Samlinger). Oluf Movritsen har sikkert dengang været her i Landet. At Aaret er regnet fra Juledag fremgaar af, at Kongebrevet (udat.) er indført i Kancelliprotokollen (Reg. ov. alle Lande VI. 60) mellem Brevene fra Januar 1556. Mange Aar senere fremkom Morits Podebusk med Fordringer paa den omtalte Jord, men de afvistes ved en Rettertingsdom af 15. Juni 1575. (Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme III. 275 f.; Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve. Fasc. 56).

[2]) N. Hemmingsens Ligpræd. Bl. Avvo—Avj. Det Brev af 3. Okt. 1556 til ham fra Birgitte Gjoe, hvoraf et Brudstykke i Facsimile findes i Beckers Skrift om Herluf Trolle og Birg. Gøie, er sagtens skrevet til ham, medens han var i Udlandet.

ovenfor antaget[1]), Anna Hardenberg tilbragt de sidste Maaneder af Aaret 1558 hos Farbroderen Ejler, maa han have truffet sammen med hende, og hendes Billede synes ikke uænset at være gledet forbi hans Blik. Efter Faderens Død (1550)[2]) var han Ejer eller Medejer af Herre-

---

[1]) S. 58.

[2]) Marmora Dan. I. 176. A. Reyersen, Beskrivelse over St. Bendts Kirke i Ringsted (Kbh. 1779) S. 65. Paa et iturevet Stykke Papir i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 56 læses følgende omtrent samtidige Optegnelse: «Daa mand skreff 1550 den xxiiij dag nouember, szom war stæ Karine affthen, daa døde erlig oc welbyrdig mand her Moritz Olszen, rider, till Bollerupp paa Skioldenes paa det ny husz, som hand loed byge paa, oc døde hand om morgen mellom v och vj; gud wnde hanum then euige salighed. Oc droff ieg fran hanum paa Skioldenes then 30 dag october tilforn oc ssyster Ernegordt en dag tilforn, for en ieg foer aff. Oc bleff hand begraffuen wdj Ryngstedt mellom j oc ij om efftermedagen, frue predicken varet sza lenge oc messen. — Item 1559, then første gang ieg kom till Køffnehaffn, gaff ieg Hans harnisk wisker en daler.» o. s. v. Paa den anden Side læses: «Tesze warre dy herremend, som war paa Skioldenes om naten oc fulde her Moritz Olszen till Ryngsted till hans leestedt om morgen: først Borre Trolle, Holger Rosenkrantz, Harloff Trolle, Otte Rwdt, Hans Berneku, Ebbe Anderszen, Beint Bylde. Her effter findes fruer oc iomfruer, som følde fran Skioldenes medt ligett: først Birrete Gøye, fru Margte Borckers, Mette Hans Bernekus, fru Pernille Otte Rudtz, Mette Moritz dotter, Berete Bilde, Ernegordt Bilde, Ane Oxe, Cicel Oxe, Lene Tønis dotter, Solfy Gyldenstiern. Desze ære dy heremen, szom møtte ligett vden forre

gaardene Bollerup (i Skaane), Bregentved, Lerbæk[1]) (i Vendsyssel) og Klavsholm, og desuden besad han Strøgods og Kjøbstadgaarde[2]). Hans aarlige Indtægter ansattes til den betydelige Sum af 120 Læster Korn[3]). Han var altsaa en meget rig Mand, og da Jomfru Annas Slægt, som antydet, af Frygt for Følgerne af Prinsens opblussende Følelse synes at have villet give hende til en Mand, som ved at ægte hende kunde fjærne hende fra Kongesønnens Nærhed, kunde den ikke godt gjøre noget bedre Valg, end om den forenede hende med den unge Oluf Movritsen, hvis Rigdomme ikke alene maatte gjøre ham til et velset Medlem af enhver Familie, men som ogsaa satte ham i Stand til at kunne med Ro finde sig i sin Skæbne, om den vordende Konge skulde kaste sit Mishag paa ham.

Ringstedt: Basze Chrestofferszen, ... Erick Matzen til Tureby, Jachim Beck ......» (Resten afrevet.)

[1]) Ifølge Nyt hist. Tidsskr. III. 543 ejedes Lerbæk 1568 af Oluf Madsen til Hald, en Efterretning, hvis Rigtighed er megen Tvivl underkastet.

[2]) I Kjobenhavn (s. S. 108 Anm. 1) og Korsør (if. et Kongebrev af 2. Febr. 1571, hvortil Koncepten findes i Geh. Ark. Topogr. Saml.).

[3]) Summen angives saaledes i adskillige Slægteboger, og er derfra gaaet over i trykte Bøger, i Wielands Tidender f. 1728 (S. 291) og Becker, Dsk. Herregaarde II. (Bregentved), hvor den sættes lig med 4320 Tdr. Byg.

Desuden har man vel vidst, at han ikke var ligegyldig stemt mod den unge Pige, og hurtig, som Omstændighederne krævede det, synes man at have ordnet de foreløbige Skridt[1]; men den endelige Afgjørelse kunde ikke ske, da han netop da, i de sidste Dage af December, var fraværende. Derpaa indtraf Frederik II's Thronbestigelse, der forandrede Situationen.

Første Gang, Prinsens Kjærlighed røbedes for os, var, da hans Moder, Dronningen, kaldte ham til Faderens Dødsleje. Det er derfor en mærkelig Hændelse, «der ser ud som en Tanke», at Oluf Movritsen et Par Maaneder tidligere af sin Moder ogsaa blev opfordret til at ile til Jylland til et Dødsleje: hans Søster laa paa det yderste[2]. Brevet kom for sent, thi 3 Dage efter, at det var skrevet, døde den syge; men da Moderen ved Begravelsen endnu ikke havde set noget til ham, sendte hun ham et nyt Brev med Bøn om snarest at komme over til hende[3]. Om han for det første kunde løsrive sig fra Malmøhus, er os ubekjendt; men saa meget er dog sikkert, at han i Julen opholdt sig i Jylland[4].

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 62.

[2]) Brev af 23. Sept. 1558, Tillæg Nr. 1.

[3]) Brev af 4. Okt. 1558, Tillæg Nr. 2.

[4]) Paa Bygholm, Juledag 1558, bekræfte Svogrene Holger Rosenkrands og Oluf Movritsen deres tidligere Over-

I Ditmarskerkrigen deltog han, ikke uden Livsfare[1]; men i den nærmest følgende Tid synes han, uden at have faaet formelig Afsked, ikke at være bleven brugt af den nye Konge, i hvert Fald ikke i dennes umiddelbare Nærhed, undtagen lejlighedsvis[2]. Adelsmanden og hans stolte Slægt fandt dette tjenende Forhold

---

enskomst om, at deres Svigermoder og Moder, Fru Elline Gjøe, for sin Levetid skal beholde Bregentved Gaard og Gods (Geh. Ark. Diplomat.). At der ved «Juledag 1558» ikke skal forstaas, hvad vi vilde kalde 25. Decbr. 1557, fremgaar tilstrækkelig af Dokumentets Indhold. Det er nemlig foranlediget ved Olufs ovenfor omtalte Søsters Død; hun hed Mette og var gift med Holger Rosenkrands (jvfr. Hist. Tidsskr. IV. 140). I de første Dage af September havde hendes Mand været i Aalborg (Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme II. 233, 235), men er formodentlig derfra draget til hende paa Klavsholm. Længe fik han imidlertid ikke Lov til at overgive sig til sin Sorg, allerede 11. Oktbr. ventede man ham i Kolding (Brev fra Johan Friis til Mogens Gyldenstjerne, dat. Kolding Tirsdagen næst efter St. Dionysii Dag 1558, i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 50), og han udeblev ikke heller: d. 17. Oktb. var han der (Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme II. 246). Den Koldingske Reces af 13. Decbr. er underskrevet af ham.

[1]) N. Hemmingsens Ligpræd. Bl. Avj.

[2]) «Hver Mand véd ikke andet, end du est af Tjenesten», skriver Moderen 20. Juni 1560 (Tillæg Nr. 4). 1. Juli 1560 besegler han i Odense til Vitterlighed Herluf Trolles Mageskiftebrev til Kongen paa Hillerødsholm (Geh. Ark. Diplomat.).

ubehageligt og ønskede det hævet; han var jo, Gud ske Lov, mente de, i Stand til at staa paa sine egne Ben. «Gud give», skriver Moderen, «du est din egen Fyrste», fri for al Herretjeneste[1]). Ønsket opfyldtes ikke dengang; først halvandet Aar senere, da Kongen efter Ligprædikenens Udtryk havde givet ham «en naadelig Forlov og Afsked», kunde Moderen sende ham sin hjærteligste Lykønskning: hun havde ikke hørt saa kjært et Budskab, siden hun for flere Aar siden erfarede hans Hjemkomst fra Tydskland; men dengang var han «sin egen»[2]). Den gode Frue er glad, hun formelig triumferer: hun er tilfreds, siger hun, om alle hendes Ord blive sagte efter hende. Men Moderhjærtet rummer ogsaa andre Følelser; hun skriver om hans nye uafhængige Stilling: «Jeg haaber, du skal selv befinde dig Gavn og Bestand deraf, og var (det) mig kjært af alt mit Hjærte. Der alting ikke er saa ret ganget til, som vel fortjent er, det befal Gud almægtigste og tak ham, (at) du uden al Skyld er der vel fra kommen; Skaden forvinder du vel med Guds Hjælp. Gud

---

[1]) Tillæg Nr. 4. Dette mærkelige Brev er naturligvis som alle de andre meget dunkelt, men dog viser det os tydelig Brevskriverindens Sindelag og lader os forstaa, hvorfor hun opfordrer Sønnen til at brænde det.

[2]) Brev af 28. Jan. 1562, Tillæg Nr. 6.

spare dig Liv og Sundhed, saa bliver det godt alt sammen. Jeg véd, du har dit Haab til Gud, han forlader ingen; det skal være din og min Trøst, ham ville vi sætte al vor Sag til, saa kan ingen skade os. Gud unde os at leve efter Guds Vilje.» Atter en vis Lighed mellem Kongens og Olufs Skæbne: hver maatte høre Trøstens Ord fra deres Moders Læber. Brevet er skrevet i Kolding[1]) og ender med en Hilsen fra to af Enkedronningens Hofdamer, af hvilke den ene er — Anna Hardenberg. Ogsaa Stiffaderen Vincens Juel tilkjendegav ham sin Glæde over Forandringen[2]).

Han kunde nu tilbringe Tiden paa sine God-

---

[1]) Fru Elline Gjøe var yndet af Enkedronningen. Dette fremgaar bl. a. ogsaa af et Brev, skrevet paa Klavsholm Søndagen Sexagesima (9. Febr.) 1561 til en «Søster» (sikkert Birgitte Gjøe), i hvilket der forekommer følgende: «Och drog ieg ther fra [Skanderborg] och till Kolling till mynn frwes naade och kand icke skriffue tig, szaa rettelig well ieg war hindis naade komenn, och maatte loffue hindis naade, att wy skulle drage thenn wey aff landitt, paa thet ieg skulle komme till hindis naade». Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

[2]) Tillæg Nr. 6. Vincens Juel, der 5. Febr. 1559 havde ægtet hans Moder (Saml. t. Fyens Hist. VI. 315), druknede 28. Sept. 1579 (Hist. Tidsskr. IV. 140; Dsk. Saml. I. 356; 2 R. II. 202). Han var anden Gang gift med Elsebe Svave, hvem han ægtede 21. Okt. 1571 (Peder Svaves Liv og Levnet, udg. af B. C. Sandvig, S. 71; Norske Magasin I. 443).

ser, og han var ikke ørkesløs. Afsættelsen af Jordens Produkter og af det talrige Kvæg var en Ting, som dengang laa enhver Herremand paa Sinde og til visse Tider af Aaret gav dem nok at bestille. Kunde der end ikke være Tale om at indføre væsentlige Forbedringer i Agerdyrkningen, var der derimod en anden Maade hvorpaa Godserne kunde forbedres, nemlig ved Samling af de spredt liggende Jorder, og dette optog ogsaa i høj Grad Adelen, thi skjønt næsten hvert Dødsfald som en Følge af Arveretten medførte en Adsplitning af det erhvervede, forringedes dog derfor ikke de overlevendes Lyst til ved idelige Mageskifter at stræbe efter at koncentrere deres Gods om en eller anden Sædegaard. Det 16de Aarhundredes Adel, som ved sine Interesser saa stærkt var knyttet til sine Landejendomme[1]), stod netop paa Grund heraf i nær Berøring ikke alene med sit i Antal ofte betydelige Tyende og sine undergivne, men ogsaa med den hele Bondestand. Saaledes se vi ogsaa Oluf Movritsen, naar han efter Sædvane hver Dag før Maaltidet vandrede ud i Marken, gjerne indlade sig i Samtale med de Bønder, han mødte, og i al Venlighed give dem

---

[1]) Jvfr. C. H. Brasch, Vemmetoftes Hist. I. 110 f. Rasmussen, Gisselfeld S. 107 ff.

Raad og Besked paa deres Spørgsmaal[1]. Ogsaa andet end Styrelsen af Jorderne og hvad dermed stod i Forbindelse lagde Beslag paa hans Tid, thi foruden at han, som alle hans Standsfæller, ofte fik Besøg af Naboer og Venner og i deres Selskab lod mangen Time glide hen, medens Bægrene tømtes[2] eller Vildtet forfulgtes[3], var han meget hengiven til Læsning, især af religiøse og historiske Skrifter; stødte han i disse paa en mærkelig Sentens eller et Ordsprog, da undlod han ikke at tilføje en Bemærkning i Bogen[4].

Længe fik han imidlertid ikke Ro, saa maatte han afsted; Krigen gjorde Krav paa ham, og han kom igjen, hvor nødig han end vilde, til at befinde sig hos Kongen[5]. Den 20de Decbr.

---

[1]) Ligpræd. Bl. Avij.

[2]) Moderen paalægger ham (1560) ikke at drikke for meget, «saa meget du kan lade». Tillæg Nr. 4.

[3]) Se f. Ex. Tillæg Nr. 55.

[4]) Ligpræd. Bl. Avjvo — Avij. 1571 takker han Birgitte Gjøe for en tilsendt Bog «og er den mig, som Gud, kjærere end noget andet, I kunde have sendt mig, thi jeg har læst en hel Hob udi den, at jeg ser, at det, jeg har læst, er godt og trøsteligt paa vor sidste Afsked af denne Verden». Tillæg Nr. 29.

[5]) Naar Ligpræd. (Bl. Avijvo) herom siger, at han «som andre fromme Mænd af Adelen» viste sig Kongen lydig og følgagtig, er dette Udtryk, hvis det skal betyde mer end, at han (nødtvungen) maatte lystre, næppe akkurat,

1564 skriver han fra Klavsholm til Mosteren Birgitte Gjøe, til hvem han efter Moderens Død[1]) synes at have haft størst Fortrolighed, at han samme Dag agter at begive sig til Kongen, men haaber, at han strax faar Lov til at drage over til Skaane, saasnart han har udført sit Ærinde, «thi jeg ikke gjerne vilde være der længe for Aarsager, som jeg vil sige eder». Han havde vistnok ikkun kort tilforn været sammen med Kongen[2]), men de havde ikke vexlet Ord; skulde hans Naade derimod nu tale til ham, da havde han overvejet, hvad Svar han vilde give[3]).

Var det end ikke fuld af Lyst og Iver, han begyndte sin Krigsvirksomhed, forandredes dog hans Stemning; Krigen var jo lang nok dertil, og de Tab, han led[4]), opflammede ham. Men den

---

ikke heller for de andre «fromme» Adelsmænds Vedkommende.

[1]) Elline Gjøe døde 1563. Reyersen, St. Bendts Kirke i Ringsted S. 65. Jvfr. Ny kirkehist. Saml. III. 570 f. Marm. Dan. I. 176 har urigtig 1553, hvilket er gaaet over i flere Skrifter. En anden Fejl er derimod først for ganske nylig fremkommen i Saml. t. Fyens Hist. VI. 316 (den paabegyndte Udgave af Ejler Brokkenhus's Kalenderoptegnelser), hvor hendes Død henføres til 1560.

[2]) Maaske under den Herredag, som i Begyndelsen af Decbr. holdtes i Nyborg (Dsk. Saml. 2 R. II. 191).

[3]) Tillæg Nr. 14.

[4]) Jvfr. Tillæg Nr. 17.

underordnede Stilling, han indtog, gjør, at vi ikke kunne følge ham i Slagenes Tummel, hvor han forsvinder mellem saa mange andre. Som en Følge af den Maade, hvorpaa Krigen førtes, var han imidlertid ikke uafbrudt ovre ved Hæren, men ligesom vi nylig saa ham paa Klavsholm, saaledes træffe vi ham i de følgende Aar udenfor den egentlige Felttogstid, Sommeren, jævnlig paa sine Godser og andensteds[1]). Efter at han i Juli 1566 havde kæmpet i Sverrig[2]), blev han om Efteraaret farlig syg, saa at man endog frygtede for, at Udfaldet vilde blive det værste[3]).

---

[1]) 5. Apr. 1566 beseglede han i Kjøbenhavn et Mageskifte mellem Birgitte Gjøe og Gregers Ulfstand (L. Boesen, Herluf Trolles Levnet og Bedrifter S. 158). Mulig fra dette Aar er det Brev af 25. Marts, hvori Prædikanten ved Herlufsholms Kirke Augustinus fortæller Birgitte Gjøe, at han har Oluf Movritsen at takke for, at han er bleven forskaanet for Skat (Ny kirkehist. Saml. III. 579).

[2]) Resens Krøn. S. 155.

[3]) Tillæg Nr. 18. Den svenske Doktor, som nævnes i dette Brev, er Oluf Jakobsen, som var bleven fangen 1563. Kongen tillod, at han begav sig til Birgitte Gjøe i hendes Sygdom, og 19. Juli 1565 gik derfor Borge Trolle, Otto Brahe og Jørgen Rosenkrands i Borgen for, at han skulde være tilstede, hvor Kongen forlangte, og hvis han undveg, forpligtede de sig til at betale 1500 Dlr. (Geh. Ark. Diplom.; Orig. er kun beseglet af de to første). 23. Apr. 1571 udgik Kongebrev til Birgitte Gjøe, at Oluf Jakobsen nu skulde løsgives, hvorfor hendes Kavtion løstes (Tegn. ov. alle Lande XI. 300). Jvfr. Becker, Herl. Trolle og Birg. Gøie S. 25.

Det følgende Aar er han saa at sige aldeles usynlig for os[1]), men i Begyndelsen af Aaret 1568 træffe vi ham paa Bregentved brændende af Utaalmodighed efter at faa sine Heste samlede, for at han kunde komme over til Krigsskuepladsen og deltage i de Begivenheder, han ansaa for nær forestaaende. Vilde Lykken være ham god, kunde han maaske — hvor karakteristisk er dette Ønske ikke for Datidens Tankegang — være saa heldig at gjøre en fornem Fange, som da skulde faa Lov til med sine Losepenge at erstatte ham alle hans Udgifter under Fejden. Hans Higen gik dog højere og videre, den fulde Pengepung, hvis Klingren var en saa liflig Musik i de danske Adelsmænds Øren, var ikke den eneste Gjenstand for hans Stræben, men en ærgjerrig Attraa udtaler sig klart, naar han til hint Ønske føjer det, at hans Daad da maatte skaffe ham Ridderssporerne[2]). Foreløbig var det kun hans Haab, der lod ham drømme herom; et Par Dage senere fik han den Efterretning, at medens han byggede sine Luftkasteller, havde Fjenden berøvet ham 5 Mand, 6 Heste og 2 Vogne[3]).

---

[1]) Kongebrev af 22. Jan. 1567 om et Forlig mellem ham og Peder Oxe, se udfr. S. 127.

[2]) Tillæg Nr. 20.

[3]) Tillæg Nr. 21.

Daniel Rantzaus sejrrige Krigsfærd havde fyldt Oluf Movritsen som alle Danske med Glæde[1]; men saa rigt paa Bedrifter, som Aaret 1568 spaaede at blive, saa fattigt blev det i Virkeligheden; de kampforende Folk vare trætte, og tilsidst enedes man om en Fred, som dog ikke kom til at gjælde. Oluf Movritsen kunde derfor om Sommeren gjæste sine jydske Besiddelser, hvor han havde meget at tage Vare, men hvorfra han kaldtes ved en ham meget ubelejlig Ordre, som bød ham at møde for Kongen den 1ste Juli[2]. Af hvilken Aarsag han er stævnet, vides ikke, men denne Gang havde han ikke Grund til at beklage sig, thi et Par Maaneder senere, den 3dje September, forlenedes han med fire af Kronens Gaarde i Hesselbjerg (Førslev Sogn, Ringsted Herred), at beholde frit og kvit indtil videre[3]. Dette afholdt ham imidlertid ikke fra snart at udtale sig paa en skarp Maade om Kongen i et Brev, som han den 15de April 1569 fra Bregentved tilskrev Birgitte Bølle, der var gift med hans Morbroder Christoffer Gjøe. Kongen havde befalet ham at blive i Sjælland, indtil han fik anden Besked, og dette, at han skulde «ligge bunden

---

[1]) Tillæg Nr. 19.
[2]) Tillæg Nr. 22.
[3]) Reg. ov. alle Lande X. 212.

mod sin Vilje», fyldte ham med Raseri. «Jeg kan ikke skrive dig til, hvad Skade og Forsømmelse det er mig, at jeg ikke har kunnet komme til Jylland, som jeg havde agtet.» Han havde henvendt sig til den kongelige Sekretær Hans Skovgaard for at faa ham til at skaffe sig Forlov til at rejse, men forgjæves. Han véd da ikke, hvor længe dette skal vare, men for det første vil han oppebi Herredagens Udfald, da det skal vise sig, «om vi maa være vore egne eller ikke» [1].

Medens den første Halvdel af Aaret 1570 var optagen af Retstrætter [2], fik han i Slutningen af Aaret et nyt Hverv af Kongen, idet han ud-

---

[1]) Tillæg Nr. 23.

[2]) Saaledes med Bjørn Kaas om en Eng, som laa til Gaarden Ellinggaard (Venneberg Herred, Vendsyssel), hvilken Gaard Bjørn Kaas havde kjøbt 1568 af Jakob Sparre. Den omtalte Eng, som kaldtes Otting, paastod Oluf Movritsen hørte til Lerbæk. Rigens Kansler henviste ved Dom af 29. Okt. 1571 Sagen til Herredagen; dens endelige Udfald kjender jeg ikke. Jvfr. Ljunggren, Skånska Herregårdar VI. (Bollerup); Tillæg Nr. 26; Rigens Dombog 1570—76 (i Geh. Ark.) Bl. 16 ff. — 8. Apr. 1570 (Søgneting efter Paaske) fældtes paa Skaane Landsting den Dom, at Oluf Movritsens Indsigelse mod, at Ejler Grubbe til Lystrup paa Lunde Domkirkes Vegne havde to Gaarde i Fuglie (i Skyds Herred) i Forsvar, hvilke efter hans Paastand skulde tilhøre Movrits Olufsens Arvinger, var uberettiget. Geh. Ark. Diplom. En anden Retssag s. Tillæg Nr. 24.

nævntes til Marskal for de Hofsinder, som i Anledning af Fredsforhandlingerne sendtes til Stettin, hvor de, for at bruge et moderne Udtryk, skulde anbringes som opvartende Kavallerer hos de fremmede Gesandter, som indfandt sig for at deltage i hine Forhandlinger[1]). Det kom ham ganske uventet og, behøve vi at tilføje: ukjært?[2]) Endelig fik dog den Sag Ende og det paa en lykkelig Maade, da den langvarige Krig derved standsedes, men aldrig saasnart var han kommen hjem, før han midt om Vinteren fik Befaling til at følge med Kongen paa en Udenlandsrejse[3]), en Ordre, som paa ny bragte hans Sind ud af Ligevægt: hvilke Udgifter vilde den ikke foraarsage![4]) Han fik travlt med at lade Skrædderen sy nye Klæder,

---

[1]) Ligpræd. Bl. Aviij. Reravius, Frederichs II's Kronings oc Brøllups Hist. Bl. Kvo, nævner de danske Gesandter og tilføjer:

> »Dem fulde saa mange velbyrdige Mend,
> Met dem saa mangen fin Karl oc Suend.
> Deris Marskalck vaar Oluff Mauritssøn,
> En Mand forsictig, velbyrdig oc kion.»

[2]) Se Tillæg Nr. 27.

[3]) Af Brevene fra Kurfyrsten af Sachsen og hans Gemalinde (i Geh. Ark.) ses, at denne paatænkte Rejse skulde gaa til Tydskland, hvor Kongen skulde have en Sammenkomst med sin Søster.

[4]) Tillæg Nr. 28 (Brev af 11. Febr. 1571 fra Klavsholm).

men ellers slap han med Forskrækkelsen, da der ikke blev noget af Reisen.

En vigtig Forandring i hans Stilling indtraadte, da han den 29de Maj 1571 forlenedes med Helsingborg, hvis tidligere Befalingsmand, Otto Brahe, var død 3 Uger i Forvejen[1]). Denne Udnævnelse kunde imidlertid ikke stille den misfornøjede tilfreds, saa meget mindre som han ved den Behandling, en af hans nærmeste og kjæreste Slægtninge havde lidt, maatte føle sig personlig krænket. Fru Birgitte Gjøe opholdt

---

[1]) Reg. ov. alle Lande X. 498 f. Vedel Simonsen, Samlinger til Elvedgaards Hist. I. 104. Dagen efter fik Enken Beate Bilde Ordre til at overlevere Slottet til den nye Lensmand (F. R. Friis, Tyge Brahe S. 31). Oluf Movritsen synes ved denne Tid at have været i Kjøbenhavn, thi Niels Hemmingsen skriver 12. Juni 1571, at han nylig har talt med ham (Ny kirkehist. Saml. III. 580 f.). — Hans Virksomhed som Lensmand vedkommer os ikke, og der er næppe heller stort at sige om den; selv hos E. Follin, Helsingborgs Historia (Ups. 1851), findes kun hans Navn (S. 284). I Tegn ov. alle Lande (XI. 287, 318) findes vist kun et Par Kongebreve til ham om, at Kullegaarden skal overlades til Bjergmanden Melchior Huschor, da de nuværende Indehavere af Gaarden forsømme deres Pligt at vedligeholde Lygten paa Kullen (1. Juni 1571), og om, at de fra Kullegaarden bortdragne skulle erstatte, hvad der er kommet bort i deres Tid (26. Juni 1571). Det sidste Brev handler tillige om Gravning efter Stenkul, som Melchior Huschor havde fundet paa Helsingborg Stads Ager.

sig i Reglen paa Ring Kloster i Jylland, som hun havde i Pant af Kronen; men var det hendes Tanke her at ende sine Dage, blev hun højst ubehagelig overrasket, da en Kongeskrivelse af 29de Marts 1571 opsagde hende Pantet, eftersom Kongen selv vilde bruge Klosteret; allerede den 1ste Maj skulde hun fratræde Lenet. Det var en kort Frist, der var given hende til at træffe de nødvendige Foranstaltninger, som paa den ene Side Lenets Afgivelse og paa den anden Side hendes Skiften Opholdssted medførte, men derved var intet at gjøre; hun maatte adlyde. 14 Dage, før hun skulde forlade Stedet, sendtes hende de Penge, hvorfor det var pantsat[1]; men Modtagelsen af Pengene og Overgivelsen af Klosterets Inventarium gik ikke ganske af uden Vanskeligheder. Det ser ud til, at Fru Birgitte har ladet den Del af Summen, som udbetaltes hende i Guld, undersøge paa Vægten og da maaske fundet Værdien for ringe; nok er det, der forløb ikke lang Tid, inden hun fra sin nye Bopæl, Aakjær Slot, som hun havde faaet til Len af

---

[1]) Becker, Herl. Trolle og Birg. Gøie S. 27 f. Becker tilskriver Peder Oxe denne mildest talt uvenlige Fremfærd mod den aldrende, fortjente Dame. Det turde dog være lidt tvivlsomt, naar man ser hen til det senere Forhold mellem de to, om han har truffet den rette Ophavsmand.

Enkedronningen, skrev til Søstersønnen Oluf Movritsen, at hun havde hørt, at Kongen havde hende meget «for Munde» for hin Adfærd fra hendes Side. Svaret herpaa, skrevet paa Helsingborg Slot den 30te Juni[1]), er i højeste Grad karakteristisk for den, fra hvis Pen det er flydt; det aander en Harme, som knap giver ham Ro til at skrive, parret med en stolt Uafhængighedsfølelse, der er nær ved at stige til Overmod og truer med at overskride Skranken mellem Kongen og Adelsmanden. Han forsikrer Mosteren, at hvis Rygtet har fortalt hende Sandhed, er han meget fortrydelig derover, men selv har han ikke hørt Kongen udtale sig paa den antydede Maade, og det uagtet han med Vilje har bragt hendes Navn paa Tale, medens han var Kongens Gjæst paa Frederiksborg, «baade udi Fuldskab og Ædruhed»; Kongen indlod sig slet ikke paa Sagen. Havde han gjort det og bekræftet Rygtets Sandfærdighed, «da maa I vist tro, at jeg skulde have svaret dertil saa meget, som muligt havde kunnet været, at nogen kunde svare hans Naade, og havde jeg end skullet forkaste Helsingborg derover, thi siden kunde hans Naade ikke tage meget mere fra mig». Han lægger til, at «dersom det herefter bliver omtalt, og jeg er der-

---

[1]) Tillæg Nr. 29.

hos, skal der vist blive svaret til, saa meget muligt er».

Naar han her i Opbrusningens Hede viser sig villig til at give Slip paa det Len, han nylig havde faaet, er det ikke en Følge af overilet Ubetænksomhed. Brevet slutter med en Efterskrift, og her, hvor alt er holdt i en roligere Tone, udtaler han sig med stor Bestemthed om sin Stilling. Han haaber, at han «uden Skade» igjen maa blive af med sit Len, og saasnart der tilbyder sig en Lejlighed til, at han «med Lempe» kan slippe bort, vil han gjøre sin «yderste Flid» for at opnaa dette. Sagen er den, at de Forretninger, som lagde Beslag paa ham som Lensmand, kun voldte ham Besvær; han følte sig som lænket til Slottet, og da han ved Siden af sin Pirrelighed vistnok var en meget samvittighedsfuld Mand, der ikke letsindig overlod til andre, hvad han ikke selv gad gjøre, fik han Hænderne fulde. Men heri kunde hans Frihedslyst ikke finde sig, og hans Formuestilstand satte ham jo i Stand til at nære den. Derfor ønskede han at komme ud af et Forhold, som de fleste af hans Standsfæller ivrig eftertragtede. Vilde Kongen blot unde ham nogen «Forsigting» [1]) paa det

---

[1]) Mon i Slægtskab med det tydske «Verzicht»? I saa Fald (jeg skylder Arkivar, Dr. O. Nielsen denne Formod-

Gods ved Bregentved, da begjærede han intet videre[1]).

---

ning) er Meningen vel den, at han ønsker, at Kongen vil afstaa til ham noget af det Gods, hvormed han var bleven forlenet 1568 (S. 120). Han søgte nemlig at samle Godset om Bregentved. Af et Kongebrev af 22. Jan. 1567 (Reg. ov. alle Lande IX. 198) erfares, at han laa i Strid med Peder Oxe om en Gaard i Lille Bregentved (Brendetved) i Hasle Sogn, og at Kongen forligede de stridende Parter saaledes, at Oluf Movritsen og hans Arvinger skulde have Gaarden, men gjøre Peder Oxe Fyldest efter Venners Afgjørelse for denne, og desuden skulde Peder Oxe og hans Arvinger have Fiskeret i Søen ved Lille Bregentved, for saa vidt Gaardens Grund strakte sig. Jvfr. Tillæg Nr. 3. Løverdag før Paaske (ɔ: 5. April) 1572 fik han noget Gods i Bregentvedlille i Mageskifte af sin Faster Anna Olufsdatter til Krapperup, Klavs Podebusks Efterleverske, mod en Gaard i Brøndby (nu Brunnby) i Luggude Herred. Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 56.

[1]) Hvis han har fulgt den Indbydelse, han tillige med 65 andre «Herremænd», 38 Fruer, 28 Enkefruer og 7 Jomfruer fik til Barselet d. 2. Sept. 1571 efter Frederik Rosenkrands's Fødsel (Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 53), har han dengang besøgt Jylland. Marsken Holger Rosenkrands's Søn Frederik, der døde i Landflygtighed 1602, kan altsaa ikke, som Aftrykket af hans Ligsten (i Prag) siger, kun have været 25 Aar ved sin Død (Hofman, Adelsmænd II. 111). Den Forfatter, som senest har besøgt hans Grav, har ikke kunnet finde noget Monument over ham — hvem han med en underlig Inkuri kalder Holger Frederiksen — (Friis, Tyge Brahe S. 369), og saaledes lader det sig vel ikke afgjøre, om Fejlen er Hofmans eller Gravskriftens. At Fred. Rosenkrands ikke kan være født 1577, fremgaar allerede af, at Faderen døde d. 4. Marts 1575. Desuden

Men endnu et Trin skulde han stige i Vejret. Kort før Kongens Formæling blev han udnævnt til Rigsraad. Var det Kongens vakte Samvittighed, der lod hans Medbejler indtage denne Hædersplads, eller var det som Følge af et ydre Tryk, at han kom ind i Raadet? Vort Spørgsmaal bliver ubesvaret[1]).

---

vide vi, at han i Juli 1582 kom i Huset hos Lektor Peder Hegelund i Ribe (Wegener, And. Vedel, 2. Udg., S. 179), hvor han var i henved to Aar (P. Hegelunds Almanakoptegn. 15. Maj 1584). 1586—87 studerede han i Wittenberg og 1589 i Padua (Ny kirkehist. Saml. IV. 74; Suhms Saml. II. 3. 12). 1592 aflagde han med 11 andre Adelsmænd et edeligt Vidnesbyrd paa Viborg Raadhus (Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme IV. 337), og 1593 dedicerede Niels Krag ham sin Udgave af Heraclidæ Pontici de politiis libellus, hvor han berømmes for sin Lærdom og sine vidtløftige Udenlandsrejser. (Ogsaa M. Jon Jonsen Kolding tilskrev ham et Digt. Ny kirkehist. Saml. V. 383.) Alt dette beviser, at han 1602 var mer end 25 Aar.

[1]) Ligpræd. (Bl. B) siger, at da Kongen paa saa mange Maader, indenlands og udenlands, i Fejde og i Fred, havde erfaret hans Oprigtighed, Fromhed og Forstand, optog han ham i Raadet. At dømme efter Aktstykket i Ewensens Samlinger I. 3. 90, som ikke er fra 10. Juni 1577, men fra 12. Juni 1572 (s. Regesta Dan. II. Nr. 2805), var han den sidst nævnte Dag endnu ikke i Rigsraadet, hvilket formentlig ogsaa bekræftes af Rigens Dombog 1570—76 (i Geh. Ark.). Af denne Protokol og et Par andre Kilder faa vi følgende Oplysninger: 11. Juni ender Fortegnelsen over Raaderne med Ejler Grubbe (orig. Herredagsdom i Geh. Ark. Topogr. Saml.); 12. og 13. Juni er der ingen

«Nogen føje Tid» efter hans Indtrædelse i Raadet har han «af synderlig Guds Forsyn og efter sine Venners Raad og Vilje ombedet og begjæret ærlige, velbyrdige og gudfrygtige Jomfru Anna Hardenberg Korfitsdatter.» Saaledes hedder det i Ligprædikenen over ham. Foruden denne tarvelige Efterretning er der intet levnet os til Oplysning om de Skridt, han foretog sig, efter at Kongen havde opgivet en-

---

Forandring i Listen uden den, at Ejler Grubbe har været fraværende; 14. Juni kommer Peder Munk til (var Rigsraad siden 1571); 17. Juni ere Jørgen Marsvins og Peder Gyldenstjernes Navne komne til i Rigens Dombog (jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I. 451), medens et Dokument, der er udstedt samme Dag, ogsaa har Oluf Movritsens (Kall Rasmussen, Musse Herred I. 180; Koncepten i Geh. Ark. Topogr. Saml.); 18. Juni nævnes han i Rigens Dombog. Som Resultat fremgaar, at han er bleven Medlem af Raadet i Løbet af Dagene 15.—18. Juni, maaske snarest enten noget sent paa Dagen d. 17. eller ogsaa d. 18. Juni 1572. Som Rigsraad underskrev han Brevet om Dronningens Livgeding (Nye Dsk. Mag. IV. 274) og deltog i Bryllupshøjtidelighederne i Juli (Reravius Bl. Niij og Resens Krøn. S. 268). — 24. Juni 1572 fik Rigsraaderne Peder Bilde, Bjørn Kaas, Jørgen Marsvin og Oluf Movritsen Befaling til i Anledning af Trætte mellem Jakob Grubbe paa den ene og Niels Krabbe og hans Søskende paa den anden Side om ret Skjel mellem Røgle, Nøddebo og Vellinge (i Skaane, Luggude Herred) at møde inden S. Bartholomæi Dag paa Aastederne og afgjøre Striden. Orig. i Geh. Ark. Dsk. Kongers Hist.

hver Fordring paa Annas Haand, for at vinde denne, eller om der er opbevaret noget, har det været skjult for den, der skriver disse Linier. Men saa faa Ord Ligtalen ofrer denne Sag, indeholde de dog et Vink, der sætter os i Stand til at knytte Traaden der, hvor vi sidst slap den. Under hin mærkelige Sammenkomst paa Hønborg Slot betroede Anna Hertuginden af Meklenborg, at hun var rede til at blive sin gamle Bejlers Hustru; hun bad hende tale med Holger og Jørgen Rosenkrands derom, men uden at røbe, hvad hun havde betroet hende. Men naar vi nu vide, at disse to Brødre vare nøje forbundne med Oluf Movritsen, er det vist ikke for dristigt at mene, at det er dem, som sammen med Birgitte Gjoe have indvirket paa ham paa den i Ligprædikenen angivne Maade[1]). Det gaar her, som paa saa mange Punkter i denne Fremstilling, at vi kunne pege paa Fakta, men ej formaa at klare Motiverne; om Kjær-

---

[1]) Netop Rosenkrandsernes Navn bestyrker min tidligere udtalte Antagelse (S. 100 f.), at den i Annas Brev forekommende «Broder» maa være Oluf Movritsen. Hvad det er, Kongen har ment med, at han har «en Frue» kjær, er mig en Gaade; han skulde da ikke sigte til Birgitte Gjoe? Rimeligst synes, som bemærket, den Formodning at være, at Kongen har villet lægge en Betydning i dette Forhold til den os ubekjendte Frue, som det slet ikke har haft; ellers havde Annas Opførsel vist været anderledes.

lighedens Strenge atter lød i hans Bryst, da man nu paa ny foreslog ham at hjemføre Anna Hardenberg som Brud, eller om han mere ledededes af andre Hensyn, er uvist. Da han giftede sig, var han næsten 38 Aar, altsaa adskillig ældre, end Adelsmændene i Reglen vare, naar de for første Gang indtraadte i Ægtestanden[1]), og det uagtet han var en rig Mand, og altsaa Hensynet til Udkommet ikke kunde lægge Hindringer i Vejen for ham som for saa mange andre mindre gunstig stillede. Han havde ventet længe, næsten for længe, thi mellem hans højtidelige Forening med Anna og hans sidste Farvel til hende og alle laa kun faa Maaneder.

Den 7de November 1572 udgik Breve baade fra Bollerup og Torstedlund, fra Oluf Movritsen og Erik Hardenberg, med Indbydelse til at møde i Kjøbenhavn og overvære den først nævntes Bryllup med den sidstes Søster, hvilket skulde staa den 11te Januar 1573[2]). Det var midt i

---

[1]) Som Middeltallet for Adelsmændenes Alder, naar de giftede sig (første Gang), kan man for den sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede vel sætte 32. Man er, tror jeg, tilbøjelig til at tænke sig det noget lavere.

[2]) Tillæg Nr. 35. 26. Novbr. gjentog Oluf Movritsen sin Indbydelse til Birgitte Bølle. Tillæg Nr. 36.

den strængeste Vinter[1]), og dette var Grunden til, at flere af de indbudne Gjæster ikke indfandt sig, da Passagen over Store Bælt var spærret af Is[2]). Paa Bryllupsdagen udstedte Brudgommen sit Morgengavebrev, hvorved han tilsagde sin vordende Hustru for Livstid Bregentved Hovedgaard med en Del Bøndergods og en meget betydelig aarlig Indtægt af Landgilden, hvilket efter hendes Død igjen skulde gaa over til hans Familie[3]). Da dennes Samtykke naturligvis udfordredes dertil, forelagdes Brevet den, og den 26de Januar stadfæstedes det af fem af hans Slægtninge[4]). Saaledes havde han sørget for sin Annas Fremtid, og hurtigere, end nogen sagtens havde tænkt, kom hun til at drage Fordel af hans Forsynlighed.

Paa den fastsatte Dag, Søndagen den 11te

---

[1]) Om den haarde Vinter se Ny kirkehist. Saml. V. 363 f.; Rørdam, Hist. Kildeskrifter I. 651.

[2]) Tillæg Nr. 40.

[3]) Tillæg Nr. 37. Hun fik ogsaa Gods i Jylland til Brug paa Livstid, jvfr. Tillæg Nr. 47 og F. R. Friis, Hist. Efterr. om Adelsfam. Rosensparre S. 46 (jvfr. S. 45).

[4]) Nemlig Christoffer, Birgitte og Helvig Gjøe, Søskende til hans Moder, Anna Olufsdatter Krognos, hans Faster, og Jytte Podebusk, en Datter af hans Farmoder Anna Movritsdatter Gyldenstjerne i hendes andet Ægteskab med Predbjørn Podebusk. Af den Vidisse af Brevet, som haves (Tillæg Nr. 38), ses, at den sidst nævnte ikke har beseglet det. Hun var nemlig død forinden (s. ndfr. S. 138).

Januar 1573, skete Vielsen i vor Frue Kirke i Kjøbenhavn[1]. I Anledning af Festen havde Læsemesteren i Sorø Christian Macchabæus skrevet et latinsk Digt[2]. Efter Brylluppet synes de nygifte at være tagne ud til Bregentved, og det er da vel ved denne Lejlighed, at Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot Morten Venstermand ydede dem en stor Hjælp ved at lade Bønderne i sit Len deltage i Transporten af Flyttegodset[3]. Denne Lensmandens Tjenstfærdighed blev ikke vel optagen overalt, men fremkaldte, da den kom for Kongens Øren ovre i Skanderborg, en Irettesættelse, saa eftertrykkelig, at vi endnu føle, hvorledes den trænger igjennem. Man kan da heller ikke godt værge sig mod den Tanke, at der ligger noget andet bag ved, noget, som paa en saa fremstikkende Maade ægger Kongens Forbitrelse, som naar et gammelt Saar rives op, og uvilkaarlig bringes man da til at tro, at det er det, at Anna nu

---

[1] Ligpræd. Bl. B^{vo}.

[2] C. Machabæus, Thalamus Olai Mauritii, domini de Bollerup, senatoris regni Daniæ, et præsidis Arcis Helsingborgensis: Et pudicissimæ virginis Annæ Hardenbergæ, genere et virtute nobilium. Hafn. 1573. 4°. 1 Ark. Digtet indeholder kun almindelige Betragtninger.

[3] Det er dog ogsaa muligt, at den Flytning, Bønderne have foretaget, er gaaet for sig til Kjøbenhavn, altsaa før Brylluppet.

tilhører en anden, der har stukket ham som med en giftig Braad og ladet ham ubillig glemme, at han ingen Ret havde til at raade over hende. Efter at han har dadlet Lensmanden, fordi han mod udtrykkeligt Forbud lader Kronens Bønder gjøre Ægt for andre end Kongen og de med hans Pasbord forsynede, fortsætter han saaledes: «Og berettes os, at fornævnte vore og Kronens Bønder nu til os elskelige Oluf Movritsens, vor Mands og Raads Bryllup, nok, om det ikke har været for meget, vare trællet med Flytten og Føren, hvilket du vel vedst ikke har været vor Vilje eller Befaling. Vi havde ogsaa forset os, at du efter den Afsked, vi dig givet have, bedre og med mere Flid skulde dig have rettet, eftersom du dig noksom har beklaget at ville gjøre; kunde derfor vel lide, at du hos din Avtoritet noget vilde lade vor Befaling gjælde og ikke saa alting søge til Lov og Ros, at hver skulde sige, at Morten Venstermand er en fin Mand og gjør hver Mand til Vilje (derover Kronens Bønder lidet skulle takke), og betænke, at saa meget vi dig have ophøjet, kunne vi igjen snart dig fornedre, som vi selv vel noksom tilforn have sagt dig. Maatte det saa være, da saa vi gjerne, at du rettede dig efter vor Befaling; hvor ikke, maa du vist forlade dig til, naar

Gud vil, vi findes, ville vi takke dig derfor, som det sig bør»[1]).

Foruden de Pligter, der paahvilede Oluf Movritsen som Lensmand og Rigsraad, havde han ogsaa andre Forretninger at varetage, idet han efter Børge Trolles Død 1571 overensstemmende med Birgitte Gjøes Ønske var af Rigsraadet bleven udvalgt til Forstander for den adelige Skole paa Herlufsholm[2]). Hans Bestræbelser for at værne om Stiftelsens Ejendomme mødte Modstand hos Stifterindens Slægt, som vilde tilrive sig Dele deraf, og det blev derfor noget af det første, han maatte foretage sig efter sit

---

[1]) Hist. Tidsskr. V. 439 f. (20. Febr. 1573). Et Par Smaarettelser ere foretagne efter Koncepten i Geh. Ark. Dsk. Saml.

[2]) Brev fra 7 Rigsraader (Peder Oxe, Holger Rosenkrands, Peder Bilde, Jørgen Rosenkrands, Bjørn Andersen, Ejler Grubbe og Peder Munk) til Fru Birgitte Gjøe, dat. Kbhvn. 20. Oktbr. 1571: ifølge Fundatsen skal Rigsraadet vælge en Forstander af Stifterens eller Stifterindens Slægt, men man vil ikke foretage noget Valg i den afdøde Børge Trolles Sted, før man har hort hendes Ønske, hvorom man derfor beder sig underrettet. Orig. i Geh. Ark. Topogr. Saml. Sammesteds findes et udateret Udkast til et Vidnesbyrd fra Oluf Movritsen om, at han af Holger og Jorgen Rosenkrands har modtaget Fundatsen for Herlufsholms Skole og flere den vedkommende Dokumenter, hvilke han lover at tilbagelevere til førstkommende St. Valborgs Dag.

Bryllup, at tilbagevise disse Forsøg, hvilket maatte være ham saa meget mindre kjærkomment, som den, han først maatte bryde en Lanse med, var hans egen Morbroder Christoffer Gjøe, hvis Venskab netop nu var ham magtpaaliggende paa Grund af det, han vilde tilsikre sin Hustru, og hvortil Morbroderens Indvilligelse udkrævedes. Ligesom han nu i sine private Affærer var saa heldig at sætte sit Ønske igjennem, saaledes havde han ogsaa den Tilfredsstillelse, at en kongelig Rettertingsdom som den 25de Februar 1573 afsagdes i Ringsted, afviste Christoffer Gjøes Fordringer[1]). Efter denne Sags Tilendebringelse er han vistnok dragen over til Helsingborg, hvor han forblev, til han i Maj maatte rejse over til Jylland, hvor en Herredag skulde afholdes i Byen Ran-

[1]) Oluf Mouritsens Forfolging til Laas paa Herlufsholms frie Skole begyndte 24. Avg. 1572. I Løbet af Efteraaret erhvervede han 3 Domsbreve derpaa. 27. Decbr. 1572 tog Christoffer Gjøe Gjenbrev, og 13. Jan. 1573 tog Oluf Stævning. Rigens Forfolgingsbog 1570—75 Bl. 76 f. (i Geh. Ark.). Dommen af 25. Febr. er trykt i Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme III. 185—94 (Orig. i Geh. Ark. Topogr. Saml.). Jvfr. H. B. Melchior, Hist. Efterretn. om Herlufsholm S. 91 f. 3. Marts fik Oluf Movritsen 4de Domsbrev og almindelig Stævning paa et Aar og 6 Uger. Rigens Forfolgingsbog (anf. St.).

ders[1]). Ogsaa her fik Herlufsholms Skole en Angriber, da Jørgen Marsvin fremkom med sine Fordringer[2]), men iøvrigt var Herredagen næppe videre mærkelig for ham. Den 29de Maj forlod han efter dens Ophør Byen og drog ud paa Herregaarden Klavsholm[3]).

Før han rejste over til Jylland, ledsaget af sin Hustru, havde han været i Frygt for, hvad der kunde indtræffe, da han havde hørt, at der herskede Sygelighed der Han sendte derfor

---

[1]) Endnu 4. Marts var han paa Bregentved (Tillæg Nr. 39). Omtrent fra samme Tid er sikkert Anna Hardenbergs Brev, Tillæg Nr. 41. Paa Helsingborg er derimod hans Brev af 7. Maj, Tillæg Nr. 42, som mangler Stedsangivelse, sagtens skrevet. Ligpræd. (Bl. Bij) lader ham drage fra Skaane til Randers. Et Kongebrev af 1ste Februar 1573 sammenkaldte en Herredag i Randers til Helligtrefoldigheds Søndag, 17. Maj (Konc. i Geh. Ark. Topogr. Saml., hvorimod Skrivelsen i Sjæll. Tegn. XII. 115 urigtig er dat. 1. Jan.). Herredagen aabnedes dog først 20. Maj (Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme III. Fortale S. v). — 26. Febr. 1573 fik Oluf Befaling til tillige med Bjørn Kaas og Ejler Grubbe at inspicere Maribo Kloster (Ryge, P. Oxe S. 269); men for hans Vedkommende opfyldtes den vist ikke, hans Partes bleve overtagne af Lensmanden paa Nykjøbing, Axel Viffert (Kall Rasmussen, Musse Herred I. 181).

[2]) Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme III. 202 f. Jvfr. Brev fra Jakob Seefeld til Birg. Gjøe, dat. Randers 22. Maj 1573, i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22. Tillæg Nr. 43.

[3]) Ligpræd. Bl. Bij. Tillæg Nr. 43.

Stadfæstelsen paa sit Morgengavebrev, som endnu ikke var bragt i fuldkommen Orden, til Birgitte Gjøe, og fra hende skulde den skikkes til et Par andre til Besegling[1]). Paa Klavsholm tilbragte han en 14 Dages Tid i Ro, kun ventende paa, at hans Slægtning Fru Jytte Podebusk, som var død under Herredagen[2]), kunde blive begravet, for at drage til Sjælland. I det Brev, hvor han omtaler denne sin Plan[3]), lægger han til: «det jeg nu ikke andet véd»; og han havde ogsaa Grund til at indskyde dette Forbehold, da han aldrig kunde vide, om ikke Kongen vilde paalægge ham et eller andet Hverv,

---

[1]) Tillæg Nr. 42. Man lægge Mærke til, at det Dokument, hvorom her er Tale, er det ovenfor (S. 132) berørte af 26. Jan., som altsaa den 7. Maj endnu manglede tre af de fem Underskrifter, det skulde have, og man vil altsaa her se et godt Exempel paa, hvor misligt det ofte er at slutte om et Aktstykkes Udstedere, at de virkelig paa den angivne Dag have været tilstede paa det angivne Sted.

[2]) Jytte Podebusk, Enke efter Knud Gyldenstjerne, døde 26. Maj 1573 i Randers og begravedes 28. Juni i Aarhus Domkirke. Ny kirkehist. Saml. V. 363. Her staar rigtignok 28. Juli, men da Dagen angives at være en Søndag, maa Juli være en Fejl for Juni. Ligstenen (Marm. Dan. II. 87; Hertel, Aarhuus Dom- og Cathedral-Kirke II. 46) har ingen Dagsangivelse. Jvfr. nedfr. S. 141 Anm.

[3]) Tillæg Nr. 43 (3. Juni).

som vilde kuldkaste hans egne Planer. Det skete nu paa en Maade ogsaa[1]; men det var dog en anden mere tvingende Nodvendighed, som denne Gang med sit absolute Veto stillede sig i Vejen for ham: inden den Begravelse, som han vilde overvære, fandt Sted, laa han selv Lig. Den 14de Juni var han i sin Sognekirke Voldum for at bevise Fru Sidsel Bryske[2]) den sidste Ære. Om Eftermiddagen, da han var kommen hjem fra Kirken, følte han sig ilde og maatte søge Sengen[3]), og nu udviklede Sygdommen sig med rivende Fart, vindende en saa meget lettere Sejr, som hans Legemskonstitution vistnok ingenlunde var stærk[4]). Hans Til-

---

[1]) 16. Juni 1573 udgik Befaling om, at 13 Rigsraader (deriblandt Oluf Movritsen) skulde møde den 18. Avgust paa Hørup Mark for med Kongen at afgjøre en Trætte om Ejendomsretten hertil mellem Christoffer Gjøe og Fru Karine Krabbe, Niels Skeels Efterleverske. Secher, Dsk. Herregaarde XVI. Avnsberg (Konc. i Geh. Ark. Topogr. Saml.).

[2]) Enke efter Eskild Gjøe († 1560). Jvfr. om hende Marm. Dan. II. 164; Vedel Simonsen, Bidrag t. Rugaards Hist. I. 2. 69 f., 83, 106; II. 1. 9; Kvartalskr. Orion I. 321; C. Molbech, Dansk Glossarium II. 37.

[3]) Dette og det følgende om hans sidste Dage er taget af Ligpræd.

[4]) Dette synes at fremgaa af, hvad vi kjende til ham. D. 30. Juni naaede Budskabet om hans Død Kjøbenhavn, hvilket ses af et Brev fra Otto Brokkenhus til Niels Kaas,

bøjelighed til at se Fremtiden i et mørkt Lys lagde sig ogsaa her for Dagen, da han, endnu medens hans Omgivelser ansaa Faren for ubetydelig[1]), beredte sig til Døden. Er det smukt at se hans Omhu for sin Hustru, naar han hemmelig, for at hun intet skal mærke, lader Tjeneren hente Præsten, saa er det ikke det eneste Træk, som rørende aabenbarer det kjærlige Forhold imellem dem. Man hørte ham klage over Verdens Svigefuldhed, som gjorde, at nu, da han helst vilde leve sammen med hende, maatte han bort; men derfor var han lige godt taknemmelig over, at han var kommen «udi det hellige Ægteskab». Annas Sorg var det, som bedrøvede ham mest, hendes Frem-

---

skrevet nævnte Sted og Dag (Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 33). Efter at Brevskriveren har bedet Niels Kaas om at paaskynde, at Peder Oxe, Bjørn Kaas, Ejler Grubbe og Oluf Movritsen, som have faaet Ordre til at gjennemgaa hans og Peder Hansens Rentekammer-Regnskaber, gjøre dette, da de hidtil kun have været samlede én Gang, tilføjer han i en Efterskrift, at han har erfaret at Oluf Movritsen er død, «huilcket jeg tilfornn wel drog en mening om». Skulde de sidste Ord ikke tyde paa, at Dødsfaldet ej kom uventet?

[1]) D. 26. Juni, Dagen efter hans Død, skriver Ida Ulfstand fra Estrup til Birgitte Bølle, at hun har været paa Klavsholm, hvis Ejer endnu er haardt syg (Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23). Hun har altsaa næppe heller haft noget rigtigt Begreb om Sygdommens Farlighed.

tidsskæbne det, som laa ham tungest paa Sinde. Da han Dagen før sin Død gjorde sit Testamente, betænkte han hende deri, og den næste Morgen opfordrede han Jørgen Rosenkrands, hvem han udtrykkelig havde ladet hente, og Christoffer Gjøe til for hans Skyld endelig at tage sig af hende, naar han var død, hvad de ogsaa lovede[1]). «Dette gjorde han tit og ofte.» Og saa kom Afskedens sidste vemodsfulde Time, da han hævende sig op fra sit Leje for sidste Gang trykkede hende i sine Arme, medens Kjærlighedens og Troens rige Ord vexledes imellem dem. Vel maatte de omstaaende føle, at da han udbrød: «Ser, hvilken Hjærtens Kjærlighed vi have til hverandre, og hvilken haard Skilsmisse dette er!» var det en lige saa smertelig som inderlig

---

[1]) Senere gjentog han det samme til sine Slægtninge Pernille Oxe og Henrik Gyldenstjerne. Foruden disse vare tilstede paa Klavsholm Fru Anna Hardenberg, Erik Ruds Hustru, Jomfru Mette Urne, Axel Gyldenstjerne og Lægen Dr. Peder Sørensen. Kort efter kom Fru Ida Ulfstand, thi i det i forrige Anm. nævnte Brev skriver hun, at hun vil rejse til Klavsholm. I et Brev fra Margrethe Rosenkrands til Birgitte Gjøe uden Aar og Dag, men skrevet fra Fobislet, hedder det: «War ieg ttill fru Yttes begrauelse och drog der fra och ttill Klaffs holm, och war min morbroder hos Anne och fru Berette Bølle» (Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 53). Margrethe Rosenkrands var gift med Hans Johansen Lindenov til Fobislet.

Sandhed, hvorpaa han kaldte dem til Vidner. Da han havde velsignet hende og gjort Korsets Tegn over hende, var hans Livsgjerning til Ende. Klokken var mellem 1 og 2 om Eftermiddagen den 25de Juni, da han drog sit sidste Suk.

I sit Testamente havde han bestemt, at der skulde oprettes Hospitaler ved hans Sædegaarde Bollerup, Bregentved og Klavsholm, for at fattige og syge Mennesker der kunde finde Ly[1]). Paa sit Dødsleje udtalte han et Par Ønsker med Hensyn til sin Begravelse: hans Lig skulde føres til Ringsted og ikke staa for længe ubegravet, men jordes uden «stor Pral», og han vilde, at hans Sværd skulde lægges i Graven med ham, «thi han forsaa sig til, at han havde ført det som en ærlig Mand mod sit Fædernegiges Fjender og andensteds, hvor Behov gjordes». Endelig begjærede han, at hans gamle Tjenere, hvem han iøvrigt anbefalede til sine Frænders og Venners Omsorg, vilde fortælle Prædikanten, hvad de vidste om hans Liv, da de ved ogsaa at have tjent hans Forældre havde kjendt ham fra Barnsben og vare i Stand til at give Præsten sand Besked. Han havde altid

---

1) Opfyldte Arvingerne den dem paalagte Forpligtelse? Der er vist Grund til at tvivle.

elsket Sandheden og vilde ikke, at andet end sande Ord skulde lyde over Graven.

Hans Bortgang var et tungt Slag for den «arme bedrøvede» Hustru, som, med hvilke Følelser hun end kan have begyndt sit Samliv med ham, dog nu med Oprigtighed havde hængt ved ham, og for dem, til hvem han stod i nøjere Forhold, først og fremmest da Fru Birgitte Gjøe[1]. «Vort Fæderneriges Velfærd dør bort med slige Mænds Afgang», skriver en, der mente ham det godt, Peder Skrams Enke Elisabeth Krabbe[2]. Det var dog

---

[1]) Jvfr. Becker, Herl. Trolle og Birg. Gøie S. 30. Tillæg Nr. 45. Søndagen næst efter S. Martini Dag (15. Nov.) 1573 ytrer Peder Jensen, Sognepræst til Stiftsbjergby og Mørkoje, sig saaledes i et Brev til Fru Birgitte: «Kiære frue, effterdij ieg haffuer forfarit, atth then almegtigste gud haffuer effter sin gode wilge hiemkallit fra denne elendige werden oc till euig ro oc huile eders kiære sosterson, erligh oc welbyrdig Oluff Stiisen, som nu er salig oc huiler sig wdj herren, kunde ieg icke holde mig, kiere frue, for de store oc mangfoldige welgierninger, i mig oc min hustru wdi mange maade giort oc beuist haffuer, end ieg wilde aff min fattige oc ringe forstand oc trøste eder i disse eders sørge dage mett en liden trøstelig sum, ieg haffuer wdtagin aff Christj ærefulde forklarilsis historie paa Thabor bierg, huilckin skall were eder tilschreffuin oc til itt tacknemelighedtz tegen aff mig for eders store welgierninger.» Orig. i Geh. Ark. Topogr. Saml.

[2]) Tillæg Nr. 45.

kun en forholdsvis lille Kreds, som følte hans Tab saa dybt, den Kreds, som man vel kunde betegne som Birgitte Gjøes, og som fortjener engang at faa sin Historieskriver. Det var da ikke heller underligt, at da hans Lig den 12te September førtes fra Klavsholm, var det fulgt af «grysselig» faa Folk. I Aarhus modtoges det af flere[1]). Herfra førtes det til Sjælland, og den 21de September nedsattes det i St. Bents Kirke i Ringsted[2]), hvor den berømte Gejstlige, som var knyttet til hin Kreds, Niels Hemmingsen, holdt Ligtalen. Naar han i denne, efter at have gjennemgaaet den afdødes Liv, fremstillede ham som den, hvis Exempel burde efterfølges «udi Fromhed og Sagtmodighed, udi Lydighed mod sine Forældre, udi Troskab i sin Tjeneste, Oprigtighed i al Bestilling, udi Huld-

---

1) Tillæg Nr. 46.

2) De annalistiske Optegnelser i Danske Saml. 2 R. II. 201 have urigtig 2. Septbr. Blandt de tilstedeværende var Oluf Movritsens Fætter Peder Oxe, som, skjønt i meget saa forskjellig fra Birgitte Gjøe, dog sikkert maa regnes med blandt hendes Venner (jvfr. S. 124 Anm.). Han skriver 12. Septbr. 1573 fra Kjøbenhavn til hende: «K. M. er dragen till Kolling. Alle landsatten haffue hiemlauff, men ieg motte iche faa loeff till brøluptz, men mett stoor nød kune faa lauff att komme till sallig Olufftz begraffuelsze och moe iche drage her aff før paa løffuerdag och skall verre herre paa mandagen der nest effther.» Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 49.

skab mod sin Herre og Konning og Fædernerige, udi víst og gudfrygtigt Regimente i sit Hus, udi Kjærlighed, Hoviskhed og Enighed i sit Ægteskab, kort at sige: udi Gudfrygtighed, Retfærdighed og Ærlighed udi alle Maader og besynderlig udi en kristen Afsked fra denne Verden»[1]), da omtalte han det, som han burde have gaaet forbi med Tavshed, aller helst naar han vilde aflægge et Vidnesbyrd, som ikke alene hans egen Værdighed og det af den afdøde ytrede Ønske, men ogsaa Stedets Hellighed krævede skulde være sandt. Der var meget godt og smukt ved Oluf Movritsens Karaktér, hans ædle, alvorlige Træk indgyde os endnu Respekt, men for «Huldskab» mod Kongen kunde man ikke rose ham. Lad saa være, at hans Harme var berettiget, det var dog et Punkt, som ikke kunde berøres og end mindre burde skjules ved en Usandhed.

Sværdet med i Graven! Det var hans Ønske. Han havde ingen, der kunde arve det efter ham. Signetet brudt over hans Kiste! Ingen kunde mere bruge det. Krognossernes Slægt

---

[1]) Ligpræd. Bl. Cvj^{vo}. Jvfr. S. 116 Anm. 5. Ligprædikenen er dediceret til Enken (dat. Kbhvn. 1. Novbr. 1573). Ogsaa et andet Skrift skal være tilegnet hende, nemlig Hr. Mikkel Hansens Bog de usu lectionis Psalterii, men synes nu at være tabt. Rørdam, Kl. Lyskander S. 277.

tilhørte ene Historien. Det er Slutningen paa Dramaet, hvis første Akt spilledes paa Malmøhus, da Ungdom og Haab glødede os imøde, og hvis sidste Scene foregaar i Kirken i Ringsted, hvor den Mand, som saa tungt havde følt Følgerne af at ville træde i Vejen for en Fyrste, stedtes til den sidste Hvile; han havde sejret over sin kronede Medbejler og faaet, hvad han engang attraaede; men hvad siger Sejren, naar vi ej kunne nyde den? Ingen kom til at forplante hans Navn. —

Skulde nogen ønske endnu at kaste et Blik bag Forhænget for at følge Anna Hardenbergs Skæbne fra den Tid, hun atter stod alene, til hendes Støv forenedes med hendes Mands, lod saadant maaske sig gjøre. Jeg siger «maaske», thi lidet kan det nytte, at Tæppet flyver op, og Tilskuerne begjærlige stirre op mod Skuepladsen, naar denne er indhyllet i Mørke, og jeg er meget bange for, at den vilde komme til at tage sig saaledes ud, naar hendes sidste Leveaar skulde fremstilles. Det ligger udenfor dette Arbejdes Plan at følge hende længer; skulde det føres videre, da vilde man se pengegridske Frænder trættes om den rige Arv og nogle af dem ønskende at berøve Enken hendes lovlige Andel[1]; man vilde finde hende som en af

[1]) Om Skiftet og, hvad dermed staar i Forbindelse, se

Sorgen nedbøjet Dame, der til en Erstatning for, hvad Forsynet havde nægtet hende, lod sin

---

Tillæg Nr. 47 og 49; Ryge, Peder Oxe S. 365—67, 406; Kold.-Rosenvinge, Gamle Domme IV. 190 f.; Friis, Adelsfam. Rosensparre S. 43. Medens Morits Podebusk og hans Søster Vibeke Podebusk ikke vilde lade Anna Hardenberg i ubestridt Nydelse af hendes Gods (jvfr. ovfr. S. 108 Anm. 1), fandt hun en Forsvarer i Peder Oxe; se et Brev fra ham til Birgitte Gjøe af 26. Septbr. 1573 (Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 49) og to andre Breve fra ham til samme af 2. og 11. Decbr. 1573 (i Ryge, Peder Oxe, Fortalen Bl. d^{vo}—d2; i det første af disse to Breve bør ifølge Originalen, som findes i Kgl. Bibl. anf. St., «lenith» rettes til «lanith» ɔ: Sjælland). Albert Oxe skriver 1. Febr. 1574 fra Aalholm til Birgitte Gjøe: «Den anden dom, som gick nu vdj Køffuenhagen mellum sallig Olloffs aruinger, den sender ieg eder vdjgen efter eders begerring» (Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 50). I et Brev fra Christoffer Gjøe til hans Hustru Birgitte Bølle, dat. Kbhvn. 5. Marts 1574, forekommer følgende: «Mottuu wyde, adt wy er nu kommenn y dag tyll ennde medt worres schyffte, och lodderenn paa godtzet gyck y dag tyll endelycht schyffte. Nu er Morytz Pudbusck bleffwenn tyll synnds adt wyll schyffte alle lossorrenn paa gaardenn for wdenn schrynn och kyster, som er beselett, hwylcket wy alle hauffwer bewyllyget, adt wy nu paa onsdag forst kommenndes schall werre y Helssynsoer och saa strax ouffwer tyll Helssynngborre och schyffte forst, hwadt ther fynndes, och saa ther fraa och tyll Bollerop och schyffte, hwadtt ther fynndes» (Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22). — 26. Jan. 1574 tilstaar Edel Hardenberg (s. S. 91 Anm. 3), at hun af Oluf Movritsens Arvinger har modtaget et Brev paa 10,000 Dlr., som Hans Sparre har givet hende

Kjærlighed og Omhu blive andres Børn til Del[1]; man vilde skue et pragtfuldt Mindesmærke af Alabast rejse sig paa hendes Bud over hendes Mands jordiske Rester[2], og man vilde høre Folk ymte om, at selv dette skar Kong Frederik i Øjnene, sagtens fordi han ej kunde lide, at de kommende Tider stedse skulde fremvise hende hvilende ved denne Mands Side, og at

---

og hun betroet Oluf Movritsen i Forvaring (Klevenfeldts Afskr. efter Orig. i Geh. Ark.; jvfr. Becker, Dsk. Herregaarde VI. Hvedholm). — S. 50 f. er berørt, at Anna Hardenberg 1574 solgte sin Del af Skjoldemose til sin Broderdatter Mette.

[1]) Anna Rosenkrands, en Datter af Erik Rosenkrands og Helvig Jakobsdatter Hardenberg, født 1564, opdroges som Barn i flere Aar hos Anna Hardenberg, hendes Moders Søskendebarn (Rothe, Brave dsk. Mænd og Qvinder I. 490). Ligeledes tog Fru Anna sig af sin Søsterson Korfits Grubbe, s. Weber, Churfürstin Anna S. 409. Af denne Bog erfares, at hun oftere gjæstede Sachsen (S. 409, 488). Et Brev fra hende til Birgitte Gjoe (Tillæg Nr. 48) viser hendes sorgfulde Stemning; hun afslaar en Indbydelse til at besøge hende i Helligdagene, da hun ikke er oplagt til at komme sammen med flere.

[2]) Marm. Dan. I. 176 f. Reyersen, St. Bendts Kirke i Ringsted S. 59 ff. Epitafiet oprejstes 1575. Det havde været mit Ønske at ledsage dette Skrift med en Afbildning af Ligstenen; men naar det alligevel ikke er sket, stoler jeg paa, at de, som vide, med hvor store Bekostninger det i Reglen er forbundet for en Forfatter at lade et videnskabeligt Arbejde udkomme, ville undskylde, at min Evne ikke har strakt sig længer.

han derfor lod udgaa Forbud mod den Slags Luxus[1]); man vilde opfange endnu et Glimt af den kongelige Gunst, der som en Erindring om svundne Dage endnu engang kastede sine Straaler paa hende, idet den Gjæld, hvori hun stod til Kronen fra Mandens Død, blev strøgen[2]); man vilde endelig blive Vidne til, at hun knap et Aar efter, at hendes Herre og Konge som

---

[1]) Den Kallundborgske Reces af 1576 § 9 (Kold.-Rosenvinge, Gamle Love IV. 293). Fortællingen om, at denne Passus skulde være fremkaldt ved Oluf Movritsens Gravminde, findes i C. v. Hohndorffs adelige Slægtebog fra forrige Aarhundrede (i Geh. Ark.; jvfr. Becker, Histor. Museum I. 111).

[2]) 10. Juli 1573 forlenedes Korfits Viffert med Helsingborg (Skaanske Reg. I. 37). I Adelsbrevene i Kgl. Bibl. Fasc. 31 findes en Seddel, saa lydende: «Fattis, som skall leueris i rente kammeret, Oluff Mouritzens quitandtz paa Helsingborg regnskab fraa Philippi 71 och till 72. Fattis inuentarium, som Oluff Mouritzen anamett aff Otthe Brade.» Med en anden Haand er tilskreven: «Dette begerede Peder Hanssen, saa maa mand bekomme quitandzen, som er vdskreffuen saa ner som rentemester att wnderskriiffue.» Tillæg Nr. 50—54 vise Forhandlingerne mellem Regjeringen og Oluf Movritsens Arvinger om Aflæggelsen af Regnskabet for Lenet. Efter at disse endnu i Maj 1579 ere blevne mindede om deres Skyldighed, eftergiver et Kongebrev af 1. Juli s. A. Fru Anna Hardenberg, hvad hun skylder Kronen. — Tidligere havde hun laant Kongen 500 Daler (Jacobsen, Skattevæs. und. Chr. III og Fr. II S. 220); det var den Slags tvungne Laan, som Frederik II saa ofte tog sin Tilflugt til.

et af de mange Ofre, Bachus har krævet, var sunken i sin tidlige Grav, endte sit stille, kun lidet bemærkede Liv. Hun døde den 15de Februar 1589 paa Bregentved og jordedes fem Uger senere ved sin Mands Side[1]). Hardenbergernes Slægt, som, da hun stod i sin Ungdom, syntes at blomstre frodig og at ville forgrene sig vidt om, var rammet af den Vanskæbne, der traf saa mange af vore stolte Adelsætter; det var, ligesom et giftigt Aandepust lod dem visne. 15 Aar efter hendes Død lukkede den sidste Mand af Slægten sine Øjne[2]).

Graven gjemmer meget, og den gjemmer godt. Dens alvorsfulde Segl kan ikke brydes af den

---

[1]) Mag. t. Adels Hist. I. 102, 110.

[2]) Erik Ejlersen Hardenberg døde 1604. Han efterlod sig tre Døtre, af hvilke den længst levende, Kirstine, gift (1589) med Axel Brahe, døde 1639 som den sidste af Familien paa Spindesiden (Vedel Simonsen, Eske Brocks Levnetsbeskriv. I. 135; Vedel Simonsen, Rugaard II. 1. 38, 42; Kvartalskr. Orion II. 31). Ikke alene i ældre Bøger, men selv i de aller nyeste sættes Aaret for den sidste mandlige Hardenbergs Død senere end ovenfor, skjønt man er uenig om, hvilket der er det rette, enten 1637, der f. Ex. findes i Wielands Tidender om lærde Sager 1728 S. 780, Dsk. Atlas III. 478, Lexicon ov. adelige Familier I. 223 og J. G. Burman Becker, Efterr. om gamle Borge III. 51, eller 1634, som findes i Trap, Danmark, 2. Udg., II. 93. Ligprædikenen over Erik Hardenberg

videlystne, som vil tilfredsstille sin kolde Interesse. Hjærtets dybeste Sorger og lønligste Tanker blive dens Bytte og slippes, menneskelig talt, aldrig ud af dens Fængsel. Men selv hvad der er kommet ud i Livet, Handlingen, Ordet, Følelsen, selv det kan dø; da er det, at Historien gaar til Grunde. Anna Hardenbergs Eftermæle er det gaaet saaledes, og det Forsøg, som nu er gjort paa at vriste det ud af Dødens Favn, har ikke formaaet paa ny at kalde det til Live: af de tarvelige Brudstykker, som Tiden har levnet os, have vi kun kunnet rejse hendes Minde et Epitafium.

---

viser dog, at 1604 er det rette Aarstal. Naar man derfor i Kirstine Munks Omgivelser træffer en Herremand, «en Hardenberg af Slægt» (Suhms Nye Saml. I. 125), eller naar Sorø Akademi omtr. 1640 havde en Frederik v. Hardenberg indenfor sine Mure (E. G. Tauber, Udsigt ov. Soroe Academies Forfatning 1623—25 S. xlj), maa begge disse have været Skud af den tydske Stamme. Saaledes besøgtes Danmark 1610 af Hans Christoff v. Hardenberg (Wolf, Gesch. d. Geschlechts v. Hardenberg I. 148), og paa Frederik III's Tid gjæstede en «v. Harenberg» fra Brunsvig Kjøbenhavn (Dsk. Saml. 2 R. I. 353).

TILLÆG.

1.

1558. 23de September. Brev fra Fru Elline Gjøe til hendes Søn Oluf Movritsen.

Kiere sønn, jeg viill giernne bede tegh, att strax thu fanger thenne myn sereffuelsse, attu thaa viilt giiffue tegh hiidtt offuer, thy gud haffuer lagd korssett saa hartt paa thynn søsther, att hun icke kandtt kome ther fraa medtt liiffuett. Jeg forsiier meg, att Holgier haffuer sereffuett teg leyliighedenn tiill, huore fatt ere medtt thynn here. Then tiidtt vare thett icke saa fatt medtt hende, men gudtt almegtigste viill nu haffue hende aff thenne jamerdall oc tiill euigh riige, saa viill bode thu och jeg setthe vore viillie y hanss viillie, hand wedtt best, huad oss ere nottiigst. Oc kandtt nu icke miere sereffue teg paa thenne tiidtt; thu viiltt sye tegh vell fore, huore thu drager offuer. Gud almegtigste viill jeg alttiid haffue teg beffallett. Datum Klausshollom med hast fredagen for stj Myckelss dag anno mdlviij. Jeg ere, gud almegtigste vere loffuett, vell tiill pass, saa thu yngen frøgtt thøre haffue for meg.

Ellynne Gøye.

M. a. k. s., jeg vel jekj forholle dek, jeg er af myn sygdom vel til pas jgen, sa du jnthett skal

frokte for meg, sa lenge gud sa vel haued. Jeg var hartt forspentt. Gud beuare dek altid. Amen.

(*Udskrift*:) Mynn kiere sønn Oluff Mourettzszenn tiill Bollerup vennlyg vdy egen handtt.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23. Kun Efterskriften — ikke engang Underskriften — er egenhændig.

2.

1558. 4de Oktober. Brev fra Fru Elline Gjøe til hendes Søn Oluf Movritsen.

Kiere sønn, thu formercker vell aff thette andett breff, som jeg for en viij eller x dage haffuer sereffuett teg tiill, huore leyliighedenn thaa begaff seg, saa haffuer nu gudtt foorandledtt thett och kallett thynn salliig sosther aff thenne forgiengliig verdenn then mandagh nest for sti Mickelss dagh, och feck hun en salliig krestliig affgangh, och haffuer yngen tuill paa, att hun oesaa fanger en gledeliig opstandelsse; oc bleff hendis liigh begraffuenn vdy Boller sognne kiercke nu vdy søndagis och feck en stattliig begraffuelsse. Gudtt veedtt, att jegh haffde giernne sytt, attu haffde verett ther huoss, om gudtt haffde thett forssiitt, att jeg motthe haffue haffdtt teg for øgenn, eptther thy gudtt haffde tagett thett andett, handtt haffde giiffuett megh. Her ere yntledtt skiedtt vdenn hanss gudomliig viillie och forssiønn. Then same gudtt, meg haffuer giiffuedtt tegh, handtt opholler oc bevare teg medtt synn andtt och nade, attu kunde leffue hanum tiill loff oc meg tiill trøsth, thy jeg vedtt y

sandhedtt, att jeg haffuer vell beffondenn, huad ett moderliigtt hiertte ere bode for teg oc thynn salliig søsther; gudtt almegtigste holle endnu synn velsiignelsse offuer teg och vnde teg ett langtt varendtt sundtt liiff. Och viill bede teg, kiere sønn, attu nu medtt thett aller førsthe, eptther thenne myn screffuelsse komer teg tiill hende, viiltt giiffue teg hiidtt offuer for mange orssagh skiild, som jeg icke nu kandtt screffue teg tiill, och huelckenn vegh thu drager, thaa sye teg jo vell fore. Thu kandtt icke troff, som meg lengis eptther tegh. Troff vest, meg haffuer icke heller liidtt møgett vell, sydenn thu drogh fraa meg, dog ere jeg, gud vere loffuett, nu vell tiill paass. Herenn haffuer giordtt alle tiingest, som hanum vell behager, hanum skie loff tiill euig tiidtt. Jeg kandtt nu icke ydermere screffue teg tiill paa thenne tiidtt. Jeg forhober nu huere dag, attu komer sielff, och haffuer jeg nu beffaldtt thette bodtt att vdttage nogett foder, som thu skulle haffue tiill en kiorttell vnder thynne kobe, thy thu vedst icke, huore lang redssenn kand bliiffue for teg y vyntther, och mottu viide, att gott klede ere vntt her att bekome her y landett, saa kandtt myn søsther helpe teg tiill, attu kandtt fange ther saa møgett, som thu haffuer behoff, thy jeg giernn[e] viille, attu skulle haffue nogett, som rett go[tt] vare, tiill then liille forett kiorttell. Jeg viill nu oc alttidtt haffue teg gud almegtigste beffallendis, handtt beuare tegh fraa altt vntt. Datum Biighollom, tiissdagen nest eptther sti Mekelss (*sic*) dag

mdlviij. Kiere sønn, drager jeg her fraa y morgen och viill stedze bliiffue hieme, tiill thu komer etc.

Ellynne Gøye.

Myn alerkereste søn, meg lenges sa fast efter dek oc beder dek der for, thett du ju strax veltt giue dek her ouer, oc se dek ju vel fore, j huad vey du drager. Du est jckj møged af mett synd, dy jeg er nu som den, jckj wden ett øye hauer. Gud beuare dek seg til lof oc meg til trøst, da er thett nu wel for nøden; ham vel jeg opofer oc befale dek med lang varig suntt lif; hans helig engell beleyd oc føre dek j ale dyne veye. Thette bod kand nu sye dek, hure alteng hauer begined seg. Heren hauer giued, han hauer oc taged, ham ske lof oc ere til eueg tid. Sy Ereck Rosenkrantz mange gode neter, jeg kand inthett nu skreue ham. Gud hauer sa skafett, ad nar han er høgest j gleden, da er jeg pa thett hordeste besøkt med korsed; sa var thett j fiord oc j ar med. Gud giue ham lof oc salighed til eueg tid etc.

(*Udskrift:*) Mynn kiere sønn Oluff Mourettzszenn tiill Bollerup moderliig tiilscreffuett.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23. Kun Efterskriften egenhændig.

3.

1560. 14de Juni. Brev fra Fru Elline Gjøe til hendes Søn Oluf Movritsen.

M. h. k. s., til thett forste kan jeg jckj schriue dek, sa lang tiden har vered meg, siden vi skildes

ad. Gud wnde meg ad fende Fyetzens[1]) oc dek sunde, thett er meg for altt af thette forgengeligtt. Tro j sandhed, du hauer med tanken oc talen hos gud, oc hues dek angelegen er, vered wforgett hos meg, syden vi skildes ad. Jeg hauer taled med den foged, som vi taled om trolig wdrett dyn sag, sa møged muligtt er, oc kan jekj aned formerke, en han er dek ouer altt huld oc god; der hauer jeg sett oc hørd skel til j alle dyne sager, som jeg hade wd ad rette. Gud helper vest j dyn rettferdig sag, der forlad dek vest til. Jeg skal oc ydermere talle mett ham, for jeg drager af laned; oc akter jeg meg gemen Fyn, dog vel jeg jekj til Onse. Jeg vel beskeyde dek pa veyen ad kome til meg, dy jeg vest mo talle med dek, for jeg drager ouer, som dek makt pa leger. Jeg hauer oc wdrett med dyne bønder med hues sager, som stod, dy Grers er her oc har beskeyd dem hid, sa thett hauer vel vered pa dett gauen. Mett skifte bref och loder efter myn salig fader hauer jeg befaled oc skreued Hamer (?) thett han skal drage til Herlof mett pa den gord j Jersy, ad den skal jekj giues bortt mett Per Oxes godz nu j den here dag, som nu syes. Oc hauer kungen skreued Fyetzes til om mett godzs j Lynge, som er iij gorde, h. n. vel haue for vederlag, hues meg jekj burde ad giue nogen suar pa, for gud wel, han kom self til stede; men der som jeg kand fa skell j Alse oc j lille Brentued,

---

[1]) Hendes Mand Vincens Juel.

ad jeg kand fri den sø, der vel jeg møged gøre om; Hamer schal sye dek oc Herlof leyligheden der om, der thett jckj kan ske, vel jeg lade thett sa sto til j fremtiden. Jeg skeker nu dyne salle ouer mett Tomes kelersuendh oc vel nu jckj ydermere skriue. Du fender meg dyn hulde moder, dyn sag wforglømtt j alle made, thett tro vest. Jeg taler mett gusz help vest med dek, for [jeg] drager ouer, enten pa Kausbøle . . . ., huore leyligheden vest vel begiue seg. Gud almeyteste vel jeg, m. h. k. s., trolig haue dek befaled, meg lenges efter ad talle med dek for mange orsag skyld. Gud vere hos dek oc beuare dek fra alle dyne wvener oc altt wntt. Datum Klausholm fredag nest efter trinitates etc. 1560.

Elene Gøye.

(*Udskrift:*) Myn kere son Olof Moretzson til Bollerop gantz moderlig tilskreued.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

4.

1560. 20de Juni. Brev fra Fru Elline Gjøe til hendes Søn Oluf Movritsen.

M. h. k. s., jeg vel venlig giue dek ad vide, thett jeg nu en atte dage siden hauer skreued dek til, oc forser jeg meg, du hauer fod breued. Jeg sender nu Vogen til dene here dag oc schal talle med dek om hues jeg nu jckj skriue kand med nogen breue, som skal kome dek til hende, som meg oc dek i fremtiden leger magt pa. Hauer jeg

skreued Hamer, han strax skal skeke dek til hende, som er mett skiftte bref om den gord j Jersy oc om entt mag laf, kongen beger ad haue for mett godz j Lynge i Selen, oc Per Oxes bref, jeg hauer af ham, om behof giordes j vor sag mod ham, ad du da haude thett hos dek, dog jekj ad kome til syne, wden thett er for noden; thett hauer jeg skreued Berette til, du viltt oc jekj fa thett fra dek, men vere der hos, om nogen vel begere thett af dek j thett, som er rettferdigtt j vor sag mod Per Oxe; men forvar du breued wel, der leger makt pa. Meg lenges fastt efter ad talle med dek. Jeg motte Hollger i mandagis pa en bunde by; blantt al talle var du møged der j, som dyn oc myn afskeyd var, oc jekj altt vel lade seg skriue, men forblyue, til gud vel, vi fendes, med mere; dog bad han meg oc rode, du skulle bede forlof ad kome der fra, oc nogen flere j lige made, som sagen oc mentte god j lige made, oc sa rode sønderlig dyn foued, som jeg nu hauer taled med; jeg kan jekj merke aned, en han er dek huld oc god j al sag, der hauer jeg sett oc hørd skel til. Huad fug oc lempe du nu kand tenke der til, ad thett matte ske nu j dene here dag; huer mand ved jekj aned, en du est af tensten, oc mener, thett er dek jekj for nøden, gud ske lof, som santt er. Oc beder dek, m. h. k. s., du viltt holle dek vel med Holger oc jekj vndslaa dek ham, thett aler meste muligtt er, oc rod med ham om hues breue, som jeg nu sender dek, ad han ser, du gerne vel haue thett af ham, for stor orsag skyld, som jeg vel sye

dek, oc dek altt samen til thett beste, thett tro vest, mett med (*sic*) ord oc al moderlig trøghed sa huld som myn egen sag, oc wed der jngen wnderskeyd pa, och er myn tanke mere om dek en om meg self, thett vel jeg suere pa myn salighed. Du viltt nu have opseyn pa dyn sag oc jckj drike for møged, sa møged du kand lade. Jeg drager gemen Fyn oc vel lade dek vide, nor jeg drager gemen laned, ad du kand mode meg en sted, der, gud giue, du est dyn egen første; gud vel, vi fendes wden all here tenste. Du viltt thett første, du hauer lest thette bref, brende thett, der leger bode dek oc meg maktt pa, dy breue er nu wnderlig. Taler Holger noged med dek om den foued, da wndslo dek thett jekj, men ad tanken, kand du jekj forsye, er ju der efter al forgangen leylighed, elers tenker han, du holer dek sa fremed hos ham, huad der om er, hauer han vered største orsag oc rod til, mett slege ord, som vider kand falle j den talle, oc hold dek sa hos ham som den, der er plietig ad rode j al sag, dek anrørendes er, thett lad dek oc hore (*sic*). Jeg kand nu jekj mere skriue. Gud vere hos dek med syn and oc nade, thett beder jeg ham huer dag om. Jeg fek nu Fetzens skriuelse, sa ham endog lide vel, gud ske lof, oc skriue han dek sa mange gode nette tid (*sic*). Gud wnde meg ad fende eder bode sunde. Forfarer du nogen tidene, vel du da skriue meg. Gud ved, hure titt jeg hauer ynsked dek her. Ham befaler jeg dek altid. Dene froue stolttzer møged mod meg; vi hauer jekj taled samen, syden jeg kom hiem. Jeg

har wnder ad sye dek beslutning pa skriuelsen pa den tid til fendengen, ad du ju brender thette bref etc. Datum Klausholm den 20 dag juni etc. 1560.

E. G.

(*Udskrift*:) Myn kere søn Olof Moretzsøn til Bollerup gantzs moderlig tilschreued wdy egenn handh.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

5.

1560. 31te Juli. Brev fra Fru Elline Gjøe til Sønnen Oluf Movritsen.

M. a. k. søn, rett nu kom meg [dyn] skriuelse til hene, oc er meg[ningen], thett jeg nu sa snartt kand ske thett jeg kand kome dek til ordz, oc allfereder thette bod nu sa hastigtt, ad du kand vide, hure leyligheden begiuer seg etc. Der jeg kom hiem j gor, hade Fytzens vered hieme siden j løuerdagis, oc drager nu her af pa mandag oc tisdag ad vere j Helsengør, dy han oc nu skall lege for Helsengør med de andere skyb, til den suenske here er for ouer dragen; gud giue thett snartt ske. Kune du ha komed hid, før vi hade draged af, hade jeg gerne sett thett, dy jeg føl Fytzens til Helsengør. Komer du jekj før, da fender du os der bode. Jeg vel nu jekj mere skriue; jeg forhober, vi fendes nu snartt, om du viltt som jeg. Fyetzens syer dek mange gode neter, oc beder han dek gerne, du viltt kome mett thett først, dek muligtt er, sa skal du fende al vider beskeyd, hues dek self makt pa leger, en nu vel lade seg

sehriue. Gud vel jeg, m. a. k. s., haue dek befaled altid. Datum onsdag nest efter sctæ Olofs dag etc. 1560 j hast.

E. G.

(*Udskrift:*) Myn kere son Olof Moretzsson til Bolerup gantz moderlig tillskeued (*sic*).

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

6.

1562. 28de Januar. Brev fra Fru Elline Gjøe til Sønnen Oluf Movritsen. (Med en Efterskrift fra hendes Mand Vincens Juel.)

M. h. k. søn, jeg ynsker dek ett gott loksalig nytt ar lenge ad leue sund oc glad j gusz frøkt oc taker dek sa gerne for dyn skriuelse oc bod, du nu hauer besøkt meg med, jeg vel thett mett al moderlig huldhed bekende god vilig ad forskylle mett altt, hues jeg ved dek nogen tid kertt er, af høgeste formøue etc. Tro j sandhed, m. a. k. s., dyn skriuelse hauer vered meg ker komen oc sønderlig nu, jeg forfarer, du hauer aftaked; gud ved, thett er meg meg (*sic*) sa kertt som noged, jeg har hørd, syden du kom hiem af Tysland oc var dyn egen. Jeg hober, du skal self befende dek gaufn oc bestand der af, oc var meg kertt af altt mett hiertte. Der alteng jekj er sa rett ganged til, som vel fortintt er, thett befal gud almeyteste oc tak ham, du vden al skyl er der vel fra komen; skaden forvender du vel mett gusz help. Gud spare dek lef oc sund, sa blyuer thett gott al samen. Jeg ved, du hauer dett høb til gud, han forlader jngen,

thett skal vere dyn oc myn trøst, ham vel vi sette al vor sag til, sa kand jngen skade os; gud vnde os ad leue efter gusz vely. Vele vi haue møgen trøst oc gott af huer anden med andere gode vener, de os gode er, oc skal vere den (*sic*) alle kertt, thett du nu hauer giord. Gud vere mett vinde, ad meg lenges af altt mett hiertte efter dek, oc er meg leytt, ad vi nu ere sa langtt fra huer anden. Du est oc stetz j mett synd j al omhu, nor jeg er fra dek, och gleder meg nu, nor jeg tenker, du kand nu vere oc gore, huad dek self bestandigtt er oc dyne vener til vely, oc hober, gud skal regere dett hiertte seg til lof oc dyne fatige vndersatte til gode. Jeg hauer forfared, om jeg kunde spøre thette bod noged af, thett hauer jeg oc giord, men jnthett jeg kunde spore ham af aned, en du la ij neter hos den, der fules ouer mett os hos Krestofer j juell ouer oc sa til Nesby, oc den here mand lod vel mett dek och fulde dek pa veyen, der du dro fra ham, oc han gerne ville lenger haue beholtt dek en de ij neter, jnthett mere. Altt, hues du hauer skreued meg til, skal med gusz help ske pa hiemtoged til Selen; thett oc altt hues jeg nogen tid kand tenke dek kertt er, der tuilf jekj mere pa en pa dek self, thett skal du mett sandhed befende; med al moderlig huldhed est du vforgett hos meg j myn graf; gud almeyteste spare dek. Oc akter Fyetzens seg x eler xij dage efter fastelauens søndag ad drage fra Klausholm oc ouer ad Kalengborig, om veyred nogenlunde vel skeke seg; der thet blyuer jekj magveyer, da drager jeg om ad Fyn,

men j hure om altt er, schal jeg mett gusz help tale med den here man met den tone sild oc hans stol broder mett oc gøre j al sag, som du tror meg til, tuilf jnthett der pa. Oc var Greyers hos meg, oc syer han, H. hauer en gang giued last oc kere pa, thett han er inddraged pa hans søster partt j Lerbek, oc tog thett beskreued oc siden jnthett mere, oc antvored han meg viij lxxx daler, du skaltt haue; oc er der jngen trette pa dett godzs, oc skref han dek til oc hade optegned, hues sage fald der til stor, thett lod jeg blyue pa Klaxholm, dy jeg veste jnthett bod ouer til dek. Nu fek jeg bod ad kome hid, sa møtte dyn dreng os i Ors, som vi dro hid, sa vel jeg forvare thett, til vi fendes. Dyn oxen hauer Direk Lambertsøn loued os enten self ad beholle eler och fly os kobmen til dem. Dett korn hauer jeg befaled Grers ad selle lesten for xx daler, sa hauer vi sold vortt j Vensøstel. Du skaltt blyue vforsømed, huad jeg ved ad bestelle for dek. Dyn (*sic*) hauer befaled ham ad selle j sa tiden, nor den er dyreste. De kunde ale sye meg her, thett du hauer taged dyn hand jgen. Jeg er vel mett Lott her, oc matte Fytzens oc hid, dog thett hauer jnthett pa seg. Jeg ved jnthett sønderligt ad skriue dek, før gud vel, vi fendes, skal jnthett blyue dek forholtt. Froktt jnthett for meg, jeg vel mett gusz help vere til fretz, alle myne ord blyuer saud efter meg. Fytzens drager her fra j moren, oc jeg blyuer her en dag eler to, oc skal hofmesterinen begraues nu pa søndag j by kirken, men jeg tøuer jekj sa lenge, och kand nu jckj ydermere skriue. Meg hobes, vi

fendes nu j Selen med thett første, gud vnde os ad fendes glade j gus frokt. Jeg vel nu inthett forbyde meg mod dek. Du skallt mett gus help fende meg rett, den almeyteste gud befaler jeg dek j syn beuaring, han vere hos dek j ale dyne veye. Fyetzens, Ane Hardenberig og Engell syer dek mange gode neter. Datum Koleng onsdag nest efter sthæ Pauels dag 1562.

Elene Gøye.

Myenn kiere Oluff och kiere broder, thu moetth wysth troe, theth er megh gantz kierth, ath thu nu haffuer taghett thynn handt jghenn, och lenghes megh nu effter ath were tegh till ordtz. Wy acthe woes offuer till Syelandt, effter som thynn moder haffuer schreffuitth tech om; gudt wnde woes ath fyndis sunde och glade. Theth alder fyrste wy kommer ther offuer, schalthu fanghe thyenn moders och mytth budt, om thu jcke er ther same tydth. Her er jntheth synderligth nytth ath schriffue om andeth, endt alle myener, ath wy fanghe krygh wdj thenne somer, och syghes theth for uysth, ath konghenn aff Spanyenn och the nederlendyske steder praticere och paa ath føre kyrgh (*sic*) her paa rygetth for then fordragh, kon: maz: haffuer jndgaaet och beuillighet meth konghenn aff Franchkeryghe, och dislygesthe thenn store told, the Nederlendiske ere paalagdt wed Helsyngoer, som er thenn c penge ath fortolle etc. Gud gyffue woes, hues hanom kand were behageligt, som nottyelygth kand were for alle hans wduolle. Gud almeetysthe wyll jegh altyd haffue tegh befalendis meth meghenn

lychsaligheth till syell och lyff, hand opholle tegh lenghe ath leffue sundt och glad wdj syenn fryeth. Ther thu wedsth nogetth, att jegh kand bestille for tegh wdj thenne landtz ende, schalth thu fynde megh wyllyghenn. Adde meth hasth etc.

F. J.

(*Udskrift*:) Minn kierre sønn Olluff Mouritzenn till Bollerupp gantz moderligenn tillschreffuit.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

7.

1562. 27de Marts. Brev fra Fru Elline Gjøe til Sønnen Oluf Movritsen.

M. a. k. søn, jeg formerker dyn vndskyleng j dene dyn schriuelse, oc er den moderlig vel optagen hos meg. Jeg hauer vered rett suag syden oc jckj komen til kerke, siden du dro her af; dog hauer jeg god oc jckj leyed pa sengen. Meg lenges nu efter dek, oc forser meg, du vel nu vest kome j moren. Jeg fek dene dyn skriuelse rett nu. Gud almeyteste befaler jeg dek. Vel du sye Krestofer oc Berette mange gode neter. Fytzens er j jakatt (?), dy skriuer jeg jngen gode natt pa hans vegene. Datum lang fredag j hast etc. 1562.

Elene Gøye.

(*Udskrift*:) Myn kere søn Olof Moretzøn moderlig tilschreuedh.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

8.

1562. 30te Maj. Brev fra Fru Elline Gjøe til Sønnen Oluf Movritsen.

Myn a. k. s., nu jeg formerker, Grers vel ouer til dek, vel jeg jekj forlade ad skriue dek til, thett jeg j gor haude mett bod efter leseneeaten, dy jeg var sa rett ille til pas den dag oc natt ouer, der ditt bod dro her fra. Nu er thett, gud ske lof, beder med meg, sa meg hobes, thett blyuer nu beyre, sa lenge gud vel. Du matt vest tro, meg retelig fast lenges efter dek, oe meg hauer ouer al ve vered sa bange, for jeg hauer vered sa alene, bode Fyetzens oc du hauer vered meg sa langtt fra. Kere søn, hauer jeg j dag hørd en rett vnd tiden, om jeg matte syed for gud, thett Ereek Matzen hauer nu gud kaled; gud vnde ham en salig opstandelse. Oc dro jeg af Barsnes j torsdagis atte dage, same dag dro Jesper oe Kersten der hen, oc Krestofer oe Berette vare der; oe ved jeg jekj, huad enked dag han døde. Jeg vel j moren haue mett bod til Kersten oc trøste hene, thett beste jeg kand; de syer, frouen reder til barsell. Jeg kan nu, m. h. k. s., jekj mere skriue; første Fyetzens komer hiem, sehal du fa ad vide, hure reysen er forløben mett vor trette. Thett er en nu første j dag atte dage, lantztengend gor j Viborig; thett veste Fyetzens jekj, der han dro af, sa komer han en nu jekj sa snartt jgen, som han oe jeg hade akted. Tøkes dek jekj, du nu skulle kome her ouer ad trøste de bedrøued? Vel gud, da vel jeg vest til

hans begrauelse, om jeg for myn helbrede, dog ved jeg en nu jckj, huor han skal lege. Der du jckj self komer her ouer jngen (*sic*) den tid, da skrif ju den kobmand til oc send meg breued med Greyers. Jeg hade vel ad talle mett dek, thett jeg jckj kand skriue; nor dyn leylighed sa var, du kunde kome her ouer, giorde du rett vell der mett, oc beder dek sa rett gerne, du jckj villtt forglome de to gorde mett Jakop Moretzøn, de lege her sa vel beleylig, ad thett var os ett stortt gauen. Nu kand jeg pa dene tid jckj mere skriue. Gud almeyteste befaler jeg dek altid, m. h. k. s., sa trolig som meg self oc altid ad fendes dyn tro hulde moder. Datum Brentued løuerdag nest efter trinitates 1562.

Elene Gøye.

(*Udskrift*:) Erlliig wellbyrdige manndd Ollwff Mowritzen tiill Bollerwpp, minn kierre sønn, ganntz moderligenn vdj egenn haand.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

9.

1562. 9de Juni. Brev fra Fru Elline Gjøe til Sønnen Oluf Movritsen.

M. a. k. søn, jeg bede gud, jeg altid mo spøre dek sund ad leue j gusz frøkt, oc venlig giue dek ad vide, thett Fyetzentzs kom hiem, som j moren blyuer ate dage, fra Jylen, oc kand jckj skriue dek, sa syg jeg hauer vered, siden jeg skref dek til, oc var dokteren hos meg, der Fyetens (*sic*) kom hiem, oc kom hid den dag, Greyrs dro her af.

Dog er thett nu noged beyre, gud haue lof, sa lenge thett vel vare. Jeg har haud sa suar hoste oc brystverk, sa jeg alsz jnthett hauer kundett, men er sa vanmeytig oc har en nu stor madlede. Fyetzens sender nu Vogen ouer til dek, som du est begerendes, dy jeg ved jckj, om han lenger blyuer hos os en til sthæ Hans dag. Der dek komer en god karl for, ville du da fly os den til. Vogen kand nu sye dek, hure den jyske reyse forløb seg. Meg lenges nu fast efter, nor dyn leylighed sa kunde begiue seg, ad du kunde kome her ouer. Jeg ved jnthett sønderligtt nytt ad skriue aned, en droningen komer nu her til laned om sthæ Hans dag, oc er Ereck Matzens lig en nu jckj begrauen; de tøuer efter Krestofer Gøye, oc schal han lege j syn sogen kerke. Du viltt nu bestelle dyne erende, sa du mett thett første kand kome her ouer. Der jeg nu komer til Erekes begrauelse, vel jeg mett flyd talle mett den here man, du hauer skreued meg til om, oc gøre alteng sa flytig, som du tror meg til; jeg hauer to gange skreued der hen, siden jeg var der. Kere søn, jeg hauer for taled mett dek, om du kunde fly meg en god skonske pige, der var fød af gott folk, sa beder jeg dek, du viltt gøre dyn flyd der til. Du viltt jckj forgløme de ij gorde j Eskelstrup mett Jakop Moritzon; du kand vel lede noged op til ham, thett menst er til skade; jeg hauer vider taled med Vogen der om. Jeg kand nu jckj mere skriue. Kand jeg noged bestelle for dek her, da lad mig vided, sa skal thett vel ske. Kan du jckj

self snartt kome, toke meg vel, du skulle skriue, sa ville jeg fly breued til stede efter leyligheden; skulle du jckj laded. Jeg vel, m. a. k. s., altid fendes dyn hulde moder oc sa trolig haue dek gud almeyteste befaled som meg self. Gud vere altid hos os mett syn and oc nade. Thett gor nu vnderlig til til (*sic*) pa Kobenhauen, som meg er tilskreuen, oc sye de, Fru Ane Skenkels dater er sa hartt syg, de tror hene jckj til ad leue. Der er ny regementte mett al teng, gud regere os. Fyetzens syer dek mange gode neter. Var thett meg saud, du ville haue Henrek dyn dreng jgen; berod dek vel der pa, for du gøred. Tag meg alteng for gott, meningen er god. Datum Brentued den 9 dag junij 1562.

Elene Gøye.

(*Udskrift*:) Erlliig wellbyrdig mannd Olluff Mowritzenn tiill Bollerupp, minn kierre sonn, ganntz moderligenn vdj egen haand.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

10.

1562. Brev fra Fru Elline Gjøe til Sønnen Oluf Movritsen.

M. h. k. s., du kand jckj tro, sa rett hartt jeg hauer vered besuered, siden jeg fek dyn skriuelse. Du hade vered noged suag, oc du dog ville talle mett meg jngen torsdag nu forleden, sa hauer thett vered jett hartt veyer syden, sa jeg jckj gerne ville, du skulle giue dek vd, men jeg alene motte

vide, du vast vel, var jeg til fretz; dog ved gud, meg af altt mett hiertte hauer lengtes efter dek, oc nu jekj j lang tid komer dek til ordzs. Er thett mulig vden dyn forsømelse, sa jeg rett gerne oc beder dek, du ville j vinter kome ouer til os. Tiden faler nu sa kortt ad skriue, dy Herlof haster sa. Jeg vel befalle dek gud almeyteste, han vnde os ad fendes efter syn vely. Du viltt sy myne gode vener gode nat pa myne vegene mett mere gott. Jeg blyuer nu jckj til fretz, for Matz komer hiem, ad jeg mo vide, hure dek lider, dy der er jngen, der kender moders hiertte, vden den, moder er. M. h. k. s., jeg vel haue dek gud sa trolig befaled som meg self. Fyetzens syer dek mange gode neter etc. Datum louerdag etc. j hast 1562.

Elene Gøye.

(*Udskrift:*) Ttyl myn kierre son Oloff Morttsøn ganske moderlig tilskrewed.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

11.

1564. 30te Marts. Brev fra Anna Hardenberg til Fru Birgitte Gjøe.

Myn kerre farsøster, well ieg nu lade ald tacksiielse bestaa och giffuer eder saa ganske wenliig att wiide, att myn frus naade haffuer beffalled meg att skriiffue eder saa mange gode netter tiill, och dett h. n. haffuer retteliig fast lenttes effter eder, siiden y drog fraa h. n., och kunne y icke tro, saa h. n. haffuer frøtted, att y skulle icke komme

offuer, tii werred haffuer altiid werre eder y mod, siiden y drog her fraa; och forlenges h. n. nu rett fast, før h. n. faar bud fraa eder, tii h. n. forwentter nu huer dag eders bud, som y loffued h. n. att y wiille senne hiid, først gud wiille, att y kom hiem. Och lader h. n. eder bede, att y wiille skriiffue h. n. tiill om aldting, som h. n. tror eder tiill, och om y haffuer latt lese de breffue, som y well wiide. Senner h. n. nu dette bud tiill myn herre, for h. n. well wide, huor dett gaar hans n., och skriiffuer intted aned en, att hans n. well skriiffue hi. n. tiill, huor hans n. liider. Myn a. k. farsøster, saa kand ieg aller fuld skriiffue eder tiill, saa meg haffuer lenttes effter eder, siiden y drog her fraa, och maa den almetteste gud wiide, nar ieg nu skall komme eder tiill orde, och haffuer ieg saa møged att talle mett eder, som ieg icke kunne tenke, men y wor her. Den almetteste gud hand belønne eder for ald hulhed och wellgierning, som ieg baade nu, y wor her, och altiid beffiinner aff eder. Feek ieg och eders skriiffuelse, som y seluff skreff meg y Odense, och formertte y eders skriiffuelse, att y worre icke well tiill pas, huilked gud wed, att ieg haffuer werred retteliig ille tiill freds for; den almetteste gud han sparre och beuorre eder well for siin euiig godhed skyld, att y maa leffue saa lenge, som ieg skall werre y denne bedrøffued werden. Wiille ieg saa gerne bede eder, att y icke wiille forglemme meg mett de bønner, y loffued meg, de y lesse om morren. Først gud well, eders bud kommer hiid, saa skall ieg senne

eder eders naale pude. Feck ieg de x pommerans, som fru Margrette skall haffue, och er hun en nu paa Synnerbore; dett første hun kommer hiem, da skall hun faa dem; senne ieg och fru Else de andre x. Wor her en karll y dag och sade for meg, att myn farbroder wor altt affue mett Malmø, och wiile ieg saa gerne bede eder, att y wiille skriiffue meg tiill, om hand menne werre kommen der fraa mett wiile, och om hand beholler dett y Seland. Haffuer ieg och hørtt, att den iydeske och fynske fanne skulle werre opdragen att komme lens Wlstan tiill wndsettning; saa wiille ieg saa gerne bede eder, att y wiille skriiffue meg tiill, om eders broder er och opdragen, heller hand er y Skone. Myn a. k. farsøster, saa wiille ieg saa gerne bede eder, att y wiille saa well gørre och siige Herløff saa mange gode netter paa myne wene, och skall baade hand och y werre wfforglemtt y myn bøn tiill gud huer dag, ieg staar paa myne ben. Wiille ieg saa gerne bede eder, att y wiill skriiffue meg tiill, huor lenge y tror, dett hand en nu mone bliiffue, før hand lober wd, och forhobes meg, att hand icke kommer saa snartt wd, tii de siige, att dett skyb er icke en nu ferdiig, som hand skall paa. Wiille y och lade meg wiide, huor y erre tiill pas, och om y kom well offuer beltt. Er der gaaed vj stenne fraa myn f. n. ien dag, och er der ien saa stor som ien pommerans kern och liige saa danned, och fandtt h. n. slett intted wntt, huilked meg tøkes dett er ett stortt wnner, for ieg haffuer sett saa stor plaffue paa eder der aff.

Haffuer ieg ingen tiiden hørtt tiill fru Kirsten siiden. Myn a. k. farsøster, saa well ieg nu och altiid beffalle eder den almetteste euiig baremhiertiig gud y wold; hand wnne meg nu gode tiiden fraa eder, att eder maa liide well. Lader Engell och Anne Skram siige eder saa mange gode netter. Skreffued Koling mett hast sker taarsdag. Wiille y iu lade meg wiide, om y wiide noged, ieg kand entten bestelle heller gørre for eder, da skall gud wiide, huor hierttelig gerne ieg well gørred.

Myn a. k. farsøster, lader myn f. n. eder bede, att y wille lade h. n. wiide, om sunned icke bliiffuer opluck ygen, tii h. n. haffuer hørtt, att den, der regerre y Nederlanne, som er keserens wette dater, haffuer haff hiinnes eged bud hus myn herre och raade hans n., att icke skall luke sunned tiill, tii hun frøtted, att dett motte bekom hans n. ille, att der som han giorded, da torde de drage y gennom mett mack (*sic*); och skall dotter Knubertt werre kommen der fraa och skall siige wnner, huor wre de er der for. Der som y ere y Københaffn, da kunne y well seluff talle mett hannom.

(*Udskrift*:) Erliig och welbiurdiig frue Birrette Herløff Troles, myn kerre farsøster, ganske wenliig tiillskreffued.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23. Brevet maa være fra et af Aarene 1564 eller 1565 (Herluf Trolles Dødsaar) og er sikkert fra det første af disse, thi d. 7. Februar i dette Aar kom ifølge Resens Krønike (S. 105) en Gesandt fra Nederlandene til Frederik II, og 1563 havde Albert Knoppert været i Nederlandene (Rørdam, Univers. Hist. 1537—1621 I. 626).

12.

1564. 2den Juni. Brev fra Jørgen Marsvin til Oluf Movritsen.

Kiere broder, ieg sender tig oc en sedel, ssom tu kant see, huad heremen her er hos min here her, oc mottu wyde, att her van Done haffuer met Dalliel Ranzou holt en hor kalats met dy Suenske, haffuer oc beholt walstedet; ter er bleuen halff andet hundet vngeferlig poo stedet aff dy Suenske for vden dy, som skule i flugten haffue rend i iet van oc drognet tenom sel; oc haffuer Daniels knegte bekomet xxii m daler i suenske kleping til byte. Her van Don haffuer skreffuet myn here til oc send hans node en suensk sølske til en byttepeng oc beret i sin skriffuelse, att han fiek en byttepeneng, som han gierne haffde vnt dig oc mig en part aff. Jeg fforstor, det er ett gott slaff aff en bøse ret for sternen; fforbandet wore ten woffenkep. K. b., ieg skreff tig gierne mer til, nu er ieg soo fforhenret met greffinden oc hendes iomffruer, att ieg thet icke gøre kan, dij ieg moo huer time were hos hinder oc lege skafftal oc sige effentyr oc historier ffor hinder; tu kan aller tro, soo glade dij ere, nar dij kan kome mig til ors. Poo sondag vil min here haffue greuen oc hinder oc dij fforneffnste her i byen til gest. Kant tu kome hid same tid, vil ieg gierne gøre tig kunskaff met hinder. Gud almecteste beffaler ieg tig. Malmø met hast ten anden dag iuni 1564.

Joren Marsuin.

Kiere broder oc besønderlig gode wen, nest lang ffortale, dog skall tu vest tro, all meningen er god. For ny tiding skal løren Monecks brollop sto i Kouinhaffn nu poo sondag viii dage, tisligeste er kong. mai. til sins att afflacke greffuens tre ffaner ryter, men greuen bliffuer sel ffor hans persune her hos min here igen met dij heremen, som er bestelt poo hans eget liff, oc tror ieg wel, att her bliffuer en hel hob ffler aff dij fforneffnste heremen her igen, som min here besteler att ware poo hanom sel, huor hans node vil bruge thenom, oc al rigens adel fforsaumes i Kouinhaffn nu poo sondag, alene dy Skoniner vndertagen. Ieg ved icke, huad tid eller dag dij bliffuer munstred, det sker dog met thet fførste. Poo mandag tror ieg vist, min here drager her offuer oc til Kouinhaffn. Kom oc dit nu poo torsdag eller ffredag, daa komer [tu] en daa tilig nock.

(*Udskrift:*) Myn kere broder Oloff Moritzsen til Bollerop venligen i egen hand.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 46.

13.

1564. 25de Juli. Brev fra Anna Hardenberg til Fru Birgitte Rosenkrands.

Mynn gandske wenliig kierliig helszenn nu och altiidt forszenndt mett wor herre. Kiere fru Berethe, betacker ieg eder gandske wennligenn och gierne for all godt, som y meg altiidt giordt och beuist haffuer, huilckit y skulle alltiidt finde meg gandske

wennwyllig tiill att giore, hues ieg wed eder tiill thieneste och vylle kann were. Kiere frw Berethe, saa giffuer ieg eder saa gandske wennliig att wyde, att ieg haffuer fangett eders skryffuelse mett mynn f. n. dreng, y huelekett y ere begerendis aff meg att ieg skulle giffue myn frues naade tiill kiende, huorledis hindes naade wylle haffuett mett den dreng, som haffuer stollett hindis naadis søll fadt, da haffuer hindis naade giffuett mig saa for swar, att ieg maathe skryue eder tiill, att hindis naade er jeke hans lyff begerendis, efftcrdy hindes naade haffuer fangett hendes naades søll ygenn, och wylle ieg lenge sydenn haffue skryffuett eder tiill der om, saa haffuer ieg jngenn bud kunde faaet tiill eder før nu. Kier frw Berete, saa vyll ieg nu och altiidt beffalle eder thenn almeetigste gudt y vold. Lader Engell og Anne Skram syge eder saa mange gode neter. Skryffuith Kolding stij Jacobs dag anno mdlxiiij.

Anne Herdennbierg.

(*Udskrift:*) Erliig och welbyrdiige frue frw Berethe Per Bylles, mynn besynnderliig gode wenn, gandske wennliig tiillskryffuett.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31. Ikke egenhændig.

14.

1564. 20de December. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Gjøe.

Mynn alder kiereste morszøster, iegh wiill nu icke mett lanng tackszicllsze bemøie etther wdj

denne min korthe schriiffuelsze, menn paa dett korteste beslluth, wiill iegh mins tiid finndis elther saa trowiilligenn atth tienne, som y kunde were min egenn moder, mett alld hørszum wnderdanigh wiilllighedtth, saa sannth migh gud hielpe etc. etc. Min alder kiereste morszøster, iegh haffuer nu fanngith iiij etthers breffue, siidenn y schreff migh tiill mett min kaarll Peder, och tacker elther paa dett allder hulldeste for etthers gode menning, iegh wdj denum alle formercker, mett denn wmaage, y haffue mett bud tiill Brennthwed och om denn kaarll fraa Chriistoffer Monszenn. Iegh kannd innted schriiffue att fortiennett, menn troer wiist, att willigenn schall were hulldeligenn for Herluff och elther wspaarth mett alld tiillbørlig wiilighedtt och synnderliig wdj allth mett denn store wmaage, y alltiid haffue mett mine breue att forskiieke tiill denn bronsuigske kremer. Dett mett allth mere wiillde bliue for lanngth att schriiffue, menn schall tiillfinndellszenn bliue wfforglempth etc. Iegh haffuer nu afferdett mit bud mett etthers breff tiill fru Kirstenne Gabriiels och selluff schreffuett hinde till. Y ere begierenndis, min alder k. m., att wiille wiide om min suaghedtt, daa er ieg nu rett well tiill paas, des gud loff haffue. Dij fatige follck, y bemellder, schulle bliue wfforglempth. Dett begynnder att dø flux her wdj disze kiobsteder Aars och Raannders; denn almeetigeste gud naadeliigenn auuende sin faadellig heffnn och werede, som woss paahennger wdj saa mange maade for synndenn schylld. Iegh aekter mig nu aff wdj daag tiill min

herre och hobis strax att fannge lou att draage ouer tiill Schonne; menn der som dett forhaallett siig nogit, att iegh bleff wdj Nyboriig, schulle i strax faa mynn schriiffuelsze. Ieg wiill nu nest guds hielp giorett till ennde mett Holger, for ieg draager ouer, om hannd nogennlunnde wiill, att y schulle wiist spore, att skyldenn icke schall finndis hoss mig. Siden wiill ieg strax besoge etther; iegh haffuer, saa sannth mig gud hielp, lenngst epther etther aff hiarted etc. M. a. k. m., iegh beder etther, att der som der komer nogenne bud fraa Schone, att i haade wiilld haffth denn wmaage och wiist denum tiill Nybore tiill mig, att dy icke draage att Kallenngbore. Ieg wiill nest guds hielp icke toue der lennge mett min wiille, menn dett første iegh hauer bestelet mine erernnde, wiill ieg begiere forlou, tij jeg icke giernne wiillde were der lennge for aarsaage, som ieg wiill siige etther. Ieg kannd icke skriiffue etther nogenne synnderlige tiidennde her fraa lanndit anndith, ennd dij begieret och giernne fred, om gud wiillde wnnde wossetth etc. Y ere begierenndis att wiide, om min herre tallde mett mig om nogith, daa maa y, kiere morszøster, wiide, att ieg kom hanns naade inted tiill ors, menn dersom hanns naade taaler om nogith, daa haffuer ieg allth betennckth, huaad ieg wiill suaare. Ieg wiill nu icke lennger ophollde etther mett denne min schriiffuelsze ellder wiider forbye mig mod etther, menn ieg er och will were etther som enn sonn och som gud alldrj anndennledis wiill finndis for Herluff och etther ellder att giue aarsaage

tiill nogell anndith, dett kiennde denn almeetigeste gud, denn ieg wiill paa dett troligeste haue etther mett lang waarenndis løgsalighed, sundhed, glede och wellfaarth høgeligenn mett alle hanns hellige enngelle beffalendis; hannd wnnde mig all tiid att spore och finnde etther helbred, sund och glad. Schall ingenn mands personn elder nogenn menische were kierer end mig nest Herluff, der forlader etther wiist tiill, och mett enn gudfrøcktig bønn for etther nu synnderlig wdj denne faarllig tiid, hiullekett (*sic*) mig well er fornøden att bede for etther, att ieg icke sullde (*sic*) sanue (*sic*) ether, den iegh mest och faast forlaader mig tiill for ale. Gud ophollde etther mig tiill største bestannd och maannge tiill trøst etc. Iegh ynnsker alle etthers jomffruer mannge gode nnether och jomfru Beriite synnderlig wfforglempt, och beder ett (*sic*), att i wiille tacke hinnd for hinndis schriiffuelsze; waar mig nu icke tiidenn saa korth, att ieg schullde saa snart au gaarde, schullde hinndis schriiffuelsze icke were tiill forgeues, menn hun skal doch mett dett første fannge min skriifwellsze. Nu denn almeetigeste gud wnnde woss, m. a. k. h. m., att finndis helbred och glade. Datum Klausholllm denn 20 daag desember aar 1564.

Iegh draager her fraa gaardenn wdj dag och paa weienn tiill min herre; gud kiennde, ieg hade well behoff att were her och finnderett møgith wdj willde rede mett allt etc. M. a. k. m., ieg sennder enn drenng tiill Herluffsholm, att y haade wiilld wnth hanum att were der, tiill ieg kom diid, men der som dett forlengedesze siig, att ieg icke kom, daa

schall hannd kome tiill mig. Ieg haffuer tagett hanum an tiill enn kiellder drenng, tij jeg wiill bruge den, ieg haffuer, tiill nogit anndit. Bedenndis paa dett wennligeste, att dett maa were wfortenekt, tij jeg haffuer nu ingenn sted, att ieg kand sennde hanum, for ieg seluff komer. Ieg schamer mig, att ieg mett saa mogit besuerer etther.

Oluff Moriiszen.

Mith breff, som i chriiffue (*sic*), att y wiille foruaare fordichtenn, tacker ieg ett (*sic*) for bedenndis, att dett mote legis wdj enn aff etthers daglige bøger, att i icke schullde gleme stilen, ellder paa schollenn, att etther wnge aadell kunde lere nogenn schickelighedtt.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22. Udskrift mangler.

15.

1565. 19de September. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Gjøe.

Mynn alder kiereste morsøster, iegh kannd nu icke schriiffue etther denn store och møgenn tacksziellsze, som iegh wiill kienndis alle mine daage att wiille huldelegenn fortienne alth møgith welbeuist saa troliigenn, som iegh waar etther egen sonn etc. M. a. k. h. m., iegh tacker etther wdj synnderlighhedth for tuende etthers skriiffuelsze, som ieg nu fick mett Oluff Høgh och formereker etthers hullde meninng, att i giernne wilde wiide, huer dett begaff siigh nu her mett woss, saa giuer iegh etther sønligen att wiide, att denn Suennske hand

fick nu wdj løuerdaags Waarbieriigh sloth mett storm, och bleff Hanns Holck och Margrethe och hinndis jomffru fange. Denn here van Dones broder her Chriistoffer hanod laa der paa sloted och waar nogett saaer, och waar Klaus Klausenn paa Hiulebieriig och Bstian (*sic*) baadscher, diise och nogenne flere blef tagenn tiill fanngenn, dij annder[e] bleffue alle wdj hiell slaagenn . . nu haffuer denn Suensche bod[e s]lott[et och] byenn, och befester hannd nu dett mett ald fled, och liiger hannd endnu meth hans helle maackth der enndnu for. Wij haffuer fannget kundskob, att hannd skall haffue der for xviij suader ryther och xxx fennicke kneckthe; om dett nu saa er, wed mannd icke. Menn wij ackthe nu wdj dett helige trefaldigheds naun att besøge denum mett dett alderførste. Wij ere nu wdj mandages draagenn aff sted fraa Halmsted mett alld wor macklh bode mett Jorgenns van Holes kneckthe och dij andere bønnder knneckthe och mett dett meste, wij haffue kund tiill hobe samellett, och liige wij nu her iiij mile fra Waarbieriig, och draage wij nu op wdj nath wdj Jesu Chriisti nauenn och wile hobiis, att denn almectigeste gud wiill were wor øuerste felth herre och bestille marckenn, tij ieg wiist hobiis och wed, att denn almectigeste gud icke wiill forlaade woss, menn wiill nu troligenn hielpe woss tiill enn god ennde. Ieg hobiis nest guds hielp, att wij wille beholde maarckenn, tij mannd tiith haffuer hort, att enn lidenn hob haffuer slaageth enn stoer hob. Ieg kannd nu inted mere schriiffue her om, iegh icke hellder wiill opehollde

etthers drenngh, att i schulldc forbiie wdj denn faarlige pestelenndsze, att y mett hanum kunde fannge wiist beschedth mett siigh, menn nu ferderer hanum strax wdj daag aff wdjgenn. Menn y schulle doch mett dett alderførste fannge att wiide, huer tillgaaer, migh hobiis gode tiide fraa woss, att gud haffuer naadeligenn wnth woss seger winndingh ouer wore finnder, tij wij alle saa lennge bedett gud, att hannd wiill hielp woss tiill enn god ennde. saa hobiis mig nu wiist, att wij wiille fannge enn god ennde her paa och siidenn fred, tij gud wiill jo styre hanns store mothwilligh enn ganng. Nu min hiarthe kiere moder, iegh wiill inted mere schriiffue her om etc. Iegh kannd icke fuld schriiffue etther, saa rett gier[ne] att ieg waar etther tiill ords, att i [wiill] schriiffue mig tiill, naaer att [i draager] aff lanndit; Matzs kan[nd sennde] mygh breffuetth. Dett første migh mueligth er, wiill ieg draage ouer tiill etther. Iegh raader och beder etther, att i for ingenn tingh forlennge fortøuer wdj Siieland for denn schrøbelighhedts schyld. och tennecker migh der hos, huor ylde att iegh kunde ombere etther, tij y ere nu min største trøst och raad, dett iegh kannd haffue wdj min wellffaarth, ingenn menische wdenn y aldenne. Dett wed gud, huelcketh huldth hiaarthe iegh draager tiill etther, m. h. k. moder, och beder och, att i wiill stiille etther sind tiill friis, dett meste y kund; iegh wiill troligenn bede gud for ether, att hannd wiill tolmodeligenn hielp ether dett atth bere, tij gud forlaader aldriig sinne. M. h. k. m., ieg tacker etther och saa gansche sønnligenn for dett iegh formercker,

att y haffue sennd miig fraa denn somerske, etthers hulldhed ieg wdj saa mannge maade befinnder, mett dij wrter och gylden eg, ediicke och allh anndit wiill ieg haue wfforglempth tiill wdj min grau. Ieg hade well møgith att schriiffue etther tiill, men tiidenn er nu saa wliidiig mett altiing fore [n]u deth hastiigh oprockennd, och will nu inted wiider forbye migh mod etther, menn iegh wiill nu och altiid, saa lennge som iegh leuer, finndis etthers hørsum, wiilly sønn steds wffortrodenn etther tiill tiennestc och wille aff høgeste formue, och wiill nu paa detth troligeste haffue etther denn almectigeste here och gud beffalenndis; hannd wnnde mig altiid att høre etther helbred och sund; leuer der inge, der helde wiilld høre och wiide end iegh. Och denn almectigeste gud will iegh bede, att hannd wiill trøste och husuaalle etther, och bedenndis gannsche sønnligenn, att i denne min well mennte schriiff-uelsze wiill optaage wdj dett beste, denn er hastig och ilde schreffuen. Datum wdj felth leiereth wiid iiij mile fraa Waarbieriigh. Iegh beder etther giernne, att i wiille wnndschylld mig mod doc-terenn, att ieg nu icke schriffuer hanum tiill, tij dett er nu saa wlediigth mett altinngh nu etc. Meth hast, som paakiennder, denn 19 daagh sep-tenb[ris] aar 1565.

Oluff Mor[iiszenn].

Min hiarthe kiere moder, iegh ynsker etther mange gode nether och will bede, att wij møte finndis hebred (*sic*) och epher (*sic*) tiidens leilighed glader ennd nu.

Jeg ynnscher alle etther jomfruer mannge gode nnether mett ynnskenndis, att gud nu willd benare etther och allt ethers huss fraa sygdom och allth onnth.

(*Udskrift:*) Erliig och welbyrdiig qwinde frw Birritte Herloff Trollis, min kære morsoster, gantz wenligen tilsk.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22.

16.

1565 (?). *19de September. Brev fra Anna Hardenberg til Fru Birgitte Gjøe.*

Myn kerre farsoster, giffuer ieg eder saa ganske wenliig att wiide, att myn frus naade haffuer hortt, att kongen aff Suerig skall liige for Halmsted mett en stor tall folck och skytt, huiilked hiinnes n. er hartt bedroffued, saa senner h. n. nu dette bud der hen, att h. n. kand wiide, huor myn herre liider, och huor dett gaar tiill. Den den (*sic*) almetteste gud for siin storre naade och baremhierttiighed han forbarme seg offuer oss och se naadeliig tiill wos armme meniske, att worre finne icke faar offuerhand offuer wos. Feck ieg rett nu eders skriiffuelse, och haffuer ieg sagtt myn f. n., att y haffuer breffued meg tiill, att eders foed y Riingkloster haffuer skreffued eder tiill, att der er død vj folck wd aff fisker hused ved Riing kloster, och haffuer eders bud sagtt for meg, att y haffuer der for send hannom hen, att y wiille wiide, om dett siiden haffuer døed mer der. Nu haffuer myn

f. n. beffalle meg att skriiffue eder tiill, att h. n. frøtter, att dett well worre for lenge, før y kommer tiill h. n., om y tøffue, tiill dette bud kommer tiillbage ygen, tii h. n. wiille saa gerne, att y skulle komme tiill h. n., dett aller første muliitt wor, tii h. n. atter om iij wger mod att drage wd aff lanned, aarsagen well h. n. siige eder, først gud well, y kommer tiill h. n.; tii wiille h. n. saa gerne, att om dett wor eder muliitt, att y kunne komme hiid y den anen wge, och sade eders bud meg, att dett dør intted y Nyborre, att y kunne lege der en natt, och hand siiger, att dett dør icke heller hus fru Sisell Eskell Gøes; y Medelffar dør der noged aff blod sott, att y der for icke tøffuer der. Kand ieg icke fuld skriiffue eder tiill, saa myn f. n. lenges effter eder, och saa gerne h. n. wor eder tiill ords. Sade de her, att alle kongen aff Suerigs skib wor oplagtt, saa der kom ingen tii (*sic*) søs y iaar, huilked ieg nu formerker anned y eders skriffuelse. Lader myn f. n. eder och saa gerne bede, att der som eder bud er kommen fraa Halmsted ygen, att y da wiille saa well gørre och lade h. n. da strax wiide, huad tiiden y horre. Myn kerre farsøster, saa well ieg nu och altiid beffalle eder den almetteste gud y wold. Skreffued Koling den xix sebtember[1]).

Anne Hardenbierg.

---

[1]) Her har staaet et Tal, der ser ud som xviiij, men Brevskriversken har udvisket det, sagtens fordi det var urigtigt.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31. Brevet er paa Dronningens Befaling sendt afsted med et af hendes Bud, der skulde til Kongen, og jeg antager derfor, at det er fra 1565, da hun d. 19. Sept. 1565 selv skrev en lille Billet til sin Søn for at høre nyt (Geh. Arch. Aarsber. I. 201). Det er desuden bekjendt, at 1565 var et Pestaar (F. V. Mansa, Bidrag t. Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Hist. i Danm. S. 197 f.; jvfr. det foregaaende Brev); men det var rigtignok ikke det eneste under Syvaarskrigen.

17.

1565. 26de November. Kongebrev, hvorved Oluf Movritsens bortkomne Signet erklæres dødt og magtesløst.

Wij Frederich etc. giøre alle witterligt, att osz elskelige Oluff Mouritzen till Bollerup, wor mand och thiennere, haffuer nu weritt for osz och wore elskelige Danmarckis riigis raad, som hosz osz tilstede ere, och berett, huorledis wore och riigens fiendere the Suenske thend 16 dag Augustj wdj thette neruerendis aar wdj Falckenberig haffuer ophuggitt hans wogen, sønderslagitt hans skrin och borttagitt huad ther wdj fandis, huar eblant hans signete er och bortt kommitt. Thij haffuer hand her wdj dag giord for^ne^ hans signette dødt och machteløsz, och ther som nogen breffue ther mett beseiglitt er, siden thend dag thett hannom fran hende kom, wille hand thennom huercken nyde eller wndgielde, huar paa hand wnderdanigst haffuer begeritt aff osz wortt breff och beuisz, thett wij

hannom naadigst icke wille weygre. Till witnisbyrd etc. Actum Haffnie 26 9bris aar 1565.

Reg. ov. alle Lande VIII. 484.

18.

1566. 3dje Oktober. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Bølle.

Mynn alder kiereste syster, iegh wiill nu icke meth lanngh tackszielsze bemøie diigh wdj denne min korthe schriiffuelsze, menn iegh wiill finndis diigh hulld att tienne tiill wdj mynn grau, der du icke schallth finnde tuell hos etc. Min alder kiereste syster, iegh giuer dig gannsche wenligenn atth wiide, att iegh wdj daagh bekom dinn gode schriiffuelsze, for huilckenn iegh tacker diigh gannsche wennligenn och gierne for, att du wiillde wiide, huer atth min sygdom begaue siigh, saa giuer iegh diigh gannsche wenligenn att wiide, atth iegh kom hiid tiill byen wdj gaaer xiiij daage, och haffuer iegh werith saa haarth sygh, att siiden att iegh kom hiidth, att mannd icke haade trod migh tiill liuetth, att iegh haade huerekenn roo nath elder dau menn haade faatet, att iegh saa offthe besuimet, att iegh haade alds jngenn macklh; menn denn besuimellsze haffuer nu, gud sehe loff, forlath migh, menn der som denn icke haade forlat mig, daa haade jegh wiist enn ganngh gaaeth henn der meth. Menn nu hobiis miigh, att dett meth tiidenn maa bliue bere, menn iegh er ennd nu saa suaagh, att iegh kannd icke giue migh wdj luckthenn, tij

dochther haffuer saa haarth forbodt migh dett; denn suenske docther er her hos migh. Iegh ackther migh tiill Brenthuedth, dett første iegh kand bliue saa tiill paas, och der fortøuer iegh saa lennge, att min leilighedh bliuer ber, føre ennd iegh draager aff lanndith, saa hobiis migh ennd att kome digh seluff tiill ords etc. Her er jnted, min kiere søster, synnderligh nyth, att iegh kannd schriiffue diigh tiill, andet ennd dij spannsche gesannther, her ere, haffue nu fanngett deris affschedth, och sennder iegh diigh enn sedell paa deth lerith aff denn kiøbmand, att du seluff kannth forfaare, huaad atth dett giellder. Och wiill iegh nu icke wiider wmaage diigh meth denne min schriiffuelsze och wiill icke helder høier elder wiider forbye migh mod diigh, men du schallth alle mine daage finnde migh for dinn hulde broder, saa sannth migh gud hielp; der du wiist maa forlade diigh tiill etc. Och schulde du well tiillfaarnne haffue haffth min schriiffuelsze, menn iegh haade icke wiist anndith, end att du haade werith wdj Laalannd meth Jnnger Oxe, tij hun saagde for migh, att du schullde kome diid och schiffthe meth hinnde, elders schullde du tiillfaarnne haffue faath min schriiffuelsze. Och kannd iegh nu icke mere schriiffue diigh diigh (*sic*) tiill, saa reth suaag er iegh som gud, att formuenn er end nu saare rinnge hos migh, menn gud schaffet epther hanns gode willi. Iegh haade ennd hoff, att iegh wild bleueth saa tiill paas, att iegh hade kund kometh op tiill hobenn wdjgenn, menn migh tockis, att wor here icke wiill haffueth paa denne

tiid, menn iegh icke er ennd nu saa før, att iegh kannd gaa wdenn dørenn etc. Och wiill jegh nu och altiid haff diigh, min kiere søster, denn almeetigeste euige her och gud troligenn beffalenndis meth alth, du kierth haffuer, saa trolligenn som migh selluff; hannd wnndj migh att finnde diigh helbred och glaad epther denne leilighedt. Datum meth hast aff Wingaardenn denn 3 daag ochtobris aar etc. 1566.

Oluff Moriiszenn

m. e. h., din hulde broder.

(*Udskrift*:) Tiill mynn kiere søster Berithe Bølle gansche wennligenn tiillschreffuith.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 10.

19.

1568. 18de Februar. Brev fra Oluf Movritsen til Christoffer Gjøe.

Kiere Chriistoffer och kiere morbroder, tiidenn faallder migh nu saa korth, atth iegh icke nu kannd møgith schriiffue, menn giuer diigh wennligenn atth wiide, atth iegh wdj mores tiillgh som daagh fick Peder Oxes schriifwellsze, som atth iegh nu sennder diigh, atth du der wdj kannth forffaare alld leilligheden, och er worth follck nu ner komenn, des denn euige gud loff haue, der denum saa naadelligenn saa lanngh tiid beuaret; hanns hellige enngelle ledsaage denum ennd nu paa alle deriis weie och wos alle, huem der schall tienne riigeth wdj maade. Och tiill deth første forgllem icke att loue och tacke denn allmectigeste gud med allth

diith hus, att hannd saa naadeliigh hauer wnnth denum sliigh seger winndingh, och saa faa aff wore er bleue, huilcketh wij kunde see guds wnnderliige gierrnninnge. Och er her nu maannge gode raad, der tillfornne ick waar eth, huilcketh den almeectigeste gud sche loff wdj euighedth. Iegh haade well tiillfornne wdj daagh sennd diigh dethe bud, menn iegh hauer hafſth denne gannsche daagh saa møgith att schriiffue och afferde, att iegh icke tiillfaarnn haffuer hafſth tiid, och hauer ennd nu saa møgith atth schriiffue, elders wiillde iegh well nu wiider schriiffue diigh tiill, menns iegh hauer doch icke kund laateth att wiillde jo laade diigh wiide; iegh forseer migh att fannge alld wiider besched med deth først. Her med diigh gud beffalenndis. Datum Brenthwed med hast denn 18 daagh februaarj aar 1568. Iegh ynnscher Berithe och diigh manngе gode nnether.

Oluff Moriiszenn.

Kiere Chriistoffer, reth som deth breff nu waar schreffuenn, daa fiick iegh Peders Biilldes schriiffuellsze, som wiider bemelder ennd Per Oxes, huillckenn iegh och nu sender diigh och enn seedell paa, hues død och fanngenn er aff wore och dij Suensche; och sennd migh nu same breue strax wdjgenn och laad diigh icke mercke, atth iegh hauer sennd diigh same breue. Tiidenn faallder migh nu saa korth att schriiffue, att du deth icke well fortencke mig.

(*Udskrift:*) Tiill Chriistoffer Gøye, mynn kiere morbroder, wdj egenn hand.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22.

20.

1568. 24de Februar. Brev fra Oluf Movritsen til Christoffer Gjøe.

Mynn gannsche wenliigh hellszenn nu och altiid forszennth med wor herre. Kiere Chriistoffer och kiere morbroder, iegh wiill nu laade ald taecksziillsze bestaa, menn doch altiid giernne giøre allth, hues du kannth haue ere och goth aff etc. Kiere Chriistoffer, fick iegh nu dinn schriiffuellsze och formercker, hues diigh er tiillschreffuenn, saa eriith allth sanndingenn, att denn Suensche liiger paa lanndemercketh, som diigh er tiillschreffuith. Och maa du wiide, att iegh hauer fanngith tuende Peder Oxes schriiffuellsze, siidenn att iegh schreff diigh tiill med eth breue, enn wdj fredags att morgenn och enn med mith egith bud wdj gaaer. Der hos med same bud fick iegh och Peder Biilldes schriiffwellsze och Hanns Schougaards, och lyde dij alle iij fast enn meningh, och som atth iegh icke wiill forhollde diigh atth laade diigh wiideth, att der Franns Brockennhus waar ner komenn, som iegh schreff diigh tiill, bleff hannd siidenn strax affered att schullde beuille rythernne och kneethenne, atth dij schullde draage for Waarberigh och deth bellege, tij denn 12 dagh wdj denne maannith daa kom der jlld wdj krudeth der paa slotheth och hauer sprenngth taarnneth och dij anndere hus der nest wed taarnneth och schullde haue giorth stor schaade paa folcketh. Menn som Franntzs nu med denne besched waar hiem draagenn, kom ouerstenn selluff

tiill Kiobennhaffnn. Siidenn wdj fredags och wdj løuerdages er der wiiste (*sic*) tiidennde komenne, atth denn Suennsche med alld sin maackth schullde liige paa grennszenn och laader reisze alle Smaalanndenn och will giøre inndfaall wdj Schonne. Menn ouerste er nu wdjgenn ouerdragen, att allth worth kriigsfollck schulle samelis wid Enngellholm och siidenn møde, huor atth denn Suennsche wiill innd. Gud denn allmectigeste wnnde denum lycke och hiell och seier wiindingh, deth giue gud wdj euighhedth. Elders deth wiill gaa harth till, der som att hannd finnge ouerhannd, huilcketh denn almectigeste gud naadelligenn affwennde och styre hanns ouermod. Ere woriis denum stercke nock, daa wiill dij rock, menn hannd brinnger eth stort tall folck op aff deth here lannd. Ieg hauer wdj dagh afferdeth iij bud, j tiill Kiøbennhaffnn, j tiill Helszinnør och j tiill Schonne; deth wdj Kiøbenhaffn er, det schall der bliue belegenndis, intill att iegh ennthenn selluff komer der, elder att hannd hører, att worth follck hauer werith wdj hanndell med dij Suennsche. Iegh hauer bud epther mine heste; kunde dij kome saa snnaarth, att iegh kunde kome tiill hobenn, fore ennd atth dij kome tiill nogenn hanndell, daa haade iegh paa min saallighed løst der tiill; och wiill iegh mens med enn ij elder iiij klipere waare paa ouerstenn, tiill dethe fick ennde, menn hannd er saa goduiligh och komer selluff ner med alle dij herrer, hannd hauer wdj sinn lannd. Nu kiere Chriistoffer, iegh talle gierne med diigh enn dag nu her wdj wgenn. Naaer du wiillth forschriiffue

mig, huor du wiillth paa weienn her wdj mellom, daa wiill ieg wiist møde diigh och daa wiider talle med diigh, end iegh nu kannd schriiffue, om allth deth, wos well bode liiger mackth paa. Och wiill nu och altiid haue diigh gud allmectigeste beffallenndis. Datum Brenthued denn 24 daagh februarj aar etc. 1568.

Iegh ynnscher Berith och diigh mange gode nnether och driicker diigh eth krus winn tiill och er wdj denn forhobnningh, att kannd iegh kome tilligh nock tiill hobenn, daa kunde gud ennd giue migh lyckenn, atth iegh kunde ennd faa enn aff dij herer wed houedeth; daa schullde hannd giue migh saa møgith som alth deth, iegh hauer forterith wdj denne kri, och siidenn alld min tiid hede her Oluff, som atth i pleie atth kallde migh, och siidenn were enn rider som sancti Jørgen. Nu meth hast.

Oluff Moriiszenn.

Iegh tallde giernne med dig indenn sønndag; huer du wilt, daa will iegh møde diigh och siden laade diigh see alth, hues migh er tiillschreffuenn, siidenn iegh schreff diigh tiill. Wdj des mothe end mine hest kome, saa drager iegh strax ouer till hobenn.

(*Udskrift:*) Erliigh och welbyrdiigh mannd Krestoffer Gøye tiill Gundersløff, min kiere morbroder, gannsche wennligenn tillschreffuith.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22.

21.

1568. 29de Februar. Brev fra Oluf Movritsen til Christoffer Gjøe.

Kiere Krestoffer och morbroder, iegh wiill nu icke meth lanngh tacksziellsze for tiidenns korthhed bemøie diigh etc. Giuer iegh wenligenn atth wiide, atth iegh reth nu fiick Holgers schriiffuellsze, atth iegh strax med deth første schullde giue migh tiill Kiøbennhaffnn, tij hannd der haade wiider atth talle och giue migh tiill kiennde, som magth paa liiger, saa giuer iegh diigh wennligenn att wiide, att iegh nu wdj morgenn draager tiill Kiøbennhaffnn, att der som atth deth icke er wdj min herris bestilinngh, daa wiill iegh nest guds hielp were hieme paa tiisdaagh elders omsdaagh (*sic*) tiill midagh, att der som att du bliuer hieme paa torsdaagh, daa wiill iegh kome tiill diigh; menn der som atth iegh wdj min heris bestillinngh bliuer forhinndereth, daa schall du och daa fannge wiist mith bud paa torsdaagh, huer altinngh begieuer siigh med altinngh, att du der for wiillth bye migh tiill nu med dethe bud, om du bliuer saa lennge hieme, att iegh kunde finndeth her fore migh, naaer gud wiill, atth iegh kome hiem. Maa du och wiide, att dij Norsk, som waar inndsennd wdj Sueriigh tiill worth kriigs follek, der dij formercke, att kris folleketh er ner draagenn, daa draage dij och tiillbaage wdjgenn, daa ere dij Daallekaarlle och fllere aff dij Suennsche kome wdj mod deum (*sic*), och dij hauer harth slagitzs med huer anndenne, doch, gud sche loff, hafwer

woriis behollth maarekenn, och er sched stoer schaade paa bode siider. Och hauer iegh fanngith schriiffuelsze, att der er v aff mith follck bleuen døde och fanngenn, och vj aff mine heste ere borthe och bode mine wonne. Gud hand hielp ennd nu fremdellis. Woriis kriigs follck er nu wdj onsdages draagenn fraa Enngellhollm och denn wei att Wee; denn Suennsche liiger ennd nu ouenn lanndemercket alth hanns follck. Iegh hauer ick kund laath atth giue diigh dethe tiill kiennde etc. Her med diigh gud allmectigeste beffalendis. Iegh ynnscher diigh och Berithe mange gode nnether. Datum Brennthuedth med hast fastelauenns sønndaagh aar etc. 1568.

Oluff Moriiszenn.

(*Udskrift:*) Erliigh och welbyrdiigh mannd Krestoffer Gøie tiill Gundersløff, min kiere morbroder, gannsche wenligenn tiillschreffueth.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22.

22.

1568. 12te Juni. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Gjøe.

[Minn gan]nsche wenliigh [hellszenn ether nu och] altiid [for]szennth meth w[or her]re. [Mi]n alder kiereste morsøster, iegh [wiill] haffue ether gannsche wennligenn betackenndis for alld hulldhedth och mogith goth, som y migh steds beuist haffuer; huor atth iegh deth kand fortienne aff høgeste formue, wiill iegh der tiill finndis mins tiid wiilligenn etc. M. a. k. m., giuer iegh

ether gannsche wenliigenn atth wiide, atth iegh nu wdj Alboriigh bekom ethers schriiffuelsze meth Jackop Seeffelld, for huilckenn iegh gannsche gier[ne] betacker ether, och som att iegh der wdj formercker, att y nu laade opsethe deth epitafium ouer saaligh Herluffs graff, och att y for denn och anndenn aarsaage icke kome aff Siellannd før nogenn tiid epther sancti Hanns daagh, och formercker, att y giernne saae, atth iegh indenn denn tiid kunde kome tiill Siellannd, saa giuer iegh ether gannsche wennligenn att wiide, att iegh nu wdj Aalboriigh fick min herris breff, att iegh schullde were hos hanns naade viij dage epther sanncti Ha[nns] dagh medsomer nu nest komenndis, tij aekther iegh migh same tiid att were der tiill stede nest guds hielp och hobiis daa att kome ether seluff tiill ords. Och komer deth migh [møgith] wbeleilligth, [tij] ieg[h e]nnd nu icke enn tiid lanngh haade ac[tet]h migh her aff lanndth, menn dett well haade weriith paa mith gaffnn, om iegh nu nogith lennger haade kund fortouith her, och haade iegh nu wiilld strax begynnth paa Matzses regennschab; menn nu bliuer tiiden migh forkorth, att iegh nu icke, indenn iegh denne ganngh draager aff lanndith, kannd faa hørth hanns regennschab; men naaer att ether tockis, daa kannd hannd liige well haffue brølup, hannd kannd well siidenn giøre migh siith regennschab, tij hannd for denn aarsaage inthed schall bliue forholth, tij iegh wed migh anndenn raad wdjgenn y hanns tienneste. Menn altinngh schullde nu well haffue kometh tiill ennde, hade icke dethe min heriis for-

faald haade werith migh nu saa hastigth etc. etc. M. a. k. m., iegh formercker, att Hollger och Jørgenn Rosenkrannzs och y wiill giffue suaar paa dij erende, som ether ere tiilltallde om nu tiill sanncti Laurentj; gud almectigeste giffue tiill lycke och wellffarth wdj alle maade etc. Deth schall doch for innge aff migh bliue tennckth epther ethers begiere, menn migh wbeuist wdj alle maade. . . . . ny[th] . . . . . . ether tiill her fraa lanndith [annd]ith, ennd att minn heriis breffue ere wdgaaenn, atth alld adellenn her ouer all nør Jullannd schall nu paa sonndagh were forsamelleth wdj Wiibore och aff Hollger der atth forfaare min herriis wiilli. Och er her och nu komenn enn maannith schath ouer bynnderne, som iegh well troer att wdj lige maade er forhennder wdj Siellannd. Anndith nyth wed iegh nu icke att schriiffue her fraa lanndith och wiill nu icke wiider paa denne tiid bemoie ether, menn wdj alle dij maade, att y wiide atth brughe migh ether tiill wiilli och tienneste, wiill iegh alle mine daage finndis welluiiligenn aff formuenn meth alth, hues iegh wed ether tiill wiilliigh och tienneste kannd were etc. Och wiill nu och altiid haffue ether denn almectigeste her och gud euinndeligh beffallenndis; hannd wnnde migh lennge att spøre och fiinnde ether helbred meth lanngh warendis sundhed och wellffaarth. Deth wiill iegh troligenn ynnsche ether. Datum Klaxholm meth hast denn 12 daagh junj aar 156[8]. Iegh ynnscher ether jomfruer och docther Oluff mannge gode nether.

Oluff Moriiszenn.

Minn a. k. m., iegh tacker ether och giernne for ethers schriiffuelsze, som at[t y] schreff migh tiill meth Matzs Esch[iszen], och bedenndis paa deth wennligeste, att [iegh] maa were wffortennckth, att i icke føre haffuer fanngith min schriiffuellsze, tij migh ingenn bud er stedis der ouer føre nu, for iegh nu enn tiidlangh haffuer werith wdj Hannherith och wdj Wenndsysell och kom icke hiem for nu wdj denne wge etc. Wiill iegh haffue bud tiill Eschild wdj Rinngkloster, fore ennd att iegh draager her aff, om hand wiill haffue bud tiill ether.

(*Udskrift:*) Erliig welbyurdiig qwinne fru Birgitte Gøie, salliig Herloff Trollis eptherleuerske till Rinng closter, mynn kierre morsyster, ganntz wennlligenn tiillschreiffwiitt.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22. Aarstallet lader sig ikke læse, men bestemme. Det Epitafium, Fru Birgitte bekostede over sin Mand, opførtes 1568 (Becker, Herluf Trolle og Birgitte Gøie S. 23), og samme Aar lagdes Maanedsskatten paa Bønderne (Jacobsen, Skattevæs. und. Christ. III og Fred. II S. 200 f.).

23.

1569. 15de April. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Bølle.

Mynn gannsche wenliigh hellszenn diigh, min kiere søster, nu och altiid forszennth med wor herre. Kiere Beriithe och kiere søster, iegh wiill nu icke med laanngh ellder høii tacksiellsze bemøie diigh nu for tiidenns korthhedtz schylld, men iegh wiill alle mine daage finndis wiilligenn aff høgeste

formue att tiienne diig med allth, hues iegh jmer goth formaa; der maa du trøgelligenn forllaade diigh tiill saa hulldeliighenn och giernne, som iegh waare din egenn broder, saa sannth migh gud hielp, der du med inted schall finnde tuill høs. M. a. k. s., formercker iegh aff Christoffers schriiffuellsze, som hannd schreff migh tiill wdj maanndaages, att hannd ackethede siigh nu strax her aff lanndith och tiill Jullannd, huillcketh du moth wiist tro att migh reth onnth giør, att hannd nu icke lennger bliuer her, epther dij att iegh ennd nu icke maa kome aff lanndith. Ellders haade iegh ennd hoffth, att wij kund fundenns wdj Jylannd, menn iegh fortøuer ennd nu paa min heriis breff, som lyder, att iegh icke schall draage aff lanndiith, men nu wiill iegh fortoue, intill denne herre dagh haffuer ennde, att mannd kannd forfaare, hues der bliuer beslutheth, att wij siidenn kunde wiide, om att wij maa were wore egenne elder icke. Iegh kannd icke schriiffue diigh tiill, m. a. k. s., hues schaade och forsømellsze att deth er migh, att iegh icke haffuer kund kometh tiill Jullannd, som att iegh haad ackth, men er nu opeholldenn med dethe min heriis breff, att iegh icke schall draage aff lanndith. Iegh haffuer doch siidenn haffth mith bud hos Hanns Schougaardth, att hannd wiillde ffli migh forloff, menns iegh haffuer icke kund faaeth loue. Nu wed iegh icke, huer lennge atth deth wiill waare, ellder hues att iegh schall giøre, føre ennd att iegh fannger wiider beshed. Och maa du wiist tro, att deth fortryder migh reth haarth,

att du nu komer her aff landit, och iegh nu icke kannd kome diigh tiill ords, menn beder diigh, att du wiillth hielpe tiill, att Chriistoffer wiill snnaarth kome tiillbage wdjgenn, tij migh schall som gud lengis epther ether bode, epther dij att iegh nu saa schall liige bundenn mod min wiilli her wdj lanith. M. a. k. s., sennder iegh diigh nu her eth register tiill min kiøbmannd och kannd icke laadith, mens du nu draager aff lanndith, tij tij (*sic*) iegh troer well, att du nu komer hannum tiill ords paa din wei, att du wiillth were wbesuerith att haffue denn wmaage at faa elder forschicke ham det. Du moth wiist tro, att iegh wiill mer ennd gierne forschyll-deth med alth, hues att iegh wiiste diigh att tienne. Deth fortryder migh, att iegh nu her med schall forhinndere ellder wmaage diigh, menn beder, att deth maa were wffortennekth. M. a. k. s., iegh wiill nu icke wiider paa denne tiid wmaage diigh med denne min schriiffuellsze elder hoiet forbye migh mod diigh, menn iegh will alle mine daage finndis dig hulld att tienne, som att du kund were min egenn søster, saa sannth migh gud hielp, der du icke schaall finnde tuill hos, och wiill nu och altiid haffue haffue (*sic*) diigh gud denn almectigeste euinndelligenn beffalendis; hannd naadellige beuaare diigh fraa allth dett, du kannth haffue sorigh elder onnth aff, och hannd wnnde wos att finndis helbred och glaade altiid. Och torst du nu inted schriiffue migh nu tiill med dethe bud, tij deth schall strax tiillbaage wdjgenn, men giff hanum denn beshed, att du wiill schrifue migh suaar, naaer att diigh

stedis bud till migh. Nu gud were altiid hos diigh. M. a. k. s., iegh ynnscher diigh mange gode nether med mer, och beder iegh diigh, att du laader denne min korthe schriiffuelsze were diigh wfortennckth, denn er well menth, deth maa du wiist tro. Ex Brentuedth med hast denn 15 daagh aprillis aar 1569.

Oluff Moriszenn,
d. h. b.

(*Udskrift:*) Erliigh och welbyrdigh frue fru Berithe Chriistoffer Gøyes, minn sonnderlige gode wen, gannsche wenligen.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

24.

1570. 14de Januar. Jørgen Tidemand, Landsdommer i Skaane, indstævner Tingfogden i Villands Herred at møde i Lund, da Oluf Movritsen har klaget over to af ham afsagte Domme.

Jeg Jorgenn Tidemand till Hageløs, lantzdommer wdy Skanne, helsze eder met gud Peer Pomme (?) y Grødbye, tingfogitt y Wiillantzherritth. Wider, ath erlig och welbyrdig mand Olluff Mauritzen tiill Bollerup haffuer forwerffuett kongelig mait. min aldernadigste herris breff och befalning tiill meg, ath jeg skulle steffuene eder for meg vdy retthe for thuenne domme, y haffue dømth, den enne ymellom forne Olluff Mouritzen och ymellom erlig och welbyrdig frwe frw Annis fogitt paa Karsholm for nogen treer, hand loug vfordeldth haffuer tagit fraa en aff

for[ne] Olluff Mouritzens tienner wed naffn Jens y Gurffue, den anden ymellom for[ne] Olluff Mouritzen och Tordszøye mend for nogitt korn, dy mett wold och loug vfordelth haffue tagit fraa en aff Olluff Mouritzenszs tienner y Gurrj, och y icke wille giffue hanom samme domme beschreffuitt, som hand menner, y haffue giorth vretth vdy. Thy beder och byder jeg eder paa kong. mat. min aldernadigste herris wegnne, ath y tencke tiill mett tingschriffueren och tingbogen och møder for[ne] Olluff Mouritzen eller hans fuldmyndig for meg vdy retthe her vdy Lund søgne ting epther paske, leffuerdagen nest epther quasymodogenitj søndag, som er then 8 dag aprilis, tagendis mett eder, huis y haffue ath forszuarre eder mett vdy dy sager. Befalendis eder gud. Ex Lund then 14 dag januarij ar mdlxx.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 51. Udenpaa staar: Lesthis thette steffnings breff thenn x dag marcij.

25.

1570. 6te Juni. Oluf Movritsens Kvittering til Erik Podebusk for modtagne Rentepenge.

Jegh Oluff Mouritzenn til Bollerrup giør witterligt och kienndes for alle mett thette mitt obnne bref, thett jeg y dag hauer annammitt och oppeborritt aff erliig och welbiurdige manND Erick Podbusk til Bidstrup halfftridiesinndztyffue gode gamble ennekede daler, som er renntlepening af thett thusinnd daler, hanndt meg skylldig er for thette forganngenn aar 1569, huilcke forschreffnne renntte peninge jeg och

mine arffuinnge quiterrer forschreffnne Erick Podbusk och hanns arfuing for alld ydermierre kraff och efftermanunge vdj alle made. Till ydermiere winndisbyrdt trøcker jeg mitt signnett her neddenn vnnder. Datum Rannders thennd 6 dag junij aar etc. Mdlxx.

Oluff Morriszenn
min hanndth.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 51. Kun Underskriften egenhændig. Under Dok. findes Voxet, men Signetet er ikke trykket i det.

26.

1570. 23de Juni. Kongebrev til Herredsfogden i Venneberg Herred om at tilstede Oluf Movritsen at tage Syn paa en Ejendom, som Bjørn Kaas lader forfølge til Laas.

Giøre alle witterligt, att oss elskelige Oluff Mouritzen till Bollerup, wor mand oc tiener, haffuer berett for oss, huorledes att oss elskelige Biorn Kaas, wor mand, raad oc embitzmand paa wortt slott Malmø, lader følge nogett gotz till laasz, ther eblandt schall were en eng oc eyendome, som for^ne^ Biorn Kaas oc Oluff Mouritzen om tretter, oc for^ne^ Oluff Mouritzen meen hannum mett rette tilhorer oc ther fore haffuer ladet begere aff herritz fogden vdj Wennebergheritt att motte bekomme itt wuildigtt siun paa same eyendomme, huilckett hannum formeenis, for att for^ne^ Biorn Kaas haffuer wortt breff, att jngen schall diele paa hans gotzs, emeden hand er vdj wor oc riigens bestillinge vdj Skone

forhindrett, huor vdinden for[ne] Oluff Mouritzen beclager sig att skee wrett. Tha effther sliig leylighett oc effthertliij for[ne] Oluff Mouritzen meen for[ne] eng oc eyendomme met rette hører hannum til, oc paa thett hand icke schal haffue sig att beklage, att wij mett wortt breff schall holde hannum fra hans rett, oc hand ther offuer schulle myste hans grund, som hannum tilkommer mett rette, bede wij oc befale herritz fogitten vdj for[ne] Wennebergheritt, att thu tilsteder for[ne] Oluff Mouritzen wuildigt søn paa for[ne] eng oc eyendomme, som paa trettis, oc siiden giffuer hannum thett beschreffuit mett hues windisbyrd, som louligen ganger inden thinge same eyendomme anrørindes, oc ther paa ingen hinder giører for[ne] Oluff Mouritzens fuldmechtige, doch att Biørn Kaas tilforn fanger louglig warsell, som thett sig bør. Giffuet Frederichsborg 23. junij a° 70.

Udkast i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 35.

27.

1570. 30te November. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Bølle.

Mynn gannschc wennligenn helszenn digh, min kiere søster, nu och alltiidth forszenth med wor herre. Kiere Berithe och kiere søster, iegh kannd nu icke for tidenns korthedth schriiffue diigh tiill min fulde meninngh elder med møgenn lanngh tacksziellsze nu bemøie diigh, menn du schall doch alle minne daage finnde migh for dinn hullde, tro uiligh broder diigh wiilligenn atth tienne aff alld formue,

der du med inted nogenntiid anndith schall beffinnde, och diigh jo saa giernne, som ath du haade leieth wnnder hierthe medth migh, deth maa du wiist tro, saa sannth migh gudth hielpe etc. etc. Min alder kiereste søster, iegh nu wdj synnderlighhedth tacker dig for møgenn hulldhedth och din gode schriiffuelsze, men deth och allth anndith hulldhedth, iegh steds beffinnder aff diigh, kannd mins tiidth ick hos migh bliue fforglempth, men wiill kienndis diigh deth och allth att were aff forschylldinngenn plictigh diigh att tiienne etc. Min alder kiereste søster, som du nu est begierindis att wiide om wore heremend, huer att deth begiwer siigh, saa wiill iegh icke wenligen forholde diigh, atth wij ennd nu er alle aff guds naadiis hielp well tiill paas, hues gudth denn almectigeste forlenne naadenn tiill fremdelisze etc. M. a. k. s., som du och est begierenndis wdj denne din schriffuelsze att wiide, huer atth deth her begiuer siigh med denne forhauendis hanndell, saa hobiis wij ennd nu alle, att deth kannd bliue och forhanndelith tiill enn god ennde, hues denn almectigeste gud nu wnnde wos naadenn tiill, och kannd icke wiist schriiffue diigh tiill, huer snaarth att wij kunde kome her fraa, men migh hobiis nest guds hielp wed jueletiide, daa wiillde iegh giernne were hieme, om deth elders waar guds wiilli. Och kannd paa min saalighedth icke schriiffue diigh diigh (*sic*) tiill min lannge tiidth, som iegh nu haffuer haffth paa denne lanngh waarenndis reisze, och migh saa korth paakom och tiill deth rinngeste icke hade forseeth

migh atth kund elder schulldt waarith; men iegh wiill nu deth och alth anndith, migh tiith paalegis, befaalle gud och tiidenn etc. Nu min alder kiereste søster, iegh wiill well bekiende att were plicktigh att tiier haffue besøgt diigh, Pernnelle Oxe och anndere mine gode wenner der wdj lanndith, och iegh icke haffuer schreffuith ether tiill, er icke laath aff nogenn anndenn meningh, ennd iegh icke haffuer hath dij bud, atth iegh torde elder kunde frortrø (*sic*), som iegh wiill wiider seluff berethe diigh, naaer gud will, atth wy findis. Och wiill nu inthed wiider forby migh modth diigh wdj denne min schriiffuelsze, men iegh wiill alle mine daaghe finndis diigh wiilligenn atth tienne, och wiill .... nu och altiid haffue diigh gud almectigeste euinndeligenn beffalenndis; hand wnnde wos alth findis helbred och glade. Ex Stetinn med hast denn 30 nouember aar etc. 1570.

Oluff Moriiszen.

(*Udskrift*:) Erliig och welbyrdiig quiinnde frw Birritte Christoffer Gøyes, mynn kære søster och besønderliig gode wenn, gantz wennliigenn tiilschreffuith.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

28.

1571. 11te Februar. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Gjøe.

Mynn alder kiereste morsøster, iegh wiill nu medth innge lanngh och tiilbørliigh tackszielsze bemøie

ether, men wiill kienndis aff lanngh forschyldinngh att were ether pleetigh att tienne meth allh, hues iegh gotth formaa, alle mine daaghe, och wiill ynnsche, att denn almectigeste gud wiill naadelige ophollde ether med lanngth liiff, helbred, lysallighedth och wellffarth etc. Min a. k. m. s., kunde iegh nu ick lennger forholldith att schriiffue ether tiill, mens y schullde well føre haffue faaeth min schriffwellsze, menn nu haffuer der ingenn kund komith wdj melum byer for suaarth wande; mith bud, iegh haade tiill Kalø, kom ij gannge tiillbage igenn och icke kunde kome diid. Saa sennder iegh ether nu her min herris breff, som iegh fiick med min karl, som waar wdj Koldinngh, att i der wdj kunde merck, att iegh schall følle hanns naade aff lanndith, huilcketh y nu seluff kunde tennck atth migh icke wdenn stor schaade, forsømelsze och teringh kannd affkome med min bygenningh bode wdj Sielannd och Schonne och siidenn mine mannge heste och folck, som iegh nu schullde ouer och schille migh wiidth, med saa møgith, der er hos. Och haffuer iegh, siidenn iegh fick same breff, werith reth yllde tiill friids, men iegh befaler deth nu gud; hand førith tiill denn beste ennde. Och sennder iegh ether her deth breff, som iegh haffuer faaeth, føre ennd iegh kom her wdj lanndit, som iegh haffuer schreffuith wnnder, huor att iegh daa haffuer werith denn tiid, dij ere wdgaaenn, som ath y kunde forffare aff min heriis breff, att deth bemelder, att iegh der om føre haffuer fanngith, och iegh alds ingenn haffuer fanngit, wdenn dethe

Folmers breff fannth iegh her paa gaarden. Och sennder iegh ether och nu Jørgen Roszennkranntzses breff epther wor affschedth; och haffuer iegh nu schreffueth hanum till ygenn, att iegh wiill kome tiill hanum, naaer deth kannd were hanum beleiligth, daa wiill iegh kome tiill hanum epther hanns begier, men iegh wed nu icke huad daagh, føre iegh fannger mith bud hiem igen; siidenn draager iegh strax tiill hanum. Och sender iegh ether och eth breff, Erick Podebusch schreff migh tiill med mith bud, iegh haade hos hanum; saa draager iegh nu tiill hannum wdj morgenn och strax tiilbage igenn. Ieg sennder ether nu her Hollgers breff och Beatis wdjgenn och haffuer well forstaaed meningenn, att i wiillde sennde migh mine breffue tiillbäge igenn[1]). Iegh wiill paa deth wenliigeste bede ether, att y wiille haffue migh wnndschylllh, tij iegh icke kannd føre kome tiill ether före om fredagenn nest for føstelauenns sønndaägh for denn aarsaage, att iegh nu haffuer Jackop Seffelds schreder, och hannd begynnder nu att giore migh nogenne kleder, som iegh wiillde haffue med migh, och dij icke kunde bliue rede føre. Och beder ether, m. a. k. m. s., att i icke wiille fortenncke migh, att iegh icke føre kannd kome; der som atth iegh nu icke schullde saa korth paa denne

---

[1]) I Marginen er tilføjet: Som y ere begierendis att wiide om deth kongens breff, Jackop Seffeld fick, deth feck hand icke her, men iegh kannd tencke, att deth er om same riesze, som iegh nu er forschrefuinn paa

risze igen, daa haade iegh well kund føre komith, men nu erith migh saa hastigth med alth, iegh schall laade giore. Och beder iegh ether och giernne, atth y wiille byde migh till, om y aff inngen haffuer formerth, att manud epther denne tøe kunde kome ouer bellth, tij iegh willde haffue mith bud ouer tiill Sielannd och Schonne, om mannd kunde kome ouer, tij iegh willde, Matzs Eschiszenn schullde møde migh wdj Kolldinng, forennd att iegh drog aff lanndith. Iegh wed inted nyth nu ether atth tiillschriiffue och will icke høieth forbye migh mod ether; menn iegh finndis ether hulld och godnilüigh att tienne alle mine daagh och wiill nu och altiidth haffue ether gud denn almectigeste euinndeligenn beffalenndis. Och ynnscher iegh ether och alle ether jomfruer e m gode nether. Ex Klaxholm med hast denn 11 dagh februarj aar 71.

Oluff Moriiszen.

(*Udskrift*:) Erliigh och welbyrdigh fru Berith Gøie tiill Rinngkloster, min kiere morsøster, gannsche wennligenn tiillschriffuen.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22.

29.

1571. 30te Juni. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Gjøe.

Mynn gannsche wenliig hellszenn nu och altiidth forszennth med wor herre. Min alder kiereste morsøster, iegh wiill nu icke for tiidens korthedth med møgenn lanngh tiillbørliigh tack ether ope-

hollde ellder bemøie, mens iegh wiill finndis ether wiilligen atth tiienne aff høgeste formne alld mins tiidth och wiill och nu der nest ynnsche ether lennge atth leffue med sundhedth lannghsum lockszallighedth och mogenn wellfaarth. Troer wiist, atth deth ingen menische hellder wiillde ynnsche och wnnde ether end iegh etc. M. a. k. m. morsøster, giuer iegh ether wennligenn atth wiide, atth iegh nu med mith egitth bud fraa Julannd bekom ethers schriiffwellsze, som er denn 12 daagh junj aff Aakier wdschreffuen. Som y nu schriiffuer, att y ere komenn wdj forfaarinngh, att min herre schullde møgith haffue ether for munde for deth gulld, att y lode weie, och for deth Rinngklosters wendtarum och anndith, som ethers schriiffuelsze derom bemelder; om dethe saa er, som ether bereth er, daa troer wiist, att deth migh som gud reth haarth fortryder, doch haffuer iegh inted hørth hanns naade talle der om med nogith, menn iegh førde ethers naaffn well paa talle, der iegh waar paa Frederickesbore och daa atth haade hoffth, atth hanns naade schulld nogith laadeth siigh merck om ether, deth førde iegh wdj talle bode wdj fulldschab och eruhed, men som gud hanns naade icke neffnde ether (*sic*) tennckthe ethers naffnn wdj nogenn maade, menns att iegh waar der; men der ennd deth haade schedth, daa maa y wiist tro, att iegh schullde haffue suaarith der tiill saa mogith, som mueligth haade kund weriith, att nogenn kun suaare hanns naade, och haade iegh ennd schulld forkaste tlelszinnghbore der ouer, tij siidenn kunde

hanns naade icke tage møgilh mere fraa migh; men y maa wiist tro, atth der inted annderlunde bleff talld om ether end, som atth iegh nu schriiffuer, som iegh schreff ether tiill siiste ganngh, och haffuer iegh ingennsted mere werit, der som min her haffuer werith, siidenn wij schildis atth, wdenn denn ganngh paa Frederiickesbore, som iegh schreff ether tiill. Mens y maa wiist troo och forlaade ether tiill, der som deth her epther bliuer omtallith och iegh er der hos, schall der wist bliue suaarith tiill, saa mogith mueliigth er etc. Och beder iegh ether, min a. k. m. s, atth y icke gremer ether for nogenn sliighth, som kannd siiges ether, tij y kiennder well denne wnderlige werdenn, atth der er ingenn bestannd der hos, mens der som atth der waar nogenn bestannd der hos, daa waarith well fortrydelligth, mens y wdi deth nu well seluff beiere (*sic*), ennd iegh kannd schriiffue der om; tij wiillde iegh menns beffalleth gud och ethers wschylldiighedth, tij alle de, ether kiennder, wed ether och well wdj allth wnndschyllth, och wiillde iegh der for[1]), att nogenn aff ethers affgynnder schullde deth spøre, atth y der for gremede ether, menns y wiide ether well seluff att trørste (*sic*) aff guds ord bere, end iegh nu kannd schriiffue, och y och well seluff kiennder denne wnnderliige stinndiigh och wbestanndith forgenngeliigh werdenn etc. Som denne same ethers schriiffuellsze y (*sic*),

---

[1]) Her er glemt: ikke.

m. a. k. m. s., atth y ere begierenndis att wiide, om migh nogith er beuist om denn herre van Dono, daa wed iegh well, att hannd bekomer naagith aff min herre wdj Jullanndth, mens hues deth bliuer elder huer møgith, wed iegh ennd nu icke, mens deth giuer tiidenn well tiill kienndc; menns med denn hanndell medth A. H. er migh sleth inted om beuist, elder iegh deth fore haffuer horth, men iegh troere icke etc. Min a. k. m. s., giuer iegh ether och wennligenn att wiide, att iegh bekom och enn ether schriifwellsze nu ij elder iiij daage siidenn med enn af her Peder Schrams sonner, kom fraa schollenn och wiillde tiill sinn faader, och er same ethers schriiffuellsze wdschreffuenn aff Aakier denn 30 maj, och sennde y migh enn bogh med same ether schriiffuelsze, for huilckenn iegh paa deth wennligeste betacker ether, och erenn migh som gud kierer ennd y (*sic*) nogith anndit, y kunde haffue senndth migh, tij jegh hafwer lest enn hell hob wdj enn, att iegh seer, att deth, iegh haffuer lest, er goth och trosteligh paa wor siiste affsched aff denne werdenn. Och som att y och wdj denne same ethers schriiff (*sic*) er nogenne aff mine saalige moders smocker begierenndis tiill att rede Maargrethe medth, huillcke y och gierne haade schulld faaeth, der iegh fore haade faaeth denne ethers schriiffuelsze, menns iegh haffuer som paa min salighedth icke bekometh denn førennd nu wdj denne wge, som her Peders sonn seluff schall bekiennde, mens huor att denn saa lennge haffuer werith, er migh som gud wbeuist, och bedenndiis gannsche

wennligenn, att y der wdj icke wiille fortenncke migh etc. Iegh wed nu inted synnderligth att schriiffue ether tiill aff denne lands ennde anndiith, ennd migh er saagth foruist aff dij heremend, som waare paa Frederiickesbore, att hersiigh Hanns forligthe min herre och hersiigh Aaluff nu, der hersiigh Hanns waar paa Frederiickesbore. Iegh wiill ether nu icke lennger ophollde, m. a. k. m. s., elder med høie forbynningh ether nu forchinndere, mens iegh er och bliuer etther hulld att tiienne, saa lennge iegh leuer, der y med inted schulle finnde tuill hos, och wiill nu och euinndeliigh beffalle ether gud denn almeetigeste; hannd naadellige opehollde, spaare och beuaare ether med lannguaarendis liiff, sundhedth och mogenn wellffaarth, deth ynscher och wnnder iegh ether liige wiid migh seluff. Ex (*sic*) aff Helszinnghbore med hast denn 30 daagh junj aar etc. 71.

Oluff Moriiszenn.

M. a. k. m. s., iegh wiill icke hellder wenligenn forhollde ether, att iegh nu wdj guds naffnn haffuer anameth slotzs louenn her paa slothith 16 junj, och gud hielpe migh well med gunst och naade och wdenn min schaade att kome her fraa, och der som att iegh med lempe kannd med deth første epther leilligliedenn kome her fraa, schall iegh bruge min yderste fliid tiill, tij iegh paa min saalighed hellder misted ennd haade the for daagelligh møie och wmaage, her fallder. Nu denn same min here och gud, der haffuer sath migh her,

hannd schall och well flii migh her fraa. Der som min herre wiillde were migh saa naadiigh och wnnde migh nogenn forsictinngh paa deth golzs wed Brennthwiidth, begierel iegh inted anndith, der were gud mith winnde tiill; menn iegh wiill epther ether raad der hanndelle wdj, hues mueligth kannd were. Om ether penninge, som i schriiffuer om med fru Berthe Sture att faa wd, daa wiillde iegh nu wiist bruge min fordell med minne peninge, waar iegh wdj ethers sted, for mannge orsaage schylld etc. Och haffuer iegh nu, siiden iegh annameth slotith, steds werith her och wdj saanndhedth med møgenn wro. Wiide y nogith, atth iegh her wdj denne lannds ennd kannd nogith bestille elder wdrethe for ether, finndis iegh der tiill mer ennd willigh, och ynscher iegh ether, m. a. k. m. s., mannge gode nether sampth alle ether jomffruer och hobiis, om mueliigh er min herriis forffalld forwdenn, daa wiill iegh giøre mith beste att kome tiill Julannd att talle med ether indenn winther. Nu gud were altiid hos ether.

(*Udskrift:*) Erlliig och welbørdiig frw Birgitte Gøye till Aakier, mynn kierre morsyster, ganntz wennlligenn tillschreffuit.

Orig. i Geh. Ark. Gamle svenske Jordebøger. Slutningen af Efterskriften (fra Ordene «for daagelligh møie» paa foregaaende Side, L. 3 f. n.) og Udskriften i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22.

30.

1571. 19de August. Brev fra Kurfyrstinde Anna af Sachsen til Fru Birgitte Gjøe.

Vonn Gottes gnaden Anna, geborne aus konigklichem stamme zu Dennemarck etc., hertzoginn zu Saxenn vnd churfurstinn etc.

Erbare liebe besondere. Vns hat junckfraw Anna vonn Hardenberg vertreulich zuerkennen gegeben, wie treulich vnnd vleissig jr eu[ch] in der bewusten sache jr zum besten bemuhet habt, we[lche]s vns von euch zu gantz gnedigstem gutten gefallen g[er]eicht, vnnd dieweill wir gar keinen zweifell habenn, [so] jr euch diese sache wie bishero wollet obgelegen sein las[sen] vnd derselben ferner mitt ernst annehmenn, die sa[che] zu begertem gutten ende bracht werdenn, so ges[inne]n wir vnd begeren gnedigst, jr wollet kunfftig ewren [b]esten vleiss hirinne furwenden, das dieser vorschlag möch[te] jns werck gerichtet vnd gluglich vnnd gotseligklich volntzogen werdenn; daran erweiset jr vns ein besonder angenehmbs wohlgefallen, welchs wir gegen euch in gnaden hinwider zuuergleichen vnuorgessenn haltenn wollen. De[r] almechtige verleihe hirzu seinen göttlichen segenn. Wir haben auch vngerne vernommen, das jr itzo mit dem husten geplaget sein sollet, vnnd schickenn euch hirbey einen quittenjulep, damit wir den husten an vns selbst offtmals vertrieben, dauon möget jr alle abend ein loffell voll zwen oder drej auch dess tages, wann es [di]e notturfft erfordert, einen löffell voll ein-

nehmen, ... sichtig es wirdet euch von solcher beschwörung .... [W]usten wir euch in jchtwas anders, so euch zu ...... geraichen mochte, rath vnd furderung zu .... ige .... jn vnser gnedig guthwillig gemuth gleicher ge....... vnnd befehlen euch Goth jn sein gnad vnnd .... Friderichsburg denn 19. aug. a° 71.

[Anna] churfurstin zu Sachssenn.

(*Udskrift:*) Der erbarnn vnnser lieb .... Brigittæ Trollin wittwe .... zu eigen [ha]ndt.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23. I Brevet ere flere Huller. Udskriften er for største Delen ulæselig, da den er opløst af Fugtighed.

31.

1571. 15de Oktober. Brev fra Anna Hardenberg til Fru Birgitte Gjøe.

Myn a. k. farsøste, den almetteste ewiig here och gud were altiid hus eder mett siin heliig and och naade och beuore eder fraa altt wntt bode tiill siell och liiff. Y skule haffne saa mogen tack, for y wiille nu haffue eders bud hiid tiill meg, och dett ieg formerker, att y wiille saa gerne, att ieg skulle komme tiill eder. Iehan Koruff kom y iafftes igen fraa Fredrickborg, tii han førde dii tiiden der hen, att gud haffde kalled myn f. n., och haffuer kongen skreffued h. Hans tiill, at hans kon. matt. well senne nogen aff siinne raad hiid, som skall foraardenere och bestelle altiing mett myn f. n. begraffelse, och hans kon. matt. well for-

skriiffue diirres slett oc wenner tiill hi. n. begraffelse; dog er der intted skreffued, huor h. n. skall begraffues, och nar dett skall werre. Nu wed den almetteste euiig gud, huor meg lenges effter eder, och huor gerne ieg wor eder tiill ords. Nu siiger dii her alle, att dett icke well skike seg, att ieg drage[r her] fraa, for raaded kommer, som ieg .... och seluff well kand tenke, och der som h. n. skall settes neder y kapeled, kand ieg och tenke, att ieg maa bliiffue her saa lenge, tii her er icke mange, h. n. kand gøre møgen ere. Ieg tenker och paa dett, y skriiffuer neden y eders breff, att ieg skall tenke paa effterkome, att kand ske, att der som ieg nu drog hen, da skulle dii tenke, att ieg førde noged her hen, tii dett bleff bestelle her y portten, for myn f. n. døde, att mand skulle se tiill, att myn f. n. folck intted bar wd aff portten. Frøken Liisebett och frøcken Aadriian haffuer inge linkleder, nu dii skulle hen; nu lader Engell och ieg gøre dem, saa gud wed, wii haffue alle hender fulle, tii wii wiille icke gerne, att dii skulle kom hen, saa myn f. n. skulle faa spott der for; hertiiginen tenker slett intted paa. Kongen haffuer och skreffued h. Hans tiill, att raaed skall och faa besked mett dem, huorlen dett skall gaa tiill mett bode frøken. Dett aller første meg muliitt er, skall ieg komme tiill eder; dii menne, att dett skulle lade meg ille, att ieg skulle drage her fraa, for myn f. n. bleff begraffen, men liige som eder tøkes och y raader meg, well jeg gøre; gud wed, dett gør meg wntt, att ieg skall werre saa lenge fraa eder. Ieg beder

for guds naffn skyld, att y icke wiille gremme eder, och y wiille skriiffue meg tiill, huorlen ede[r li]jider. Den euiig baremhierttiig g[ud] h[and stør]ke eder mett siin heliig [and] och [naad]e, tii hand wed, att y ere ald my[n] trøst. Ieg kand tenke, y haffuer bud tiill Selland; wiille y lade meg wide, huad suar y faar. Iehan Due skreff meg tiill, att kon. matt. haffuer beffalled hannom att skriffue meg tiill, att hans n. begerred, att ieg skulle tage Hans dreers børn tiill meg tiill paa wiider besked. Kongen lod spøre att den, der wor henne, om myn f. n. haffde bettenck nogen, nu h. n. skulle dø, da haffde hand sagtt ne, ingen wden iomffru Anne Hardenbierg gaff hi. n. ij tusiind daller. Huad heller dett behaffued dem well heller ille, wed ieg icke. Dett bud, der kom først hen tiill Seland, der skreff ieg eder tiill mett och senne Pernelle Oxse breffued, tii hertiiginens fyrbøder, der wor paa Aaker, sade meg for saa wiist, att y wor altt dragen offuer tiill Seland. Ieg skreff eder tiill nu y loffuerdags mett Morten Suensen, hand loffued meg, att hand wiille drage tiill eder. Dett første meg muliitt er, skall ieg komme tiill (*sic*). Ieg senner eder noged ingeffer, ieg kofftte tiill Lybck; behaffuer eder dett, da well ieg flii eder mer. Ieg taker eder saa gerne for eders saen, men ieg well, saa santt hielpe meg gud, icke haffued, wden y wiille lade meg wiide, hu[ad] dett haffuer kosted. Myn a. k. farsøst[er, ieg] beffaller eder den euiig baremhier[ttiige gud] y wold, hand beuorre eder well fraa [al]tt wntt och størke eder bode tiill siell och liiff. Skreffued Synnerborg

den 15 october. Engell lader siige eder saa mange gode netter.

Anne Hardenbierg.

(*Udskrift:*) Tiill myn kerre farsøster fru Berrette Gioe ganske wenliig tiillskreffued.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31.

32.

1571. 26de December. Brev fra Fru Ida Ulfstand til Anna Hardenberg.

Minn ganntzsche wennlig helszenn nu och alle thiidt forszenndt wor herre (*sic*). Kierre Anne oc kierre søster, jeg tacker theg saa ganntzsche wennligenn oc giernne for altt saa møgit ærre oc goede, som thu mig oc mine alle thiidt wdj saa mange wsiigelige maade giortt oc beuiist haffuer, huilckett ieg icke forglemme will, gudt giffuett, ieg wiste i nogenn maade att kunde forthiennett oc forskyllett, som ieg schulde i alle maade finndes saa huldt oc goeduilligenn till, som thu war min egenn kiodelige søster. Min allerkieriste Anne, kanndt ieg icke fuldscriffue theg till, saa rettelige fast mig langes epther theg, oc saa rett wnntt thett gior mig, att min leylighedt kunde icke begiffue seg saa, att ieg kunde komme i thalle mett theg, siidenn thu kom till Aackier, menn ther som thu hagde werit paa Koldinng, som thu haffuer werit paa Sønderborig, siidenn gudt kaldett min salig naadigste frwe, tha schulde ieg som gudt lennge siidenn werit hoesz theg, enndog thu kunde ingenn goede haffue ther

aff. Menn ieg beder theg for gudtz schyldt, att thu nu icke sorger oc gremmer theg saa fast, att thu schallt forthørnne gudt ther mett, for hanndt will haffne sinne goede wylge i alle maade. Jeg beder theg oc giernne, att thu icke willt fortheneke mig, for ieg haffuer icke lennge siidenn schreffuit theg till; saa will ieg nu icke wmage theg mett nogenn lannghe scriffuelsze. Ther som ieg wiste i nogenn maade, ieg kunde ennthenn giøre eller bestylle nogett for theg, som theg till wilge oc thieniste kunde werre, tha raaedt oc byudt alle thiidt offuer mig som offuer thenn, thu jnngenn thuyffll haffuer paa; jeg will i alle maade finndes ganntzsche goeduilligenn. Wille thu well giørre oc siige Enngell mannge goedhe natther paa mine wegnne. Mergretthe oc Metthe Goye lader siige thegh och Enngell mange m goede natther. Saa will ieg nu oc till enig thiidt haffue theg thenn allmeetigste herre gudt beffalenndes; hanndt werre alle thiidt hoesz theg mett siinn anndt oc naade. Ex Schierszoe anndenn yull dagh aar mdlxxj.

Jdde Falck Goyes.

(*Udskrift:*) Erlig oc welbyurdig jomfrwe jomfrue Anne Hardennbierig, minn kierre soster, ganntzsche wennligenn tilschreffuitt.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

33.

1571. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Bølle.

Mynn gannsche wenliigh hellszenn diigh nu och altiid forszennth med wor herre. Kierre Beriithe, søster och besynnderliige gode wenn, iegh wiill nu icke for tiidenns korthhedth diigh med nogenn lanngh tacksziellsze bemøie, menns wiill trolligenn ynnsche och bede aff gud denn almeetigeste, ath hannd naadelliige och well wiill ophollde och beuaare diigh med lannghuaarennde liiff, sundhed och mogenn wellffarth etc. Min alder kiereste syster, iegh wiill icke forhollde diigh wennligenn, att iegh nu wdj jafflhenn kom hiid him (*sic*) och ackther migh med deth første att draage tiill min herre, er der for min gannsche wenlige bønn, att Chriistoffer wiillde byde migh tiill, som atth iegh och haffuer schreffueth hanum tiill om, huor lennge att y fortøue her wdj lannddith, elder om y ackther ether snaarth nogenn sted aff lannddith etc. Och sennder iegh diigh nu her eth breff, som Karinne Hollger Roszennkranntzs haffue schreffueth diigh tiill, och sennder iegh diigh och eth, hun haffuer schreffuith fru Hilldebore Klaus Daaes tiill, att du haade wiilld well giorth och hafflh denn wmaage och senndth hinnde same breff. Iegh wiill diigh nu icke paa denne tiid med lanngh schriiffuellsze bemoie, menn wiill nu och euinndelligen haffue diigh gud almeetigeste beffalenndis. Ex Brennthuidth mandaagh med hast aar etc. 1571.

iegh ynnscher diigh och dinne jomffruer mannge gode nether.

Olluff Moriiszenn
m. e. h.

Orig. i Kgl. Bibl Adelsbreve Fasc. 23. Udskrift mangler.

34.

1572. 31te Januar. Brev fra Anna Hardenberg til Fru Birgitte Gjøe.

Myn aller k. farsøster, den almetteste euiig gud were altiid hus eder mett siin heliig and och naade och beuore eder well fraa allt wntt bode tiill siell och liiff, och hand belønne eder alle beuiist och forskyltt wellgierning och moderliig hiertte, y haffuer altiid hafftt tiill meg och beuiist mett giering. Myn a. k. farsøster, ieg kand ieke fuld skriiffue eder tiill, saa meg aff altt mytt hiertte lenges effter skriiffuelse fraa eder, att ieg kunde wiide, huorlen eder liider, tii ieg haffuer ingen skriiffuelse faaed fraa eder wden dett breff, y skreff paa Korsør. Ieg haffuer skreffued eder iiij breffue tiill siiden och forhobes iu tiill gud, att y haffuer faaed dem. Ieg skreff eder ett breff tiill mett eders sølff kande, som ieg feck Erick Ruds karl skull anttuorde Pernele Oxse, och ett mett Perneles egett bud, och senne ieg Serabeel ett breff, som ieg skreff eder, huorlen leliigheden begaff seg y Odense, der herrene wor der. Ieg senne eder och siiden ij breffue, som hertiiginen aff Mekelborg haffde skreffued meg tiill och begerred aff meg, att ieg

wiille møde h. n. y Hønneborg, huiilked ieg gjorde. Der ieg kom der, da sade h. n. meg, att der borgmeder søn drog fraa Odense, da wor hand rett bedrøffued och klaffued hartt, huorlen hans samuitiighed trøtte hanom, och sade, att hand icke kunne giffue seg tiill freds, før hand kom meg tiill ords, att hand kunne høre myne egen ord, om ieg haffde och wiille giffue den sag offuer mett en god wiille; da haffde hertiiginen sagtt, att dett wiille icke skiike seg, att hand talle mett meg seluff, men hi. n. wiille forskriiffue och forhørre myn mening och spurde meg att, huad hi. n. skulle siige. Da sade ieg, att ieg wor well tiill fres, och ieg haffde skreffue hannom myn mening tiill der om, der wiille ieg lade bliiffued wed. Da sade hi. n. meg och, att hi. n. haffde talled mett hannom om myn broder och meg, att hi. n. saa gerne, att denne gamell handell giek for seg ygen, bode for hi. n. wiille meg well, og for hand icke skulle faa en wnd samuiitiighed y fremtiiden, for hand saa haffde forwend myn løke, med fler ord. Da haffde hand sagtt, att hand wiille giffue der tusiind daller tiill, att dett wor sked, men hand beffrøtted seg, att myn broder icke skulle wiille gørred, tii hand haffde gerne wntt hannom ii andre och formerked, att hand icke wiille giffte seg, tii hand haffde en frue ker, saa hand mentte, att hand for den skyld icke wiille gøred; oc sade och, att hand wiiste, att ieg wor saa gudfrøtiig, att ieg icke samtøtte noged, for hand wor giffit. Och sade hi. n. meg, huor moged gott hand talle om meg, och huor hartt ieg haffde

raad hannom fraa y den handell, och att dett haffde lenge siiden werred sked, haffde ieg icke werred der saa møged y mod, mett mange ord och møged gott, som hi. n. sade meg, som ieg och kende myne egen ord. Ieg bad hinne, att hun skulle talle mett Holger och Iorren Rosenkrans om myn broder. saa ieg lod h. n. formerke mytt hiertte y den sag, men h. n. loffued meg hartt, att dett skulle bliiffue wf[or]-merke y alle maade. Anders Beng er kommen ygen, saa brøloped bliiffuer nu beslutted y Koliing, nar dett skall werre; dii drager der fraa y dag. Wiille y nu saa well gøre och skriiffue meg tiill mett dette bud, huorlen eder liider, och om y haffuer faaed alle dii breffue, ieg haffuer skeffued (*sic*) eder tiill, och huorlen eder liider, och om y haffuer talled mett myn broder. Iakop Wlffeldtt hauffer loffued meg, att hans eged bud skall førre meg eders breff, y huad y faar hannom. Wiille y och skriiffuer (*sic*) meg tiil, huor snartt y wentter eder hi[id tii]ll laned. Myn a. k. farsøster, gud wed . . . . . meg aff altt mytt hiertte lenges effter eder och forlenges nu saa fast, før ieg faar nu skriiffuelse fraa eder ygen. Ieg lod och forhørre mett Hans Skogord, huorlen ieg skulle holle meg mett dii perler och smøker, da lod hand siige meg, att ieg skulle beholle dem och wntte meg dem gerne, der som dett wor møged beder. Ieg well nu och altiid, myn a. k. farsøster, haffue eder den almetteste euig gud beffallendiis; hand sparre och beuore eder fraa altt wntt bode tiill siell och liiff och wnne wos att snartt och glad (*sic*). Gud wed, ieg er saa glad

och roliig y mytt hiertte, som ieg icke haffuer werre y mange aar. Skreffued Huedeholem taarsdag nest for kyndermys.

A. H.

(*Udskrift*:) Erliig och welbiurdiig frue fru Berrette Herløff Troles, myn kerre farsøster, ganske wenliig tiillskreffued.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

35.

1572. 7de November. Indbydelsesbreve til Fru Birgitte Bølle til Oluf Movritsens og Anna Hardenbergs Bryllup.

a) Fra Oluf Movritsen.

Wennliig hiilsenn allhiidt forsenntt mett uor herre, kierre frw Griitte, sønnderliig guode wenn, nest enn wennliig tacksiigelsze for allt gott, huilckett ieg giernne forskylle wiill. Kierre frw Griitte, giiffuer ieg ether wennliigenn tiillkennde, att ieg agter wdj the helliige trefoldiighedz naffnn att giorre mitt brøllupp mett erliige och wellbyrdiige jomffrue Anne Hardennbergh vdj Kiøbbinnghaffnn thenn anndenn sønndagh epther ny aars dagh nu først kommenndis, som er thenn xj dagh januarij. Saa er mynn ganntz wennliige bønn thiill ether, att y uille wellgiorre och wmage ether diidt samme tiidt, giorrinndis ether gladt mett miig och flere wore wenner, som miigh forhobinndis ther tha forsammelinndis worder, och y uille uerre wbesuerritt och uerre om loffuerdagenn

nest tiilfornne wdj Kiøbbinghaffnn, tthett forskylder ieg giernne mett, huis ether tiill wiillie kanndt uerre. Her mett ether gudt almegtiigste beffalindis. Ex Bollderupp thenn 7 dag nouembris anno dnj mdlxxij.

Oluff Mowriidtzenn.

(*Udskrift*:) Erliig och welbørdig frue Byrgitte Christopher Gioes, minn sønnderliige guode wenn, ganndtske wennliigenn.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 56. Ikke egenhændig.

b) Fra Erik Hardenberg.

Minn gannsche vennliig hiillssenn allthi[d] forszenndtt medt vor herre, kierre fru Birgit[te], besønnderliig guode venn, nest enn vennlig thacksiigellsse for alltt gott, huilckitt ieg allthid giernne forschiille viill mett, huis ether tiill viilge och thiennist kannd verre. Kierre fru Byrgitte, giffuer ieg ether vennliigenn tilkende, att erliig och velbiurdiig manndt Oluff Mauritzenn tiill Bollerup achter udj thj helligtrefolldiigheds naffnn att giørre sitt brøllup vdj Kiøbinnghaffnn medt mynn kierre søster Anne Hardennberg thenn anndenn sønndag ephter ny aars dag nu først kommenndes, som er thenn xj dag januarij. Er therfor tiill ether mynn gannsche vennlig bønn, att y uille uell giørre och vmage ether did samme thiid, giørrenndis ether glad medt oss och flerre vorre venner, som mig forhobenndis ther thaa forsamlenndis vorder, och y viille verre ubesuerritt och verre om løffuerdagenn nest tilfornn udj Kiøbinnghaffnn, thett forschiller ieg gierne mett, huis ether

till vilge och thiennist kannd verre. Her medt ether gudt almechtigste befallenndis. Ex Tostelunndt thenn 7 dag nouem. anno etc. 1572.

Erick Hardennberg.

(*Udskrift:*) Erliig och welbiurdiig frue frw Byrgitte Christoffer Gøyes, minn sonnderliig guode venn, gandsche vennliigenn.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31. Næppe egenhændig.

36.

1572. 26de November. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Bølle.

Mynn ganntz wennlliig helszenn nu och alltid forsenntt mett wor herre. Kierre Birritte, soster och besonnderliig gode wenn, tacker jeg tig ganntz wennlliigenn och giernne for alltt gott, som dw mig alltid giortt och bewiist haffuer, huilckett ieg alltidt ganntz godwilligenn och giernne hos tig forschyllde wiill mett, hues ieg wed tig kiertt och till wiillie kand were. Kierre Birritte, som dw nu thenne leiglighett forffarer aff thette hoss liggenndis breiiff, saa haffde ieg achtet mig siellff did till tiig och wiild sielffue mondtligenn haffue yttermere beditt bode tig och Christopher; menn ieg haffuer haffdt mitt bud paa gaardenn, tha er mig berett, attw icke haffuer weritt hieme, ellers wilde ieg haffue komitt till tigh, menns nu er tidenn mig saa kortt, att ieg drager nu strax offuer tiill Skone, ellers wiilde ieg end nu sielffue haffue dragitt tiill tig och wiider haffue beditt tig, end jeg nu her vdj kand giore.

Thj er mynn gantz wennlliig bonn tiill tig, attw wiilde jo wiist were hos mig same tid, epther som ieg mig ther vdinden till tig forszeer, huor ieg thet vdj nogenn made kand hos tig forschyllde och fortienne, tha skalltw ther tiill alltid finnde mig ganntz wiilliig. Her mett tig gud allmeetigeste beffalinndis. Ex Brenndtued thenn 26 nouembris 72.

Olluff Mowritzenn.

(*Udskrift:*) Erlliig och welbordiig frw Biritte Christopher Goyes, mynn soster och besønnderllig gode wenn, ganntz wennlligen.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22. Ikke egenhændig.

37.

1573. 11te Januar. Oluf Moeritsens Morgengavebrev til Anna Hardenberg.

Wy Frederich thend anden mett gudtz naade etc. giøre alle wittherligtt, att for osz wor skickett osz elskelige frue Ane Hardenbierg till Bregentuedt, affgangne Oluff Mouritzens eptherleffuerskis, wiisze bud Niels Jenszen mett itt welbeseglidt pergamentz gauffuebreff mett fire helle och holdne hengendis indtzegle for, wskraffuit, wstungitt, wmachulerit och wdj alle maade wforfalskidt, liudendis ordtt fran ordtt, som her epther følger: Jeg Oluff Mouritzen till Bollerup giørrer wittherligtt och kiendis for alle mett thette mitt obne breff, att eptherthj thett nu aff gud almegtistis forsiun er saa beslutitt och samtocktt emellom erlig och welbyrdige jomfrue Ane Hardenbierg och mig, saa att ieg wdj the hel-

lige trefoldighedtz naffn agther att will thage hinde till min egthe hustrue, tha paa thett att hun maa nyde mig gott adtt, om gud almeetigste saa forseett haffuer, att hun min dødtt offuerleffuendis worder, haffuer ieg mett min frij wilge och welberaadt huue till hindis morgen gaffue forskreffuitt, bebreffuitt, beuilgitt och samtoecktt och nu wdj thette mitt obne breffs krafftt och magtt forskriffuer, bebreffuer, beuilger och samtøcker forbemelthe jomfrue Ane Hardenbierg thette eptherschreffne mitt jordegoudtz till hindis morgengaffue att haffue, nyde, bruge och beholde epther min dødtt och affgang, som er først Bregenttued hoffuidttgaardtt mett ald sin iordtt och eyendom, liggendis wdj Sielland wdj Ringstedt herritt wdj Haszell sogen, thre gaarde wdj lille Bregenttuedt, giffuer huer thennom aarligen till landgilde j pund biig, Bregenttuedtz mølle, som skyller aarligenn vij pund meell . . . .[1]) huilcken forne Bregenttuedtt hoffuidttgaardtt och alle andre forne gaarde, goudtz och eyendom mett alle theris rentthe, landgilde, opberrelsze, wiisze och wuisze, och ald tilliggelsze, agger, eng, skouff och marck, fiiskewand, feegang och offuerdrefftt, waatt och thiurtt, inden marckeskiell och wden, intthett wndertagen, som ther nu tilligger och aff arrildtz tidtt tilliggitt haffuer, forbemelthe jomfrue Ane Hardenbierg skall haffue, nyde, bruge och beholde

---

[1]) Angivelsen af Landgildepræstationerne, som fylde henved 4 tæt skrevne Foliosider, er her udeladt.

quitt och frij wdj hindis liffs tidt och saa lenge hun leffuer wden alle mine arffuingis igensigelsze wdj alle maade, huad heller wij fanger liiffsarffuinge eller icke, dog skall forbemelthe jomfrue Ane Hardenbierg werre forpligthett att holle for^{ne} Bregenttuedtt hoffuidttgaardtt och alle the andre mine gaarde och goudtz wed goed biigning, heffdtt och magtt wdj alle maade och ey att forhugge eller forhugge lade nogen the skouffue, ther tilligger, till wpligtt wdj nogen maade. Och ther som ieg nogitt aff for^{ne} goudtz och eyendom affhender och formaglaffuer, tha skall forbemelthe jomfrue Ane Hardenbierg samme gaarde och goudtz, som ieg ther for igen bekomendis worder, annamme och beholde wdj steden igen for, hues ieg aff thette for^{ne} goudtz wdj saa maade affhender och formageskiffther, och ther som nogitt aff for^{ne} guodtz och eyendom epther min dodtt och affgang bleff forbemelthe jomfrue Ane Hardenbierg affwunden wdj nogen dom eller retthergang, ihuor och huadtt som helst thett werre kunde, tha skulle mine arffuinge werre forpligthett att widerlegge och fornoige forbemelthe jomfrue Ane Hardenbierg saa megitt och saa gott goudtz igen baade paa eyendom, skyldtt och renthe och saa well beleiigligtt inden sex samfelde wgger, ther nest epther kommendis worder. Och naar gud almectigste thett saa forszeett haffuer, att forbemelthe jomfrue Ane Hardenbierg wdj gudtz haand dødtt och affgangen er, tha skall strax Bregenttuidtt hoffuidttgaardtt mett alle the andre for^{ne} mine gaarde, goudtz och eyendom frij igenkomme till mine arff-

ninge eller till huem andre ieg thett vndtt haffuer, wden ald forhindring och modsigelsze aff forbemelthe jomfrue Ane Hardenbiergs arffuinge wdj nogen maade. Tiill ydermere windisbyrdtt haffuer ieg wenligen tilbeden erlige och welbyrdige mend Peder Oxe till Giiszelfeldt, Christoffer Gøie till Gundersløffholm och Albritt Oxe till Nielstrup thette mitt obne breff mett mig att forsegle, som er giffuett och skreffuitt wdj Kiopnehaffnn thend xj dag januarij aar epther gudtz biirdtt thuszinde femhundrede halffierdeszindtzthiuge paa thett tredie. Detthe bekiender ieg Oluff Mouritzen till Bollerup mett egen haandt, Per Oxe min haandt, Christoffer Goie mett egen haandt, Albritt Oxe mett egen haandtt. His auditis et visis sigillo nostro ad causas lucide protestamur. Datum Lystropie 10 die nouembris a° 1574, teste Hilario Grubbe, iustitiario nostro dilecto.

Geh. Ark. Rigens Forfølgingsbog 1570—75 Bl. 166vo —169.

38.

1573. 26de Januar. Oluf Movritsens Morgengavebrevs Bekræftelse af hans Slægtninge.

Wy Frederich thend anden mett gudtz naade etc. gior alle witthcrligtt, att for osz wor skickitt osz elskelige frue Ane Hardenbierg till Bregenttuidth, affgangne Oluff Mouritzis eptherleffuerskis, wiisze bud Niels Jenszen mett ett welbeseglidt papirs stadfestelsze breff mett fire helle och holdne signetther forre trøgtt, liudendis ordtt fran ordtt, som her

epther følger: Wij ephersehreffne Christoffer Goie till Gunderslöffholm, Ane Oluffs daatther til Krapperup, Bergetthe Goie, salig Herluff Trollis eptherleffuerske, Jutthe Podbusk till Irup och Heluig Goie till Ormholtt kiendis och gior witlherligtt for alle mett thette wortt obne breff, att ther som gud almeetigste thett saa forszeett haffuer, att nogen aff osz eller nogen woris arffuinge wor kierre sostersonn och broderszonn, erlig och welbyrdiige mand Oluff Mouritzen till Bollerup, offuerleffuendis worder, och hand mett sin kierre hustrue, erlig och welbyrdiige frue Ane Hardenbierg, icke haffuer eptherladende liffs arffuinge, tha haffue wij nu mett forbemelthe wor kierre sostersonn och broderszonn epther hans begiering beuilgitt, samtocktt och stadfest och nu mett thette wortt obne breffs krafft och magtt forskriffuer, beuilger, samtocker og bebreffuer for osz och worre arffuinge forbemelthe frue Ane Hardenbierg altt hues goudtz och eyendom, intthett wndertagendis i nogen maade, som forbemelthe wor kierre sostersonn och brodersonn Oluff Mouritzen hinde till morgengaffue giiffuitt och bebreffuitt haffuer, thett att haffue, nyde, bruge och beholde quitt och frij hindis liffstid mett ald sin eyendom, renthe, landgilde og herlighedtt, intthett wndertagendis wdj nogen maade, mett huadtt naffn thett helst er eller neffnis kandt, som forbemelthe wor kierre søstersonns och brodersonns gauffue breff ther om widere formelder oc indeholder, som hand hinde therpaa giffuett haffuer, huilckett wij nu for osz och woris arffuinge wed alle punct och artickler, som forbe-

melthe frue Ane Hardenbierg erre anrørendis, beuilger, samtøcker och stadfester saa fast och wbrødeligen att holdis skall wdj alle maade. Till ydermere windisbyrdtt och bedre foruarring haffue wij mett woris wilge och widskaff ladit henge worre signetther neden thette wortt obne breff, som wij haffuer huer mett egen haandt wnderschreffuen. Datum Kiøpnehaffn thend 26 dag januarij aar 1573. Christoffer Gøie mett egen haand, Ane Oluffs daatther mett egen haandt, Birgethe Gøie mett egen haand, Heluig Gøie mett egen haandt. His auditis et visis sigillo nostro ad causas lucide protestamur. Datum Lystropie 10 die nouembris a° 1574, teste Hilario Grubbe, iustitiario nostro dilecto.

Geh. Ark. Rigens Forfølgingsbog 1570—75 Bl. 169.

39.

1573. 4de Marts. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Gjøe.

Mynn ganntz wennlliig helszenn nu och alltiidt forsenntt mett wor herre. Kierre morsøster, tacker ieg ether saa ganntz wennlliigenn och giernne for alltt bewiist gott tesligeste och nu for thenn lax, seellspeck och hues andett, som y nu haffuer senndtt mig, huilkett thette och alltt anditt miere gott ieg alle myne dage gantz godwiilligenn och giernne mett ether wiill forskyllde och fortienne vdj hues made, ther ieg kand wiide, ther y kunde haffue thiennist och gott aff. Kierre morsøster, sender ieg ether thenn tønne lax igenn och wiill

wennlliigen lade ether wiide, att ieg haffuer sielffuer lax her paa gaardenn, miere, end iegh her haffuer behoff att lade forspiisze, huilckett jeg tiillforne icke aff wiiste, och skulle y haffue saa møgenn tack for thenn, som ieg haffde beholldett thenn. Kierre morsøster, sennder ieg ether och nu thett breiff igenn, som y wiillde haffue till Julland, thj mitt bud komer icke nu saa snartt ther offuer, som ieg haffde achtet. Kierre morsøster, ther som y wiiste nogenn diell her paa gaarden, som y kunde were thientt mett, att y tha wiilde raade och byude ther offuer som offuer ethers egitt, och wiill alle myne dage ganntz giernne giøre alltt, hues ieg wed ether kiertt och till wiillie kand were. Her mett ether gud allmeectigeste beffalinndis. Ex Brendtued then 4 martij 73.

Olluff Mowritzenn.

(*Udskrift*:) Erlliig och welbørdiig frw Birgitte Gøye, mynn kierre morsøster, ganntz wennliigenn tiillschreffuitt.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22. Ikke egenhændig.

40.

1573. 4de Marts. Brev fra Jakob Høg til Fru Birgitte Gjøe.

Mynn gandtze wennliig kiierliig helsenn nw oc altidt forsenndt mett vor here. Minn allerkiieryste morsther, wiill ieg nw iche bemøde ether mett lang thachsigelse for allt erre och gode, y altiidt och vdj mange maade meg giort och beuist haffuer,

huilchiilt denn ewige gudt will ether ther for rigeligen belonne, och gudt wnde meg att leffue then dag, att ieg kunde giøre nogit, der y, min kiere morster, kunde haffwe erre och thiennisle aff, daa schall gudt widet, att ieg altidt wille findis ther wspardt vdj, som jeg ether well des pligtigh er, och y aldrig schall haffwe thuiell paa, saa lennge jeg leffwer. Mynn allerkiieriste morsther, fiich jeg vdi dag min søsthers schriffuelse, huor vdi jeg formercher, att i iche haffuer bekomit dett breff, jeg sist schreff ether thiill, der jeg laa wdi Nyborg, huilchit giør meg retteligenn wnnt, thi jeg haffde ther vdi schreffwit ether minn vndschylding thiill, huor for jeg iche kunde komme thiill Oluff Mouritzens brollop; saa giiffuer jeg ether enndt nw gandtze wenligenn adt wide, att jeg iche kom her hiem før enndt julle affthenn, och daa fant ieg Oluffs brolups breffwe her for meg; saa drog jeg som gudt andenn julle dag her aff igenn och haffde wisth agtidt meg offuer. Der jeg kom thill Nyborgh om affthenenn, daa waer Jacob Seffeldt denn samme dag offuer komen; saa laa jeg wdi Nyborg wdi siwff dage, och iche jeg eller nogenn kunde komme offuer y medeler thidt, oc laa der ochsaa Eriick Rudt oc Biorn Kaas och mange ander, som wiille oc saa gierne haffue werit offuer till brollopit oc kunde jngenledis kome offuer. Saa drog jeg om sondagen, som brolluppit stodt, aff Nyborg oc her hiem adt igenn denn lannge wey thiill forgieffwis. Saa beffrøgther jeg, att Oluff schall fortenche meg der vdj och mienne, att ieg iche

wille drage hannom saa langt thiill wilge, saa kiiennde gudt, att thett war iche min schyldt, att jeg jo giernne wille haffue werit der, der som jeg en haffde hafft hundret myll lenger adt drage. Saa er der for nw mynn ganndtze wenligenn bonn thiill ether, kiiere morster, att y wille well giore och haffwe thenn wmage, att naar y thaller medt Oluff eller frw Anne och giore min wndtschylding hoes dennom, att de wille haffue meg der wdi wndschyldet; jeg wille som gudt gieranne haffwe thientt dennom vdi de och alle maade, som jeg well pligthig er, der som thet haffde werit megh muelliigth. Saa haffde jeg ochsaa, kiiere morsther, schreffuit ether thiil om de ij eders gaarde y Hardsyssell oc den y Huolbiere herit, att jeg en nw yngen haffuer kundt bekomit, som wille giffwe godtz der for wdi Sellanndt, der eder gaffnligt kunde weere, saa the erre endt nw wfforsaugt; thet haffuer jeg ochsaa schreffuit ethers ride fogit Michell Schuinholt thiill. Minn allerkieriste morsther, denn handell, som y well wedt, att wy thalde om, dett siste jeg war hoes ether, er enndt nw thiill jngenn ende komen, menn dett forste gudt wiill, meg stedis nogenn budt offuer tiill ether igen, schall jeg schriffwe ether all beschedenn thiill ther om. Saa will jeg nw iche widere bemode ether mett thene min korthe schriiffuelse, men wiill alle mine dagge aff all min ringe magt findis weluiligen att giøre och lade allt, huis y kanndt haffwe erre oc gode aff oc weere thiennt medt; saa wiill jeg her medt nw och altidt haffue ether medt ethers gandtze hus

och allt, huis ether kiiert er, denn allermectigste gudt ewindeligen beffallit; handt spare oc beware ether lenge helbrede och wdi gudtzs frygt. Helsser mynn moder och jeg etther och ethers jomffruer mett mange m gode natter. Aff Wanng thenn 4 marcj aar 1573.

Jacob Høg.

(*Udskrift:*) Erliig och welbørdiig frwe frw Birgite Goie Herloff Throlliis thiill Herloffholm, mynn kiiere modersysther, gantz godwiilligenn thiillschreffwit.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 33.

41.

1573. Brev fra Anna Hardenberg til Fru Birgitte Gjøe.

Myn a. k. farsøster, den almetteste euiig gud werre altiid hus eder mett siin heliig and och naade och sterke eder och beuore eder lenge att leffue saa mange tiill trost och gode; gud belone eder for altt dett, y haffuer giortt meg. Myn a. k. farsøster, sener ieg eder nu dii franser tiill myn kiortell och wiille saa gerne bede eder, att y wile haffue giortt saa well och sen meg en mett dette bud. Y skreff meg tiill, att y senne meg myn kobe mett snekeren, men hand siiger, att hand haffuer icke faaed en. Ieg haffuer talled mett Olluff, att y gerne wiille møde hannom, for hand drog aff lanned, saa formerker ieg, att dett paa denne tiid icke sker, som y forfar aff hans skriiffuelse; saa wed gud, att dett gør meg wntt, att ieg icke mer

skall komme eder tiill ords paa denne tiid. Mester Hans sade meg, att Edels søn haffde ingen ske, saa senner ieg eder nu en och wiille saa gerne bede eder, att y wiille saa well gorre och flii hannom. Gud wed, huor ille ieg kommer tiill maade for piige, gud kende meg dii beste raa. Y skulle wiider faa myn skriiffuelse, før wii drager her fraa. Wiille y biude meg tiill mett dette bud, huorlen y erre tiill pas, och huorlen y nu kunne soffue; gud allmetteste wnne meg altiid gode tiiden fraa eder. Ieg well nu och altiid haffue eder den almetteste euiig gud beffallendiis. Erick Walkendrop lader siige eder saa mange gode netter, och hand lader take eder saa gerne for den gode wiin, y bestelled tiill den begraffuelse. Skreffued Brenttued taarsdag mett hast.

A. H.

(*Udskrift:*) Erliig och wellbiurdiig frue Berrette Herloff Trolles, myn kerre farssøster, g. w. t. sk.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31.

42.

1573. 7de Maj. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Gjøe.

Mynn a. k. m. s., iegh wiill ether nu icke med nogenn tacksziellsze bemøie nu synnderliigh for tiidenns korthhedth, men wiill doch alle mine daue findis ether hulld och willegenn att tienne aff formuenn etc. M. a. k. m. s., iegh forglempthe nu siist att talle med etther om Annis breff, om y willde

well giøre och besegelle, som iegh nu her sender ether, epther dij att iegh formercker nogenn schrøbelihedt att were wdj Julland, wiillde iegh nu der for wiide hinnde forwaarith; er der for tiill ether minn gannsche wennlige bønn, att y nu wiille besegelle hinnde dethe mith breff, som iegh nu sennder ether, och sennder iegh ether her enn beslutinngh paa deth breff, iegh haffuer giueth hinnde tiill morgenn gaue, att y der aff kunde forfaare deth anndith breffs indholld. Iegh wiill nu wiider besøge fru Juthe och fru Helluigh nu wdj Julannd, om dij wiille besegelleth same breff etc. M. a. k. m. s., wiide y nogith, atth iegh kannd tienne ether wdj Julannd, finndis iegh der ganndh (*sic*) willigh tiill och will nu och altid haffue ether gud denn almectigeste euinndellige beffalenndis; hannd wnnde migh att spøre och finnde ether sund och helbred. Och beder ether, att iegh maa alltiid faa ethers schriiffuellsze, naar bud stedis; y schulle och alltiid fannge min schriiffuellsze etc. Om denn suma penninge, atth iegh er ether schylldiigh, beder iegh ether, att y icke wille fortencke migh, att y icke deum (*sic*) nu bekom, y schule doch med deth forste bliue ether betalet for allth, bode dij los och anndith etc. Nu gud were altiid hos ether. Ex (*sic*) med hast denn 7 daagh maj aar etc. 73.

Oluff Moriiszenn.

(*Udskrift:*) Tiill min kiere Morsøster fru Berithe Gøie gannsche wenligenn wdj egenn hanndth.

Orig. i Kgl. Bibl Adelsbreve Fasc. 22.

43.

1573. 3dje Juni. Brev fra Oluf Movritsen til Fru Birgitte Gjøe.

Mynn a. k. m. s., iegh wiill ynnsche aff gud denn almectigeste, atth hannd naadellige och wiill opehollde, spare och bewaare ether med møgenn helbred och wellffaarth etc. Iegh will ether nu icke med lanngh tacksziellsze bemøie, men ether att tienne er iegh alle mine daue gannsche godwilligen, som att iegh kunde were ethers egenn sonn etc. M. a. k. m. s., iegh kunde nu icke laadith att schriiffue ether tiill, men wiisze bud stedis, och giuer iegh ether att wiide wenligenn, atth wij bleffue alle forløueth wdj torsdaus wdj Randers, och drogh iegh om fredagen hid hiem, och fortøuer iegh nu her wdj lannditlh, tiill fru Jythes ligh bliuer begrauenn, hues siiell gud haffue, och bliue hinndis liigh begrauen wdj Aarhus hos Knud Gylldennstierne, paa huaad tiid er migh end nu wbeuist. Siidenn draager iegh strax tiill Sielannd, deth iegh end nu icke annditlh wedth. Iegh wed ether inted synnderligth att schriiffue. Manderup Pasberig hanum er Hertuigh Tannesenn (*sic*) dather nu wdj Rannder tiillsaaudth. Huer deth haffuer begiuetth siigh med Jørgenn Marsuinn, om hues forhinndrinngh hannd wiilld haffuer (*sic*) giorth nu wdj schollenns forffølllinngh, deth haffuer Peder Oxe well saude ether, huillcketh haffuer doch allds inted paa siigh, som att iegh will wiider siige ether, naaer gud wiill, att wij findis. Och wiill nu icke wiider paa denne tiidth

ophollde ether, mens ether att tienne er iegh altiid willigh och will nu och altiid haffue ether gud denn almectigeste euindellige beffallenndis. Ex Chlaxhollm denn 3. dau junij aar etc. 1573.

Oluff Moriiszenn.

(*Udskrift*:) Erliigh och welbyrdiigh frue Berithe Gøie, min kiere morsøster, gannsche wenligen tiillschreffuith.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22.

44.

1573. 3dje Juni. Brev fra Oluf Movritsen til Erik Podebusk.

Mynn wennlliig hellszenn nu och alltid forsenndtt mett wor herre, kierre Erick, nestsødskind barnn och sønnderliig (*sic*), nest mynn wennllig tacksiigelsze for alltt gott, huilckett jeg alltid vdj lige made giernne hos tig forskyllde wiill mett, hues ieg wed tig till wiillie kand were. Kierre Erick, haffuer ieg nu epther dynn begeer annamitt thett twszind daler hoffuitt stoell och ett hunder daler renntte peninge och sender tig ther paa mitt bekenndelsze breiff tillbage igenn, och epthedj att thette bwd icke torde y gaar mett sligge beskedenn anntuorde thennem fra siigh, saa wiste ieg icke heller yttermere att førdere thennem aff hannem. Hues tig till willie och gode kand were, giørre ieg alltid giernne. Her mett tig gud almectigste beffalinndis. Giør well och helsze Citzell mett mangge gode natter paa myne wegne. Anne lader helsze ether

bode mett mangge godenatter. Ex Claxholm then 3 dag junij 73.

Olluff Mowritzenn.

(*Udskrift:*) Erlliig och welbørdiig manud Erick Podbusk tiill Biistrupp, høwitzmand paa Olborghus, mynn nestsødskind barnn och sønderliig gode wenn, ganntz wennlliigenn.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 51. Ikke egenhændig. Udenpaa staar med en samtidig Haand: Finndis her hoss Oluf Mouritzens forpligt at flj Erick Podbusk sit houid bref jgenn paa thett thusinnd daler, hanum blef send til Clausholm junij monit anno 1573.

45.

1573. 6te Juli. Brev fra Fru Elisabeth Krabbe til Fru Birgitte Gjøe.

Jhs.

Myn hiertte kere søster, dend euige gode gud med syn hellige andz naade were deg alltyd nerue-rindes oc deg bestørcke til siell oc lyff vdy all dyn anliginde saarig oc vnde meg tend glede, att jeg maa fyne deg sund oc well tyl pas.

Tenne tyn store sorig, deg nu for bodes vor hullde vens død oc affgang (*sic*), gremmer meg i mytt hiertte, huiken sorig hans armme bedroffuede høstru aller foruinde kand vdy dette lyff; offuer alld tend hendis store sorig beelager hun seg hartt, att hun haffuer stor frøckt for, att hans død (*sic*) skall deg gaa saa hartt an, att deg oc ter aff skulle kome noget til, huelkett gud alldmeetigste forbyde. Saa tro west,

att myn saarig for deg vdy lige maade er icke rynge, aarsagen for jeg ved, ted gode meniske wor deg huld, hues lige du icke mange igen haffuer, huilkett hand lod seg well bemercke mett nu vdy tenne syste here dag tyl Randers. Gud gyffue hanum saa santt en gledelig opstanelse, som hans død vor att lenge besørge, om man ter mett icke skulle fortørne gud. Saa beder jeg deg, myn hiertte kere søster, att du icke wyll lade deg offuerkomme mett dette store kors, gud deg her mett epter syn velly besøgtt haffuer, men anamme ted mett de andre, dett tolmodigste mueligt kand were, oc anse, som tend gode Dauitt siger i salmen: Here wy dødes huer dag for dyn skyld oc regnis som faar, der slagttes skulle etc. Der er jngen annen medell beskeekett aff gud, huor med hans rygge kand igen opfyldes end ved gudfrøctige meniskers død oc affgang, som Dauid ett anett sted i salmen syger: O hure dyrebar er guds heligens død, o hure meetig estu deres here og konge! Tett, myn h. kere søster, skall vere dyn trøst oc, att hand fyck saa cristelige en wys affgang som nogen, jeg haffuer i myn tid hørt eller sett affgaa; doch jeg maa bestaa, att vortt federne ryge welfartt dør hen mett slege mends affgang; saa berett gud, wy komer icke lenger ter mett, gud gør aff sytt, som dett kand kome hans hellige naffnn til erre, oc der bør huer guds barn att were tolmodig offuer. Saa beder jeg teg, myn h. kere søster, att du nu anser alltt epter guds forsiun, oc som du kand tolle oc fordroge; ten gode gud gyffue deg

der til syn naade, amen, amen. Jeg beder deg for guds skuld, lad meg mett ted første faa dyn scriffuelse, hure deg lyder, ty gud ved, jeg er rett besuerill for tyn skyld, før jeg fanger bod fra deg. Ved gud, som er sandhed, skall tu fyne meg for tyn hulde søster, saa lenge jeg leffuer, och her mett well beffalle deg tend alldmeetigste gud mett lyff. Tend arme bedrøffuede Anne helser deg mett mange m gode natter. Datom Clausholm tend 6 dag jullij ar mdlxxiij.

Elszebe Krabbe
met egen hand.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 35.

46.

1573. 12te September. Brev fra Fru Ida Ulfstand til Fru Birgitte Gjøe.

Mynn hierthe allerkieriste hulde søster, gudt welsignne oc be[ware] ether till euige thiidt. Jeg thør iche wmage ether mett lang tachsiigelsze, som mig well høgeligenn burde att giøre, menn ethers mange welgierninger oc stuore huldhedt will ieg aldrig førglemme; thenn alsomeetigste herre gudt hanndt werre ethers lønner oc betthaler for thett alttsamenn. M. a. k. h. søster, jeg giffuer ether wennligenn att wiide, at wij kom hiidt mett salige Oluff Mouritzszenn liigh y dagh, och war ther gryszelige faae folck paa Claxholm, ther fulde hanom hiidt till byenn; ther war jngenn fremmede fruer wdenn Elszebe her Peder Schrams, Mergretthe her Erich

Krabbis, Methe Morthen Krasis, menn her y byenn motthe osz nogenn, oc fuldes Anne Albregethis oc Dorethe Lannge mett osz, Pernelle oc Zitzszelle Oxe oc Metthe Knudt Hardennbierrigis fuldis hiidt oc war paa Claxholm. Jeg gleder mig nu emoedt, att ieg kanndt komme i thale mett ether. Michell Suinholtt schall siige ether, hure thett er mett ethers schwder oc wedt. Jeg wiill iche wmage ether met lanng scriffuelse, menn alle mine dâge vill findis for ethers hulduillige datther, saa will ieg nu oc till euige thiidt haffue ether thenn alsomeetigste gudt beffalendis. Screffuitt i Aarhus then 12 septembris aar 1573.

Jdde Falck Gøyes.

(*Udskrift*:) Erlig oc welbyurdig frue frw Bergithe salig Herløff Trolles, min allerkieriste søster, gannsche ydmygeligenn tilschreffuit.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 22.

47.

1573. 21de September. Anna Hardenberg gjør Afkald paa en Gaard i Glud Sogn til Fordel for Fru Pernille Oxe.

Jegh Anne Hardennbiergh, saliigh Oluff Mouritzenns, kiienndes och gior wiittherligt for alle mett thette miitth obnne breff, atth efftherthij miin szalliighe hoszbonde forne Oluff Mouritzenn, hues siiell gudt haffue, wdj hans testament haffuer wntth och giiffuiitt erliig och welbyrdiigh frow Pernelle Oxsze och hiindes arffuinghe enn gardt liiggenndes wdj Jullandt

y Bierreherret wdj Gludt sogenn, kalliis Jenszgardt, Pouell Harboe nu wdj boer, att skall haffue thiill euerdeliigh eyenndom, huilckenn for^{ne} gardt forschr^{ne} miin szalliige hoszbonde mig tiillfornne wdj hans wellmagtt wntth och bebreffuiitt haffde miin liiffs tiidt, thaa haffuer ieg nu mett min frij williie igenn opladt och nu mett thette miitth obnne breff well-uiilligenn wnder och oplader for^{ne} frow Pernelle Oxsze och hiindes arffuinghe alld thenn retth och rettiighedt, som ieg thiill for^{ne} gardt Jenszgardt haffue kandt, och szamme gardt strax atth maae thiill sziigh annamme effther miin szalliighe hoszbondes testament och effther thett breffs lydelsze, erliighe och welbyrdiige mendt Peder Oxsze tiill Giisszelfeldt, Christoffer Goye tiill Affuindzbergh och Mogens Goye thiill Galmendrup for^{ne} frow Pernelle och hiindes arffuinghe ther paa giiffuiitt haffuer. Theszliigeste lader jegh och for^{ne} Peder Oxsze, Christoffer Gøye och Mogenns Gøye och therres arffuinghe quiitt och frij for miigh og miinne arffuinghe for, hues rettiighedth jeg tiill for^{ne} gardt wdj miin liiffs tiidt haffue kanndt. Thiill ydermere windesbyrdt, att saa wdj sandthedt ehr, som forschriffuiitt staaer, haffuer iegh trycktt miitth siignetth her nedenn wnder och mett egenn haandt wnderschriffuiitt. Giiffuiitt wdj Ringstedt closter thenn 21 septembris aar etc. 1573.

Dette bekender ieg Anne Olluff Morsens mett egen hand.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31. Kun de sidste Ord ere egenhændige.

48.

1573—75. Brev fra Anna Hardenberg til Fru Birgitte Gjøe.

Myn a. k. farsoster, gud almetteste werre altiid mett eder och spare och beuore eder lenge, der well ieg gud troliig (*sic*). Gud wed, huor ille tiill freds ieg er, for ieg formerker y eders skriiffuelse, att y haffuer werred syg ygen, den almetteste euig gud hand sparre och styrke eder mett siin heliig and och naade, att y kunne kome well tiill eders helbred ygen. Ieg formerker, att Peder O. wiille drage tiill eder y dag. Ieg taker eder saa gerne for eders gode tiillbud, att y wiille flii meg bud tiill Lybek, och wiille ieg saa gerne bede eder, att y wiille haffue giortt saa well och bestelled meg vj tynner edick, och y wiille forstreke meg mett peninge der tiill, tiill gud well, ieg komer tiill eder. Nyls Iensen och den karll, ieg haffde paa Bollerop, kom hiem y natt, och saa Nils ien aff eders stude, som eder wor tiillfallen, blantt Krestoffers fee, da kende hand seg wed den och sade, hand hørde eder tiill, och tog den och lod en følles mett mytt fee, saa ieg forser meg, att dett komer paa taarsdag, saa well ieg bode senne eder den och eders aned fee, her er paa gorden, tii ieg haffuer nu faaed dett tiill samen, som wor hus bynnerne. Som y beger, att ieg skulle kome tiill eder y helliig dagen, saa well ieg møged heller kome tiill eder, forst y erre aliene, och pas ieg icke heller paa att

see den leg. Ieg senner eder inges ....[1]) eder den helbred, att y kunne kome tiill Københaffn. Rett nu kom mytt bud fraa Iøren Rosenkranz, och senner eder hans breff, att y kand forfare meningen der aff. Myn morbroder skriiffuer och att well kome. Myn a. k. farsøster, ieg befalle eder den euig gud y wold. Skreffued onsdag mett hast.

A. O. M.

(*Udskrift:*) Myn kerre farsøster fru Berrette Giøe g. w. t. sk.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

49.

1574. 24de Juni. Samfrænders Dom om Skiftet efter Oluf Movritsen.

Wy effthersehreffne Holger Roszennkrantz thill Boller, Eyler Grubbe thill Lystrup, thiltagenn vdj Niels Kois kong. mat:s cantzelers sted, Peder Skram thill Wrup, ridder, Jørgenn Marsuinn thill Dybeck, thiltagenn vdj Erich Roszenkrantz sted, Folmer Roszenkrantz thill Steinsballj, thilltagenn wdj Jørgenn Roszenkrantz sted, Arild Wgerup thill Wgerup, thiltagenn wdj Jacop Wlfeldtz sted, Biørnn Kois thill Starup gaard, Biornn Anderszenn thill Steinnholt, Axill Weffertt thill Axiluold, Albrett Oxe thill Nielstrup, thilltagenn wdj Herloff Skaffuis sted, Henning

---

[1]) Et Stykke af Brevet — det synes omtrent en Tredjedel — er afklippet.

Gøye thill Kerstrup, thiltagenn y Erich Hardennbiergs sted, och Cristoffer Walckendrup thill Glorup gøre witterligtt, att wy haffue bekommitt kong. mat:s wor aller nadigste herris beffallinng, att wy som samfrender skulle dømme mellom salig Olluff Moritzens arffuinghe och frw Anne Hardenbierg, Olluff Moersens efftherladendis høstrw, och thennom emellom forhandle enthenn thill mynde eller rett om huis arff och skifftte, som thennom emellom er, tha haffue wy effther høybemeltte kong. mat:s beffalling osz forszamblitt paa Københaffnn slott denn 24 dag junij anno thuszinde femhundritt halffierdeszindtz thiuge och fyre same kong. mat:s beffalling att fuldt giøre, och tha er møtt for osz wdj rette erlige och welbyrdige mand Peder Oxe thill Gyszelfeld, Danmarckis rigis hoffmester, Cristoffer Gøy thill Auenszbierg, Moritz Podebusk thill Kørup och Moens Gøye thill Galendrup paa denn jenne och frw Anne Hardenbierg paa den anden side, och tha haffuer erlige och welbyrdige mand Cristoffer Gøye thill Auenszbierg berett for ossz, att hand wor brast holdenn y dett skifftte, som hannom och dj andre salige Olluff Moritzens arffuinge emellom giørtt er paa forbemeltte Olluff Moritzenns eptherladendis jordegodtz, saa hannom jcke wor skeidt skell och fylleste saa wytt, som hannom med rette burde att haffue for enn broderlod, och ther hosz gaff thill kennde, att hand och hans medarffuinger beuilgitt och samtocktt haffde den thyd, dy same skifftte giørde, der som nogenn aff dennom fandis brastholden att were och jcke haffde bekommitt

synn fulde lod saa wydt, som thilborligtt wor, tha skulle the møde thill første herre daghe och tha giffue huer andenn deris brost thill kende, och ther som thj tha jeke sie[lff] kunde forjennis om att gøre huer andenn vd[leg] och fylleste, tha skulle the y samme herre dage [mode] for deris samfrender, huilckitt hand nu for osz beuyste med deris egenn skrifftelig beuillinge, och satte der for wdj rette, om hans medarffuinge jeke wore plegtige att gøre hannom vdleg och fylleste, huesz hand y saa made kunde fendis att were brastholdenn. Ther thill suaritt for^ne erlege och welbyrdighe Peder Oxe paa synn och dj andre Olluff Moritzens arffuinges wegne, att hand eller dj jeke haffuer benechtett att wille holde och fuldkomme same lofftte och thillsauffnn, som dj huer andre y saa made giørtt haffuer, och wore dj offuerbodig att gøre Cristoffer Gøye vdleg och fylleste, om saa kunde findis, att hand wor brastholdenn, och hand dett nogachtigenn beuisze kunde, och deszlegeste begeritt, att for^ne Cristoffer Gøye y lege made skulle gøre dennom vdleg och fylleste, om nogen aff dennom kunde fin[dis] att were brastholdenn paa deris lodder, och ther hosz thilbød och begeritt, att altt godtzitt motte bliffue beseitt och forfaritt, huem som brastholditt wor, och effther sleg leilighed begeritt dom aff osz. Tha epther thillthalle, gennsuar och all leilighed sagde wy ther saa paa for rette, att huer aff dennom skulle thilbethro och forskaffe enn riddermandtz mand och thj med huer anndre skulle reigsze wdj alle lande, som

godtzitt ligger, besee og forfare, huilcken som kand were brastholdenn, och nar dett er skeidt, huilckenn som tha findis att were brastholdenn, bør att haffue wdleg och fylleste aff dj andre hans medarffuinge efflher deres egenn beuillinge och samtøcke. Ther nest gaff erlige och welbyrdige mand Peder Oxe thill Gyszelfeld, Danmarckis rigis hoffmester, thil kende, att jen partt aff salige Olluff Moritzens løszøre er her wdj byenn, och er bleffuenn beuilgett aff alle Olluff Moritzens arffuinghe, som her thilstede er, att same løszore skulle nw strax skiffthes thennom emellom wdenn wyder forhaling, och satte der for wdj alle rette, om for^ne Olluff Moritzsens arffuinge jcke nw strax burde same løszøre att skifftte. Ther thill suaritt erlige och welbyrdige mand Moritz Podebusk thill Korup, att hans søster frw Wybicke Podebusk jcke wor her thilstede, som och wor arffuinge thill same løszore, huor for hand jcke kunde eller wylde beuilge, att same løszøre skulle bliffue skifftte, førind for^ne frw Wibicke Podebusk eller nogen med fuld magtt paa hindis wegne komme offuer same skifftte. Ther thill suaritt for^ne Peder Oxe, att frw Wybicke Podebusk wor lofflig steffnitt att møde for samfrender, huilckitt bleff for osz beuyst med kong. mat:s wor aller nadigste herris steffning, och jngen er mott paa hyndis wegne med nogen vndskylding, att hunn haffde lofflig forfald, saa hunn jcke kunde komme, huor for same skifftte burde att vpstaa. Tha effther thillthale, gennsuar och denn sags leilighed sagde wy ther saa paa for rette, att Olluff

Moritzens arffuinge ere plegtige nw strax att skifftte same løszore, halffpartenn thill frw Anne Hardenbiergs, salige Olluff Moritzens eptherladendis høstrw, och den anden halffpartt thill Olluff Moritzens arffuinge, och denn siden att skifftes wdj fem partter med loddenn. Saa berette erlige och welbyrdige mand Moritz Pode[busk] thill Kørup, att der wor enn gaard wden skiffthe, kaldis Ennsgaard, som salige Olluff Morittszen skall haffue giffuitt erlege och welbyrdige frw Per[nelle] Oxe wdj sytt testamentte, huilcke testamentte forne Moritz Podebusk lod seg tycke att hand jeke wor plegttege thill att holde, och satte der for wdj rette, effther dj same gord findis att were wden skifftte, om den jeke bør att skiffthis dennom emellom med lodden. Ther thill suaritt forbemeltte Peder Oxe, Cristoffer Goy och Moens Gøy, att dj haffuer vndt och giffuett forne frw Pernille Oxe all deris lod och annpartt y same Ensgaard wanszeitt Olluff Moritzens testamentte och lode sig tycke, att dj wore jo y saa made megtige att vnde och giffue deris lod och anpartt huem dj wille, men saa wytt som forne Moritz Podebusk kunde winde seg der jnd med rette, stod stod hannom aaabytt (*sic*) och frytt for, och thj jeke haffde bortt giffuett nogett aff same gaard, som hannom kunde thillkomme med rette, och aff osz begerit dom y thend sag. Tha effther dj att forne Moritz Podebusk haffuer satt wdj rette, om hand wor pligtige same testamentte att holde, och efftherdj frw Pernille Oxe, som same sag er anrørendis och haffuer Ennszgaard y hand och haff-

uendis were, jcke wor thill denne dom eller rettergang steffnitt eller kalditt, wydste wy jeke att kunde dømme der paa paa denne thyd, men setter denn sag jnd for synn thelbørlege dommere och ther att gaa om, huesz rett er. Desz thill widniszbyrd haffue wy trøckt woris segneter her neden for. Giffuit wdj Københaffnn aar, dag och sted vtt supra.

Orig. med 10 paatrykte Segl i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 49. Et Par Huller i Begyndelsen ere udfyldte efter en omtr. samtidig Afskrift, hvoraf et Brudstykke er vedlagt Originalen.

50.

1575. 12te Marts. Kongebrev til Oluf Movritsens Arvinger om Regnskab af hans Len Helsingborg.

Frederich thend anden, medt gudtz naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koning etc. Vor gunst tilforn. Wiider, att wij forfare, att Oluff Mouritzens regenskaff aff Helszingborg leen icke endnu aldelis er clart giort, huor offuer wij oss icke liditt forundre, att ther medt saa lang tiidt forhalis, thij [be]de wij etther och wille, attj som forne Oluff Mouritzen[s re]tte arffuinge tillthencker medt thett allerforste att fram[sk]icke etthers schriffuer medt samme efftherstandendis regenskaff, saa att thett wiist framkommer inden Phillipi och Jacobj dag først kommendis till Kiøpnehaffn, och thett ther sammestedtz hoes wor renthemester lader clart giore, saa och hannom paa wore wegne till samme thiid fornøiger, hues penninge oss [en]dnu aff hans

regenskaff tilkommer. Ther medt skeer wor wilge. Befalendis etther gud. Schreffuet paa wortt slott Frederichsborg thend xij. martij aar mdlxxv. Wnder wort signett.

Friderich.

(*Udskrift:*) Oss elskelige erlige och w[elbyrdige Christoffer Gøye, Mouritz] Podebusk, wore mend och th[ienere, frw Anne Hardenbergh, Oluff] Mouritzens efftherle[ffuerske, och andre Oluff Mouritzens arffuinge samtligen].

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31.

51.

1575. 25de Juni. Rentemester Christoffer Valkendorfs Kvittering til Oluf Movritsens Arvinger for Modtagelsen af en Del af hans resterende Lensafgifter.

Jeg Christoffer [Valckenndorff kon.] mat:s renthemester, gior witte[rligt] paa kon. mat:s min naadige herris wegne . . . . weridt offuer regenschaff medt erlig och wel[byrdig] frue Anne Hardenberg, thesligeste Christoffer Goie, Mouritz Podebusk, Mogenns Goie och andre Oluff Mouritzenns arffuinge och med thennom offuerlagdt och beregnit for^ne^ Oluff Mouritzens regenschaff aff Helsingborg lheenn fran Philippi Jacobj dag anno 1572 och till Philippi och Jacobj dag 73 thesligeste hans mandtals register paa thend landeskat, som wdgaffs wdj Helsingborg lheenn till jule dag anno 1571, huoraff befindis, att for^ne^ Oluff Mouritzenn bleff kon. mat. skyldig

effther samme registers och regenschaffs liudelsse thretten hundrede halfftolffte daler v ß lbs. Ther aff haffue the nu bethalet meg paa høigbemelte kon. mat:s wegne jx^ct^xviij daler iij ort, och bleffue saa ther aff skyldig firre hundrede førgethiuffue halffthridie daler xiij ß, huilcke the ere offuerbodige att wille bethale, naar the faa theris endelige quitantze paa for^ne^ Oluff Mouritzenns regenschaff. Och efftherthj the icke nu kunde fran thennom leffuere thet jnuentarium, som for^ne^ Oluff Mouritzen annammit Helsingborg slodt medt eff[ther] Ottho Brade, ther for will jeg icke helder giøre thennom nogen endelig quitantze, wdenn kon. mat. mig thed synnderligh befaler. Till windisbyrdt haffuer jeg thrøet mit signet her nedenn fore. Datum Kiøpnehaffnn thend 25 junij anno 1575.

Halffniennde hunder attenn daller tre ort ere annammit, oc quitannszenn registerit.

Christoffer Valckenndorff egenn handt. — Peder Hannszønn mp.

Jørgenn Michelsen mp.

Orig. med Valkendorfs Segl i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31.

52.

1577. 31te Maj. Rentemester Christoffer Valkendorfs Kvittering for Modtagelsen af en Del af Oluf Movritsens resterende Lensafgifter.

Jeg Christoffer Valckenndorff till Glorup, kon. mat:s rennthemester, giør alle witterligt, att erlig

och welforstanndig manndt Bennt Winndt aff Helsinngborgh haffuer nu anndtuordett meg paa kon. mat:s min naadige herris wegnne fiire hundridt halffierdesinndtzthyuffge sex gamle daler paa regennschaff aff thenndt restanndtz, Oluff Mouritzenn bleff kon. mat. skyldig aff Helsinngborg slotz regennschaff frann Phillipj Jacobj dag 1572 och till Phillipj Jacobj dag 1573 och aff lanndeskattenn aff Helsinngborg thenn. som vdgaffs till jule dag 72, oc rester ennd nu med halffanndett hunndridt thyuffge thre gamle daler enn ortt, som Oluff Mouritzenns arffuinnge med allerførste skulle affbetalle. Thill winnthisbyrdt haffuer ieg trøgt mit signnett her nedenn fore. Datum Kiøbnnehaffnn thenndt 31 maij anno 1577.

Penninge ere annammit, oc quittanszenn registerit.

Christoffer Valckendorff egen hanndt. — Peder Hannszønn mp.

Hanns Stissen mp.

Orig. med Valkendorfs Segl i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31.

53.

1579. 15de Maj. Kongebrev til Oluf Movritsens Arvinger om Regnskab af hans Len Helsingborg.

Frederich thend [andenn, med gudtz naade] Danmarckis, Norgis, We[ndis och] Go[ttis koning etc.].

Wor gunst tilfornn. Wiider, att wij forfare, attj endnu icke haffuer laditt klartt giøre med Oluff

Mouritzens regenschaff, som hand med tilbage stodt aff Helsingborg leenn, wanseett att wij nogenn gang ether ther om haffue tilschreffuitt, thij bede wij etther endnu och wille, attj tiltennecker wdenn lenger forhallinge jnden setj Hanns dag midsommer først kommendis hosz wor rentliemester paa wore wegne med for[ne] Oluff Mouritzens regenschaff altingist endeligenn att klartt giøre, saaframptt wij icke schulle fororsagis anderledis ther om att tiltennecke. Ther med skeer wor wilge, thij tager her ingen forsømmelsze fore. Befallindis ether gud. Schreffuitt paa wortt slott Kiøbnehaffn themnd 15. dag maij aar mdlxxix. Wnnder wortt signett.

Friderich.

(*Udskrift*:) Oss elskelige erlige och welbyrdige Christoffer Gøye, Mouritz Podebusch, wore mend og thiennere, frw Anne Hardenbergh, Oluff Mouritzens effterleffuersche, och andre Oluff Mouritzens arffuinge samtligen.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31.

54.

1579. 1ste Juli. Kongelig Kvittans til Fru Anna Hardenberg for Regnskabet af Helsingborg Len.

Fru Anne Hardenberg, Olluff Mouritzens efftherleffuerske, fick quitandtze paa sit regenskaff aff Helsingborgs leen, vt sequitur.

Wij Frederich thend andenn med gudtz naade etc. giørre alle witterligt, at osz ellskelige fru Anne

Hardenbergh till Brendthuedt, Olluff Mouritzenns efftherleffuerske, haffuer nu giort osz gode rede och regenskaff for alld indtegt och wdgifft aff Helsinngborgs slot och leenn, sammeledis for penndinge, skadther och madskadther, som hindis sallige hosbonnde Olluff Mouritzen paa worre wegen haffde wpborret och egienn wdtgiffuit framm thet første, handt fich forne wort slot Helszingborg aff osz wdi forleenning, och tiill thend dag, hun samme slot och leen effther hanns dodt och affganng quidt bleff och thet egien med inuentario andtuordit till osz ellskelige Coruitz Wiffert, wor mannd och thiennere, och huis hun osz aff samme regenskaff skyldig bleff for sinn anpart, haffue wij nu med hinde naadigst omdragit och epthergiffuitth, thi lade wij forne fru Anne Hardenberg och hindis arffuinge frij, quidt och kraffsløst aff osz och worre effterkommere konninger wdi Danmarch for alld ydermerre kraff, tiillthalle och effthermanning for allt, huis hinnde tillkommer till osz at wdlegge och betalle aff samme regenskaff effther hinders registers och regenskaffs lydellsze j alle maade. Actum Frederichsborg thendt j. dag julij aar etc. mdlxxix.

Skaanske Registre I. 287vo—288.

55.

Udateret Brev fra Oluf Movritsen til Christoffer Gjøe.

Kiere Chriistoffer och kiere morbroder, iegh wiill nu icke meth mogenn lanngh tackszielllsze bemoie diigh, menn du finnder migh dog diigh wiilligenn at

tienne wdj allth etc. Kiere Chriistoffer, sennder iegh diigh nu her nogenne smaa och faa siilld, der som atth iegh haade hatth fller, daa schullde du mer ennd giernne haue faaeth denum, menn bedendis wennligenn, att deth maa were wfforlenneklh, att iegh sennder diigh saa faa. Kiere Chriistoffer, iegh wiill nu icke for tiidenns korthhed schriiffue diigh wiider tiill ellder wiider forbye migh mod diigh, menn wiill nu och altiid haue diigh gud denn almectigeste beffalenndis; hannd wnnde wos att findis helbred och glaade. Datum Brenthuedth løuerdaagh meth hast. Kiere Chriistoffer, beder iegh diigh giernne, att du nu wiillth wiist kome tiill migh tiill Klausholm, naaer att iegh schriiffuer diigh tiill, wdenn wnndschylldinngh och dinne hunde att tage med diigh, som loueth er. Nu iegh ynnsecher diigh oc Berithe mannge gode nether, och driicker iegh diigh eth krus winn tiill paa regenschab, och maa du wiide, atth iegh kom ennd hiem wdi lyss affthenn. Nu gud were altiid hos dig. Meth hast, som paakiennder.

Olluff Moriiszenn.

(*Udskrift*:) Tiill min kiere morbroder Krestoffer Gøie tiill Gundersløff gannsche wennligenn tiillschreffuenn.

Orig. i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 23.

56[1].

1566. 12te December. Brev fra Oluf Movritsen til Christoffer Gjøe.

Mynn ganntz wennllig hellszenn nu och alltid forsenntt mett wor herre. Kierre morbroder och kierre Christopher, ieg taeker tig ganntz wennlligenn och giernne for alltt gott, som du mig alltid giortt och bewist haffuer, huilekett ieg alltid gantz godewilligenn och giernne hosz tig forskylde wiill mett, hues gode vdj mynn ringe maeht kannd were. Kiere Christopher, giiffuer ieg tig ganntz wennligen till kennde, att ieg nu ij dage forleden siden finge ieg dynn schriiffuellsze och mett same bud sende tig dynn støffre tillbage igenn, och inthett ieg schreff tig tillbage igenn, fordj ieg wiiste well, attw icke war hiemme; menn ieg haffde icke troett tig till, attw schullde haffue tagitt tig nogenn ondskyllding for, attw icke kunde komme hid, som dw mig loffuitt haffuer. Kierre Christopher, saa beder ieg tig end nu gantz gierne, attw willde wellgiore och kome hid till mig, førind dw drogst aff landitt, som ieg forlader mig till, om thett er tig muglige. Kierre Christopher, som tig och well fortencker om then cupia aff thenn dom, som dw loffuitt att willde lade vdschriffue for migh, saa haffuer ieg nu senndt Matz till tig, att ther som nogenn aff dine icke

---

[1]) Brevet skulde have staaet mellem Nr. 18 og 19, men jeg oversaa det i rette Tid.

haffuer tidt att vdschryffue then, for dw nu haster saa aff landitt, tha skall hannd vdschriffue same cupi, om du willt onde mig thenn. Kierre Christopher, dw willtt nu giøre, som mynn gode tro er till tig, och nu wiist kome hid till mig, som dw loffuit haffuer; vdj hues made ieg kand wiide att giøre, ther tig kiertt och till thiennist kand were, skalltw ther till altid finde mig gantz godewilligen. Her mett tig gud allmectigeste beffalindis. Datum Brendtued then 12 december anno 66.

Olluff Mowriitzenn.

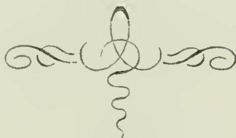
Kiere Chriistoffer, waareth diigh mueligth, daa baad iegh diigh giernne, atth du viillde haffue denn wmaage och kome tiill migh, du schalth were migh saa reth well komenn som wdj nogenns hues. Y huer att iegh kannd fare meth diigh, der som du jo icke wiillth nu paa denne tiid kome, beder iegh diigh giernne, ath du wiillth byde migh tiill, huer snaarth atth du ackther diigh hid tiill lannndith wdjgen. Och beder iegh diigh giernne, att du willth nu sennde migh følle breffueth tiill dij to bonnder; wiill iegh siidenn ingenn modstaannd giøre diigh, naaer Peder Oxe wiill talle om denn dom; wiillth du wnnde migh nu enn kopi aff same dom, elder naaer du komer wdj landit, sether iegh deth wdj dinn egenn willi; iegh wiill laade diigh see deth breff, iegh hafwer wdj same saagh, naaer gud wiill, att wij finndis wdj Kiøbennhafn. Nu den almeetigeste gud beffaler iegh digh altiid; hannd wnnde migh

atth finnde diigh helbred och glad. Datum med hast.

Oluff Moriiszenn
m. e. h.

(*Udskrift:*) Erliig wellbørdiig mand Christopher Gøye tiill Gwnnderslefflhollm, myn kierre morbroder, ganntz wenligen.

Orig. i Kgl Bibl. Adelsbreve Fasc. 23. Kun Efterskriften egenhændig.

Rettelser og Tilføjelser.

S. 14 L. 7. «Invending», læs: Indvending

S. 77 Anm. Til yderligere Oplysning om Frederik II's Valgsprog kan anføres følgende Sted af et Brev fra den preussiske Admiral Johan Pein, skrevet 30. Juli 1536: «E. f. g. lassen sich Reinolt gnedichlich befolen sein, er ist e. f. g. ein nuttiger vnd getreuer diener ..... Solch gesellen, gn. furst, ist nicht gut in disen geschwinden zeiten von sich kommen zu lassen, dan treu ist wiltpret.» Af Allens Papirer i Kgl. Bibl. — Cand. mag. J. Fridericia har gjort mig opmærksom paa følgende Ord i L. Bertelssøns Ligpræd. ov. Holger Rosenkrantz, 1576, (Bl. Fiiij^vo^): «Saadanne Folck ere Vildbrad, det er den ting, som sielden findis til Bords, met Abraham i Himmerigs rige».

S. 92 L. 7. «hun», læs: H. N.

S. 102 L. 1 f. n. «er det meget, under», læs: var det meget bedre, undte

S. 147 L. 3 ff. f. n. Orig. findes i Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 31. Maaske skal Dagen læses som 28. Jan., og det samme gjælder om Tillæg Nr. 36 (S. 230 f.), hvor Datoen mulig burde have været læst som 28. (ikke 26.) Nov. Jeg er dog mest tilbøjelig til begge Steder at læse 26.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 09 08 10 002 0